DÜNYA KLASİKLERİ

RUS EDEBİYATI

DOSTOYEVSKİY

KUMARBAZ

KUMARBAZ--Dostoievski

Kumarbaz

Çeviren: Nesrin ALTINOVA

2. Basım

BEYAZIT DEVLE T KÜTÜPHANESİ

Tasnif No. Demirbaş No.

891.733 327855

Remzi Kitabevi

Ankara Caddesi, 93 — İstanbul MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

2. Basım: Temmuz 1993

ISBN975-14-0399-5 KTB 93.34.Y.0030.0600

Remzi Kitabevi A.Ş.

Selvili Mescit S.3 Cağaloğlu-Istanbul, 1993

Tel. 522 0583 - 522 7248

Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.

Selvili Mescit S.3 Cağaloğlu-Istanbul, 1993

Dostoievski Batı'ya ilk kez 1862 yılının haziran başlarında gitti. Planladığı ilk uğrağı Paris'tir ama, o günlerde Alman kaplıcalarından Baden-Baden, Hombourg ye Ems gibi, Avrupanın kumar başkentlerinden biri olan Wiesbadenden geçerken, trenden iner, Rus gazetelerinde okuduğu ve kahramanının daha sonra acı acı yakınacağı, betimlemelere aldanarak rulette şansını denemeye gider. '

Kahramanı şöyle der ya:

«Bütün dünya gazetelerinin, özellikle de bizim Rus gazetelerinin, ve hemen hemen her yılın ilkbahar başlarında makale yazarlarımızın günlük yazılarında daima iki konuyu ele almalarındaki o köle ruhluluğa dayanamıyorum: Önce Rhin' in kaplıca kentlerindeki oyun salonlarının görkem ve lüksü, ikinci olarak da, sözümona masaların üzerine yığılan altın kümeleri. Oysa onlara bunun için para da ödenmiyor: Onlar sadece çıkar gütmeyen bir dostluk kanıtı veriyorlar. Bu berbat salonlar her türlü ihtişamdan yoksundurlar ve altın oralarda masaların üzerine yığılmadığı gibi. ucundan kıyısından ya görünür, ya görünmez.»

Bir süre geçince, sara nöbetleri gitgide sıklaşan Dostoievski hekimin öğütleri üzerine yeniden Avrupa gezisine çıkmaya karar verir. Verem olan karısı ölmek üzeredir, yazar da Paris' te dostu Pauline Souslova'nın yanına gitmek zorundadır. Yolculuk hep ertelendiğinden Pauline sabırsızlanır ve bir İspanyol öğrenciye âşık olur. Fena halde öfkelenen Dostoievski yola koyulur ama, VViesbaden'den geçerken, yeniden gidip rulette şansını denemekten kendini alamaz.

Parise geldiğinde onu mutlu bir sürpriz bekler: İspanyol öğrenci, Paulineden ayrılmıştır. Böylece, kazanma başarısını gösterdiği bütün parayı çok doğaldır ki yitirdiği Wiesbaden ve Baden-Baden'den geçerek, birlikte İtalya'ya gidebileceklerdir.

işte o zaman kumar konusunda bir roman yazmayı düşünür. 18 Eylül 1863'de Roma'dan arkadaşı Strakhov'a şunları yazar:

«Şimdilik elimde hazır hiçbir şey yok ama, (bana göre) oldukça mutlu bir öykü planı tasarladım. Büyük bölümünü kâğıt parçalarının üzerine not ettim. Hatta yazmaya bile başladım. Ama, önce burası çok sıcak: İkincisi de, Romada ancak sekiz gün kalabileceğim; insan Roma gibi bir kentte bir hafta geçirecekse, roman yazmayı düşünebilir mi? Bütün bu gidiş gelişler beni son derece yoruyor. Konu şu: Bir tip, gurbetteki Rus. Biliyorsunuz, geçen yaz, bizim gazetede yabancı ülkelerde yaşayan Ruslardan sık sık söz edildi. Romana bütün bunlar da alınacak. Yurt içi yaşamımızın bugünkü halinin olabildiğince oraya yansıdığını görmeleri gerek. Apaçık karakterli bir adamı çiziyorum, pek çok konuda yetenekli ama, her şeyde yarım kalmış bir adam bu. Bütün inancını yitirmiş, aynı zamanda da, imansız, inançsız olmaya cesaret edemiyor. Yetkiye karşı hem isyan

ediyor, hem de onun karşısında korkuyor. Rusyada kendisi için yapacak hiçbir şey bulunmadığını düşünerek avunuyor, bu yüzden de yabancı ülkelerde yaşayan Rusları vatanlarına geri çağırmak isteyen herkesi acımasızca mahkûm ediyor. Ama, sana hepsini burada anlatamam.

«Asıl kahraman çok canlı, onu karşımda görür gibiyim. Öyküm bittiği zaman okunmaya değecektir. Temel nokta şu ki, bütün yaşamsal özsuyunu, taşkınlığını, bütün cüretini rulet soğurmuş. Bu bir kumarbaz ama, Pouchkine'in Cimri Şövalyesi alelade bir cimri olmadığı gibi, bu da sıradan bir kumarbaz değil. Kendimi Pouchkine'le karşılaştırmak istediğimi sanma sakın, bu karşılaştırmayı sadece olayı daha iyi aydınlatmak için yaptım. Kahraman kendine göre bir ozan ama, bayalığını derinlemesine hissettiği bu şiirden utanıyor. Bununla birlikte, bir şeyleri tehlikeye atma gereksinimi onu kendi gözünde yükseltiyor. Öykü sadece rulet oynadığı üç yılı işleyecek.

«Ölüler Evi, daha önce hiç kimsenin gözüyle görüp de anlatmadığı forsaların bir resmi gibi halkın dikkatini çek-tiyse. bu öykü de hiç kuşkusuz ruletin gözle görüldükten sonra, ayrıntılı anlatılması olarak dikkati çekecektir. Bu tür öykülerin bizde her zaman iyi karşılandığını saymazsak, şu da

MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

var ki, kumar sahneleri bir yabancı ülkenin kaplıca kentinde geçiyor ve yabancı bir ülkede yaşayan bir Rus söz konusu ediliyor. Bu ayrıntının, evet doğrudur, ikinci derecede ama, gerçek bir önemi vardır.

«Kısacası, işte ilginç şeyler. Duygu ve akılla, fazla 'uzatmadan, bunları çizmeyi başaracağımı umabilirim.

«Ola ki romanım çok iyi olur. Benim ölüler Evi gerçekten ilginçti.

«Kürek mahkûmluğu etüvü türünden bir çeşit cehennemin tarifi bu. Bütün bunlara çarpıcı bir biçim vermeye çalışacağım.»

Dostoievski bunu ancak yıllar sonra, dış ülkelere bir hayli gidip geldikten, Almanya'daki kumar masalarında bir hayli zaman geçirdikten, karısının ve erkek kardeşinin ölümünden sonra gerçekleştirebildi. Alacaklıları sıkıştırınca, yayımcısı Stel-lowski'yle tüm yapıtlarının yayınlanması için anlaşma imzalayarak, henüz basılmamış bir romanı l kasım 1866'dan önce vermek üzere anlaştı tersi bir durumda bu basım üzerindeki bütün haklarım yitirecekti ve aldığı

paraların da hepsini geri ödeyecekti. Oysa, Suç ve Ceza için başka bir yayımcıdan avans aldığı için, her iki kitabı da en kısa sürede tamamlamak zorunda kalıyordu.

İşte o zaman 17 Haziran 1866'da Bn. Corvine-Kroukovskaia' ya şunları yazar:

«Çok garip ve şimdiye kadar hiç görülmemiş bir şey yapacağım. Tam dört ayda, birini sabah, öbürünü akşam yazacağım iki ayrı roman için otuz baskı provası yazacağım; ancak böylelikle zamanında bitirmiş olabileceğim... Eminim ki geçmiş ve şimdiki yazarlarımızdan hiçbiri benim sürekli içinde yaşadığım koşullarda yazmamıştır; bunun sadece 'düşüncesi bile Tourgueniev'i öldürürdü. Ama, içinizde doğan, sizi coşkuyla, heyecanla dolduran düşünceyi baştan savma yapıp berbat etmek bilseniz ne kadar üzücüdür... Onun güzel olduğunu biliyorsunuz... ve onu bile bile berbat etmek zorundasınız.»

Dostoievski, bu akıl almaz çılgınca işin altından kalkabilmek için, arkadaşlarının öğütleri üzerine, bir stenograf tutmaya karar verir: Anna Grigorievna Snitkine. Kumarbaz'ın kesin metnini ona 4-29 Ekim 1866'da yazdırır. Yayıncı Stel-

lowski yolculuğa çıktığından, yazı polis komiserine teslim edilir, o da bu veriliş tarihini belgelerle doğrular.

8 kasımda Dostoievski, Anna Snitkine'e evlenme teklifinde bulunur, 15 Şubat 1867'de evlenirler.

Demek ki, Dostoievski öyküsünü en sonunda yazmaya koyulduğunda, son kozunu oynuyordu. Eğer bu metni yazma bahsini kazanamazsa, her şeyi yitiriyordu. Onun için ele aldığı tema yazma koşullarıyla çok iyi uyum sağlıyordu. Böylesine bir konuyu ele almayı uzun yıllardan beri tasarlıyordu, bunu da salt biraz para kazanma umuduyla değil de asıl para yitirmeye son vermek umuduyla yapıyordu: çünkü bu kitap bir beladan kurtulma yoluydu. Gerçi bu «tecimsel» bir düşünüydü. Rus halkının hoşlanacağı bir düşünü. Dostoievski bu düşünüyü anlatırken kendisini sürükleyen kumar tutkusunu felce uğratmaya, etkisiz hale getirmeye çabalıyor. Bizim için bu sayfalarda yaşamadan önce yazarı için öylesine güçlü biçimde yaşayan («onu karşımda görüyor gibiyim») kişiliği, kendisininkinden ayırmak istiyor, onu kemiren, onu

mahveden bu kopyadan, tıpatıp benzerden kurtulmak istiyordu. Elbette ki konuşan kendisidir ama, kahramanını sakınanla ayırt edecektir, onu belirleyecek, kendinden ayıracak pek belirgin durumlarla çevreleyecektir, öyle ki, kitabın son satırlarında, öyküyü askıda bırakarak, bize: «Yarın, yarın, her şey bitmiş olacak!..» diyecektir, bu sözcüklerin Piodor Dostoievski için gerçek olacağını umut edebilir, yani o andan sonra, nihayet bir daha kumar oynamama akıllılığını gösterecektir, oysa, o ana kadar kurtulmak için boş yere çabaladığı ruletin bütün uğursuzluğu o zavallı vur abalıya Alexis Ivanovitch'in üzerine yıkılmıştır. Çünkü o sözcükleri yazarken kendini aldattığından emin olabilirsiniz; o her zamankinden daha bağımlıdır, daha aldanmıştır.

Demek ki, Dostoievski. Kumarbaz'ı yazarken kumar oynuyor, kumardan kurtulmak iç4n kumar oynuyor, içindeki kumarbazı yatıştırmak için, susturmak için kumar oynuyor. O da bunu çok iyi biliyor. Değişmek için insanın kendini suçlaması yeterli değildir. İçinizdeki «öbürü» böylece daha güçlenmek, sizin nedenlerinizle alay etmek olanağını bulur. Onun hakkım teslim etmek, yakınmalarını, sitemlerini bütün güçleriyle açıklamasına izin vermek gereklidir. Doğal olarak bu-

nün sonucunda da suçlu, suçlayıcı kimliğine bürünür ve en sonunda kaçınılmaz olarak üzerine yüklenecek olan mahkûmiyette, bizler hepimiz bir parça mahkûm olacağız, yani biraz maskeleri düşecek olan bütün namuslu kişiler, ve söz konusu edilip sarsılacak olan içinde bulunduğumuz durum mahkûm olacak. Kurtulma bizi iblisten ancak bunun açıklanmasını bulduğumuz oranda kurtaracaktır. Yıkımında yanılsamalarımızın kimi kırpıntılarını da sürükleyerek kaybolacaktır ancak.

Dostoievski için söz konusu olan, kumarbazın deneysel görünüşünü, yüksek sosyetedeki kişilerin, onun deyimiyle «centilmenlersin değer vermek istemedikleri ve varlığı kendilerine pek yüz kızartıcı göründüğünden olabildiğince küçültmek istedikleri bu kahramanın katkısını gözlerimizin önüne sermektir:

«Elbette ya, bütün bu ayak takımının içinde çırpındığı çamuru ve dekoru bilmezlikten gelmek son derece soylu bir davranıştır. Bununla birlikte, karşıt davranış da kimi zaman onun kadar kibardır: Fark etmek, yani cep dürbününün ucuyla da olsa, bütün bu haşarata bakmak ve hatta onu incelemek ama, bütün bu

kalabalığı ve bütün bu çamuru bir çeşit eğlence gibi, centilmenlerin dinlenmesi için düzenlenmiş bir temsil gibi görerek. İnsan kendisi de bu kalabalığa karışabilir ama, orada bir seyirci olarak bulunduğu ve onun bileşimine zerre kadar katılmadığı kesin inancıyla çevresine bakabilir. Zaten, aşırı ısrarla incelemek de uygun düşmez: Bu da gene bir centilmene yakışmaz, çünkü her ne olursa olsun, bu gösteri sürekli bir dikkate değmez.»

Elbette ki söylemeye bile gerek yok: Alexis Ivanovitch, ya da Dostoievski, tamamiyle farklı bir kanı belirtir:

«Oysa bana öyle geliyordu ki, tam tersine, bütün bunlar son derece ısrarlı bir dikkate değerdi, özellikle de sadece incelemek için değil de, kendisi de içtenlikle ve iyi niyetle bütün bu ayak takımına katılmaya gelen bir kimse için.»

Az sonra yazarımız için onun kumarbaz yaşamını tanıtlayan şu olgudur: Bu. onun bir gün kumarbazın romanını yazmasını sağlayacaktır ama, bu geçişimi ancak, kumarda insan yaşamının ayrıcalıklı bir eğretileme bulabilecek hale geldiği, kumarbazın kumarbaz olmayanı ortaya çıkardığını fark ettiği, birini incelerken öbürünün gizlediğini ortaya çıkarmaya . başladığı andan itibaren gerçekleştirebildi.10

KUMARBAZ

MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

11

Centilmenler kumarbazın kendilerinden tamamiyle, dipten doruğa farklı bir kişi olduğunu ileri sürerler, o kadar apayrı, o kadar uzaktır ki bir temsil gibi onunla eğlenebilirler, hatta hiçbir bulaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalmadan onun hareketlerine ve davranışlarına öykünebilirler. İşte Dostoievski dikkati çekecek etkin bir sahne düzenlemesiyle bu kökten ayrılığın yalanını açıkça ortaya serecektir.

Ruletin bilyesinin özelliği, onu bütün gözlerin hedefi haline getirecek olan şey, hareketinin kesinlikle önceden kestirilemez olmasıdır. Oysa, kişi bu fikre alışamaz, gerçekliğe karşı düşünmekten kendini alamaz, kaçınılmaz olarak hiçe inecek yöntemler hazırlamaktan kendini alamaz. O kadar ki, o küçücük nesne büyülediği gözlere durmadan bitmez tükenmez bir acı alay fırlatır.

Kitabın başlangıcında bu alçalmalara açıkça boyun eğenlerle, —kumarbazlarla — bu alçalmanın kendilerine ulaşamayacağım iddia edenler, —centilmenler— arasındaki ayırım son derece belirgindir. Kumar salonuna ilk kez girdiğinde Alexis Ivanovitch'i en çok etkileyen bu oldu işte., O sırada, kendi için değil, generalin üvey kızı Pauline Alexandrovna için oynuyordu. Kuramsal olarak, o anda tanımladığı ve çıkar gütmeden kumar oynayan o centilmenler durumundadır. Ne var ki, genç kızın kazanacağı paraya ne kadar önem verdiğini çok iyi bildiğinden, o da bulaşıcı kumar hastalığına yakalanır. Hizmet ettiği ve kendisini sinsice .yetkilendiren o aile içinde ona kumarbaz, dolayısıyla da kuşkulu yoldan çıkmış bir insan gözüyle bakılıyor. O aile ki aslında tıpkı onun gibi yapıyor, istencinin tamamiyle dışında bir olaydan, —bir büyükannenin ölümünden— para bekleyen, bu bekleyişte parayı tehlikeye • atan, her şeyi o iskambilin üzerine oynayan o aile tıpkı onun gibi davranıyor.

Önce general ve onun çevresindekiler hoş görünmeyi, aklı başında insanlar gibi davranmayı başarırlar. Oysa, hiç umulmadık ama, yine de ruletin kararından çok daha az önceden kestirilemeyen bir olay gelip bütün hesapları altüst eder: Büyükanne hiç haber vermeden çıkagelir ve yapacak başka işi yokmuş gibi, alelacele koşup kumar oynar. O andan sonra ve bütün orada kaldığı sürece onu o tutkusundan ayırmak olanaksız hale gelir, bütün aile bireylerinin aynı doymak bilmeyen gözlerle, masalarının çevresindeki kumarbazlar-

la aynı korkularla izlediği davranışlarım önceden kestirmek olanaksız hale gelir. Sehpanın üzerinde dönen küçük bilyenin bir acı alay olduğu gibi, büyükanne de bir acı alaya dönüşür. Onun gelişiyle kumar masasının insanları generalin ailesini tamamiyle ele geçirir. Kumarbazlarla kumarbaz olmayanlar arasındaki fark artık yok olmuştur.

Gazinoda yaşlı hanıma eşlik eden Alexis, sakınımlı olması için onu hâlâ inandırmaya çalışır ama, o hep aklına eseni yaptığından, Alexis'nin bütün öğütlerine karşın, bir kez daha sıfırın üzerine koyar ve hiç umulmadığı halde kazanır. Nesnede bulunan acı alay şimdi kendini duyurmak için bir ses sahibidir:

«Büyükanne utkulu ve saldırgan bir halle bana doğru dönerek:

«Bak, gördün mü!» dedi.»

O da şunu belirtir:

«Ben bir kumarbazdım: Bunu tam o anda kesinlikle hissettim.» Görüp işittiği

şeyler yüzünden, koşulların oluşturduğu surat yüzünden, tutkusunun doğmasına engel olan bütün karşı çıkmalar ağırlıklarını yitirirler.

Çünkü Dostoievski, Alexis'sini hemen kumarbazlar takımına katmaktan kaçınır. Gerçekten de, generalin ailesinin bütün öbür bireylerinin sinsi sinsi yaptığını onun herkesin içinde, açıkça, kumar salonunun şiddetli ışığı altında ve kaba topluluğu altında yaptığını, gazino masasında olup bitenlerin, mirasları ve işleriyle, korkunç aynasının karşısında gözlerini kapatan bu yüksek sosyetenin dayandığı sistemin çıplak simgesi olduğunu göstermek ona yetmez, üstelik de bize falan, ya da filan kişinin, Alexis, ya da Fiodor'un rahat karanlıktan o mahvolma aydınlığına nasıl geçtiğini de göstermek ister.

Sorumluluk tamamiyle paylaşılmıştır, çünkü kumar ancak kendini ona kaptıran ihtiyaç içinde olduğu zaman, sefalet içinde, ya da sefaletin tehlikesi altında bulunduğu zaman ciddi ve korkunç bir hal alır, gerçekten kumara dönüşür ve işte kumarın yüzkarası vurguladığı bu sefaletten gelir. Kumar, saygıyla para arasındaki ilişkiyi, —bu paranın çoğu zaman çevrelendiği akla aykırı gelen karanlık— en kuvvetli ışık altında ortaya serer. Alexis'nin gerçekten kumar oynaması, mah-

cubiyettendir, general tarafından kovulmuş olmasındandır ve küçük bilyenin kararlaştırdığı büyük paralar sayesinde saygının kumar masası çevresinde nasıl hızla elde edildiğini gör-mesindendir. Servetle birlikte saygınlığın da yıkılmasında ve şanssız kumarbazın talihsizliğine karşı artık gene ruletten başka çare bıılamamasındandır. Kendisini mahcubiyetten kurtaracak parayı yeteri kadar çabucak elde etmek için bir tek çaresi vardı: Son meteliğine kadar şansını denemek. Kumarın kendini ona kaptırmaya başlayan bir kimse için uğursuz hale gelmesi, birkaç saat içinde toplumsal konumu değiştirdiğini göz kamaştırıcı bir gerçeklikle saptamış olmasıdır, yitirdiğine, ya da kazandığına göre onun gazinodan çıkışına bakanlar için artık gerçekten aynı insan olmamasındandır. Saygınlığın, paranın nereden geldiği sorulmadan, bu derece paraya bağlı olan bir toplumda, kumar masası çok kısa bir zamanda çok para kazanılan tek yer olduğundan, onuru kırılan, aşağılanan bir kimse için başvurulacak tek yer olduğu söylenebilir. Centilmerılerse, onlar bu şekilde oynamadıklarından (onlar ancak servetleri tehlikeye düştüğü zaman gerçekten kumar oynamaya başlarlar)

durumlarını yitirenleri, sefalete doğru yuvarlanmalarının içerdiği o utancın yaklaştığını hissedenleri saygılarını yeniden kazanmaları için beğenme-yip kınadıkları ve asla dikkate almak istemedikleri bu çıkar yola sapmaya zorlarlar. Ama, bu çıkar yol bir tuzaktır, bir ılgım bataklığıdır ki bu rahatsız ediciler içine batıp gömülürler.

Dostoievski için ruletle kürek mahkûmluğu arasındaki karşılaştırma işte bunun için zorunlu hale gelir. Kumarbazlar, gerçek kumarbazlar oraya asla kendi istekleriyle gelmemişlerdir, onları oraya bütün bunlarda bir eğlenceden başka bir şey görmeyen o centilmenler getirmiştir, talihleri ters dönme suçunu işledikleri için onları o işkence çarkına zincirle bağlayan o centilmenler.

Kumar oynuyorsa, bir oyuncak olduğu için oynuyordur. Onunla oynarlar, onunla alay ederler ve orıu oynatırlar. Alexis gazinoya sadece, generalin üvey kızı Pauline'in eğer gerçekten kendisi oynarsa utanca gömüleceğinden kendi yerine oynamakla onu görevlendirdiği için gider, sonra da büyükanneye eşlik ettiği için ve böylece de o canlı ruletin karşısında gene-

ralin bütün ailesinin delegesi haline gelir. Artık kazansa bile bir türlü paçasını kurtaramayacağı o çarka herkes onu itmişti, çünkü bu haksız, para, çünkü ona onca saygınlık kazandıran o para onu eski kişiliğinden tamamiyle koparır, alçalmanın, mahcubiyetin başlattığı o.kopmayı bu para tamamlar. Böyle saygı gösterilen kişi kendisi değildir, sadece en ufak öykünün, en ufak bir ilintinin, en ufak bir gerçek sahip çıkma onu kendisine bağlamaksmn. rastlantıyla gökten, ya da cehennemden düşen o büyük paranın taşıyıcısıdır. Demek ki, kendini güçlendirmek için, kişiliğini sağlamlaştırmak için, «yüksek sosyetenin» içinde yer alabilmek için o paradan yararlanmayı başaramaz, çünkü kapısını açtığı o «yüksek sosyetes>nin hiç mi hiç önem vermediği o paranın kökeni, bütün bu «yüksek sosyete»nin gözden geçirilmesi ve mahkûm edilmesidir ona göre. istencinin bir bakıma boynu vurulmuştur, kendisi kendi için hareketi önceden kestirilemeyen bilyeye dönüşmüştür. Generalin dairesine gider. O bölmeye yerleşeceğini herkes düşünebilirdi, kendisi de bunu düşünüyor:

«Ama... o zaman başıma dünyanın en garip ve en aptal serüveni geldi.

«Acele acele generalin dairesine giderken, ansızın onların dairesinin hemen

yakınında bir kapı açıldı ve birisi bana seslendi. Dul Bayan Cominges'di bu. Mile Blanche'm emri üzerine beni çağırmıştı. Genç kadının dairesine girdim.»

Bilye yandaki bölmeye yerleşti ve bunu kendisine fırlatan toplumun suratına fırlatmaktan başka bir şey yapamayacağı bir parayı gidip o Fransız kadınıyla har vurup harman savurdu.

«Yaşamım ikiye parçalanıyordu ama, bir gün önceden beri, bir kâğıt üzerine oynamaya alışmıştım.»

Çünkü kumar, Dostoievski'y e göre yalnızca parasal ilişkilerle saygınlık ilişkilerinin bir yansıması değildir; Batı Avrupa'da ise bu ilişkiler yalnızca parasal ilişkilere indirgenmiştir. Kumar aydınlatıcı gücünü genel olarak insan ilişkilerine, özel olarak da erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilere yayar ve Dostoievski'de de son açıklamasını aşkın eğretilemesi olarak bulur. Demek ki, kumar masası bahsinin yerine bir gölgesi olduğu evlilik bahsini koyarak paçasını kurtarmayı umabilir.

Aslında, Alexis her şeyden önce Pauline kendisiyle oyna-14

dığı için kumar salonuna doğru gidiyor. Yaşamım Pauline üzerine oynamıştır; ister istemez makul bütün tahminleri aşan bir eylemdir bu.

«Geçen gün bana, Schlangenberg'de benim bir tek sözüm üzerine kendinizi tepetaklak aşağı atmaya hazır olduğunuzu söylediniz ve biz de şöyle bir bin ayak yükseklikte bulunuyorduk. Sadece söylediklerinizi gerçekleştirip gerçekleştirmediğinizi görmek için, bu sözü bir gün size söyleyeceğim ve emin olun ki yürekli davranacağım.»

işte verilen bu söz nedeniyle, oyun olsun diye, Alman barona hakaret etmesini istediği zaman ona boyun eğer, bu da onun büyük mahcubiyetine, onurunun kırılmasına neden olur. Kumar hapishanesinin kilidini onun üzerine kapatan Pauline'dir. kendisi de kumar oynadığı, küçük Fransızdan, İngiliz centilmenine geçtiğinden, kendisi de onu çirkeften kurtaracak durumda değildir. Alexis bu kumarda yitirdi, onu öbürüne mahkûm eden de budur işte.

Dostoievski'nin kızı Aimee, anılarında, babasının yaşamında kumar tutkusuyla gerçek Pauline arasında var olan yakın ilişkiyi vurgular:

«Dostoievski daha ilk Avrupa yolculuğunda ruletle tanışmıştı, hatta pek önemli bir para da kazanmıştı. Başlangıçta kumar onu pek çekmiyordu. Ancak, Pauline'le birlikte yaptığı ikinci yolculukta kumar tutkusu onu kıskıvrak yakaladı.»

Eğer Alexis kitabın sonunda kurtulmadıysa, kumar cehennemine gömüldüyse, Pauline'in kendisine hâlâ gösterdiği kaprisli ve uzak bağlılığa karşın yapayalnız olmasındandır. Dostoievski, yazıyı tamamlarken, başka bir kadın üzerine oynadı, kendisine stenograftık eden ve üç ay sonra evleneceği şu Anna üzerine oynadı. Son noktayı koyduğu, el yazmalarını polis komiserine emanet ettiği zaman, bahtsız kopyasını ona kurduğu kafes içinde hapis bıraktığını ve kendisinin kurtulacağını umar.

MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

15

mekten kendini alamaz ve böylece kumarbaz yaşamı yeniden başlar. 1871 yılına kadar sürer bu. 28 Nisanda, Wiesbaden' de, kendisine gönderdiği bütün parayı yitirdikten sonra karısına şunları yazar.

«Ania, Ania, namussuz alçağın biri olmadığımı, kumar tutkusunun kemirdiği bir adam olmadığımı iyice aklına koy; ama, bu ılgımın şimdi artık kesinlikle dağıldığını, yok olduğunu da aklından çıkarma... O dişten kurtulduğumu hissediyorum...»

Gerçekten de bir daha kumar oynamayacaktır. Beladan kurtulma yolu en sonunda etkisini göstermişti.

MICHEL BUTOR

* **

Bununla birlikte, evlendiğinden iki ay sonra, borç yüzünden hapisle tehdit edilince, Rusya'dan kaçmak zorunda kaldı. Hasta, zavallı ve sürgün olduğu Dresden'den Hombourg'a git-BİRİNCİ BÖLÜM

Neyse, on beş gün ayrılıktan sonra işte döndüm. Bizimkiler Roulettenbourg'a (1) geleli üç gün oldu bile. Beni büyük bir sabırsızlıkla beklediklerini sanıyordum ama, yanılmışım. Generalin son derece rahat, serbest bir hali vardı; tepeden

bakarak, büyüklenerek konuştu benimle, sonra da kız-kardeşine gönderdi. Ödünç para almanın bir yolunu buldukları açıkça belli. General benim varlığımdan rahatsız oluyormuş gibi geldi bana. Maria Philippova telaşlı, çok huzursuzdu; bana birkaç sözcük ya söyledi, ya söylemedi ama, hemen parayı aldı, saydı ve söylediklerimi sonuna kadar dinledi. Me-zeıılzov'ıı, küçük Fransızı ve bir de İngiliz! akşam yemeğine bekliyorlardı. Her zamanki gibi, ellerine para geçer geçmez hemen onu-bunu yemeğe çağırırlar: Moskova alışkanlığınca. Paulinc Alexandrovna beni görünce, neden o kadar uzun zaman ortalarda olmadığımı sordu ve yanıtımı beklemeden çekilip gitti. Elbette ki bunu bilerek yaptı. Bununla birlikte bir hesaplaşmamız gerek. Çünkü yüreğime oturdu bu.

Otelin dördüncü katında bana küçük bir oda verdiler. GENERALİN MAİYETİNDE olduğumu biliyorlar burada. Dikkati çekmeyi başarmışlar, apaçık belli. Burada herkes generali altın babası zengin bir Rus soylusu sanıyor. Yemekten önce, daha başka bir sürü iş arasında, bozdurmam için

(1) Dostoievski önce başlık olarak: Roulettenbourg'ü seçmişti, yayımcısının ısrarı üzerine bunu değiştirdi.

KUMARBAZ

bin franklık iki banknot verdi. Onları otelin bürosunda bozdurdum. Şimdi artık, hiç değilse, tam bir hafta bize milyoner gözüyle bakacaklar. Gezmeye götürmek için gidip Micha'yla Nadia'yı aldım ama, tam merdivendeyken, general beni çağırttı; çocukları nereye götürdüğümü öğrenmesinin uygun olduğunu düşünmüştü. Hep söylerim ya, bu adam dosdoğru

yüzüme bakamaz; bunu o da isterdi ama, her seferinde ona

öylesine ısrarlı, yani küstah bir bakışla yanıt veririm ki, soğukkanlılığını yitirir, eli ayağına dolaşır.

Tumturaklı, parantezlerle dolu, sonunda iyice Arap saçına döndürüp bir türlü içinden çıkamadığı bir konuşmayla, çocukları gazinodan oldukça uzakta, parkta

gezdirmem gerektiğini anlattı. En sonunda da, öfkelendi ve sert bir sesle bana:

«Yoksa, onları belki de rulete götürürdünüz.» dedi. Sonra da: «Bağışlayın beni ama,» diye ekledi, «henüz pek aklınız yerinde değil de oyun sizi çekebilir, kendinizi kap-tırabilirsiniz. Her ne kadar, sizin akıl hocanız değilsem, böyle bir rolü üstlenmeye de hiç niyetli olmasam da, gene de beni lekelememenizi istemek hakkımdır, hani dilim varıp da söy-leyebilsem...»

«Ama, pekâlâ biliyorsunuz ki param yok benim» diye yanıt verdim sakin sakin; «kumarda yitirebilmek için insanın parası olmalı.»

Hafifçe kızaran general:

«Size hemen para veririm» diye yanıtladı; bir süre çekmecelerini karıştırdı, defterine baktı: Bana yüz yirmi rubleye yakın borcu olduğu ortaya çıktı.

«Bu hesabı nasıl kapatacağız?» diye sürdürdü. «Bunları "taler"e (1) çevirmeli. Bakın, şimdilik şu yüz taleri alın,

yuvarlak bir hesap olur böylece; gerisini daha sonra veririm.»

Tek söz söylemeden parayı aldım.

«Sakın benim sözlerimden alınmayın, rica ederim, o kadar alıngansınız ki... Size bu uyarıda bulımdumsa, bu, denebilir ki, dikkatli olmanızı sağlamak içindi; buna da biraz hakkım vardır...»

Akşam yemeğinden az önce, çocuklarla dönerken atlı, arabalı bir kafileye rastladım. Bizimkiler bilmem hangi öreni gezmeye gidiyorlardı. Şahane iki araba, görkemli atlar! Madeınoiselle Blanche (1), Marie Philippovna ve Pauline'le birlikte arabaların birindeydi; küçük Fransız, İngiliz ve bizim general atla onlara eşlik ediyorlardı. Yoldan gelip geçenler onlara bakmak için duruyorlardı; büyük etki yapmışlar, dikkatleri üzerlerine çekmişlerdi; ne var ki bu general için kötü sonuç verecek. Ben hesapladım: Benim getirdiğim dört bin franga, ödünç almayı başardıkları açıkça belli olan parayı da ekleyerek şimdi yaklaşık yedi, sekiz bin frankları vardı; Madenıoisellc Blanche için bu çok azdı.

Mile Blanche annesiyle birlikte, bizim kaldığımız otele indi; bizim küçük Fransız da orada kalıyor. Garsonlar ona Sayın Kont diyorlar; Mile Blanche'ın annesi kendine Sayın Kontes dedirtiyor. Sonunda, kimbilir, belki gerçekten de

kont ve kontestirler, belli olmaz.

Yemekte bir araya geleceğimiz zaman Sayın Kont'un beni tanımayacağından kesinlikle emindim. Elbette ki, general tanışmamızı, ya da en azından beni ona tanıtmayı aklının ucuna bile getirmeyecekti; Sayın Kont Rusya'da yaşamıştı, orada

(1) Eski bir gümüş Alman parası. (Çeviren)

(1) Konuşmaların akışına bağlı kalarak, yabancı dilden sözcükleri italik olarak belirttik. Yazarın vurgulamak istediği kesimler büyük hamilerle belirtilmiştir. (Çeviren)20

dedikleri gibi, bir "oııtchitel'in (1) »e önemsiz bir kişi olduğunu bilir. Hem zaten, .beni çok iyi tanır. Ama, şurası bir gerçek ki, beni yemeğe beklemiyorlardı; general hiç kuşkusuz emir vermeyi unutmuştu, yoksa beni mutlaka otelin tabldotuna gönderirdi. Ben kendiliğimden geldim ve generalin hiç de hoşnut olmayan bakışıyla karşılaştım. Zavallı Marie Philip-povna bana hemen bir yer gösterdi; ne var ki B. Astley'le karşılaşmam beni bu kötü durumdan kurtardı, olayların zoruyla, ben de onların toplumuna katılmak zorunda kaldım.

Bu garip adamla ilk kez Prusya'da karşılaştım; bir kompartımanda karşılıklı oturuyorduk; arkadaşlarımın yanına gidiyordum; sonra onu Fransız sınırında, sonra da İsviçre'de gene gördüm: Demek ki on beş günde iki kez, işte şimdi de Roulettenbourg'da onu yeniden bulmuştum! Ben ömrümde onun kadar utangaç bir adam görmedim; aptallığa vardıracak derecede utangaçtır, bunu da çok iyi bilir, çünkü hiç de aptal değildir. Zaten son derece sakin huylu ve pek sevimlidir. Prus-ya'daki ilk karşılaşmamızda onu konuşturmuştum. Bana o yaz Kuzey Burnu'nu gezdiğini ve Nijni-Novgorod fuarını görmeyi pek arzu ettiğini söylemişti. Generalle nasıl ilişki kurduğunu bilmiyorum; Paulinc'e deliler gibi âşık olduğunu sanıyorum. Paıiline içeri girince adam pancar gibi kıpkırmızı oldu. Sofrada benim yanımda oturmaktan pek memnun ve öyle sanıyorum ki daha şimdiden beni yakın bir dostu gibi görüyor.

Yemek sırasında küçük Fransız aşın derecede kasılıp kurumlandı. Herkese karşı horgörüyle ve saygısızca davranıyor. Çok iyi anımsarım, Moskova'da göz boyamaktan pek hoşlanırdı. Rus maliyesi ve siyasası üzerine bitmez tükenme/, konuşmalar yaptı. General bir-iki kez ona karşı çıkmaya yel-

(1) Oıılchitel: Evlerde eskiden gençleri yetiştiren öğretmen ve eğitici. (Çeviren)

KUMARBAZ

21

tendi ama, onun gözündeki saygınlığını büsbütün yitirmemek için pek çekinerek ve belli belirsiz bir biçimde.

Çok garip bir ruh durumu içinde bulunuyordum. Söylemeye gerek yok: Daha yemeğin ortasına varmadan kendi kendime şu alışılmış ve ezeli soruyu sormuştum bile: «Şu generalin peşinden ne diye sürüklenip duruyorum, kuzum? Bit hayli zaman var ki onlardan ayrılmış olmalıydım!» Arada sırada Pauline Alexandrovna'ya bir göz atıyordum; onun benimle zerre kadar ilgilendiği yoktu. En sonunda, sabrım taştı, tepemin tası attı, bir saygısızlık yapmaya karar verdim.

Önce, pat, diye tepeden inme bir biçimde, bana soru yöneltilmeden, avaz avaz konuşarak söyleşiye katıldım. Özellikle de küçük Fransızla dalaşmaya çalışıyordum. Generale doğru döndüm ve bir giriş yapmadan, yüksek ve anlaşılır bir sesle (hatta öyle sanıyorum ki onun sözünü bile kestim), ona bu yaz Rusların hemen hemen tabldotta yemek olanağından yoksun bulunduklarını belirttim. General şaşkın bakışlarını bana dikti.

«Eğer kendinize şu kadarcık saygınız varsa» diye sürdürdüm, «kaçınılmaz biçimde hakaretlere uğrarsınız, açık açık hakaretlere katlanmalısınız. Paris'te, Rhin kıyılarında ve hatta İsviçre'de, lokanta masalarım Polonyalılar ve tıpatıp onların benzeri olan küçük Fransızlar öylesine kapışmışlar ki, eğer Rıssanız, bir tek sözcük söyleme olanağını bulamazsınız bile.»

Bunları Fransızca söylemiştim. General şaşırıp kalmış bir durumda bana bakıyordu, kızması mı, yoksa sadece bu derece kendimden geçmiş olmama şaşması mı gerektiğini bilemiyordu.

«Hiç kuşkusuz, birisi size bir ders vermiş olmalı!» dedi küçük Fransız horgören ve ilgisiz bir tavırla.

«Paris'te önce bir Polonyalıyla, sonra da Polonyalıyı destekleyen bir Fransız subayıyla kavga ettim» diye yanıt ver-22

dini. «Sonra da, bir monsignor'un kahvesine tükürmeme ramak kaldığım anlatınca Fransızların bir bölümü benden yana oldu.»

General azametli bir şaşkınlıkla:

«Tükürmek mi?» diye sordu; hafta bakışlarını odanın çevresinde dolaştırdı. Küçük Fransız kuşkulu bir gözle beni süzdü.

«Elbette ya» diye yanıt verdim. «Kırk sekiz saat süresince, bizim olay için belki de Roma'ya bir sıçramam gerekeceğini sandım, bu nedenle de pasaportumu vize ettirmek amacıyla Paris'teki Papalık büyükelçiliğine gittim. Orada, sıska mı sıska, ellisine merdiven dayamış don yağı suratlı küçük bir papaz karşıladı beni. Beni dinledikten sonra, terbiyeli ama, son derece soğuk ve sert bir sesle beklememi rica etti. Acelem vardı ama, elbette ki oturdum, cebimden "Opinıon nationale" gazetesini çıkarıp, Rusya aleyhine zehir zemberek bir eleştiriyi okumaya başladım. Bu arada, birisinin yandaki odadan monsignor'un yanına gittiğini işittim; benim rahibin ona kandilli temennalar yaptığını gördüm. İsteğimi yineledim; daha da sert bir sesle, bana beklememi rica etti. Bir süre sonra içeri bir ziyaretçi girdi, bu bir Avusturyalıydı; onu dinledikten sonra, hemen, hiç bekletmeden yukarı götürdüler. O zaman sinirlendim; ayağa kalktım, rahibe yaklaşıp, itiraz götürmez bir sesle mademki monsignor gelenleri kabul ediyordu, benim de işimi yapıverir, dedim. Bunun üzerine, rahip sonsuz bir şaşkınlık haliyle döndü. Beş para etmez bir Rus nasıl olur da kendini monsignor'un konuklarıyla bir tutar, işte adamın aklı bunu bir türlü almıyordu. Daha küstah bir sesle ve bana hakaret edebilmekten zevk alıyormuş gibi, beni tepeden tırnağa süzdü ve: «Monsignor'un sizin hatırınız için kahvesinden vazgeçeceğini sanmıyorsunuzdur, herhalde?» diye diye haykırdı. Bunun üzerine ben de bağırdım, hem de ondan daha da yüksek sesle: «Bilin ki sizin monsignor'unuzun kahvesinin içine tükürürüm ben! Umrumda bile değil! Eğer be-

nim pasaport işini bir an önce bitirmezseniz, onu kendim gidip görürüm!»

«Nasıl! Tam da bir kardinali huzuruna kabul ettiği anda mı!» diye ciyak ciyak

bağıran rahip dehşetle yanımdan uzaklaştı; hemen kapıya koştu ve beni içeri bırakmaktansa ölmeyi yeğlediğini anlatmak için kollarını haç gibi iki yana açtı. O zaman ben de sapkın mezhepli ve barbar olduğumu, bütün piskoposları, kardinalleri, monsignor'ları gecelik kavuğuma dinletmesini haykırdım yüzüne karşı. Kısacası, boyun eğmediğimi gösterdim. Rahip bana sonsuz kin dolu bir bakış fırlattı, pasaportumu kaptı, yukarı götürdü. Bir dakikaya kalmadan, vizemi almıştım. «Şurada, yanımda, görmek ister misiniz?»

Pasaportumu çıkarıp papalık vizesini gösterdim. «Bununla birlikte...» diye başladı general.

«Sizi asıl kurtaran, sapkın mezhepli ve barbar olduğunuzu söylemenizdir» dedi küçük Fransız hafif bir gülmeyle. «Bu hiç de aptalca değildi.»

«Canım, elbette ki dut yemiş bülbül gibi duran, daha da olmazsa, vatanlarını yadsımaya hazır, dikilip kalan şu sizin Ruslar gibi yapamam ya. Hiç değilse Paris'te, rahiple dalaşmalarımı kendilerine anlattığımda, benim oteldeki kimseler bana daha da fazla saygı gösterdiler. Otelin lokantasında bana karşı en sevimsiz davranan kişi, çam yarması Polonyalı, arka planda kayboldu. Bir Fransız avcısının sadece tüfeğini ateşleyip kurşunlan boşaltmak amacıyla 1812'de silah çektiği bir adamı iki yıl önce gördüğümü söylediğim zaman Fransızlar gık bile diyemediler. Bu adam o zamanlar on yaşında bir çocukmuş; ailesi Moskova'dan ayrılmaya vakit bulamamıştı.»

«Olmaz öyle şey!» diye patladı küçük Fransız; «bir Fransız askeri bir çocuğa ateş etmez.»

«Ama, yine de böyle bir şey oldu» diye yanıtladım, «bunu24

KUMARBAZ

KUMARBAZ

25

bana saygıdeğer bir emekli binbaşı anlattı, yanağındaki yara izini de kendi gözümle gördüm.»

Fransız ağız kalabalığıyla konuşmaya başladı. General onu desteklemek istedi ama, bir örnek olarak, 1812'de Fransızlar tarafından tutsak edilen General

Perovski'nin (1) Anılarını okumasını öğütledim ona. Sonunda, Marie Philippovna konuşmayı çevirmek amacıyla başka bir konuya geçti. General bana fena halde öfkelenmişti, çünkü Fransızla ben neredeyse avaz avaz bağırmaya başlıyorduk. Buna karşılık, kavgamız B. Astley' in pek hoşuna gitmişe benziyordu; sofradan kalkınca kendisiyle birlikte bir kadeh içki içme önerisinde bulundu bana.

Gece, Pauline Alexandrovna'yla istediğim gibi on beş dakika konuşabildim. Söyleşimizi gezinti sırasında yaptık. Herkes parktan geçerek gazinoya gitmişti. Pauline fıskiyenin karşısındaki sıraya oturdu, Nadia'nın da gidip biraz uzakta öbür çocuklarla oyun oynamasına izin verdi. Ben de Micha'yı havuzun yanına gönderdim, böylece en sonunda yalnız kalabildik.

Başlangıçta, elbette ki, işlerden söz ettik. Kendisine topu topu yedi yüz florin verince, Pauline bir iyice kızdı. Paris' te elmaslarına karşılık en azından iki bin florin ödünç alabildiğime kesinlikle inanmıştı.

«Her ne pahasına olursa olsun, paraya ihtiyacım var* dedi. «Ne yapıp edip, mutlaka para bulmalı, yoksa mahvolurum.»

Yokluğum sırasında nelerin olup bittiğini sordum ona.

«Hiçbir şey olmadı, sadece Petersburg'dan iki haber aldık: Önce, büyükannenin ağır hasta olduğunu, iki gün sonra da, belki ölmüş olduğunu. Bunları Timothee Petrovitch'den

(1) Dorodino savaşından sonra Fransızlara tutsak düşmüştü, Anı-hin o sıralarda Moskova'da yayınlanmıştı.

öğrendik» diye ekledi Pauline, «yalan yanlış konuşmayan bir adamdır o. Haberin doğrulanmasını bekliyoruz.»

«Demek ki burada herkes bekleyiş içinde?» dedim.

«Evet, her şey ve herkes; altı aydan beri bundan başka umudumuz kalmadı.»

«Siz de mi bunu umuyorsunuz?» diye sordum.

«Oh! Ben onun akrabası filan değilim ki, generalin üvey kızıyım ben. Ama, eminim, vasiyetnamesinde beni unutmaz.»

«Öyle sanıyorum ki elinize büyük bir miktarda para geçecek,» dedim destekleyici bir sesle.

«Evet, beni çok severdi ama, bu güvence nereden geliyor, kuzum?»

«Buraya bakın» diye sorusunu soruyla yanıtladım. «Bana öyle geliyor ki, markimiz sizin bütün aile gizlerinizi biliyor, ne dersiniz?»

«Bu sizi ilgilendiriyor mu?» diye soran Pauline bana soğuk ve öfkeli bir halle baktı.

«Elbette ilgilendirir; eğer yanılmıyorsam, general ondan ödünç para almanın bir yolunu buldu bile.»

«Tahminleriniz doğru.»

«Eğer büyükanne öyküsünü bilmeseydi, ona para verir miydi? Sofrada farkına vardınız mı? Büyükanneden söz ederken tam üç kez ona babouünka (1) dedi. Ne sevimli bir içtenlik, ne yakınlık!»

«Evet, hakkınız var. Benim de mirasa konacağımı öğrenir öğrenmez bana evlenme önerisinde bulunacak. Öğrenmek istediğiniz buydu, değil mi?»

«Henüz size evlenme önerisinde bulunma aşamasında mı? Uzun zamandan beri bu işe aday olduğunu sanıyordum.»

Pauline:

«Böyle olmadığını siz de pekâlâ biliyorsunuz!» diye kar-

(1) Büyükannenin sevecen küçültülmüşü.

şılık verdi öfkeyle. Bir dakika suskunluktan sonra: «Bu İn-gilize nerede rastladınız?» diye sürdürdü.

«Bu soruyu bana soracağınıza kesinlikle emindim.» B. Astley'le, yolculuk sırasında, daha önceki karşılaşmalarımı ona anlattım.

«Çok çekingen ve duygusaldır, elbette ki size de deli gibi âşık.»

Pauline: «Evet, bana âşık» diye yanıt verdi.

'«Üstelik Fransızdan da on kez daha zengin. Hem bakalım Fransızın gerçekten serveti var mı? Bu hiç de kuşku dışı değil.»

«Kesinlikle. Bir şatosu var. General dün bunu bana doğruladı. Eh, öyleyse, bu size yeterli mi?»

«Sizin yerinizde olsam, İngilizle evlenirdim.»

«Neden?» diye sordu Pauline.

«Fransız daha yakışıklı bir genç ama, soysuz kopuğun biri; oysa İngiliz dürüst bir adam, üstelik de on kez daha zengin» dedim kesin bir sesle.

«Orası doğru ama, Fransız marki, daha da kafalı» diye karşılık verdi sakin sakin.

«Buna kesinlikle emin misiniz?» diye sürdürdüm aynı tonla.

«Kesinlikle eminim.»

Sorularım Pauline'in hiç hoşuna gitmiyordu, yanıtının tonu ve garipliğiyle beni öfkelendirmek istediğini anlıyordum; bunu hemen ona söyledim.

«Doğru, sizi kudurtmak hoşuma gidiyor. Sadece bütün bu soruları ve varsayımları bana yöneltmekte bir sakınca görmemiş olmanızla bana bir ödün vermeniz gerekiyor.»

«İşte ben de istediğim bütün sorulan size sorma hakkını kendimde görüyorum» diye karşılık verdim sakin sakin, «çünkü onlara istediğiniz fiyatı ödemeye hazırım ve çünkü artık kendi yaşamıma hiç mi hiç önem vermiyorum.»

KUMARBAZ

27

Pauline kahkahayla güldü:

«Geçen gün bana, Schlangenberg'de, benim bir tek sözüm üzerine kendinizi

tepetaklak aşağı atmaya hazır olduğunuzu söylediniz ve biz de şöyle bir bin ayak yükseklikte bulunuyorduk. Sadece söylediklerinizi gerçekleştirip gerçekleştirmediğinizi görmek için, bu sözü bir gün size söyleyeceğim ve emin olun ki yürekli davranacağım. İşte tam da size onca şeye izin verdiğim için sizden nefret ediyorum, bir de bana kaçınılmaz derecede gerekli olduğunuz için daha da nefret ediyorum. Ama, size gene ihtiyacım var. Demek ki sizin canınızı bağışlamalıyım.»

Pauline ayağa kalktı. Pek öfkelenmişe benziyordu. Son zamanlarda konuşmalarımızı hep bu öfke ve kin, yapmacıksız kin havasıyla noktalıyordu.

Durumu açıklığa kavuşturmadan gitmemesi isteğiyle ona:

«Mile. Blanche'm kim olduğunu sormama izin verir misiniz?» dedim.

«Bunu pekâlâ biliyorsunuz. Yeni hiçbir şey yok. Mile. Blanche hiç kuşkusuz generalle evlenecek, elbette ki büyükannenin ölümü doğrulanırsa. Çünkü hem Mile Blanche, hem annesi, hem de kardeş torunu olduğu marki, hepsi iflâs ettiğimizi pekâlâ biliyorlar.»

«General de ona çılgınlar gibi âşık, değil mi?»

«Şimdi söz konusu olan o değil. Beni dinleyin ve şunu iyice aklınızda tutun: Şu yedi yüz florini alın, gidip kumar oynayın; rulette benim için elinizden geldiğince kazanın; şimdi her ne pahasına olursa olsun bana para gerek.»

Bu sözlerden sonra, Pauline, Nadia'yı çağırdı ve bütün bizim kumpanyanın bulunduğu gazinoya gitti. Ben soldaki ilk patikaya saptım. Dalgındım, şaşkınlıktan bir türlü kendimi kur-taramıyordum. Bu gidip rulet oynama buyruğu beni adeta ser-semietmişti. Garip ama, düşünecek onca konu varken, kendimi bütünüyle Pauline'e karşı olan duygularımın incelenme-30

KUMARBAZ

KUMARBAZ

31

Oyun salonuna girdiğim zaman (ömrümde ilk kez), oynamaya karar veremeden bir süre kalakaldım. Üstelik, kalabalık da beni durduruyordu. Ama, kimse

olmayıp da yalnız başıma kalsaydım bile, öyle sanıyorum ki oyuna başlayacak yerde çekilip giderdim. Yüreğim çarpıyordu, itiraf ediyorum, soğukkanlılığımı da yitirmiştim. Uzun zamandan beri inanmış ve karar vermiştim ki Roulettenbourg'a geldiğim gibi oradan gitmeyecektim; yazgımda kaçınılmaz olarak kökten ve kesin bir olay meydana gelecekti. Bu gereklidir ve öyle de olacak. Rulete bağladığım bu umut ne kadar gülünç olursa olsun, kumardan herhangi bir şey beklemeyi saçma bulan o genellikle kabul edilen kanıyı daha da gülünç buluyorum. Neden kumar para bulmanın herhangi bir başka yolundan, sözgelimi ticaretten, daha kötü, daha beter olacakmış? Yüz kişiden birinin kazandığı bir gerçek. Ama, bütün bunlar benim umurumda mı, kuzum!

Her ne olursa olsun, o akşam önce iyice gözleyip incelemeye, ciddi hiçbir girişimde bulunmamaya karar vermiştim. Eğer bir şey olursa, bu sadece rastlantıyla, ayaküstü geçerken olabilirdi, umduğum buydu benim. Üstelik de, asıl oyunu incelemem gerekiyordu; çünkü ruletin sayısız tanımlamalarına karşın —bunları her zaman öyle büyük bir doymazlıkla okumuşumdur ki—, kendi gözlerimle görmeden kullanılışından hiçbir şey anlayamazdım.

İlk anda, her şey bana pis, tinsel olarak pis ve iğrenç göründü. Kumar masalarına onlarca, hatta yüzlerce saldıran o açgözlü ve kaygılı suratlardan söz etmek istemiyorum. Doğrusu ya, en kısa zamanda ve olabildiğince çok kazanma isteğinde kirli hiçbir şey görmüyorum. Kendisine küçük paralarla kumar oynadıklarını söyledikleri zaman: «Bu daha da beter, çünkü bu aşağılık bir doymazlıktan gelir» yanıtını veren o karnı tok sırtı pek ahlakçının fikrini hep aptalca bulmuşıtm-dur. Sanki aşağılık doymazlıkla, üstün doymazlık tek ve aynı

şey değilmiş gibi! Bu bir orantı sorunudur. Rothschild'in gözünde aşağılık ve adi olan benim gözümde büyük zenginliktir, kazançlarla yitiklere gelince de, kişilerin, sadece rulette değil ama, her yerde, bir tek nedeni vardır: Kazanmak, ya da başkasından bir şey almak. Kazanç ve çıkarın kendisi iğrenç midir? Bu da başka bir sorun. Bunu burada çözümleyecek değilim. Ben kendim de kazanma isteğine en üstün derecede tutkun olduğumdan, bütün bu açgözlülük, ya da isterseniz açgözlülüğün bütün o iğrençliği, alçaklığı, daha kumar salonuna adım attığım anda, denebilir ki, bana daha yakın, daha aşinaydı. Başkalarının önünde sıkılıp rahatsız olmadan, açıkça ve ölçüsüzce davranmaktan daha güzel bir şey yoktur. Kendi kendini aldatmak neye yarar ki? İşte bu uğraşıların en yararsızı, en yersizidir. Bütün bu ayak takımı arasında ilk bakışta en hoşa gitmeyen şey ağırbaşlılık, ciddiyet, hatta kumar masalarını çevrelemekte bütün bu insanların gösterdikleri saygıydı. İşte bu yüzdendir ki burada kötü türden kumarla, rabıtalı

bir adam için sakıncası bulunmayan kumar arasında pek belirli bir ayrım vardır. İki tür kumar vardır: Centilmenlerin kumarıyla halk tabakasının kumarı, ayak takımına yaraşan açgözlü kumar. Burada sınır çizgisi pek belirlidir, temelde o kadar da iğrenç ve utanç vericidir ki! Sözgelimi, bir centilmen beş, ya da on altın sürebilir, pek ender olarak daha fazlasını oynar; eğer çok zenginse bin franga kadar çıkabilir ama, bu sadece kumar içindir, eğlenmek için, kazanç, ya da yitik sürecini izlemek içindir; asıl kazanma olgusuyla zerre kadar ilgilenmez. Eğer kazanırsa, sözgelimi, kahkahayla gülmeye, çevresinde bulunanlardan birine düşüncelerini söylemeye, ya da hatta sürülen parayı iki katına çıkararak bir kez daha oynamaya başlayabilir ama, sadece merak ettiği için, şansları gözlemek için, hesaplar yapmak içindir, adi bir kazanma isteğiyle değil. Kısacası, rulette, ya da otuz ve kırk'ia, bütün kumar masalarını sadece kendi keyfi için düzenlenmiş bir eğlence

KUMARBAZ

gibi görür. Bankonun dayandığı istekleri ve tuzakları aklına bile getirmiyordur. Hatta bütün öbür kumarbazların, bir tek florin için tirtir titreyen bütün o cebi delik insanların kendisi gibi zengin olduklarını ve sadece oyalanmak ve vakit geçirmek için oynadıklarını düşünmek onun için çok şık olurdu. Gerçeğin bu kesin bilisizliği, insanlar konusunda bu yalın görüşler, kuşkusuz ki en soylu görüşler ve düşünceler olurdu.

Kızlarını, on beş, on altı yaşlarında dal gibi narin, masum çocukları, öne doğru iten, elerine birkaç altın sıkıştırıp* onlara kumarın gidişini öğreten anneler görüyordum. Küçük hanım kazanıyor, ya da yitiriyordu ve sevinçten etekleri zil çalarak, dudaklarında hep gülümsemeyle çekiliyordu. Bizim general sağlam gerçeklere dayanan bir güvenle kumar masasına yaklaştı; kendisine bir sandalye uzatmak için bir uşak atıldı ama, aldırış etmedi; ağır ağır para kesesini çıkardı, içinden ağır ağır üç yüz frank tutarında altın alıp karanın üzerine koydu ve kazandı. Kazancını toplamadı, masada bıraktı. Yeniden kara çıktı; bu kez de gene sürdüğü parayı bıraktı ve üçüncü seferinde kırmızı çıkınca, bir çırpıda bin iki yüz frank yitirdi. Kendine son derece hakim, gülümseyerek

çekildi. Kesinlikle eminim ki yüreği allak bullaktı ve sürülen para iki, ya da üç katına çıkmış olsaydı buna dayanamaz, heyecanım belli ederdi. Zaten, benim yanımdaki bir Fransız dingin bir yüzle, kılı bile kıpırdamadan yaklaşık otuz bin frangı önce kazandı, sonra da yitirdi. Gerçek bir centilmen bütün servetini yitirse bile, kesinlikle heyecanlanmamalıdır. Para centilmenin o kadar altında kalmalıdır ki bununla ilgilenmeyi hemen hemen düşünmez bile. Elbette ya, bütün bu ayak takımının içinde çırpındığı çamuru ve dekoru bilmezlikten gelmek son derece soylu bir davranıştır. Bununla birlikte, karşıt davranış da kimi zaman onun kadar kibardır: Fark etmek, yani cep dürbününün ucuyla da olsa, bütün bu haşarata bakmak ve hatta onu incelemek ama, bütün bu kalabalığı ve bütün bu

çamuru bir çeşit eğlence gibi, centilmenlerin dinlenmesi için düzenlenmiş bir temsil gibi görerek. İnsan kendisi de bu kalabalığa karışabilir ama, orada bir seyirci olarak bulunduğu ve onun bileşimine zerre kadar katılmadığı kesin inancıyla çevresine bakabilir. Zaten, aşırı ısrarla incelemek de uygun düşmez: Bu da gene bir centilmene yakışmaz, çünkü her ne olursa olsun, bu gösteri sürekli bir dikkate değmez. Genellikle de, bir centilmen için fazla sürekli bir dikkate değer pek az gösteri vardır. Oysa, bana öyle geliyordu ki, tanı tersine, bütün bunlar son derece ısrarlı bir dikkate değerdi, özellikle de sadece incelemek için değil de kendisi de içtenlikle ve iyi niyetle bütün bu ayak takımına katılmaya gelen bir kişi için. Benim en gizli tinsel inançlarıma gelince, sözünü ettiğim inançlar içinde elbette ki onların yeri yok. Kabul; bunu vicdanımı rahatlatmak için söylüyorum. Ama, şunu belirteceğim: Şu son zamanlarda, düşüncelerimle eylemlerimi herhangi bir tinsel ölçüte uydurmakta şiddetli bir isteksizlik duyuyordum. Başka bir yöne sürükleniyorum...

Ayak takımı gerçekten de pek ahlaksız biçimde oynuyor. Hatta kumar masasının çevresinde en adi gizli küçük hırsızlıkların sık sık meydana geldiğini düşünmekten bile geri kalmıyorum. Masanın uçlarında oturan krupiyeler sürülen paraları gözetiyorlar ve hesaplar yapıyorlar, ezici bir çalışma içindeler. İşte .bunlar da eşsiz ahlaksızlardandır! Çoğunluğu Fran-sızdır bunların. Hani bu gözlemleri yapıyorsam, ruletin bir tanımlamasını vermek için değil; gelecekte nasıl davranacağımı bilmek için ortama uymaya çalışıyorum. Sözgelimi, bir elin masanın üzerinden ansızın uzanıp sizin kazandıklarınızı kendine mal ettiğini görmekten daha olağan bir şeyin bulunamayacağım fark ettim. Ardından 'bir kavga çıkıyor, çoğu zaman da çığlıklar kopuyor ve... siz siz olun sakın tanık filan göstererek paranın size ait olduğunu kanıtlamaya kalkışmayın, sonra karışmam haa!

F. 334

KUMARBAZ

KUMARBAZ

35

Başlangıçta bütün bu komedi benim için anlaşılmaz, içinden çıkılmaz bir şeydi; sadece iyi kötü anladım ki, sayıların üzerine, tek ve çiftlerin üzerine, bir de renklerin üzerine para konuyordu. O akşam Pauline Alexandrovna'nm parasından aldığım yüz florini sürmeye karar verdim. Kumara kendimden başkaları için yaklaştığım düşüncesi beni şaşkına çeviriyordu. Bu son derece can sıkıcı bir duyguydu, bundan bir an önce kurtulmak istiyordum. Her an, Pauline için başlamakla kendi şansımı baltaladığım izlenimine kapılıyordum. Hemencecik boş inanç salgınına yakalanmadan kumar masasına yaklaşmak gerçekten de olanaksız mıydı, kuzum?

İlk olarak, beş frederik, yani elli florin çıkarıp çift sayının üzerine koydum. Sehpa döndü ve on üç çıktı... yitirmiştim. Acılı bir duygunun pençesinde kıvranarak, sadece bu işi bir an önce bitirip de çekilip gitmek amacıyla kırmızının üzerine gene beş frederik koydum. Kırmızı çıktı. On frederik koydum... Gene kırmızı çıktı. Bütün parayı bıraktım... Gene kırmızı kazandı. Kırk frederik aldım, bunlardan yirmi tanesini ne çıkacağını bilmeden, ortadaki on iki numaranın üzerine koydum. Bana üç katını ödediler. Benim on frederik ansızın seksen oluvermişti. Ama, o zaman öylesine dayanılmaz garip bir duyguya kapıldım ki, hemen oradan ayrılmaya karar verdim. Kendim için oynaşanı böyle oynamazdım gibi geliyordu bana. Bununla birlikte seksen frederikimi gene çift sayının üzerine koydum. Bu kez dört çıktı: Bana gene seksen frederik verdiler, ben de yüz altmış frederiki cebime koyarak Pauline Alexandrovna'yı aramaya gittim.

Hepsi parkta geziniyorlardı, Pauline'i ancak akşam yemeğinde görebildim. Bu kez Fransız orada yoktu, general de rahat rahat keyfine bakabildi; bu arada, beni kumar masasında görmek istemediğini bana bir kez daha belirtmeyi gerekli gördü. Ona göre, eğer büyük para yitirirsem saygınlığı ağır şekilde lekelenirdi.

«Çok kazansaydınız, ben gene lekelenirdim» diye ekledi büyük bir ciddiyet havası takınarak. «Elbette ki, işlerinize karışmaya hakkım yok ama, kabul edin ki...» Her zaman yaptığı gibi, tümceyi havada bıraktı.

Ona sert bir şekilde çok az param olduğunu, bu nedenle de, kumar oynamaya başlasam bile, öyle gösterişli biçimde yitiremeyeceğimi söyledim. Odama, çıkarken, kazandığı parayı Pauline'e verme fırsatını buldum ve bir daha onun için kumar oynamayacağımı kendisine bildirdim.

Kaygılı bir sesle: «Neden, a canım?» diye sordu.

Ona şaşkınlıkla bakarak: «Çünkü kendim için oynamak istiyorum» diye karşılık verdim, «hem de bu beni rahatsız ediyor.»

«Demek ki ruletin sizin tek kurtuluş çareniz olduğuna inanmakta ayak diriyorsunuz, öyle mi?» diye sordu alaycı bir halle.

Ben de ona büyük bir ciddiyetle, bunun gerçek olduğunu söyledim; benim kesinlikle, şaşmaz bir biçimde kazanma inancıma gelince, bunun gülünç görüneceğini kabul ediyordum, «ama, beni rahat bıraksınlar, kuzum!»

Pauline Alexandrovna o günün kazancını benimle bölüşmek için direndi ve bu koşullar altında kumar oynamayı sürdürmemi önererek bana seksen frederik uzattı. Kesinlikle reddettim ve ona açıkça anlattım ki, başkaları için oynayamadığım istemediğimden değil de yitireceğimden emin olduğum içindi.

«Oysa, ben de ne kadar aptal olursam olayım, artık ruletten başka hiçbir umudum yok» dedi düşünceli bir halle. «İşte bu yüzden mutlaka kumarı sürdürmelisiniz, benimle ortaklaşa oynarsınız, bunu elbette ki yapacaksınız.»

Bu sözler üzerine, itirazlarımı dinlemeden, yanımdan ayrıldı.36

KUMARBAZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bununla birlikte, dün, kumardan bana tek söz bile etmedi. Genellikle de benimle konuşmaktan kaçındı. Bana karşı tutumunu değiştirmedi. Karşılaştığımız zaman hor gören ve kinci, bilmem nasıl bir şeyle karışık hep o aynı mutlak patavatsız, beni adam yerine koymayan davranış. Kısacası, bana karşı duyduğu tiksintiyi gizlemeye bile uğraşmıyor, bunu çok iyi görüyorum. Buna karşın, bana ihtiyacı olduğunu ve bilmediğim bir amaçla beni elinin altında bulundurduğunu da gizlemiyor. Aramızda garip ilişkiler kuruldu, herkese karşı gösterdiği kendini beğenmişlik ve hor görme göz önüne alınırsa, bu ilişkilerin çoğuna hiçbir anlam veremiyorum. Sözgelimi, kendisini çılgınlar gibi sevdiğimi çok iyi biliyor; hatta kendisine yakıcı tutkumdan söz etmeme bile izin veriyor; ona sevgimden

serbestçe ve hiçbir engelsiz söz etmeme izin vermekle de beni adam yerine koymadığını, hor gördüğünü pek güzel belli ediyordu. «Senin duygularına o kadar önem vermiyorum ki, bütün söylediklerin, bütün hissettiklerin umurumda bile değil der gibiydi. Eskiden de bana . işlerinden söz ederdi ama, hiçbir zaman bütünüyle açık yürekli değildi. Dahası, bana olan hor görüsüne şu türden incelikler de katardı: Sözgelimi, yaşamındaki filan olaydan, ya da kendisine ciddi korkular veren bir durumdan haberim olduğunu bilirdi; eğer amacına ulaşmak için beni tutsak, ya da ulak olarak kullanma gereksinimini duyarsa bu olayların bir bölümünü kendisi anlatırdı bana. Ama, bana sadece ulak gibi kullanılan bir adamın bilmesi gereken kadarını açıklıyordu, olayların bütün bağlantısını henüz bilmiyorsam, onun sıkıntıları ve kaygılarıyla üzülüp tasalandığımı görse de dostça bir açık sözlülükle beni tamamiyle rahatlatma tenezzülünde bulunmazdı hiçbir zaman. Oysa, bana sık sık nazik ve hatta tehlikeli görev-

ler yüklediğine göre, bana kalırsa, benimle açık sözlü olmalıydı. Ama, benim duygularım, onun korku ve telaşlarına yürekten katılmanı, onun tasa ve başarısızlıklarının bana belki de onunkinin üç katını çektirdiği kaygılar onun umurunda mıydı!

Onun rulet oynama tasarısını öğreneli üç hafta olmuştu. Hatta kendi yerine oynamam gerektiğini bana bildirmişti, çünkü bunu onun yapması uygun düşmezdi. Sesinin tonundan sadece kumar oynama isteği değil de ciddi kimi kaygıları bulunduğunu fark etmiştim. Aslında para onu hiç ilgilendirmez. Bunun içinde tahmin edebileceğim ama, henüz bilmediğim bir amaç, ayrıntılar var. Kuşkusuz ki, beni içinde tuttuğu küçük düşme ve tutsaklık durumları ona dolaysız ve çekinmeden soru yöneltme olanağını verebilirdi (sık sık da verir). Mademki ben onun için bir tutsağım, mademki onun gözünde bir hiçim, ne kabalığım, ne de merakım onu incitebilir. Ama, gerçekte, ona soru sormama izin vermekle birlikte, sorularıma karşılık vermiyor. Kimi zaman da bunlara hiç dikkat bile etmiyor! İşte bizim ilişkilerimiz bu durumda!

Dün, dört gün önce Petersbourg'a çekilen ve karşılıksız kalan bir telgraftan çok söz edildi. Generalin heyecanlı ve düşünceli olduğu açıkça görülüyor. Bu hiç kuşkusuz büyükanne konusuyla ilgili. Fransız da heyecanlı. Sözgelimi, dün, yemekten sonra, uzun bir süre büyük bir ciddiyetle konuştular. Fransız bize karşı akıl almaz derecede gururlu, azametli ve umursamaz havalar takınıyor. Hani

atasözünün dediği gibi: «Dağdan gelen, bağdakini kovar.» Hatta Pauline'e karşı bile patavatsızlığı kabalığa kadar varıyor. Bu arada, gazinonun parkındaki aile gezintilerine, dolaylardaki at ve kır gezintilerine seve seve katılıyordu. Generalle Fransızı birbirine bağlayan olayların bir bölümünü bir hayli zamandır biliyorum: Rusya'da, birlikte bir fabrika kurmaya niyetlenmişlerdi; bu tasan yüzüstü bırakıldı mı, yoksa ondan hâlâ söz ediliyor38

KUMARBAZ

mu, bilmiyorum. Bundan başka, onların aile gizlerinden bir bölümünü yakaladım: Fransız gerçekten de, geçen yıl görevinden istifa ettiği zaman çar'a borçlu olduğu miktarı tamamlaması için generale otuz bin ruble ödünç vererek onu sıkıntıdan kurtarmış. Ve işte general onun ellerinde; ama, şimdi bütün bu oyunda baş rol Mile Blanche'da, bunu ileri sürerken yanılmadığımdan kesinlikle eminim.

Bu Mile Blanche kim? Burada, bizde, onun annesiyle yolculuk eden ve hesapsız bir servete sahip olan soylu bir Fransız hanımı olduğu söyleniyor. Bizim markinin uzak bir akrabası olduğu da biliniyor; kardeş torunları gibi bir şey hani. Anlattıklarına göre, benim Paris yolculuğumdan önce Fran-sızla Mile Blanche'ın ilişkileri daha törensel ve daha incey-miş; oysa şimdi, dostlukları ve akrabalıkları daha dolaysız biçimde ve daha yakın ve teklifsiz gibi görünüyor. Belki de işlerimiz onlara o kadar kötü durumda görünüyordur ki, artık bundan böyle yapmacıklı olmayı ve bizlere saygılı davranmayı gereksiz buluyorlardır, kimbilir. Önceki gün, B. Astley' in Mile Blanche'la annesine bakış biçimini fark ettim. O ikisini tanıyormuş gibi geldi bana. Hatta bizim Fransızın da B. Astley'e daha önce rastlamış olduğunu anlar gibi oldum. B. Astley öylesine çekingen, utangaç ve sessizdir ki, insan ondan bir şey koparmayı hiç mi hiç umamaz: Yine «baş kırılır fes içinde, kol kırılır yen içinde» deyimince işler sürüp gidecekti. Bu arada, Fransız ona şöyle bir isteksizce selam veriyor, hemen hemen yüzüne bile bakmıyordu. Demek oluyor ki ondan bir korku'su yoktu. Gene bu anlaşılabilir; ama, neden Mile Blanche da onu bilmezlikten geliyor? Üstelik de marki dün kendini ele verdi: Konuşma sırasında, ansızın, şimdi anımsayamadığım bir konuda, B. Astley'in son derece zengin olduğunu, bunu çok iyi bildiğini söyleyiverdi. Mile Blanche işte o zaman B. Astley'e bakmalıydı! Sözün kısası, general kay-

gılı. Teyzesinin ölümünü bildiren bir telgrafın şimdi onun için ne önem taşıyacağı iyice anlaşılıyor!

Pauline'in benimle bir konuşmadan bilerek kaçındığına kesinlikle emin olmakla birlikte, soğuk ve ilgisiz bir hava takındım: Ansızın gelip beni bulmaya karar vereceğini düşünüyordum. Böylece, dün ve bugün bütün dikkatimi Mile Blanche'a yönelttim. Zavallı general, gerçekten de mahvoldu demektir! İnsanın elli beş yaşında böylesine şiddetle âşık olması, hiç kuşkusuz büyük bir felakettir. Bir de buna dul oluşunu, çocuklarını, iflas durumunu, borçlarını, en sonunda da tutulduğu kadını ekleyin. Mile Blanche son derece güzel. Ama,, insana korku veren o yüzlerden birine sahip dersem, bilmem ne dediğimi anlatabilir miyim? Hiç değilse ben, bu tür kadınlardan hep korkmuşumdur. Yaklaşık yirmi beş yaşlarında. Uzun boylu, şahane omuzları var, görkemli bir boynu ve göğüsleri, esmer bir teni, abanoz gibi kapkara ve gür (hemen hemen iki başa yetecek kadar gür) saçları vardı. Kapkara gözleri, —gözlerinin beyazı sarımtıraktı—, küstah bir bakışı, pırıl pırıl dişleri, hep boyalı dudakları var; misk kokuyor. Çarpıcı ve zengin biçimde ama, büyük bir zarafet ve zevkle giyiniyor. Elleri ve ayakları harikulade. Sesi boğuk bir kontralto. Kimi zaman bütün dişlerini göstererek kahkahayla güler ama, çoğunlukla küstah bir halle —hiç değilse Pauline'le Marie Philippovna'nın yanında— suskun durur. (Ortalıkta garip bir söylenti dolaşıyor: Maria Philippovna Rusya'ya dönüyormuş.) Bana öyle geliyor ki, Mile Blanche hiçbir eğitim görmemiş, hatta belki aptal da ama, buna karşılık kuşkulu, güvensiz ve hilekârdı. Yaşamının oldukça serüvenli geçtiğini sanıyorum. Yani kısacası, belki de marki akrabası filan değildi, annesi de gerçekten annesi değildi. Ama, güya kendilerine rastladığımız Berlin'de, onun ve annesinin rabıtalı birkaç ahbapları varmış. Markiye gelince, şimdiye kadar onun markiliğinden kuşkulanmış olmama karşın, bizde, sözgelimi Moskova'da olduğu40

KUMARBAZ

kadar Almanya'da da yüksek sosyeteden olduğu kuşkusuz gibi görünüyor. Fransa'da durumun ne merkezde olduğunu bilmiyorum. Bir şatosu olduğu söyleniyor. Öyle sanıyorum ki şu on beş gün içinde köprülerin altından çok sular akacak ama, gene de Mile Blanche'la generalin kesin sözleri söyleyip söylemediklerini hâlâ tam olarak bilemiyorum. Sonunda, şimdi her şey durumumuza, yani generalin onların önünde parıldatabileceği paranın miktarına bağlı. Eğer, sözgelimi, büyükannenin hâlâ hayatta olduğunu öğrenirlerse, hiç

kuşkum yok Mile Blanche hemen ortadan yok olur. Bu kadar dedikoducu olduğuma ben bile hem şaşıyorum, hem de bunu pek gülünç buluyorum, doğrusu ya. Ah, bilseniz bütün bunlardan ne kadar iğreniyorum! Bütün bu insanlardan ve bütün bunlardan ne büyük bir sevinçle ayrılırdım, bir bilseniz! Ama, Patıline' den ayrılabilir miyim, çevresini ispiyonlamadan durabilir miyim? İspiyonlamak aşağılık, iğrenç bir şey hiç kuşkusuz ama, umurumda bile değil!

Dün ve bugün, B. Astley de bana bir garip göründü. Evet, kesinlikle inanıyorum ki Pauline'e âşık! Âşık, çekingen ve hastalık derecesinde utangaç bir adamın tam da bir sözcük, ya da bir bakışla kendini ele vermektense yüz ayak yerin altında olmayı yeğleyeceği bir anda bu adamın bakışının kimi zaman ifade ettiği şey pek acayip ve gülünçtür. Gezintide sık sık B. Astley'le karşılaşıyoruz. Muhakkak ki bize katılma isteğiyle yanıp tutuşarak, şapkasını çıkarıyor ve yolunu sürdürüyor. Ve eğer birlikte gezinmek ricasında bulunulursa, hemen öneriyi reddediyor. Gazinoda, konserde, ya da fıskiyenin önünde dinlenilen yerlerde, hep bizim sıranın yakınlarında duruyor. Nerede olursak olalım, parkta, ormanda, Schlangen-berg'in üzerinde, en yakın patikada, ya da bir çalılığın ardında B. Astley'in karaltısının kaçınılmaz biçimde belirdiğini görmek için insanın gözlerini çevresinde gezdirmesi yeterliydi. Bana öyle geliyor ki, benimle özel olarak konuşmak için fır-

sat arıyor bu adam. Bu sabah karşılaştık ve bir iki söz konuştuk. Kimi zaman, kesik tümcelerle konuşuyor. Daha bana günaydın bile demeden, hemen:

«Ah, Mile Blanche!..» diye haykırdı. «Mile Blanche gibi çok kadın gördüm!»

Bana anlamlı bir bakış yönelterek sustu. Bu sözlerle ne demek istiyordu, bilemiyorum, çünkü benim: «Ne demek istiyorsunuz?» diye sormam üzerine çok bilmiş bir gülümsemeyle başını sallayarak şunları ekledi:

«İşte böyle. Mile Pauline çiçekleri çok mu sever?»

«Hiç bilmiyorum» diye karşılık verdim.

«Nasıl! Bunu bilmiyor musunuz?» diye haykırdı şaşkınlıktan neredeyse küçük dilini yutarak.

«Hayır, hiçbir .fikrim yok, hiç dikkat etmedim» diye yineledim, gülerek.

«Hımmm! Bu aklıma bir fikir getirdi.»

Bunun üzerine, bana bir baş işareti yapıp yolunu sürdürdü. Zaten pek hoşnut bir hali vardı. İkimiz de berbat bir Fransızca konuşuyoruz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

O gün pek gülünç, rezil ve saçmaydı. Akşamın saat on biri. Küçük odamda oturmuş, anılarımı düzene sokmaya çalışıyorum. Her şey bu sabah başladı: Pauline Alexandrovna adına oynamak üzere rulete gitmem gerekti. Onun yüz altmış frederikini aldım ama, iki koşulla: Birincisi, yarı yarıya, ortaklaşa oynamayı kabul etmiyordum, böylece de eğer kazanırsam kendim için hiçbir şey almayacaktım; ikincisi de, akşama,

KUMARBAZ

Pauline neden kazanmaya bu kadar ihtiyacı olduğunu ve tam ne kadar para gerektiğini bana anlatacaktı. Bunun sadece para için olduğunu düşünemezdim. İvedi bir ihtiyacı olduğu açıkça belliydi ama, hangi amaçla olduğunu bilmiyordum. Açıklama yapacağına söz verdi, ben de gittim.

Kumar salonlarında herkes birbirini çiğniyordu. Hepsi de ne kadar küstah ve açgözlü! Kalabalığı yardım ve krupiyenin yanma yerleştim. Sonra da, her seferinde sadece iki üç altın sürerek, çekine çekine başladım. Bu sırada inceliyordum ve gözlemlerde bulunuyordum. Bana öyle geliyor ki, bütün bu hesapların pek bir anlamı yok, pek çok kumarbazın onlara verdiği önemden de yoksundurlar. Orada oturmuşlar, ellerinde sayılarla kaplı kâğıtlar, notlar alıyorlar, hesaplıyorlar, şansları kestirmeye çalışıyorlar, son bir işlem daha yapıp en sonunda paralarını sürüyorlar... ve yitiriyorlardı tıpkı hiçbir hesap yapmadan oynayan fani kullar gibi. Buna karşılık, doğruya benzeyen bir sonuç elde ettim: Gerçekten de, beklenmedik şansların ard arda gelişinde bir sistem değilse de bir çeşit düzen var; bu elbette ki'çok garip. Sözgelimi, ortadaki on iki sayıdan sonra son on iki sayının çıktığı oluyordu; diyelim ki, iki kez bu son on iki sayı çıkıyor ve ilk on ikiye geçiyor. İlk on ikinin üzerine düştükten sonra, yeniden ortadaki on ikiye dönüyor; üç, dört kez üst üste ortadaki sayılar çıkıyor, sonra yeniden son on iki çıkıyor; iki turdan sonra, yeniden ilk sayılara dönülüyor, bunlar sadece

bir kez çıkıyorlar, ortadakiler ise üç kez üst üste çıkıyor. Bu böylece bir buçuk, iki saat kadar sürüyor. Bir, üç ve iki; bir, üç ve iki. Çok garip bir şey. Falan öğle sonrasında, ya da filan sabah, siyah hemen hemen düzensiz bir biçimde ve her an kırmızıyla nöbetleşe geliyor; her renk üst üste sadece iki, ya da üç kez çıkar. Ertesi gün, ya da akşam, sözgelimi, üst üste yirmiye kadar sadece kırmızı çıkar ve bu böylece bir süre, kimi zaman bütün gün boyu sürer gider. Bu gözlemlerin önemli bir

bölümünü, öğleye kadar bütün zamanını hiç para sürmeden kumar masalarının yanında geçiren B. Astley'e borçluyum.

Bana gelince, hepsini son meteliğe kadar ve pek kısa bir zamanda yitirdim. Önce çift sayıya yirmi frederik koydum ve kazandım; bunları yeniden koydum ve gene kazandım, bu böylece iki üç kez sürdü. Öyle sanıyorum ki elimdeki paramın miktarı bir beş dakikanın içinde dört yüz frederike yükseldi. İşte o anda gitmem gerekirdi ama, içimde garip bir duygu uyandı: Yazgıya meydan okumak, ona bir çimdik atmak, dilimi çıkarmak, nanik yapmak isteği kabardı. İzin verilen en yüksek parayı sürdüm: Dört bin florin ve yitirdim. Sonra da iyice coşarak, elimde kalanın hepsini çıkardım, bir önceki gibi yerleştirdim ve yeniden yitirdim. Bunun üzerine, adeta sersemlemiş bir halde masadan ayrıldım. Başıma geleni anlayamıyordum bile, talihsizliğimi ancak yemekten önce Pauline Alexandrovna'ya bildirdim. O zamana kadar parkta dolanıp durdum.

Yemekte, gene üç gün önceki gibi coşmuştum. Fransız-la Mile Blanche gene bizimle yemek yiyorlardı. O sabah Mile Blanche da gazinodaydı ve benim gösterilerimi seyretmişti. Bu kez, daha saygılı bir biçimde konuştu benimle. Fransız daha bir kestirmeden giderek yitirdiğimin kendi param olup olmadığını sordu. Galiba Pauline'den kuşkulanıyor. Kısacası, işin içinde iş vardı. Hemen bir yalan uydurdum ve bunun kendi param olduğunu söyledim.

General son derece şaşırmıştı: Bu kadar parayı nereden bulmuştum? On frederikle başladığımı, altı yedi kez üst üste iki katına çıkararak beş, altı bin florine kadar yükseldiğimi ve hepsini iki elde yitirdiğimi anlattım.

Elbette ki bütün bunlar akla yakındı. Bu açıklamayı yaparken Pauline'e bakıyordum ama, yüzünden hiçbir şey oku-yamadım. Bununla birlikte, hiç sözümü kesmedi, ben de konuşmamı sürdürdüm. Bundan, yalan söylemem ve onun adına

KUMARBAZ

oynadığımı gizlemem gerektiği sonucunu çıkardım. Her ne olursa olsun, diyordum içimden, bu sabah söz verdiği açıklamayı mutlaka yapmalı.

Öyle sanıyorum ki, general biraz bana çıkışacaktı ama, sesini çıkarmadı. Ama, ben gene de yüzünden onun heyecanlı ve kaygılı olduğunu anladım. Belki de şu içinde bulunduğu sıkıntılı durumda oldukça hatırı sayılır bir altın yığınının, kaşla göz arasında, benim gibi böylesine ihtiyatsız bir sersemin elinden akıp gittiğini işitmek onu üzüyordu.

Galiba dün akşam Fransızla oldukça şiddetli bir ağız dalaşı yaptılar. Uzun zaman hararetli hararetli konuştular; kapıyı da kilitlemişlerdi. Fransız çıktığında pek öfkeliydi; bu sabah erkenden gelip generali buldu... hiç kuşkusuz dünkü konuşmayı sürdürmek için.

Kumarda yitirdiğimi öğrenince, Fransız alaycı bir sesle, birazcık da kötü yüreklilikle, daha makul davranmam gerektiğini belirtti. Ardından da bilmem neden, Rusların genellikle kumarbaz olmakla birlikte, onun görüşüne göre, kumar oynama yeteneğinden bile yoksun, olduklarını ekledi.

«Bana kalırsa, rulet özellikle Ruslar için icat edildi» diye karşılık verdim. Fransızdan hor gören küçük bir kahkaha yükselince, gerçeğin muhakkak ki benden yana olduğunu belirttim, çünkü Rusların kumarbaz olduklarını söylerken onları övmekten daha da çok yeriyordum; demek ki sözüme inanılabilirdi.

«Düşüncenizi neye dayandırıyorsunuz?» diye sordu Fransız.

«Şuna dayandırıyorum ki, tarih boyunca anamal edinme özgürlüğü uygar Batılı insanın erdem ve saygınlık kutsal kitabına girmiştir; hatta belki de bunun en önemli bölümünü oluşturur. Oysa Rus sadece anamal edinme yeteneğinden yoksun olmakla kalmaz, aynı zamanda da eline geçeni düşüncesizce gelişigüzel çarçur eder. Her ne olursa olsun, biz Rus-

ların da paraya ihtiyacı vardır» diye ekledim. «Böylece de, çalışmadan, iki saat içinde ansızın büyük servetler kazamla-bilen rulet gibi yöntemlere susamışızdır. Bu bizi hayran eder, kendimizi zora sokmadan, gelişigüzel oynadığımız için de, yitiriyoruz!»

«Kısmen doğru» diye kabul etti Fransız kendini beğenmiş bir tavırla.

«Hayır, yanlış, ülkeniz hakkında böyle konuştuğunuz için utanmalısınız» diye çıkıştı general öfkeli ve kasıntılı bir ciddiyetle.

Ben de ona: «İzin verirseniz» diye karşılık verdim, «kuşların yakışıksız davranışları mı, yoksa dürüst bir çalışmayla düğüm üstüne düğüm atıp para biriktirmekten ibaret olan Alman sisteminin mi daha iğrenç olduğu henüz söylenemez.»

«Ne yakışıksız bir düşünce!» diye haykırdı general.

«Ne kadar da tam Ruslara yaraşır düşünce! diye haykırdı Fransız da.

Gülüyordum; onları iğnelemek için yanıp tutuşuyordum.

«Alman tanrısına tapmaktansa, bütün ömrümce bir Kırgız çadırında göçebe yaşamı sürmeyi yeğlerim!» diye bağırdım.

«Ne tanrısıymış o?» diye bağıran general bu kez ciddi alarak öfkelenmeye başlıyordu.

«Almanların servet biriktirme biçimi. Buraya geleli pek oldu ama, yapmak ve doğrulamak zamanını bulduğum gözlemler benim Tatar kanımı isyan ettiriyor. Vallahi, böyle er-iemleri istemem ben! Dün, çevrede on verst kadar dolaştım. Tıpkı o resimli küçük Alman ahlak kitapları gibi: Burada, her evin korkunç derecede erdemli ve olağanüstü biçimde namuslu Vater'ı var. O kadar namuslu ki, insan yaklaşmaya korkuyor. İnsanın yaklaşmaya korktuğu namuslu kişilere dayanamam ben. Her Vater'm bir ailesi var, akşam olunca da hepsi yüksek sesle eğitici kitaplar okuyorlar. Minik evin üze-

rinde karaağaçlar ve kestane ağaçlan hışırdıyor. Güneşin ba* tısı, damın üstünde bir leylek... Bütün bunlar son derece şiirsel ve dokunaklı... Öfkelenmeyin general, izin verin de acıklı biçimde konuşayım. Ölmüş babamın, akşamları küçük bahçemizin ıhlamur ağaçları altında annemle bana buna benzer kitaplar okuduğunu anımsıyorum. Demek ki bu konuda ne dediğimi bilecek durumdayım. Burada, her aile tamamiyle Va-ier'in kulu kölesi. Hepsi öküzler gibi çalışıyorlar, Yahudiler gibi de para biriktiriyorlar. Diyelim ki baba bir miktar para biriktirdi de, mesleğini, ya da toprağım büyük oğluna devretmek istiyor: Çeyiz parası vermeyeceği için kızı evlenemez. Küçük oğlanı uşak, ya da asker olarak satarlar, parayı da baba malına katarlar. Bu gerçek, burada yapılageliyor; sorup öğrendim. Bütün bunların bir tek kaynağı var: Dürüstlük, aşırı dereceye vardırılan bir dürüstlük, öyle ki, satılan küçük oğlan, kendisini dürüstlük uğruna sattıklarına kesinlikle inanıyor. İşte ideal bu, kurban bile kendisini sunağa götürdükleri için seviniyor! Peki, sonra? Eh, ne olsun, büyük oğlanın da yaşamı pek öyle güllük gülistanlık değil: Orada bir Amalchen'i, gönlünün bir arkadaşı var ama, onunla evlenemez ki, çünkü henüz yeteri kadar florin biriktiremediler. Onlar da, erdemle, içtenlikle beklerler ve gülümseyerek sunağa giderler. Amalchen'in yanakları çukurlaşır, kız kurur kalır. En sonunda, yirmi yıldan sonra, varlıkları artar, florinler namuslu ve erdemli biçimde birikmiştir... Vater kırkına merdiven dayamış büyük oğlunu kutsar, otuz beş yaşını süren Amalchen'in de göğsü pörsümüştür, burnu kıpkırmızıdır... Yaşlı adam bu fırsatla ağlar, ahlak dersi verir ve ölür. Bu kez de büyük oğlan erdemli Vater'o, dönüşür ve öykü yeniden başlar. Elli ya da yetmiş yıl sonra, ilk Vater'm torunu gerçekten de önemli bir anamal gerçekleştirir, onu oğluna, o da kendi oğluna bırakır, beş altı kuşak sonra da Rothschild baronu, ya da Hoppe ve Ört., ya da şeytan bilir kim ortaya çı-

kar. Bu gerçekten de görkemli bir gösteri değil mi? İki, üç yüzyıllık çaba,' sabır, emek, zekâ, dürüstlük, enerji, metanet, ileri görüşlük, damın üstünde leylek! Daha fazla ne istersiniz? Bundan daha yüce bir şey olamaz: Bu bakış açısından, bütün dünyayı yargılamaya ve suçluları, yani az buçuk onlardan farklı olanları cezalandırmaya başlarlar. İşte böyle: Ben Rus yöntemince sefahata dalmayı, ya da rulette servet kazanmayı yeğlerim! Beş kuşak sonra Hoppe ve Ört. olmaya hiç de niyetim yok! Kendim için paraya ihtiyacım var, kendimi hiçbir anamala bağlı

hissetmiyorum. Bir sürü saçmalıklar söylediğimi biliyorum ama, bana ne. Benim inançlarım bu.»

«Söylediklerinizde büyük bir gerçek payı var mı bilmem ama» dedi general düşünceli bir halle, «kesinlikle1 bildiğim bir şey var, o da başınızı biraz boş bıraktılar mıydı, dayanılmaz derecede kurumlanıyorsunuz...»

Her zamanki alışkanlığıyla, gene tümcesini tamamlamadı. Bizim general alelade konuşmanın sınırlarını birazcık aşan bir konuya yaklaştığı zaman tümcelerini hiç tamamlamaz. Fransız gözlerini faitaşı gibi açarak, gevşek bir duruşla dinliyordu. Pauline azametli bir ilgisizlik havası takınmıştı. Bu kez sofrada konuşulanlardan hiçbir şey işitmemiş gibi görünüyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Pauline her zamankinden daha dalgındı ama, sofradan kalkar kalkmaz, gezintiye kendisiyle birlikte gelmemi söyledi. Çocukları aldık, parkta fıskiye yönüne gittik.

Ben özellikle pek heyecanlı olduğumdan, damdan düşer-

KUMARBAZ

cesine, aptalca ve pek kaba bir biçimde neden bizim Deş Grieux Markisi küçük Fransızın artık onunla dışarı çıkmadığını ve günler boyunca bir tek söz söylemediğini sordum. Pauline de bana garip bir sesle: «Kaba adamın biri de ondan!» diye karşılık verdi. Onun Deş Grieux'den bu biçimde söz ettiğini şimdiye kadar hiç işitmemiştim, bu öfkeyi anlama korkusuyla, sustum.

«Bugün generalle hiç anlaşamıyor, fark ettiniz mi?» Pauline kuru bir sesle, öfkeyle:

«Neyin söz konusu olduğunu öğrenmek istiyorsunuz?» diye karşılık verdi. «Biliyorsunuz ki, bütün varlığının ipoteğine karşılık generale borç para verdi;

eğer büyükanne ölmezse, Fransız hemen bütün rehinlerin sahibi olacak.»

«Her şeyin ipotek edildiği doğru mu, kuzum? Söylemişlerdi ama, bu kadar kesin olduğunu bilmiyordum.» «Elbette ya!»

«Öyleyse, elveda Mile Blanche!» dedim. «General eşi olamayacak! Biliyor musunuz, general o kadar âşık ki, eğer Mile Blanche onu bırakırsa canına kıyar gibi geliyor bana. Onun yaşında böylesine çılgınca tutulmak tehlikelidir.» Pauline Alexandrovna da dalgın bir halle: «Ben de başına bir şeyler geleceğini sanıyorum» dedi. «Ne harikulade, değil mi?» diye haykırdım. «Onunla para için evlenmeye razı olduğu bundan daha çarpıcı bir biçimde gösterilemezdi. Kurallara bile uyulmadı, törenlerden büsbütün vazgeçildi. Harikulade! Büyükanne konusuna gelince, «Öldü mü? Gerçekten öldü mü?» diye sormak için telgraf üstüne telgraf çekilmesi kadar gülünç ve aşağılık bir şey olabilir mi? Evet, bu konuda siz ne düşünüyorsunuz, Pauline Alexandrovna?»

«Bütün bunlar saçma şeyler» dedi sözümü keserek nefretle. «Ben asıl sizin pek neşeli olmanıza şaşıyorum. Sizi

bu kadar sevindiren nedir kuzum? Belki de benim paramı yitirmiş olmanız?»

«Yitirmem için neden paranızı bana verdiniz? Başkalarının adına kumar oynamayacağımı söyledim size, özellikle de sizin adınıza. Her ne olursa olsun bütün buyruklarınıza uyuyorum; ama, sonuç benim elimde değil. Yararlı hiçbir şey olamayacağını ben size haber vermiştim. Buraya bakın, bu kadar para yitirmek sizi sarstı mı? Kazanmış olsaydım, ne işinize yarayacaktı bu?»

«Neden bütün bu sorular?» -

«İyi ama, bana anlatacağınızı söz vermiştiniz ya... Bakın dinleyin: Kendi adıma oynamaya başladığım zaman (on iki frederikim var) kazanacağıma kesinlikle inanıyorum. Böylece, size istediğiniz kadar para veririm.»

Küçümseyerek dudak büktü.

«Canım,» diye sürdürdüm, «size böyle bir öneride bulunduğum için bana hemen kızmayın. Sizin gözünüzde bir hiç olduğum bilinci içime öylesine kök salmıştır ki, benden para bile kabul edebilirsiniz. Size bir armağan versem güceıiemez-siniz. Üstelik de sizin paranızı yitirdim.»

Çabucak bana bir göz attı, alaycı bir sesle ve öfkeyle konuştuğumu fark edince, konuşmanın konusunu bir kez daha değiştirdi.

«Benim işlerimde sizi ilgilendirecek hiçbir şey yok. Eğer öğrenmek istiyorsanız, söyleyeyim: Borcum var. Borç para aldım, bunu ödemek istiyordum. Burada kumarda kazanacağını fikrine kapıldım, çılgınca ve pek garip bir düşünceydi bu. Neden böyle düşündüm? Hiç bilmiyorum ama, buna inanıyordum. Kimbilir, belki de hiçbir seçeneğim bulunmadığından ve bunun son şansım olduğundan bu umuda yapıştım.»

«Ya da her ne pahasına olursa olsun, mutlaka kazanmanız GEREKİYORDU. Tıpkı denize düşenin yılana sarıldığı

KUMARBAZ

gibi. Kabul edin ki, eğer boğulmak üzere bulunmasaydı, ağaç kökü diye yılana sarılmazdı.»

Pauline şaşırdı:

«Nasıl?» diye sordu. «Siz de aynı umudu beslemiyor musunuz? On beş gün önce bana burada rulette kazanacağınıza kesinlikle inandığınızı uzun uzun anlattınız ve size deli gözüyle bakmamamı rica ettiniz benden. O zaman şaka mı yapıyordunuz yani? Oysa, çok iyi anımsıyorum, o kadar ciddi konuşuyordunuz ki, bunun şaka olduğuna dünyada kimse inanmazdı.»

«Doğru» diye karşılık verdim dalgın dalgın. «Gene bugün de kazanacağıma kesinlikle inanıyorum. Hatta size şunu itiraf edeyim ki, şimdi kendi kendime şu soruyu yöneltme zorunda bıraktınız beni: Neden bugünkü o aptalca, rezil yitiğim, ruhuma kuşku düşürmedi? Kendi hesabıma oynarsam mutlaka kazanacağıma kesinlikle inanıyorum.»

«Neden bundan o kadar eminsiniz?»

«Öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim: Ben de bilmiyorum. Sadece kesinlikle kazanmanı GEREKTİĞİNİ, benim için de tek kurtuluş yolunun bu olduğunu biliyorum. Belki de bunun için kesin olarak kazanmam gerektiği duygusuna kapılıyorum.»

«Şu halde siz de her ne pahasına olursa olsun kazanmalısınız, bu kadar körü körüne bir inancınız olduğuna göre!»

«Bahse girerim ki benim böylesine ciddi bir zorunluluk duyabileceğimden şüphe ediyorsunuz.»

Pauline sakin ve ilgisiz bir sesle:

«Bütün bunlar umurumda bile değil» yanıtını verdi. «Mademki sordunuz, evet, herhangi bir şeyin sizi aşırı derecede kaygılandırabileceğinden kuşku duyuyorum. Üzülebilirsiniz ama, pek öyle ciddi şekilde değil. Siz düzensiz ve kararsız bir adamsınız. Paraya neden ihtiyacınız var? Geçen gün bana gösterdiğiniz bütün nedenlerde ben önemli hiçbir şey göremedim.»

«Durun bakayım» diye sözünü kestim, «söylediniz de aklıma geldi, bir borcu ödemek zorunda olduğunuzu söylemiştiniz bana. Çok önemli bir borç olmalı bu, bana öyle geliyor! Fransıza, değil mi?»

«Ne demek oluyor bu? Bakıyorum da bugün pek küstahsınız! İçtiniz mi yoksa?»

«Bilirsiniz ki ben her şeyi söylerim, hatta kimi zaman da dolambaçsız, pat diye sorular sorarım. Bir kez daha yineliyorum, sizin tutsağınızın! ben; bir tutsak sizi şaşırtamaz, bir tutsak incitemez, onurunuzu kıramaz.»

«Nedir bütün bu saçmalıklar, kuzum! Sizin şu "tutsaklık" kuramınıza dayanamıyorum ben.»

«Dikkat ederseniz, sizin tutsağınız olmayı istediğim için tutsaklığımdan söz ediyor değilim, sadece istencimin tama-miyle dışında bir olgu olarak söz ediyorum ondan.»

«Şimdi bana açıkça söyleyin: Neden paraya ihtiyacınız var?»

«Peki, ya siz, neden bunu öğrenmek istiyorsunuz?»

«Canınız isterse» diye karşılık verdi azamet dolu bir baş hareketiyle.

«Tutsaklık kuramına dayanamıyorsunuz ama, insanı tutsağınız olmaya zorluyorsunuz: "Tartışmadan yanıt verin!" Pekâlâ, öyle olsun. Neden paraya ihtiyacım olduğunu soruyorsunuz bana. Ne soru! Para... Her şey demektir!»

«Anlıyorum ama, bunu isterken insan böyle bir çılgınlığa düşmemeli! Çünkü siz işi kendinden geçmeye kadar, yazgıcılığa kadar vardırıyorsunuz. Burada bir iş var, kesin bir amaç var. Kem küm etmeden, açık açık konuşun, öyle istiyorum.»

Sanırsınız ki öfkelenmeye başlıyordu. Hiddetli bir sesle bana sorular sormayı sürdürmesi beni pek sevindiriyordu.

«Elbette ki bir amacım var,» dedim, «ama, bunun ne olduğunu size anlatamam. Sadece şu var ki, parayla ben büs-52

KUMARBAZ

bütün başka bir adam olacağım, hatta sizin gözünüzde bile, böylece de tutsak olmaktan kurtulacağım.»

«Peki, nasıl? Bunu nasıl başaracaksınız?»

«Nasıl mı başaracağım? Beni bir tutsaktan başka türlü görebileceğiniz bir duruma ulaşabileceğimi bile anlayamıyorsunuz! İşte benim asıl hiç istemediğim de bu, bu şaşkınlıkları ve bu anlayışsızları istemiyorum artık.»

«Bu tutsaklığın size büyük zevk verdiğini söylüyordunuz. Ben de bunun böyle olduğunu sanıyordum.»

Garip bir zevkle:

«Sanıyordunuz» diye haykırdım. «Ne saflık bu böyle!, Pekâlâ, evet, sizin uğrunuza katlandığım tutsaklık benim için bir zevktir. Alçalmanın ve küçük düşmenin en son derecesinde insan büyük bir tat bulur!» diye saçmalamayı sürdürdüm. «Kimbilir, topuz uçlu kırbaç da sırtınıza inip etinizi parçaladığı zaman da belki bu zevki duyuyordur insan... Ama, ben belki de başka zevkler duymak istiyorum. Demin, sofrada, general sizin önünüzde belki de hiçbir

zaman alamayacağım yıllık yedi yüz ruble için beni azarladı. Deş Grieux Markisini sizin önünüzde burnundan yakalamak için şiddetli bir istek duyuyorum, kim bilir?»

«Toy delikanlı zırvaları! Bizim durumumuzda insan onurlu davranabilir. Savaşım yüceltir, alçaltmaz.»

«Öz deyişlerle konuşuyorsunuz! Siz sadece benim saygınlık göstermesini bilmediğimi sanıyorsunuz. Saygın bir kişi olmakla birlikte saygınlıkla davranmasını bilmediğimi sanıyorsunuz. Böyle olabileceğini anlıyor musunuz? Ama, bütün Ruslar böyledir, nedenini biliyor musunuz? Çünkü Ruslar, kendilerine uyan bir biçimi çabucak bulabilmek için pek bol ve pek değişik yeteneklere sahiptirler. Burada, önemli olan biçimdir. Biz Ruslar çoğunlukla öyle bol yeteneklere sahibiz ki, kendimize uygun bir biçim bulabilmemiz için deha gerektir. Çoğu zaman da dehadan yoksunuzdur, çünkü bu genellikle pek

ender rastlanan bir şeydir. Fransızlarda, belki de daha başka kimi Avrupalılarda biçim o kadar iyi belirlenmiştir ki, insan dünyanın en alçak adamı olduğu halde son derece saygın halleri olabilir. İşte bu nedenle biçim onlar için son derece önemlidir. Bir Fransız bir hakarete, derin ve gerçek bir hakarete katlanır da, kabul edilen görgü ve terbiye kurallarına ve geleneksel biçime uymadığı için burnunun üzerine küçük bir fiskeye katlanamaz. Fransız erkeklerinin kızlarımızın yanında o kadar başarı sağlamalarının nedeni, güzel bir biçimleri olmasıdır. Bana gelince, ben zaten bunda hiçbir biçim görmüyorum, sadece bir horoz, galya horozu görüyorum. Aslında ben bunu anlayamam, kadın değilim ki. Kim bilir, belki horozların da iyi yanı vardır. Aman canım, ben de tutmuş bir yığın saçmalar söylüyorum, beni durdurmuyorsunuz. Beni daha sık durdurun, sizinle konuşurken, içimde ukde olan ne varsa hepsini, hepsini söylemek istiyorum. Biçimi filan yitiriyorum. Sadece biçimin olmadığını değil, her türlü değerden de yoksun okluğumu kabul ediyorum. Bunu size açıkça bildiriyorum. Hatta hiçbir değer umurumda bile değil. Şimdi, bende her şey çakılıp kaldı, kımıldamaz halde. Bunun nedenini biliyorsunuz. Kafamda artık bir tek düşünce var. Uzun zamandan beri dünyada, Rusya'da da, burada da, neler olup bittiğinden haberim yok. Sözgelimi, bakın, Dresden'den geçtim ama, bu kentin neye benzediğini unuttum gitti bile. Kafamı neyin kurcaladığını biliyorsunuz. Sizin

gözünüzde bir hiç olduğumdan ve hiçbir umudum da olmadığından, açık açık konuşuyorum: Her yanda sizi görüyorum, geri kalanı umurumda bile değil. Sizi neden ve nasıl sevdiğimi bilmiyorum. Biliyor musunuz, belki de hiç güzel değilsiniz? Düşünün bir kere, sadece yüzünüzün bile güzel olup olmadığını bilmiyorum. Yüreğiniz kuşkusuz kötüdür, ruhunuz büyük bir olasılıkla soyluluktan yoksundur.»

«Belki de benim soyluluğuma inanmadığınız için beni parayla satın almayı tasarlıyorsunuz?»54

KUMARBAZ

KUMARBAZ

55

«Sizi satın almayı ne zaman tasarladım ki?» diye haykırdım.

«Şaşırdınız ve ipin ucunu kaçırdınız. Beni değilse bile sevgimi, saygımı satın almayı umuyorsunuz.»

«Hayır, tam olarak bu değil. Ne demek istediğimi anlatmanın çok zor olduğunu söylemiştim size. Beni eziyorsunuz. Gevezeliğime kızmayın. Bana neden kızmamak gerektiğini anlıyorsunuz: Deliyim ben, sadece. Aslına bakarsanız umurumda bile değil ya, canınız istiyorsa kızın. Yukarda, o küçük odamda parmaklarımı ısırmaya hazır olmam için elbisenizin fısırtısını anımsamam, ya da düşünmem yetiyor bana. Bana neden kızıyorsunuz? Tutsağınız olduğumu söylediğim için mi? Yararlanın, tutsaklığımdan yararlanın! Bir gün sizi öldüreceğimi biliyor musunuz? Kıskançlıktan değil, artık sizi sevmeyeceğim için de değil; hayır, sadece sizi çıtır çıtır yemek istediğim günler var da onun için sizi öldüreceğim. Gülüyorsunuz...»

«Hayır, hiç de gülmüyorum» dedi öfkeli bir sesle. «Size susmanızı emrediyorum.»

Öfkeden boğularak sustu. Tanrı tanığımdır ki güzel mi değil mi, bilmem ama, karşımda böyle durduğu zaman ona bakmaktan çok hoşlanıyorum, işte bu yüzden de onun öfkesini kışkırtmaktan zevk alıyorum. Kimbilir, belki o da bunun farkına varmıştı da bile bile kızmıştı. Bunu ona söyledim.

«Ne alçaklık bu böyle!» diye haykırdı nefretle.

«Hiç önemi yok,» diye sürdürdüm. «Bir de şunu bilin ki, birlikte gezinmemiz tehlikeli: Sık sık sizi dövmek, yüzünüzü gözünüzü parçalamak, gırtlağınızı sıkmak için karşı konulmaz bir istek duyuyorum. Bunun oraya kadar varmayacağını sanıyorsunuz, değil mi? Beni kudurtuyorsunuz. Kuşkusuz bir rezalet çıkarmaktan çekinirim, değil mi? Sizin hiddetiniz mi? Ama, sizin öfkeniz zerre kadar umurumda değil!

Sizi umutsuz bir aşkla seviyorum, bundan sonra da sizi bin kez daha fazla seveceğimi biliyorum. Eğer bir gün sizi öldürürsem kendimi de öldürmem gerekir; pekâlâ ama, bu dayanılmaz acıyı siz olmadan hissetmek amacıyla kendimi olabildiğince geç öldürürüm! Size inanılmaz bir şey söyleyeyim mi? Sizi her gün daha fazla seviyorum, oysa bu hemen hemen olanaksız bir şey. Bundan sonra da yazgıcı olmaz mıyım ben! Anımsıyor musunuz: Önceki gün, Schlangenberg'in üzerinde, beni kışkırttığınız zaman size alçak sesle: "Bana bir tek sözcük söyleyin, kendimi uçuruma atayım" dedim. O söz-

j cüğü söyleseydiniz, atlardım. Buna inanıyorsunuz, değil mi?» «Ne saçma sapan gevezelik!» diye haykırdı. «Saçma olup olmaması umurumda bile değil!» diye haykırdım ben de. «Bildiğim bir tek şey var, siz burada olduğunuz zaman konuşmak, konuşmak, konuşmak ihtiyacını duyuyorum... ve konuşuyorum. Karşınızda bütün özsaygımı yi-

tiriyorum, butta da metelik bile vermiyorum!»

Pauline soğuk ve özellikle kırıcı bir sesle: «Neden sizi Schlangenberg'in tepesinden atlamaya zor-layacakmışım?» dedi. «Tamanıiyle yararsız bu.»

«Mükemmel!» diye haykırdım. «Şu harikulade "yararsız" sözcüğünü sırf beni mahvetmek için kullandınız. İçyüzünüzü anladım şimdi. Yararsız dediniz, değil mi? Ama, zevk her zaman yararlıdır ve sınırsız, mutlak bir etki, bir sinek üzerinde bile olsa, bir çeşit zevktir. İnsan, yaradılıştan zorbadır: Acı çektirmeyi sever. Bunu siz her şeyden fazla seviyorsunuz.» Beni özel bir dikkatle incelediğini çok iyi anımsıyorum. Yüzüm o anda hiç kuşkusuz duyduğum bütün o akıl almaz, ipe sapa gelmez hisleri yansıtıyordu. Şimdi çok iyi anımsıyo-irum, konuşmamız hemen hemen şu anlattığım sözcüklerle geç-ti. Gözlerim kan çanağı gibiydi. Dudaklarımdan köpükler salgılıyordu. Schlangenberg konusuna gelince, şu anda bile na-56

KUMARBAZ

muşum üzerine yemin ederim ki, eğer o anda kendimi aşağı atmamı emretseydi, hemen atardım! Hatta hakaretle, suratıma tükürerek, şaka olsun diye de söyleseydi, gene atlardım!

«Yo, neden, kuzum? Size inanıyorum» dedi. Ama, bunu ancak onun yapabileceği öyle bir tonla, öyle bir hor görme ve kötülükle, öyle bir küstahlıkla söyledi ki, Tanrı bilir onu o anda öldürebilirdim. Böyle bir tehlikeyle burun burunaydı. Ve bunu ona söylerken hiç de yalan söylememiştim.

Ansızın bana:

«Korkak değil misiniz siz?» diye sordu.

«Bilmem, belki de öyleyimdir, bilmiyorum... Uzun zaman var ki bu soruyu kendime yöneltmedim.»

«Size: "Şu adamı öldürün!" desem... Öldürür müydünüz onu?»

«Kimi?»

«Kimi istersem.»

«Fransızı mı?»

«Bana soru sormayın da yanıt verin. Kimi gösterirsem. Demin söylediklerinizin ciddi olup olmadığını öğrenmek istiyorum.»

Yanıtımı öyle bir ciddiyet ve sabırsızlıkla bekliyordu ki bana garip göründü bu.

«Sonunda burada neler olup bittiğini söyleyecek misiniz bana, kuzum!» diye haykırdım. «Yoksa benden korkuyor musunuz? İçinde çırpındığınız bütün sıkıntıları görüyorum. İflas etmiş, çılgın, şu iblisin... Blanche'm tutkusuyla mahvolmuş bir adamın üvey kızısınız; sonra sizin üzerinizdeki o gizemli etkisiyle Fransız da var; en sonunda da, şu anda bana bu soruyu soruyorsunuz.

Hiç değilse bileyim, yoksa şimdi he- ' men çıldıracağım ve beklenmedik herhangi bir davranışta bulunacağım. Belki de açıksözlülüğünüzle beni onurlandırmak-

tan utanıyorsunuzdur? Aman canım, benim karşımda utana-fmazsınız.»

«Ben hiç de size bundan söz etmiyorum. Size bir soru sorduın ve yanıtını bekliyorum.»

«Elbette» diye haykırdım, «bana göstereceğiniz kimse-lyi öldürürüm ama, acaba siz bunu yapabilir misiniz... böyle bir şeyi bana emredebilir misiniz?»

«Sizi böyle bir şeyden sakınacağımı sanmazsınız, inşal-Slah? Size bir emir vereceğim ve ben bir kenarda kalacağım. Buna katlanabilir misiniz? Yok canım, ama, sonra da sizi bir cinayet işlemeye gönderme cüretinde bulunduğum için gelip beni öldürürdünüz.»

Bu sözler üzerine beynime bir balyoz yemiş gibi oldum. Elbette ki o zaman bile sorusunu yarı şaka, yarı kışkırtma Solarak kabul etmiştim, oysa Pauline çok ciddi konuşmuştu. Bu şekilde konuşmuş olmasına, üzerimde böyle bir hak id-idiasında bulunmuş olmasına, böyle bir güce sahip olduğunu sanıp bana açıkça: «Git kendini mahvet, ben kenarda kala-Icağım» demiş olmasına şaşıyordum. Bu sözcüklerde öyle bir •hayasızlık, öyle açıksözlülük vardı ki, benim görüşüme göre, Pauline ölçüyü aşıyordu. Peki, ondan sonra bana karşı na-isıl davranacaktı acaba? Tutsaklığın ve alçalmanın bütün sı-Inırlarını aşıyordu bu. Bu görüş tarzı beni onun düzeyine kadar yükseltiyordu. Konuşmamızın bütün saçmalığına ve ina-Inılmazlığına karşın, yüreğim eziliyordu.

Pauline ansızın bir kahkaha kopardı. Oynayan çocukların karsısında, arabaların yolcularını gazinoya giden yolun ağzına bırakmak için durdukları yerin tam karşısında, bir sıpada oturuyorduk. Pauline:

«Şu şişman baronesi görüyor musunuz?» diye haykırdı. «Wurmerhelm Baronesi. Buraya geleli henüz üç gün oldu. •Kocasına bakın: Bastonunu elinde tutan şu sıska, sarsak yü-58

rüyüşlü Prusyalı. Önceki gün bize nasıl bakmıştı, anımsıyor musunuz? Hemen baronese yetişin, şapkanızı çıkarıp, ona Fransızca bir şeyler söyleyin.»

«Neden?»

«Schlangenberg'in tepesinden kendinizi aşağı atacağınıza yemin ettiniz bana; size emredecek olsam, adam öldürmeye hazır okluğunuza da yemin ediyorsunuz. Bütün bu cinayetler ve trajediler yerine, canım sadece bir parça eğlenmek istiyor. Karşılık vermeden söz dinleyin. Baronun sizi bastonla dövdüğünü görmek istiyorum.»

«Beni kışkırtıyorsunuz; yapmayacağımı mı sanıyorsunuz?»

«Evet, sizi kışkırtıyorum. Hadi, gidin, istiyorum.»

«Pekâlâ, işte gidiyorum ama, pek garip bir heves bu, doğrusu ya. »İnşallah bu olay generalin başına, dolayısıyla da sizin başınıza dert açmaz. Tanrı adına, ben kendim için kaygılanmıyorum, sizi... ve generali düşünüyorum. Ne garip bir fikir gidip de bir kadına hakaret etmek!»

Pauline küçümseyerek bana:

«Pekâlâ, gördüğüme göre, sadece gevezenin birisiniz siz» dedi. «Demin gözleriniz kan çanağı gibiydi... zaten, kimbilir, bu belki de yemekte çok içmiş olmanızdan geliyordu. Bunun saçma ve adi bir şey olduğunu, generalin de pek kızacağını biliyorum. Ben sadece eğlenmek istiyorum. Hepsi bu. Bir kadına hakaret etmenize gerek kalmaz. Daha önce size bir temiz sopa çekerler.»

Ayağa kalktım ve tek söz söylemeden görevimi yapmaya gittim. Kuşkusuz saçma bir şeydi bu, kaçınmasını becere-memiştim ama, baronese yaklaştığım sırada, bir haşarılık yapma isteğiyle sürüklendiğimi hissettim. Zaten, sarhoş olduğum kadar da coşmuştum.

KUMARBAZ ALTINCI BÖLÜM

59

Aradan iki gün geçti bile. Şu aptalca gün yok mu! Ne çığlık, ne gürültü, ne şamata, ne uluorta konuşmalar! Ve bütün bu hayhuyun, bütün bu karışıklığın, bütün bu aptallığın ve adiliğin nedeni benim! Gerisi, hiç değilse benim görüşüme göre, zaman zaman gülünç geliyor. Neyin olup bittiğini kavrayamıyorum: Acaba aşırı bir coşkunluk döneminde miyim, yoksa sadece aklımı mı kaçırdım da beni kapatacakları ana kadar densizlikler mi yapıyorum? Kimi zaman gerçekten

aklımı kaçırır gibi oluyorum. Kimi zaman da, çocukluktan, okuldan henüz çıkmışım da, kabaca okul yaramazlıkları yapı-yormuşum gibi geliyor bana.

Bütün suç Pauline'de, hep onun suçu. Belki de o orada olmasa çocukça haşarılıklar yapmayı aklıma bile getirmezdim. Kimbilir, belki de bütün bunları umutsuzluktan yaptım (böyle düşünmenin aptalca bir şey olduğunu biliyorum yâ) ve anlıyorum, hayır, gerçekten de Pauline'in ne gibi iyi bir yanı olduğunu anlamıyorum. Güzel, daha doğrusu, ben öyle sanıyorum. Çılgına döndürdüğü de yalnız ben değilim. Uzun boylu, güzel endamlı. Ama, çok zayıf. Bana öyle geliyor ki insan onu düğümleyebilir, ya da ikiye katlayabilir. Ayağının izi dar ve uzun... kıvrandırıcı. Kıvrandırıcı, bu tam deyimi. Saçlarının kızıl pırıltıları var. Gözlerine gelince, gerçek kedi gözleri bunlar, onlara öyle bir azamet ve küstahlık katmasını biliyor ki! Aşağı yukarı dört ay önce, bunların hizmetine yeni girdiğim sıralarda, salonda Deş Grieux ile uzun bir konuşma yapmıştı; her ikisi de iyice heyecanlıydılar. Ve Pauline adama öyle bir bakış bakıyordu ki... daha sonra yatmaya yukarı çıktığımda, adama bir tokat attığını, -az önce onu tokatladığını ve karşısına dikilip suratına baktığım düşündüm... Ve işte o akşam ona âşık oldum.60

KUMARBAZ

Biz gene de konumuza dönelim.

Büyük yola ulaşan patikaya saptım, büyük yolun ortasında durup baronla baronesi bekledim. Aramızda beş adımlık bir mesafe kalınca, şapkamı çıkarıp onları selamladım.

Çok iyi anımsıyorum, baronesin sırtında açık kurşuni ipekliden, şaşılacak kadar bol, kırmalarla, bir sepet-eteklikle ve bir de kuyrukla süslenmiş, elbise vardı. Kısa boylu, çok şişmandı, dolgun ve içeri çekik, hemen hemen yanaklarıyla birleşmiş bir çenesi vardı. Kıpkırmızı bir yüzü, kötü bakışlı, küstah minicik gözleri vardı. Yürüyüşü alçakgönüllülük doluydu. Barona gelince, kupkuru, upuzun boyluydu. Yampiri suratı sayısız minicik kırışıklarla oyulmuşttı: Almanya'daki alışkanlığa uyarak, gözlük de takıyordu; kırk beş yaşındaydı. Bacakları neredeyse göğsünden başlıyordu. Soyluluk simgesi. Bir tavus kuşu kadar kendini beğenmiştir. Biraz da ağırdır. İfadesinde koyunsu bir şey ona göre derinlik yerine geçerdi.

Bütün bunları kaşla göz arasında, birkaç saniye içinde fark ettim.

Selamını ve elimdeki şapkam önce dikkatleri pek çekmedi bile. Baron hafifçe kaşlarım çatmakla yetindi. Barones, azametli bir yürüyüşle üzerime doğru geldi.

Ben, her hecenin üzerine basarak, tane tane, yüksek ve iyice anlaşılır bir sesle.

«Sayın Barones, kulunuz olmak onuruna eriştim» dedim.

Sonra, şapkamı başıma geçirdim, sevimli bir gülümsemeyle yüzüne bakarak, yanından geçtim.

Pauline şapkamı çıkarmamı buyurmuştu ama, bel kırarak temennalarla şımarıklıklar benim buluşumdu. Beni iten neydi, Tanrı bilir. Yüce bir dağın tepesinden düşermişim gibi geliyordu bana.

Baron öfkeli bir şaşkınlıkla bana doğru dönerek:

«Haaa!» diye bağırdı, daha doğrusu ciyakladı.

Ben döndüm, hep gülümsemeyle ona bakarak, saygılı bir bekleyişle durdum. Ne yapacağını şaşırdığı açıkça belliydi, ncc plus ultra (1) kaşlarını çatmıştı. Yüzü gitgide kararıyordu. Barones de fena halde öfkeli bir şaşkınlık durumuyla benden yana döndü. Gelip geçenler bizi incelemeye başlamışlardı. Hatta kimisi durdu bile.

Baron bu kez .iki kat daha cırlak, iki kat daha öfkeli bir sesle:

«Haaa?» diye yeniden ciyakladı.

Ben de sözcüklerimi sürükleyerek ve hep doğruca onun gözlerinin içine bakarak:

«Ja wolıl» (2) dedim.

«Sind Sie rasend?» (3), diye bağırdı bastonunu sallayarak. Galiba tir tir titremeye başlıyordu. Belki de onu heyecanlandıran benim giysilerimdi. Pek uygun bir biçimde, hatta yüksek sosyeteden birisi gibi, pek zarif giyinmiştim.

Ansızın bütün gücümle:

«Ja wo-o-ohl!» diye bağırdım, Berlinlilerin yaptığı gibi «o»yu uzatarak. Berlinliler konuşma sırasında her an bu «ja wohl!»u kullanırlar, hem de şu veya bu düşünceyi, ya da duygu ayrımını belirtmek istedikleri zaman «o» harfini az-çok uzatırlaı.

Baronla barones birdenbire arkalarını döndüler ve hemen hemen koşarak uzaklaştılar. Pek korkmuşlardı. Orada biriken halk arasında kimileri konuşmaya başladılar, daha başkaları şaşkın şaşkın bana bakıyordu. Zaten aslına bakarsanız, pek iyi anımsamıyorum.

(1) Latince: «Daha ötesi olamaz», yani, son derece. (Çeviren)

(2) Vurgulanınca, evet canım, elbette anlamına gelen evet. (3)' «Deli misiniz, siz?»64

KUMARBAZ

KUMARBAZ

65

olamıyorum. Gerçekten de, defalarca Deş Grieux Markisine sert bir söz söylemek için şiddetli bir istek kapladı içimi ve... Aman canım, sürdürmek yararsız: Belki de bundan alınır. Kısacası, bütün bunlar bir hastalık belirtileri. Kendisinden özür dilediğim zaman Wurmerhelm Baronesi bunları dikkate alır mı bilmem ama, böyle bir niyetim var. Bu durumu göz önün-de bulundurmayacak gibi geliyor bana, çünkü bildiğim kadarıyla şu son günlerde adliye çevresinde bu durumu sömürmeye, kötüye kullanmaya başladılar bile: Avukatlar, ağır ceza davalarında, müvekkillerinin cinayeti işledikleri anda bilinçlerini yitirdiklerini ve bunun bir hastalık okluğunu ileri sürerek onları aklamaya çalışıyorlar. "Vurdu ama, artık hiçbir şey anımsamıyor" diyorlar. Ve düşünün general, tıp da onlarla ağız birliği ediyor... ve böyle bir hastalığın bal gibi bulunduğunu, adına geçici cinnet dediklerini ve buna yakalanan kimsenin o anda hiçbir şeyi anımsamadığını, ya da yarım yamalak anımsadığını destekliyorlar. Ne var ki, baronla barones eski kuşaktan insanlar; üstelik bunlar Prusyalı toprak ağalan ve küçük kasaba soylularıdır. Adli tıptaki bu gelişmeden kuşkusuz ki haberleri yoktur, bu yüzden benim açıklamalarımı kabul etmeyeceklerdir. Siz ne dersiniz, general?» General ansızın, zor zaptettiği bir öfkeyle: «Yeter, efendi, yeter!» dedi. «Sizin yaramaz çocuk haylazlıklarınızdan kesin olarak kendimi korumaya çalışacağım. Baronla baronesten özür

dilemenize gerek yok. Sizinle her türlü ilişki, sadece özür dilemenizle sınırlansa bile, onlara pek yüz kızartıcı gelecektir. Benim maiyetimde olduğunuzu öğrendiği zaman baron gazinoda benimle konuştu ve size itiraf ederim ki, beni düelloya çağırmasına neredeyse ramak kaldı. Beni ne zor bir duruma soktuğunuzu, nelere zorladığınızı anlıyor musunuz, efendi? Barondan özür dilemek ve hemen bugün maiyetimden ayrılacağınıza söz vermek zorunda kaldım...

«Özür dilerim, özür dilerim, general ama, sizin devimlinizle maiyetinizden ayrılmamı o mu istedi?»

«Hayır ama, ben bu onarımı ona sunmak zorunda his-Isettim kendimi ve elbette ki baron buna pek sevindi. Artık ayrılıyoruz, aziz Bayım. Dört frederik ve üç florin alacağınız [kalıyor. İşle paranız, ve işle hesabınız: Doğru olup olmadığına [bakabilirsiniz. Elveda; bundan böyle artık iki yabancıyız. Ba-ia hep sıkıntı ve dert getirdiniz. Şimdi garsonu çağırıp yarından itibaren sizin otel harcamalarınızdan sorumlu olmadığımı söyleyeceğim. Güle güle, Bayım.»

Parayı, kurşunkalemle hesabımın yazıldığı kâğıdı aldım, generali selamladım ve çok ciddi bir sesle ona:

«General, bu böyle sonuçlanılmaz» dedim. «Baronun kı-rıcı eleştirileriyle karşılaşmış olmanıza çok üzüldüm, beni bağışlayın ama, bu sizin suçunuz. Neden benim yerime barona yanıt vermeyi üstlendiniz? «Sizin maiyetinizde olmam» deyimi ne anlama geliyor? Ben çocuklarınızın öğretmeniyim, hepsi bu kadar. Ne sizin oğlunuzum, ne siz benim vasimsiniz, benim davranışlarımdan da siz sorumlu değilsiniz. Tüzel bir kişiliğim var benim. Yirmi beş yaşındayım, üniversite öğrencisiyim, soylu bir kişiyim, sizin tamamiyle yabancınızın Sadece size olan sonsuz saygım benim yerime. karşılık verme hakkını kendinize mal ettiğiniz için sizi düelloya zorlamaktan beni alıkoyuyor.»

General öyle şaşırdı ki, kolları iki yanına düştü; sonra birdenbire Fransıza doğru döndü ve ona kısaca kendisini hemen hemen düelloya davet ettiğini anlattı. Fransız gürültülü bir kahkaha kopardı.

«Ama, baron bu kadarla kurtulduğunu sanmasın» diye konuşmamı büyük bir soğukkanlılıkla sürdürdüm. B. Deş Gricııx'nün kahkahaları beni hiç de heyecanlandırıp şaşırtmamıştı. «Mademki bugün baronun yakınmalarını

dinlemeye razı olup, onun tarafını tutarak bir bakıma bu işe burnunuzu

F. 5

66

KUMARBAZ

KUMARBAZ

67

soktunuz, size şunu bildirmekle onur duyarım, general: Yarından tezi yok, benimle işi olduğu halde, sanki davranışlarımın hesabını veremezmişim, ya da buna layık değilmişim gibi, beni bilmezlikten gelip de onu bir üçüncü kişiye başvurmaya iten nedenlerin kesin bir açıklamasını kendi adıma, barondan isteyeceğim.»

Düşündüğüm gibi oldu. Bu yeni saçmalıkları işitince general korkuya kapıldı.

«Nasıl, bu lanet işi sürdürmeye niyetli değilsiniz ya, inşallah!» diye haykırdı. «Kendinizi çok güç durumlara sokuyorsunuz. Ah! Tanrım! Sakın yapmayın, Bayım, sakın böyle bir şey yapmayın, yoksa, şerefim üzerine söylüyorum ki... Burada da yetkililer var ve ben... ben... kısacası... Benim mev-kümi... baronunkini de elbette... göz önüne alarak... Kısacası, sizi tutuklarlar ve bir rezalet çıkarmanıza engel olmak için sizi polis marifetiyle ülkeden kovarlar! Bunu iyice aklınızda tutun, sakın demediydi, demeyin!»

Öfkeden boğulur gibi olmasına karşın, son derecede korkuyordu.

İnsanı çıldırtan bir soğukkanlılık ve sükunetle:

«General» diye karşılık verdim, «bir insanı rezalet meydana gelmeden rezalet yüzünden tutuklayamazlar. Ben henüz baronla kozumu paylaşmadım, bu konuya ne şekilde ve hangi temellere dayanarak yaklaşmak niyetinde olduğumu da henüz hiç bilmiyorsunuz. Ben sadece, benim için aşağılayıcı olan, cüzi irademe baskı yapacak nitelikte bulunan bir kimsenin vesayeti altında bulunduğum varsayımını ortadan kaldırmak istiyorum. Siz boş yere telaşlanıp kaygılanıyorsunuz.»

«Tanrı adına, Alexis Ivanovitch, Tanrı adına, bu saçma sapan tasarıdan vazgeçin!» diye kekelemeye başlayan general, birdenbire o azametli havalarını bırakıp yalvaran bir tavır takındı, halta ellerimi bile tuttu. «Canım, bunun ne gibi sonuçlar doğuracağını bir düşünsenize, kuzum! Başımıza yeniden

bir sürü dert açılacak! Siz de kabul edersiniz ki, ben özellikle şimdi, pek bambaşka bir biçimde davranmalıyım!.. Ya, özellikle şimdi! Bütün durumu bilmiyorsunuz! Buradan gider gitmez sizi yeniden yanıma almaya hazırım. Ama, bugün, sadece âdet yerini bulsun diye, yani, kısacası... Beni buna sürükleyen nedenleri anlıyorsunuz, elbette!» diye haykırdı umutsuz bir üzüntüyle. «Alexis Ivanovitch, Alexis Ivanovitch! Lütfen!»

Yanından ayrılırken, ona bir kez daha kaygılanmamasını ısrarla rica ettim, her şeyin yolunda gideceğine söz verdim ve alelacele odadan çıktım.

Yabancı ülkelerde Ruslar kimi zaman aşırı derecede korkak olurlar; kendileri hakkında neler söyleneceğinden, kendilerine ne gözle bakılacağından dehşetli korkarlar, muaşeret kurallarında kusur etmekten ödleri patlar! Kısacası, sanırsınız ki sımsıkı bir korse içindedirler, özellikle önemli kişi olma savında olanlar. Otellerde, gezintilerde, toplantılarda, yolculukta, önyargıya dayalı ve kesin olarak yerleşmiş bir biçimi körü körüne benimsemeye önemle özen gösterirler... Ama kimi durumların, kendisini «özel bir biçimde davranmaya» zorladığını general ağzından kaçırmıştı. İşte bu yüzden ansızın ,kor-kuya kapılmış ve bana olan tavrını değiştirmişti. Bunu iyi bir işaret olarak kabul ettim. Yetkililere başvuracak kadar aptaldı, çok sakınımlı davranmam gerekiyordu.

Aslına bakarsanız, generali kızdırmaya hiç de niyetim yoktu; şimdi asıl Pauline'i öfkelendirmek hoşuma gidecekti benim. Bana öyle acımasızca davranmış, öyle saçma, içinden çıkılmaz bir yola itmişti ki, durmam için bana yalvar yakar olmasını, ayaklarıma kapanmasını istiyordum. Çocukça davranışlarım sonunda onu da lekeleyebilirdi. Üstelik de, yeni duygular, yeni istekler uyanıyordu içimde: Sözgelimi, onun önünde seve seve kendimi küçültüyorsam da, hiç de başkalarının karşısında korkak davrandığım anlamına gelmezdi bu ve el-

belle ki beni «kırbaçlatmak» baronun haddine düşmemişti. Bütün bu insanlarla alay etmek ve bu işin içinden de yüzümün akıyla çıkmak istiyordum.

Göreceklerdi günlerini onlar. Korkulacak hiçbir şey yok! Pauline rezaletten korkup beni gc-ri çağıracaktır. Beni geri çağırmasa bile, hiç de korkak olmadığımı pekâlâ görecekti..!

Şaşırtıcı bir haber: Marie Philippovna'nın bugün yalnız başına akşam treniyle Carlsbad'a kuzininin yanına gittiğini merdivende rastladığım çocukların dadısından öğrendim. Ne demek oluyor bu böyle? Dadı uzun zamandan beri gitmeye niyetlendiğini söyledi; peki, nasıl oluyordu da hiç kimse bunu bilmiyordu? Zaten kimbilir, bunu bilmeyen bir bendim belki de. Dadıdan üstü kapalı biçimde öğrendiğime göre, Marie Philip-povna önceki gün generalle şiddetli bir ağız dalaşı yapmıştı. Anladım. Hiç kuşkusuz... Mile Blanche. Evet, kesin bir şey olacağa benziyor, bir şeyler hazırlanıyor.

YEDİNCİ BÖLÜM

Bu sabah garsonu çağırıp, benim hesabımı ayrı tutmalarını söyledim. Odam korkup büsbütün otelden ayrılmamı gerektirecek kadar pahalı değildi. On altı frederikim vardı ve orada da... orada, belki, bir servet! Garip bir şey, henüz kazanmadım ama, sanki zengin birisiymişim gibi davranıyorum, hissediyorum, düşünüyorum, kendimi başka türlü göremiyorum.

Vaktin çok erken olmasına karşın, hemen B. Astley'e, bizimkinin pek yakınında bulunan İngiltere Oteli'nö gitmeyi tasarlarken odama ansızın Deş Grieux giriverdi. O ana kadar

böyle bir şeyi hiç yapmamıştı, üstelik de şu son günlerde bu efendiyle ilişkilerim son derece mesafeli ve son derece gergindi. Adam sadece beni açıktan açığa küçümseyip hor görmekle kalmıyor, bunu dobra dobra herkese göstermeye de çalışıyordu; benim de... onu sevmemek için nedenlerim var-dı. Kısacası, ondan ölesiye nefret ediyordum. Odama gelişi jeni çok şaşırttı. Hemen garip bir şeyler olduğunu tahmin ettim.

Pek sevimli davrandı, odam için beni kutladı. Şapkamın elimde olduğunu görünce, bu kadar erken saatte gezintiye git-Imeme şaştı. Bazı işler için B. Astley'i görmeye gideceğimi söyleyince, bir süre düşündü, yüzünü tasalı bir ifade bürüdü. Deş Grieux bütün Fransızlar gibiydi, yani gerektiği ve bunun

kendisine yararlı olduğu zaman nazik, tatlı dilli ve neseliydi, sevimli ve neşeli olma zorunluluğu ortadan kalkınca da dayanılmaz derecede can sıkıcı. Fransız pek ender olarak ilk bakışta sevimlidir; onun her zaman buyruk üzerine, hesaplayarak sevimli olduğu söylenebilir. Eğer her zamankinin tersine, maymun iştahlı, acayip görünmek zorunluluğunu duyarsa, geçici hevesin en akıl almazı, en yapmacığı onda önceden kabul edilmiş ve uzun zamandan beri alelade şeyler düzeyine getirilmiş biçimlere bürünür. Fransız doğal halinde, pozitivizmin (olguculuk) eri tutucusuna, en bayağısına, en onursuzuna bağlıdır. Kısacası, dünyanın en can sıkıcı yaratığıdır. Bana kalırsa, acemiler, Hanya'yı Konya'yı bilmeyenler, özellikle de Rus kızları Fransızların büyüsüne kapılabilir. Aklı başında her adam salon nezaketinin, rahat davranışların ve neşenin kesinlikle saptanan biçimlerinin bir dizi halindeki yinelenişini hemen fark eder ve nefret eder.

Deş Grieux nazik olmakla birlikte rahat bir halle: «İş için sizi görmeye geldim» diye başladı. «Elci, ya da arabulucu niteliğiyle, general tarafından geldiğimi sizden gizleyecek değilim. Rusçayı pek iyi bilmediğim için, dün hemen70

KUMARBAZ

KUMARBAZ

71

hemen hiçbir şey anlamadım ama, general bütün ayrıntılarıyla her şeyi anlattı, itiraf ederini ki...»

«Dinleyin, Bay Deş Grieux» diye sözünü kestim, «yani bu olayda da da mı arabulucu rolünü siz üzerinize alıyorsunuz? , Elbette ki ben olup olacağı bir "outchitel"\m, hiçbir zaman da ne bu ailenin,, ne de özellikle yakın ahbaplarının teklifsiz bir dostu oldum, bu nedenle bilmediğim pek çok durum vardır ama, bir şeyi bana açıklar mısınız, lütfen: Acaba şimdi siz tamamiyle aileden sayılabilir misiniz? Çünkü en sonunda, her şeye artık öyle yakın bir ilgi duyuyorsunuz ki, her yana arabulucu olarak giriyorsunuz ki...»

Sorum hiç hoşuna gitmedi. Fazlasıyla saydamdı, beriki de her ne olursa olsun, kendini ele vermek istemiyordu.

Soğuk bir sesle:

«Generale kısmen işler nedeniyle, kısmen de bazı özel durumlar nedeniyle yakından bağlıyım» dedi sertçe. «General beni dünkü tasarılarınızdan vazgeçmenizi rica etmem için gön derdi. Kuşkusuz ki bütün tasarladıklarınız çok ince düşünceli ama, general hiçbir sonuca ulaşamayacağınızı size bildirmemi rica etti; üstelik de... baron sizi kabul etmeyecek, bir de' her ne olursa olsun, daha sonra sizden gelecek sıkıntılardan korunma olanaklarına sahip. Siz de kabul edin bunu. Ayak diremek neye yarar ki, söyler misiniz? General durum elverdiği zaman sizi hemen yanına alacağına, o zamana kadar da aylığınızı, ödeneğinizi size vereceğine söz veriyor. Oldukça kârlı, ne dersiniz?»

Son derece sakin bir sesle ona biraz yanıldığını, belki de baronun beni kovdurmayacağını, tam tersine dinleyeceğini bildirdim ona. Tam olarak nasıl davranacağımı öğrenmeye geldiğini itiraf etmesini rica ettim.

«Aman canım, mademki general bu olayla bu kadar ilgileniyor, neler yapmaya kalkışacağınızı öğrenmek elbette ki hoşuna gider. Bu çok doğaldır!»

Anlatmaya bağladım; bir koltuğa yığılmış, başı hafifçe benden yana eğilmiş, gözlerinde gizlemeye gerek görmediği bir alayla beni dinliyordu. Kısacası, bana pek bir kendini beğenmişlikle davranıyordu. Elimden geldiğince bu olaya büyük bir önem verirmiş gibi yapmaya çalışıyordum.' Baron, sanki ben generalin uşağıymışım gibi, beni onu şikâyet etmesi, önce beni işimden etmişti, ikincisi de, bana davranışlarının sorumluluğunu yüklenme yeteneğinden yoksun, kendisiyle konuşmaya bile gerek olmayan bir kimse muamelesi yapmıştı. Demek ki haklı olarak kendimi hakarete • uğramış kabul ediyordum; bununla birlikte, aramızdaki yaş farkına, toplum içindeki mevkiine vb., vb... saygı duyduğumdan, yeniden bir düşüncesizliğe kalkışmayacaktım, başka bir deyimle, baronu açıkça düelloya zorlamayacaktım (bunları söylerken gülmekten kendimi zorla alıkoyuyordum). Ama, her ne olursa olsun, kendisinden (özellikle de baronesten) pekâlâ özür dileyebileceğimi söyledim, çünkü gerçekten de, şu son zamanlarda kendimi rahatsız ve bitkin, bir bakıma ne yapacağı belli olmayan bir kimse gibi hissediyordum vb., vb. Bu arada, asıl baron benim için o kadar küçük düşürücü olan bu girişimde bulunup, generalin beni işten çıkarması için ısrar etmekle beni öyle bir duruma sokmuştu ki, artık ne ondan, ne de baronesten özür dileyebilirdim. Çünkü, hem kendisi, hem barones, hem de herkes korkudan ve yeniden işe alınmak, isteğiyle gelip özür dilediğimi düşünürlerdi. Bütün bunların sonucu olarak, şimdi artık barondan, önce kendisinin, en ılımlı sözcüklerle, sözgelimi, bana asla hakaret etmek istemediğini söyleyerek benden özür dilemesini istemek zorunda kalmıştım. Baron benim isteğimi yerine getirince,

ben de ellerim serbest, içtenlikle ve bütün yüreğimle ondan özür dilerim. Kısacası, dedim son olarak, «benim bütün istediğim, baronun ellerimi çözmesi.»

«Tuh, yazıklar olsun! Ne alınganlık, ne incelik! Peki, ne diye özür dileyeceksiniz? Hadi bakalım. Bayım... Bayım...72

KUMARBAZ

Siz bütün bunları generali zor duruma düşürmek için düzenlediniz... kimbilir, belki de kişisel amaçlarınız bile vardır... Azizim huy... özür dilerim, adınızı unuttum, Hay Alexis, değil mi?»

«İyi ama, izin verirseniz, azizim Marki, bu neden sizi ilgilendiriyor?»

«Ama, general...»

«Generalin ne üstüne vazife, efendim? Dün bana belirli bir tutum takınmak zorunda olduğunu söyledi... pek kaygılı bir hali vardı... ama, hiçbir şey anlamadım ben.»

Deş Grieux kızgınlığın gitgide kendini belli ettiği yal-varıcı bir sesle karşılık verdi:

«İşte tam da burada öze! bir durum bulunuyor. Mademoi-selle de Cominges'i tanıyorsunuz, değil mi?»

«Mile Blanche mı demek istiyorsunuz?»

«Pekâlâ, evet, Mile Blanche de Comingcs... ve saygıdeğer annesi... Siz de kabul edersiniz ki general... Kısacası, general âşık ve hatta... hatla düğün belki de burada olacak. Düşünün bir kez, bu fırsatla, rezaletler, dedikodular...»

«Bu evlilikle ilgili hiçbir rezalet, hiçbir dedikodu göremiyorum ben.»

«Ama, baronun öyle öfkesi burnunda ki. Prusyalı tabii, biliyorsunuz, kısacası bir Alınan kavgası çıkarır.»

«Artık işten çıktığıma göre, sizinle değil, benimle kavga edecek demektir. (Elimden geldiğince aptal görünmeye çalışıyordum.) Ama, izin verirseniz, şu halde kesin karar verildi, Mile Blanche, generalle evleniyor, öyle mi? Peki, ne

bekliyorlar, kuzum? Yani demek istiyorum ki, neden bunu gizli tutuyorlar, hiç değilse bizlerden, evin insanlarından?»

«Olmaz, bunu size... Zaten, henüz tamaıniyle... Bununla birlikte... biliyorsunuz ki Rusya'dan haber bekliyorlar; generalin işlerini düzene koyması gerek...»

«Aa, yaa! Baboulinka!»

Des Grieux kin dolu bir bakış fırlattı bana.

«Kısacası» diye sözümü kesti, «sizin zekânıza, sezginize, yaradılıştan inceliğinize kesinlikle güveniyorum... Sizi bir akraba gibi bağrına basan, sevip sayan bu aileye bunu mutlaka yaparsınız...»

«Özür dilerim, beni kovdular! Şimdi bunun âdet yerini bulsun diye yapıldığını ileri sürüyorsunuz ama, kabul edin ki bu tıpkı: "Elbette canım, kulaklarını çekmek istemiyorum ama, izin ver de âdet yerini bulsun diye onları çekeyim..." demek gibi bir şey. Hepsi aynı kapıya çıkmaz mı?»

«Eğer durum böyleyse, hiçbir rica sizi etkileyemiyorsa» diye sürdürdü küstah bir sesle, «şunu size kesinlikle söyleyebilirim ki, gerekli önlemler alınacaktır.' Burada da yetkililer var, bugünden tezi yok sizi kovarlar... Aman canım! Sizin gibi bir zibidi bir de kalkmış da baron gibi önemli bir kişiyi düelloya davet ediyor! Sanıyor musunuz ki sizi rahat bırakırlar! Şuna iyice emin olun ki, burada hiç kimse sizden korkmuyor! Size bu ricada bulunuşum kendi düşüncem, çünkü generali kaygılandırdınız. Baronun sizi düpedüz bir uşağıyla kovdurmayacağını nasıl bilebilirsiniz?»

Son derece sakin bir sesle:

«İyi ama, gidip onu kendim görecek değilim ki» diye karşılık verdim. «Yanılıyorsunuz, Bay Deş Grieux, bütün bunlar sizin sandığınızdan çok daha uygun bir biçimde olacak. Bakın, şimdi hemen B. Astley'e gidip aracım, kısacası, sağdıcım olmasını rica edeceğim. Bu adam beni sever; eminim ki reddetmez. Gidip baronu bulur, baron da onu kabul eder. Ben bir ontclıitel olabilirim, maiyette bir kimse, savunmasız bir yaratık görünüşünde olabilirim

ama, B. Astley bir lordun, gerçek bir lordun, Lord Peabroke'un yeğeni, bunu herkes biliyor, o lord da burada. Emin olun ki baron, B. Aslley'e kibar davranacaktır, onu dinleyecektir. Eğer dinlemeyecek olursa, B. Astley buma kişisel bir hakaret olarak kabul edecektir, İngilizlerin ne kadar dik kafalı olduklarını bilirsiniz; arkadaş-74

KUMARBAZ

farından birini barona gönderir, pek çok yakın arkadaşı da var. Şimdi görüyorsunuz ya, sonuç belki de sizin düşündüğünüzden başka türlü olacaktır.»

Fransız lam olarak dehşete kapıldı; gerçekten de, bütün bunlar gerçeğe pek yakındı, ben de sahiden bir rezalet çıkaracağa benziyordum.

Tamamiylc yalvaran bir sesle:

«Çok rica ederim» diye sürdürdü, «bırakın bütün bunları! Sanki bir rezalet çıkarmak hoşunuza gidecekmiş gibi davranıyorsunuz! Size gereken bir düello değil, bir rezalet! Size söyledim, bütün bunlar pek eğlenceli, hatta nükteli de olabilir, belki de bu amaca ulaşırsınız ama... sözün kısası» diye konuşmasını sonuçlandırdı şapkamı alıp ayağa kalktığımı görünce, «size birisinin su pusulasını vermek için geldim... Okuyun... Yanıtı beklememi rica ettiler de.»

Bu sözler üzerine, cebinden katlanmış, mühürlü küçük bir pusulayı çıkarıp uzattı.

Pauline'in eli buna şunları yazmıştı:

«Söylediklerine bakılırsa, şu öyküyü uygulamayı ta-sarlıyonnuşsunuz. Kızdınız ve arsız çocuk gibi davranmaya başlıyorsunuz. Ama, özel durumlar var, bunları belki bir gün size anlatırım; çok rica ederim, vazgeçin, aklınızı başınıza toplayın. Ne saçma bütün bunlar! Siz bana gereklisiniz, bana itaat edeceğinize de söz verdiniz. Schlangenberg'i anımsayın. Sizden uysal olmanızı istiyorum, bu gerekiyor da, bunu size emrediyorum.

Sizin P.»

«H. Dün olanlar için bana kızdınızsa, bağışlayın beni.»

Bu satırları okurken her şeyin döndüğünü gördüm. Dudaklarım soldu, tir tir titremeye başladım. Lanet olasıca Fransız saygılı davranır görünerek güya heyecanımı görmemek

için gözlerini çeviriyordu. Suratıma karşı kahkahalarla gülmesini yeğlerdim.

«Pekâlâ» dedim, «Küçük hanıma gönlünün rahat etmesini söyleyin. Bununla birlikte, izin verirseniz size şunu sorayım» diye sürdürdüm ansızın, «bu pusulayı bana vermek için neden o kadar beklediniz? Bir sürü saçmalıklar söyleyecek yerde, işe buradan başlamanız gerekirdi gibime geliyor... eğer gerçekten de buraya bunun için geldiyseniz...»

«Oo! İstiyorum ki... Sözün kısası, bütün bu olup bitenler o kadar garip ki pek doğal olan sabırsızlığımı bağışlarsınız. Tasarılarınızı kendi ağzınızdan bir an önce duymak istiyordum. Zaten bu pusulada yazılanları bilmiyorum ve ne zaman olsa size verebileceğimi düşünüyordum.»

«Anlıyorum, size sadece bunu başka çare kalmadığı zaman bana vermeniz, olayı konuşarak yoluna koyarsanız bundan hiç söz etmemeniz emredildi. Öyle değil mi? Bana açıkça yanıt verin, B. Deş Grieux.»

«Belki» dedi garip bir halle bana bakıp ve çok büyük bir sakınım içinde görünerek.

Şapkamı aldım: bana bir baş işareti yaptı, çıktı. Dudaklarında alaycı bir gülümseme görür gibi oldum. Başka türlüsü olabilir miydi?

«Daha görülecek hesabımız var, seni küçük acemi çapkın, boy ölçüşeceğim seninle» diye mırıldandım merdivenleri inerken. Hâlâ düşüncelerimi toparlayamıyordum, adeta tepeme balyoz yemiş gibiydim. Serin hava iyi geldi.

İki dakika sonra, biraz kafamı toparlamaya başlayınca, iki düşünce açıkça belirdi; birincisi şuydu: Dün bir çocuğun laf olsun diye söylediği akıl almaz birkaç tehdit, çocukça bir eğlence evrensel bir korku ve telaş yaratmıştı! İkincisi: Bu Fransızın Pauline üzerinde ne gibi bir etkisi vardı? Adamın bir tek sözü... Ve Pauline gerekli olan her şeyi yapıyor, bir pusula yazıyor, bana rica etmeye kadar varıyor. Kuşkusuz,76

onları tanıdığım andan beri ilişkileri benim için hep bir muamma olmuştu ama, gene de şu son günlerde Pauline'de adama karşı gerçek bir tiksinme ve hatta hor görme fark etmiştim. Fransıza gelince, Pauline'in yüzüne bile bakmıyordu ve ona karşı sadece kaba davranıyordu. Bu da pekâlâ hiç gözümden kaçmamıştı. Ondan nefret ettiğini Pauline kendi ağzıyla bana itiraf etmişti; son derece anlamlı itiraflar kaçırmıştı ağzından... Demek ki, adam onu avuçlarının içinde tutuyor, Pauline onun sultası altında...

SEKİZİNCİ BOLUM

Burada dedikleri gibi, "gezinti"de, kestane ağaçlarının yolunda benim İngilize rastladım.

Beni görür görmez:

«Oh! Oh!» diye başladı. «Ben size gidiyorum, siz de bana geliyorsunuz! Demek arkadaşlarınızdan ayrıldınız, öyle mi?»

«Önce söyler misiniz, kuzum, olup bitenleri nereden öğrendiniz?» diye sordum hayretle. «Herkes biliyor demek ki?»

«Yoo! Hayır, herkes değil, bu kadarına değmez, hiç kimse bundan söz etmiyor.»

«Peki, siz nereden biliyorsunuz?»

«Biliyorum, ya da daha doğrusu öğrenme fırsatını- buldum. Şimdi nereye gideceksiniz? Size karşı bir sevgim var, işte bunun için size geliyordum.»

«Siz mert bir insansınız, B. Astley» dedim. Doğrusu pek şaşırmıştım, nasıl haber almıştı acaba? «Ben henüz kahvemi içmediğime göre, siz de kuşkusuz yalan yanlış kahvaltı etti-

ğinizden, gazinoya gidelim; birer sigara içeriz, her şeyi size anlatırım... sizin de bana anlatacak bir şeyleriniz olur herhalde.»

Kahve yüz adım ötedeydi. Ismarladığımız şeyleri getirdiler, rahatça yerleştik, ben bir sigara yaktım. B. Astley sigara içmiyordu, gözlerini bana dikmiş, söyleyeceklerimi dinlemeye hazırlanıyordu.

«Hiçbir yere gitmiyorum, burada kalıyorum» diye başladım.

B. Astley onaylayıcı bir sesle:

«Burada kalacağınızdan emindim» dedi.

M. Astley'e giderken ona, Pauline'e olan sevgimden söz etmeye hiç de niyetim yoktu. Hatta bu konudan kaçınmak bile istiyordum. Şu son günlerde ona bundan tek sözcük bile söylememiştim. Üstelik de çok utangaçtı zaten. Pauline'in onu çok etkilediğini hemen fark etmiştim ama, adını hiç ağzına almıyordu. Garip şey, daha oturur oturmaz, donuk ve ısrarlı bakışlarını üzerime dikince, Tanrı bilir neden, ona her şeyi, yani bütün ayrıntılarıyla sevgimi anlatmak isteğini duydum. Tam yarım saat konuştum, bu bana çok iyi geldi: Bu konuyu ilk kez birisine açıyordum! B. Astley'in özellikle can alıcı bölümlerde heyecanlandığını fark edince, anlatımın ateşini bilerek artırdım. Pişman olduğum bir şey vardı: Belki de Fran-sızdan fazlasıyla söz etmiştim...

B. Astley, kımıldamadan, tek sözcük söylemeden, bir tek ses bile çıkarmadan, gözlerini bana dikmiş, karşımda oturup beni dinliyordu. Ama, Fransıza anıştırmada bulununca, beni birdenbire durdurdu ve sert bir sesle ikinci derecedeki ayrıntıdan söz etmeye hakkım olup olmadığını sordu. B. Astley'in her zaman çok garip bir soru sorma biçimi vardır.

«Haklısınız, korkarım ki hayır» diye karşılık verdim.

«Bu markiyle Bayan Pauline konusunda, basit varsayımlar dışında, kesin hiçbir şey söyleyemez misiniz?»

KUMARBAZ

«Hayır, kesin hiçbir şey söyleyemem elbette ki» diye karşılık verdim.

«Eğer öyleyse, sadece bundan bana söz etmekle değil, bunu düşünmekle bile hata ettiniz.»

«Pekâlâ, pekâlâ! Kabul ediyorum,» diye sözünü kestim içimden şaşırarak. «Ama, şimdi söz konusu olan bu değil.» Bunun üzerine ona, dünkü olayı bütün ayrıntılarıyla anlattım, Paulinc'in çılgınlıklarını, baronla olan serüvenimi, kovulmamı, generalin olağanüstü korkaklığını, en sonunda da Deş Grieux' nün ziyaretini en ince ayrıntılarına varıncaya kadar, bir bir anlattım, sonunda da. pusulayı ona gösterdim.

«Bundan ne sonuç çıkarıyorsunuz?» diye sordum. «İşte ben tam da sizin düşüncenizi sormak için geldim. Bana gelince, o küçük acemi Fransız çapkınını seve seve öldürürdüm, belki de bunu yaparım.»

«Ben de aynı şeyi yapardım» dedi B. Astley. «Bayan Pauline'e gelince... Bilirsiniz, insan zorunluluk karşısında, nefret ettiği kimselerle de ilişki 'kurar. Burada ikinci derecede ayrıntılara bağlı, sizin bilmediğiniz uygunluklar bulunabilir. Bana öyle geliyor ki, gönlünüzü rahat tutabilirsiniz... elbette, kısmen. Dünkü davranışına gelince, çok garip doğrusu, sadece sizi baronun bastonu altına göndererek sizden kurtulmayı istemesi değil ama, —baronun da baston' elinin altında bulunduğuna göre neden ondan yararlanmadığını bir türlü anlayamıyorum ya, neyse—, bu biçim bir çılgınlık onun "kadar fevkalâde bir genç kız için hiç de yakışık alır bir şey değil. Tabii ki sizin, muzip isteğini harfi harfine uygulayacağınızı aklına getiremezdi...»

Dikkatle B. Astley'e bakarak birdenbire haykırdım:

«Buraya bakın, bana öyle geliyor ki siz bütün bunlardan söz edildiğini daha önce işittiniz, hem de kimden biliyor musunuz? Tam da Bayan Pauline'in ağzından!»

B. Astley şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

«Gözleriniz parlıyor, onlarda kuşku ve güvensizlik okuyorum:» dedi hemen sakinliğine kavuşarak. «Kuşkularınızı göstermeye hiç hakkınız yok. Size bu hakkı tanıyamam, sorunuzu yanıtlamayı da kesinlikle reddediyorum.»

«Pekâlâ, geçelim! Zaten, hiç yararı yok!» diye haykırdım. Garip şekilde heyecanlanmış!un, neden bu düşüncenin kafama takıldığını da bir türlü

bilemiyordum. Sonra Pauline, B. Astley'i ne zaman, nerede ve nasıl sırdaş olarak seçebilirdi ki? Zaten şu son günlerde B. Astley'i biraz gözden yitirmiştim; Pauline ise benim için hep bir muamma olmuştu. O kadar ki, sözgelimi, B. Astley'e bütün aşk öykümü anlatmaya kararlıyken, şimdi anlatmaya tam başlayacağını sırada, onunla olan ilişkilerim konusunda olumlu hemen hemen hiçbir şey söyleyemeyeceğime şaşıyordum. Tam tersine, her şey düşsel, garip, kararsızdı ve hiçbir şeye benzemiyordu.

«Pekâlâ, pekâlâ; işin ucunu kaçırdım, henüz düşünecek durumda bulunmadığım daha pek çok şey de var» diye karşılık verdim adeta soluk soluğa. «Siz zaten iyi bir insansınız. Şimdi başka bir konuya geçelim: Sizden bir öğüt değil, düşüncenizi isteyeceğim.»

Bir süre sustum, sonra konuşmamı sürdürdüm:

«Sizin görüşünüze göre, general neden o kadar korktu? Benim gülünç çocukluğumu neden bir facia haline getirdiler? O kadar ki, Deş Grieux bile araya girmesinin zorunlu olduğunu sanmış (hem de en ciddi durumlarda araya girdi); beni görmeye geldi —evet ya!—, bana rica etti, yalvardı, o, Deş Grieux! Bir de, iyi dikkat edin, saat dokuzdan az önce geldi ve Bayan Pauline'in pusulası elindeydi bile. Bu pusula ne zaman yazılmıştı? İnsan bunu aklına getirebilir. Belki de Bayan Paıiline'i özellikle uyandırmışlardır? Benden özür dilediğine göre, Bayan Pauline'in onun tutsağı olduğu sonucuna vardığımdan başka, onun kişisel olarak bu işin içinde ne aradığını düşünüyorum. Neden bununla bu kadar ilgileniyor? Neden

KUMARBAZ

önlerine çıkan ilk barondan böylesine korktular? Generalin Mile Blanche de Cominges'le evlenmesinden ne çıkar ki? Bu durum nedeniyle özel biçimde davranılması gerektiğini söylüyorlar ama, bu siz de kabul edersiniz ki, fazlasıyla özel. Ne dersiniz? Bu konuda da benden çok bildiğinizi gözlerinizden okuyorum.»

B. Astley gülümsedi ve başını salladı:

«Evet, gerçekten de öyle sanıyorum ki bu konuda da sizden daha fazla şey biliyorum» dedi. «Bütün olay sadece Mile Blanche'ı ilgilendiriyor ve •bunun mutlak gerçek olduğuna kesinlikle inanıyorum.»

Sabırsızlıkla:

«Mile Blanche'ın burada ne işi var şimdi?» diye haykırdım. Ansızın Bayan Pauline konusunda bir şeyler bulacağımı ummuştum.

«Öyle sanıyorum ki, Mile Blanche'ın şu sırada baron ve baronesle her ne olursa olsun karşılaşmaktan kaçınmakta özel bir çıkarı var; böyle olunca, sevimsiz, daha da beteri, utanç verici bir karşılaşmadan haydi haydi kaçınır.»

«Hadi canım, amma da yaptınız!»

«Mile Blanche iki yıl önce, mevsim sırasında, gene burada, Roulettenbourg'daydı. Ben de burada bulunuyordum. O zaman adı Mile de Cominges değildi, annesi, dul Bayan Co-minges de o dönemde ortada görünmüyordu. Hiç değilse söz konusu edilmiyordu. Des .Grieux de buralarda yoktu. Onların akraba değil, ancak pek kısa bir zamandan beri tanıştıkları inancını besliyorum. Deş Grieux'nün markiliği daha pek yeni, bunu bir vesileyle öğrendim. Hatta Deş Grieux adım pek uzun zamandan beri taşımadığı da düşünülebilir. Ona bir başka ad altında rastlamış olan birisini tanıyorum burada.»

«Bununla birlikte, gerçekten de. sağlam temellere dayanan bir ahbap çevresi var.»

«Oo, bu hiçbir anlam taşımaz ki. Mile Blanche'ın bile

ahbapları olabilir. Ama, iki yıl önce. Mile Blanche gene bu aynı baronesin şikâyetleri üzerine polis tarafından kenti terk etmeye davet edildi, o da bunu hemen yerine getirdi.»

«Nasıl yani?»

«Önce burada bir İtalyanla, tarihsel adlı bir prensle, Bar-berini prensi, ya da ona benzer biriyle göründü, gerçek pırlantalar ve yüzükler içinde bir adamdı. Akılları durduracak güzellikte bir arabayla dolaşırlardı. Mile Blanche oluz. ve kırk

oynardı. Önce kazandı, sonra şansı döndü, anımsayabildiğim kadarıyla. Hiç unutmam bir gece, inanılmaz miktarda yitirdi. Ama, daha da beteri şu oldu, günün birinde prensi ortadan yok oluverdi, atlar, araba, hepsi yok oldu, sanki yer yarıldı yere battılar. Otele muazzam borcu vardı. Mile Zelma —Bar-berini'den ansızın Mile Zelma'ya dönüşüvermişti— umutsuzluğun doruğundaydı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor, bütün otelde çığlıklar koparıyor, öfkesinin içinde giysilerini yırtıyordu. O sıralarda otelde bir Polonyalı kont vardı —yolculukta bütün Polonyalılar konttur—, giysilerini yırtan, o güzel ve mis kokulu elleriyle kedi gibi suratını tırmalayan Mile Zelma, onu bir hayli etkiledi. Bir süre konuştular, akşam yemeğinde Mile Zelma avunmuştu bile. Gece, kontun kolunda gazinoda göründü. Mile Zelma, her zamanki gibi, kahkahalarla gülüyordu, hareketlerinde de biraz daha fazla kendini koyuverme gösteriyordu. Onu hemen, kumar masasına doğru kendine yol açarken, bir yer edinmek için omzuyla bir kumarbazı iten o rulet masası müdavimi hanımlar takımına yerleştirdiler. Buradaki hanımlara özgü bir ustalıktır bu. Kuşkusuz, siz de fark etmişsinizdir.» 1

«Aa! Evet ya.»

«Bu kadar zahmete değmez. Rabıtalı halkın öfkesine kar-Şm, bunlara, hiç değilse her gün bin franklık banknotlar bozduran kadınlara katlanıyorlar. Ama, bin franklık banknotları bozdurmaz oluverince, uzaklaşmalarını rica ederler kendilerin-

KUMARBAZ

den. Mile Zelma binlikleri bozdurmayı sürdürdü ama, kumarda şansı daha da kapandı. Dikkat ederseniz bu tür hanımların çoğunlukla kumarda çok şansları vardır; olağanüstü derecede kendilerine egemendirler. Zaten, benim ,öyküm de bitti. Günün birinde, kont da prens gibi, ortadan yok oldu. Mile Zclma akşam kumara yalnız geldi. Bu kez hiç kimse çıkıp da ona kolunu uzatmatnıştı. İki gün içinde bütün elin-dekini, avcundakini yitirmişti. Son altını da sürüp yitirince,

çevresine bakındı, yanındaki Wurmerhelm baronu gözüne çarptı, adam son derece öfkeli bir halle, dikkatle ona bakıyordu. Ne var ki, Mile Zelma öfkeyi fark etmedi, hiçbir kuşkuya yer bırakmayan bir gülümsemeyle barona dönerek, kendisi için kırmızının üzerine on altın koymasını rica etti. İşte bundan sonra, baronesin bir şikayetiyle, bir daha gazinoda görünmemeye davet ettiler onu. Bu kadar aşağılık ve son derece uygunsuz bütün bu ayrıntıları bilmem sizi şaşırtıyorsa, şunu bilin ki bunları akrabanı B. Fieder'den öğrendim. B. Fieder hemen o aksam Mile Zelma'yı kendi arabasıyla Spa'ya götürür. Şimdi iyice anlamışsınızdır: Mile Blanche kuşkusuz gelecekte bir daha buna benzer davetlerle karşılaşmamak için generalin eşi olmak istiyor. Artık kumar oynamıyor ama, bütün belirtilere göre, şimdi buradaki kumarbazlara faizle ödünç verdiği bir anamalı var da ondan. Bu çok daha sakınımlı. Halta zavallı generalin de onun borçluları arasında olmasından kuşkulanıyorum. Belki Deş Grieux'nün de ona borcu vardır. Ya da onunla ortak olabilirler. Kabul edersiniz ki, hiç değilse evlenineeye kadar baronla baronesin dikkatlerini üzerine çekmeyi hiç islemiyor. Sözün kısası, içinde bulunduğu durumda bir rezalet ona en büyük kölülüğü yapar. Siz onların yanındasınız, Mile Blanclıe, generalin, ya da Bayan Pauline' in kolunda her gün orlalıkta göründükçe, sizin davranışlarınız bir rezalete yol açabilir. Şimdi durumu anladınız mı?»

«Hayır, anlamadım!» diye haykırırken masaya öyle bir şiddetle vurmuşum ki, garson korkarak koşup geldi.

Bir öfke coşkunluğuyla:

«Bana bakın, B. Astley» diye sözlerimi sürdürdüm, «bütün bu öyküyü daha önceden biliyordunuz ve Mile Blanche' m kim olduğundan pekâlâ haberiniz vardı da, nasıl oldu da beni, generali, özellikle de, evet özellikle de Mile Blanche' in kolunda her gün burada, gazinoda halk içinde görünen Bayan Paulinc'i neden uyarmadınız? Olacak şey mi bu?»

«Sizi uyaramazdım, çünkü elinizden hiçbir şey gelmezdi, bir şey yapamazdınız ki» diye karşılık verdi B. Astley sakin sakin. «Hem zaten sizi neye karşı uyaracaktım ki? General, Mile Blanche konusunda belki de benden daha fazlasını biliyordur ama, bu onunla ve Bayan Pauline'le gezinmesine engel olmuyor. General şanssız bir adam. Dün Mile Blanche'ı B. Deş Grieux ve şu küçük Rus prensiyle birlikte şahane bir at sırtında dörtnala giderken gördüm, general de bir al atla onları izliyordu. Sabahleyin bacaklarının ağrısından ya-kınmıştı, bununla birlikle al üstünde pekâlâ duruyordu. İşte tanı o anda, onun

kesinlikle mahvolmuş bir adam olduğu fikri birdenbire akıma geliverdi; hem zaten bütün bunlar beni ilgilendirmez, Bayan Pauline'i lamına şerefine ereli de pek az bir zaman oldu.» Bir süre sonra B. Aslley ansızın: «Size içten bir dostluk duymama karşın, daha önce de söylediğim gibi, bana kimi soruları yöneltme hakkını size tanıyamazdım ki...»

«Burada keselim» dedim ayağa kalkarak; «şimdi artık Bayan Pauline'in de Mile Blanche konusunda iyice fikir sahibi olduğunu ama, Fransızından ayrılamadığı için onunla dolaşmayı kabul ettiğini açıkça görüyorum. Emin olun ki başka hiçbir güç onu Mile Blanche'la gezinmeye ve barona dokun-nıaınam için o pusulada bana yalvarmaya zorlayamazdı. Karşısında her şeyin boyun eğdiği o etki işte tam da burada ara-

ya giriyor! Bununla birlikte, beni baronun üzerine o saldırt-tı! Hey Tanrım, hiçbir şey anlaşılır gibi değil!»

'«Siz bir kere bu Bayan de Cominges'in generalin nişanlısı olduğunu, ikincisi, generalin üvey kızı olan Bayan Pauline' in generalin çocukları olan, o düşüncesizin lamamiyle yüzüstü bıraktığı ve hiç kuşkusuz beş parasız da kalan biri kız, biri erkek iki küçük kardeşi olduğunu unutuyorsunuz.»

«Evet, evet, çok doğru, o çocuklardan ayrılmak onları büsbütün yüzüstü bırak anlamına gelir; kalmak, onların çıkarını savunmak, belki de servetlerinden birkaç kırıntıyı kurtarmak demektir. Evet, evet, bütün bunlar gerçek ama, gene de, gene de! Ah! Şimdi hepsinin büyükanneyle neden bu kadar ilgilendiklerini çok iyi anlıyorum!»

«Kiminle?» diye sordu B. Astley.

«Bir türlü ölmeye karar veremeyen şu Moskova'deki ihtiyar büyücüyle; ölümünü -bildiren telgrafı bekliyorlar dört gözle.»

«Elbette ki, bütün ilgi onun üzerinde yoğunlaşmış, çok iyi anlıyorum. Her şey mirasa bağlı. Vasiyetname açılınca, general evlenir; Bayan Pauline'in de elini kolunu bağlayan kal-rrîaz, tam özgürlüğe kavuşur, Deş Grieux de...»

«Nasıl, Deş Grieux mü?»

«Deş Grieux'nün alacakları ödenmiş olur; onun bütün beklediği bu.»

«Bütün beklediğinin bu olduğunu mu sanıyorsunuz?»

«Daha fazlasını bilmiyorum» diye karşılık veren B. Astley inatçı bir suskunluğun içine kapandı.

«Ama, ben biliyorum, ben biliyorum!» diye haykırdım fena halde öfkelenerek. «O da mirası bekliyor, çünkü Pauline de çeyiz parası alacak bundan, onu elde eder etmez de hemen Deş Gricux'nün boynuna atılacak. Bütün kadınlar bir örnektir! En gururluları en aşağılık tutsak haline dönüşürler! Pauline ancak tutkuyla sevebilir, isle hepsi bu! Benim düşün-

cem bu!.. Ona bir bakın hele, özellikle yalnız başına, düşünceli oturduğu zaman: Yaşamın ve tutkunun bütün iğrençliklerine, bütün zulümlerine önceden hazırlanmış, mahkûm edilmiş, adanmışa benzer!.. O... O... Ama, kim çağırıyor beni?» diye haykırdım ansızın. «Kim bağırıyor? Rusça "Alexis Ivanovitch!" diye bağırıldığını işittim. Bir kadın sesiydi. Bakın, dinleyin, dinleyin!»

O sırada otelimize yaklaşıyorduk. Hemen hemen hiç farkında olmadan kahveden ayrılalı bir hayli zaman olmuştu.

«Bir kadının bağırdığını işittim ama, kimi çağırdığını bilmiyorum, Rusça konuşuyordu. Şimdi bunun nereden geldiğini anlıyorum» diyen B. Astley elini uzattı. «Seslenen bütün şu uşakların az önce taraçaya taşıdıkları kocaman bir koltukta oturan şu kadındı. Ardından da bavullar taşıyorlar, demek ki tren az önce gelmiş.»

«İyi ama, neden beni çağırıyor? Yeniden bağırmaya başladı: Bakın,' bize işaret ediyor.»

«Görüyorum» dedi B. Astley.

«Alexis Ivanovitch! Alexis Ivanovitch! Ah, Tanrım, ne sersem şey!» Tiz bir

sesle söylenen bu haykırmalar otelin ta-raçasından bize kadar geliyordu.

Merdivene kadar hemen hemen koşarak gittik. Sahanlığa çıktım... Şaşkınlıktan kollarım iki yanıma düştü, ayaklarım yere mıhlandı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Geniş merdivenin üst sahanlığında, koltuğunu taşıdıkları yerde, çevresinde uşaklar, hizmetçiler, otelin sayılamayacak kadar kalabalık, yaltaklanıp duran, dalkavuk uşak takımı, adam-86

KUMARBAZ

lan ve sayısız bavulu ve sandıklarıyla böylesine gürültülü bir biçimde otele inen bu seçkin konuğu bizzat karşılamaya gelen metrdotel... Tüm bunların arasında BÜYÜKANNE kurulmuş oturuyordu! Evet ta kendisiydi, korkunç, zengin Antonine Vassilievna Tarassevitch, yetmiş beş yaşında, mal mülk sahibi ve Moskova'nın soylu hanımefendisi, baboulinka, bütün o telgrafların gidiş gelişlerinin konusu, öldü ölecek derken, hâlâ canlı,'«sapasağlam, birdenbire, haber vermeden kalkıp kendisi gelmiş, aramızda ortaya çıkıvermişti. Beş yıldan beri hep olduğu gibi, ayaklarını kullanamadığından, koltukla dolaştırılıyordu ama, gene her zamanki alışkanlığıyla, hâlâ diri, çevik, saldırgan, kendinden memnun, dimdik oturuyor, yüksek sesle konuşuyor, buyurgan bir sesle bağırıyor, herkesi haşlıyordu. Kısacası, tıpkı generalin çocuklarının öğretmeni olarak yanlarına girdiğimde iki kez kendisini görme onuruna eriştiğim zamanki gibiydi. Onun karşısında şaşkınlıktan taş kesilip kalmam pek doğaldı. Koltukla kendisini çıkarırlarken o pek keskin gözleriyle yüz adım öteden beni fark etmiş, tanımış, her zaman olduğu gibi, kesinlikle aklına çakılan adım ve soya-dımla çağırmıştı.

«Öldü ölecek diye bekledikleri, mezarda görmeyi umdukları ve mirasına konmayı tasarladıkları böyle bir kadın mıydı?» diye aklımdan geçirdim. «Aman kuzum, o bizim hepimizi, otelin adamları da dahil, hepimizi gömer! Tanrım, şimdi öbürleri ne olacak, şimdi general ne yapacak? Evin altını üstüne getirecektir!»

«Ee, azizim, nedir o, gözlerini faltaşı gibi açıp da orada neden dikilip duruyorsun?» diye bana haykırmayı sürdürüyordu büyükanne. «Selam vermesini, hoş geldiniz demesini bilmiyor musun, hâa? Belki de böyle davranmayacak kadar gururlusun? Yoksa beni. tanımadın mı? Görüyor musun, Po-tapytch,» dedi beyaz saçlı, fraklı ve beyaz kravatlı, tepesinin dazlaklığı

pespembe küçücük bir ihtiyara, yolculukta hep ya-

nında bulundurduğu sofracıbaşısına dönerek, «görüyor musun, bizi tanımıyor! Beni çoktan gömmüşlerdi bile! "Öldü mü, daha ölmedi mi?" diye telgraf telgraf üstüne gönderiyorlardı. Çünkü ben her şeyi biliyorum! Bak, görüyorsun ya, henüz damarlarımda kan var!»

Biraz aklımı başıma toplayınca, neşeli bir sesle:

«Lütfen, Antonine Vassilievna, neden sizin kötülüğünüzü isteyeyim ben?» diye karşılık verdim. «Ben... sadece şaşırmıştım... Şaşırmamak elde mi?.. O kadar beklenmedik bir anda...»

«Bunda seni şaşırtan ne var ki? Trene bindim ve yola çıktım. Trenler pek rahat, hiç sarsıntı filan yapmıyorlar. Gezinmeye mi gitmiştin?»

«Evet, gazinoda şöyle bir dolaştım.»

«Burası çok güzel» dedi büyükanne çevresine bakına-rak. «Hava sıcak, ağaçlar da göz kamaştırıcı. İşte ben bunu severim! Bizimkiler dairelerinde mi? Ya general?»

«Oh! General dairesinde, •, bu saatte hepsi buradadırlar.»

«Ya! Demek burada da saatlerini ayarlıyorlar, pozlar takınıyorlar. Demek herkese örnek oluyorlar. Rus senyörlerinin bir de arabaları varmış, bana söylediklerine bakılırsa! Servetlerini çarçur edip savurduktan sonra, yabancı, ülkelere sıvıştılar. Prascovia da onlarla birlikte mi?»

«Evet, Pauline Alexandrovna da burada.»

«Ya küçük Fransız? Aman canım, hepsini kendim görürüm. Alexis Ivanovitch, beni generalin dairesine götür. Ya sen, burada rahat mısın?»

«Şöyle böyle, Antonine Vassilievna.»

«Potapytch, sen de şu hantal garsona söyle de bana birinci katta, rahat, güzel bir daire versinler, eşyalarımı da hemen oraya götürsünler. İyi ama, beni taşımak için neden hepsi birden saldırıyorlar? Ne var hu kadar telaş edecek, ku-88

KUMARBAZ

KUMARBAZ

89

zum? Bu ne dalkavukluk, bu nasıl yaltaklanma! Yanındaki kim?» diye sordu bana doğru dönerek.

«B. Astley» diye yanıtladım.

«Hangi B. Astley?»

«Bir yolcu, benim yakın bir dostum; generali de tanıyor.»

«Bir İngiliz. İşte onun için ağzını açıp tek sözcük söylemeden, 'gözlerini dikmiş bana bakıyor. Zaten İngilizleri severim. Eh, hadi bakalım, beni yukarı götürün, hemen generalin dairesine gidelim. Nereye yerleştiler?»

Büyükanneyi yerden kaldırdılar. Ben öne atılıp otelin merdivenlerini çıkmaya başlamıştım. Bizim kafile büyük heyecan yaratıyordu. Karşılaştığımız herkes durup gözlerini fal-taşı gibi açarak bize bakıyordu. Bizim otelimiz kentin en güzel, en pahalı, en soylu oteli olarak kabul edilir. Merdivende, koridorlarda insan her zaman güzel hanımlara, azametli İngilizlere rasttar. Bunların pek çoğu hemen aşağı koşup metrdotelden bir şeyler öğrenmeye çalıştılar, aslında o da pek etkilenmiş, pek heyecanlanmıştı. Kendisine bütün soru soranlara elbette ki gelenin seçkin bir yabancı olduğunu, bir Rus, bir kontes, soylu bir hanımefendi olduğunu, bir hafta Önce N. grandüşesinin kaldığı daireye yerleşeceğini söylüyordu. Özellikle de koltuğuna kurulan büyükannenin buyurgan ve egemen halleri dikkati çekiyordu. Birisiyle karşılaştığımızın her seferinde kılı kırk yaran bakışıyla hemen ölçüp biçiyor ve bana herkesle ilgili yüksek sesle sorular yöneltiyordu. Büyükannenin çok sağlam bir bünyesi vardı, artık koltuğundan hiç kalkmamasına karşın, çok uzun boylu olduğu bir bakışta anlaşılıyordu. Hiçbir zaman koltuğun arkalığına yaslanmadan, direk gibi dimdik dururdu. Kalın ve belirgin çizgili, ak saçlı geniş başını hep dik tutardı. Size azametli, hatta kışkırtıcı bir biçimde bakardı; bakışının ve hareketlerinin tamamiyle doğal

olduğu görülürdü. Yetmiş beş yaşına karşın, yüzü taptazeydi,

hemen hemen bütün dişleri de sapasağlam yerindeydi. Sırtında siyah ipekliden bir giysi, başında beyaz başlık vardı.

Benim yanım sıra yukarı çıkan B. Astley bana:

«Beni son derece ilgilendirdi,» diye mırıldandı.

«Telgraflardan haberi var» diye geçiriyordum aklımdan.

«Deş Grieux'yü tanıyor ama, Mile Blanche'ı henüz bilmiyor gibi görünüyor.» Düşündüklerimi hemen B. Astley'e de bildirdim.

Utanarak itiraf edeyim ki, ilk şaşkınlık durumum geçtikten sonra, hemen şimdi generale indireceğimiz darbeden sonsuz bir sevinç duydum. Bu bende uyarıcı bir ilaç etkisi yapıyordu, büyük bir neşeyle önden yürüyordum.

Bizimkiler üçüncü kata yerleşmişlerdi; haber vermeden, hatta kapıyı bile vurmadan, kapının iki kanadını da ardına kadar açtım, büyükanne de pek görkemli bir giriş yaptı. Sanki özellikle yapılmış gibi, hepsi generalin çalışma odasında toplanmışlardı. Saat on .ikiydi ve görünüşe göre, kimi arabayla, kimi atla, birlikte bir gezinti tasarlıyorlardı; konuklar da vardı. General, Pauline, çocuklar ve dadılarından başka odada, Deş Grieux, gene binici giysileri içinde Mile Blanche, annesi dul Bn. Cominges, küçük prens, daha önce bir kez gene onların dairesinde gördüğüm bir Alman bilgini bulunuyordu.

Büyükannenin koltuğunu odanın ortasına doğru, generalin üç adım, yakınına kadar getirdiler. Ulu Tanrım, o ifadeyi ömrüm oldukça unutamam! Biz içeri girdiğimizde general bir şeyler anlatıyordu, Deş Grieux eksiklerini tamamlıyordu. Şunu belirtmek gerekir ki, Mile Blanche'la Deş Gricux zavallı generalin gözünün önünde, iki üç günden beri küçük prensin çevresinde pervane gibi dönüyorlardı. Böylece topluluk belki yapma ama, neşeli, içten ve teklifsiz bir havayı benimsemişti. Büyükanneyi görünce, general sözcüğünü tamam-layamadan, ağzı bir karış açık kalakaldı.. Bakışlarıyla insanı

öldüren bir masal ejderinin görünüşüyle büyülenmişcesine, gözleri yuvalarından fırlamış, ona bakıyordu. Büyükanne de hiçbir şey söylemeden ona bakıyordu, hiç kımıldamıyordu ama, öyle bir utkulu, meydan okuyucu ve alaycı bakışı vardı ki! Genel sessizlik içinde böylece bir on saniye kadar bakıştılar. Deş Grieux önce şaşırdı ama, hemen sonra yüzünde sonsuz bir kaygı belirdi. Mile Blanche kaşlarını kaldırmıştı, ağzı aralık, aptal aptal büyükanneye bakıyordu. Prensle bilgin, bu tabloyu büyük bir ilgiyle seyrediyorlardı. Pauline'in bakışlarında sonsuz bir şaşkınlıkla ne yapacağını bilmezlik okunuyordu, sonra ansızın kâğıt gibi bembeyaz oldu; kısa bir süre sonra da yüzüne kan hücum etti, yanakları kıpkırmızı oldu. Evet, bu herkes için büyük bir felaketti! Ben sadece gözlerimi büyükanneden orada bulunanlara ve onlardan büyükanneye götürüp getiriyordum. B. Astley, her zamanki gibi, vakur ve sakin, geride duruyordu.

«Eh, işte böyle, geliverdim! Telgramın yerini ben aldım!» diye en sonunda patlayıveren büyükanne, sessizliği bozdu. «Beni beklemiyordunuz, değil mi?»

«Antonine Vassilievna... Benim iyi teyzeciğim... hangi rüzgâr sizi...» diye bir şeyler kekeledi, zavallı general. Eğer büyükanne birkaç saniye daha konuşmasaydı, belki de bir yerine inme inecekti.

«Ne demek, hangi rüzgâr? Trene bindiğim gibi yola çıktım! Demiryolları ne işe yarıyor, kuzum? Siz hepiniz ayaklarım önde, dört kolluyla çıkıp, mirasımı size bırakacağımı düşünüyordunuz, değil mi? Çünkü, telgraf üstüne telgraf gönderdiğinizi çok iyi biliyorum. Bu sana pek pahalıya patlamıştır. Buradan oraya, ucuz olmamalı. Ama, bütün cesaretimi topladım ve işte karşınızdayım. Bu, Fransız değil mi? B. Deş Grieux'ydu galiba?»

«.Evet, Hanımefendi» diye yanıtladı Deş Grieux, «inanın

ı kadar sevindim ki... Sağlığınız— Bu bir mucize... Sizi burada görmek... Pek sevimli bir sürpriz...»

«Sevimli olmasına, sevimli de; seni iyi tanıyorum, zirzop soytarı ve sana şu kadar bile (ve ona küçük parmağının ucunu gösterdi) inanmıyorum.» Sonra da Mile Blanche'ı göstererek: «Bu kim, bu?» diye sözlerini sürdürdü. Binici giysili, elinde kamçı, gösterişli haliyle, cafcaflı Fransız onun iikkatini çekmişti besbelli.

«Bu hanım buralardan mı?»

«Mile de Cominges, bu da annesi Bn. de Cominges; bu otele indiler» diye açıkladım.

«Evli mi bu?» diye sordu yaşlı hanını patavatsızca.

«Hayır, evli değil» diye karşılık verdim elimden geldiğince saygılı davranmaya çalışarak ve bilerek sesimi alçaltarak.

«Neşeli mi bari?»

Soruyu kavrayamadım.

«İnsanın onunla canı sıkılır mı sıkılmaz mı? Rusça biliyor mu? Moskova'da Deş Grieux birkaç sözcük geveliyordu.»

Ona, Mile de Cominges'in Rusya'ya hiç gitmediğini anlattım.

Büyükanne bir giriş yapmadan sertçe Mile Blanche'a pat diye:

«Günaydın!» dedi.

«Günaydın, efendim» diyen Mile Blanche da tumturaklı ve özentili, hesaplı bir reveransla yerlere kadar eğildi, derin bir nezaket perdesi altından yüzünün bütün ifadesiyle, böyle bir sorudan ve bu biçim davranıştan duyduğu şaşkınlığı belli etti.

«Ah! Gözlerini indiriyor, cilveler yapıyor: İnsanın ne gibi bir kuşla karşı karşıya bulunduğu hemen belli oluyor: Sapma kadar oyuncu, ya da ona benzer bir şey bu. Bu otele

KUMARBAZ

indim, aşağı katta kalıyorum» dedi ansızın generale doğru dönerek; «komşu

olacağız. Buna sevindin mi, sevinmedin mi?»

«Ah! Teyzeciğim, içten... memnunluk duygulanma inanın,» diye yanıt verdi general. Kendini biraz toparlamıştı bile. Ve fırsat düştüğünde, duruma uygun düşen ciddi deyimleri bulmasını çok iyi bildiğinden, hemen parlak sözlere başladı: «Rahatsızlığınızı haber alınca o kadar telaşlandık, o kadar merak ettik ki... Öyle umutsuz telgraflar alıyorduk ki, bir de ansızın...»

«Yalan söylüyorsun, yalan söylüyorsun» diye hemen onun sözünü kesti büyükanne.

General de sesini yükseltip işitmemezlikten gelerek onun sözünü kesti: «Ama, nasıl oldu da böyle bir yolculuğa karar verebilirsiniz? Siz de kabul edersiniz ki, sizin yaşınızda ve sizin sağlık durumunuzda... hiç değilse, bütün bunlar o kadar beklenmedik şeyler ki, ne diyeceğimizi bilemiyoruz, şaşkınlığımız pek akla yakın. Ama, bilseniz ne kadar memnunum... Hepimiz (burada, duygulu bir sevinç ifadesiyle gülümsemeye başladı) burada kaldığınız sürece size en güzel. günleri geçirtmek için elimizden gelen çabayı göstereceğiz...»

«Hadi, hadi,'bu kadarı yeter, yararsız gevezelikler bütün bunlar. Sen her zamanki gibi saçma sapan şeyler söylüyorsun. Zamanı nasıl geçireceğimi ben kendim pekâlâ bilirim. Zaten size kızgın değilim, kinci değilim ben. Bu yolculuğa girişmeye nasıl karar verdiğimi soruyorsun bana? En yalın biçimde. Ne oluyor da herkes şaşıyor buna? Günaydın, Pras-covia (1), ne yapıyorsun burada?»

(1) Çoğu zaman Fransız ya da İngiliz eğitimi gören çocuklara kendi adlarına yaklaşan, Fransız, ya da ingiliz adları takarlar. Burada Prascovia da Pauline'e dönüşüyor.

«Günaydın, Büyükanne,» dedi Pauline yaklaşarak. «Siz yola çıkalı çok oldu mu?»

«İşte, bütün o ahlar, oh!har yerine hiç değilse, akıllıca bir soru. Pekâlâ, işte böyle, pek uzun zamandan beri yataktaydım, tedavi görüyordum. Bunun üzerine, bütün hekimleri kovdum, Saint-Nicolas'nın papazını getirttim. Daha önce de saman tozuyla bir kadıncağızı aynı hastalıktan iyileştirmişti. Beni de rahatlattı. İki gün sonra, her yanımdan dereler gibi ter döktüm ve ayağa kalktım. Bunun üzerine, benim Almanlar yeniden gene kafa kafaya tartıştılar, gözlüklerini taktılar ve şu kararı bildirdiler: "Şimdi gidip yabancı ülkelerdeki bir kaplıcada kür yaparsanız, tıkanma tamamiyle geçer" dediler. "Neden olmasın?" diye

düşündüm. Dour-Za-jiguine'ler avaz avaz kıyameti kopardılar: "Oraya kadar gitmek deliliktir!" dediler. Hadi canım! Yirmi dört saat içinde çıkınlarımı hazırlattım, geçen hafta da yanıma bir oda hiz-metçisiyle. Potapytch'i, bir de Berlin'e geri gönderdiğim (çünkü ona ihtiyacım olmadığını, yalnız başıma da pekâlâ yolculuk edebileceğimi gördüm) Fedor'u aldım... Özel bir kompartıman kiraladım. Her istasyonda, yirmi köpek karşılığında sizi istediğiniz yere götüren hamallar var. Güzel bir daireniz var» diye sözlerini tamamladı çevresine bakarak. «Parayı nereden buluyorsun, azizim? Yanılmıyorsam, her şeyi ipotek ettin. Sadece şu küçük Fransıza bir yığın borcun var! Darılma ama, her şeyi biliyorum, her şeyi!»

Şaşkınlığın, mahcubiyetin doruğuna ulaşan general:

«Teyzeciğim» diye başladı, «şaşırdım doğrusu... Öyle sanıyorum ki, hiç kimsenin kontrolü olmaksızın... Zaten harcamalarım gelirimi aşmıyor ve biz burada...»

«Gelirini geçmiyormuş, doğrusu pek de yüzsüzsün ya! Öyleyse, çocuklarının son meteliğine kadar hepsini ellerinden aldın, sen, onların vasisi olan sen!»94

KUMARBAZ

KUMARBAZ

95

«Bundan sonra, böyle sözlerden sonra...» diye sürdürdü general öfkeyle. «Bilmem...»

«Neyi bilmiyorsun? Öyle sanıyorum ki rulet masasından kalkmıyorsun! İyice batağa saplandın!»

General utancından yerin dibine öylesine geçti ki, heyecandan az kalsın boğulacaktı.

«Rulet masasından mı? Benim gibi önemli bir kimse!.. Kendinize gelin, teyzeciğim, henüz iyileşmemişsiniz...»

«Bütün bunların hepsi yalan! Bahse girerim ki seni oradan çekip alamıyorlardır! Sayıklayıp duruyorsun sen.! Bugünden tezi yok, gidip şu rulet denen şeyin ne

mene bir şey olduğunu göreceğim. Prascovia, anlat bana bakayım, burada görülecek neler var? Aleixis Ivanovitch beni oraya götürür. Sen de Potapytch, görüp gezilecek yerlerin listesini çıkar.» Pauline'e dönerek: «Burada görülecek neler var?» diye yineledi.

«Çevrede, bir şatonun yıkıntıları var, bir de Schlangen-berg var.»

«Nedir bu Schlangenberg? Orman mı?»

«Hayır, bir dağ; orada bir de zirve var...»

«Hangi zirve?..»

«Dağın en yüksek yeri. Orasını bir çitle çevirdiler. Eşsiz bir manzarası var.»

«Koltuğumu oraya çıkarmak mı gerekecek? Yapılabilir mi bu?»

«Oo! Merak etmeyin, efendim, hamal bulunabilir» diye yanıt verdim.

Bir aralık dadı Fedossia gelip büyükanneyi selamladı. Ona generalin çocuklarını getirmişti.

«Yoo! Kucaklaşıp öpüşmek yok. Çocukları öpmesini hiç sevmem. Hepsi de sümüklüdür. Burada rahat mısın, Fedossia?»

«Burada çok iyiyiz, iyi yürekli Antonine Vassilievna»

karşılığını verdi Fedossia. «Ya siz, benim sevgili Hanımcığım, siz nasılsınız? Sizi o kadar çok merak ettik ki!»

«Biliyorum; sen hiç değilse, saf bir cansın. Bütün bu insanlar sizin konuklarınız mı?» diye sordu yeniden Pauline'e dönerek. «Şu gözlüklü sıska kim?»

Pauline alçak sesle:

«O prens Nilski, büyükanne» dedi.

«Ya, Rus demek ki? Ben de onun konuştuklarımızı anlamadığını sanıyordum! Belki de işitmemiştir! B. Astley'i daha önce gördüm. İşte gene burada» dedi büyükanne -, onu görür görmez. «Günaydın!» diye sesleniverdi B. Astley'e ansızın.

B. Astley tek söz söylemeden eğildi.

«Hadi bakalım, bana ne gibi güzel şeyler söyleyeceksiniz? Bir şeyler söyleyin. Pauline bunu ona çeviriyor.»

Pauline konuşmayı çevirdi.

Astley de ciddi bir sesle ama,' son derece içtenlikle:

«Sizi büyük bir zevkle seyrettiğimi, sağlığınızın yerinde olmasına pek sevindiğimi söyleyeyim» diye karşılık verdi.

Bu sözleri büyükanneye çevirdiler, pek hoşuna gittiği açıkça belliydi.

«Şu İngilizler nasıl da her şeye bir yanıt bulurlar!» dedi. «Neden bilmem, İngilizleri hep sevmişimdir; Fransızlarla aralarında dağlar kadar fark vardır!» Gene B. Astley'e: «Beni görmeye gelin, emi?» dedi. «Sizi fazla sıkmamaya gayret ederim. Bunu ona çeviriver ve birinci katta kaldığımı söyle. Birinci katta, anlıyor musunuz? Aşağıda,» diye yineledi B. Astley'e parmağıyla döşemeyi göstererek.

B. Astley bu çağrıdan pek memnun oldu.

Yaşlı kadın, Pauline'i tepeden tırnağa dikkatli ve hoşnut bir bakışla sardı.

«Seni çok sevebilirim, Prascovia» dedi birdenbire. «Sen

iyi bir kızsın, hepsinin en iyisisin ama, öyle bir huyun var ki!.. Hoş, ben de öyleyimdir ya... Dön bakayım biraz; başındakiler takma saç değil ya?»

«Hayır, büyükanne, kendi saçlarım.»

«Allahtan, yoksa bu aptalca modadan nefret ediyorum. Çok güzel bir kızsın. Eğer genç bir erkek olsam, sana âşık olurdum. Neden evlenmiyorsun? Aman, artık gitmeliyim. Trende geçen o uzun günlerden sonra gezinmek istiyorum... Ee, ne haber, hâlâ kızgın mısın?» dedi generale.

«Çok rica ederim, teyzeciğim, bırakın bunları!» dedi general de gönlü rahatlayarak. «Tabii anlıyorum, sizin yaşınızda...»

«Bu kocakarı bunamış» diye fısıldadı Deş Grieux.

«Burada her şeyi görmek istiyorum. Alcxis Ivanovitch'i bana bırakırsın, değil mi?» diye generale sordu büyükanne.

«Oo! Lafı mı olur, istediğiniz kadar ama, ben de... Paulinc de, hatta Bay Deş Grieux de... size eşlik etmekten büyük bir zevk duyarız.»

«Aman, Hanımefendi, bu büyük bir zevktir...» diye atıldı Deş Grieux göz boyayıcı bir gülümsemeyle.

«Hımmm, bir zevkmiş! Beni güldürüyorsun, azizim.» Sonra da generale dönerek-ansızın: «Zaten sana para filan vermeyeceğim» diye ekledi. «Beni daireme götürsünler, önce oraya bir göz atayım, sonra her yere gideriz. Götürün beni.»

Büyükanneyi yeniden kaldırdılar, hepimiz kafile halinde, koltuğunun ardında, merdivenden aşağı indik. General başına inen bir balyozla sersemlemiş gibi yürüyordu. Deş Grieux düşünüyordu. Mile Blanche önce kalmak istedi, sonra da bizi izlemeyi yeğledi. Onun hemen ardından prens geliyordu; generalin dairesinde sadece Almanla dul Bayan Cominges kaldı.

KUMARBAZ ONUNCU BÖLÜM

97

Kaplıcalarda, büyük bir olasılıkla • da bütün Avrupa'da, yöneticilerle metrdoteller bir müşteriye bir daire verirken, onun zevk ve isteklerinden çok, kendilerinin onun hakkında edindikleri kanıya göre davranırlar. Ve kabul etmek gerekir ki, bu konuda pek seyrek olarak yanılırlar. Ama, büyükanneye, Tanrı bilir neden, öyle debdebeli, şatafatlı bir daire verirler ki bu kez sının iyice aşarlar: Görkemli eşyalarla döşenmiş banyolu dört oda, uşaklar için müştemilât, oda hizmetçisi için ayrı oda, vb., vb... Gerçekten de bu odalarda bir hafta önce bir grandüşes kalmıştı ve telaşla bunu, oraların değerini daha da artırmak amacıyla hemen yeni gelenlere bildirmekten geri kalmadılar. Büyükanneyi bütün odalara taşıdılar, daha doğrusu götürdüler, o da her yeri dikkatli ve sert bir gözle inceledi. Orta yaşlı, dazlak kafalı bir adam olan metrdotel daire gezilirken hep

kibarca ona eşlik etti.

Bunların hepsi büyükanneyi kim sanıyorlardı bilmem; besbelli çok soylu ve kibar, özellikle de pek zengin birisi sanıyorlardı. Otel defterine hemen: Bayan General, Tarassevitcheva prensesi yazdılar, oysa büyükanne ömründe prenses olmamıştı. Uşaklar, özel vagon, yararsız bir yığın paket, bavullar, hatta sandıklar yaşlı hanımla birlikte gelmişti, kuşkusuz bunlar onun saygınlığına basamak oluşturmuştu. Büyükannenin koltuğu, kestirip atan tonu, sesi, tamamiyle patavatsız bir halle sorulan ve en küçük bir karşılığa katlanamayan garip soruları, kısacası, büyükannenin dimdik, sert, buyurgan kişiliği ona genel sevgi ve saygıyı sağlamayı tamamladı. Dairesini denetimden geçirirken, yaşlı hanım ansızın koltuğunu durdurtuyor. herhangi bir eşyayı gösteriyor ve metrdotele beklenmedik so- ' rulan yöneltiyordu, o da saygılı saygılı gülümsüyordu ama, titremeye başlıyordu bile. Adama soruları Fransızca soruyordu

KUMARBAZ

ki bu dili iyi konuşamadığından çoğu zaman söylediklerini çevirmek zorunda kalıyordum. Metrdotelin yanıtlan çoğunlukla hoşuna gitmiyor ve ona yetersiz görünüyordu. Zaten her türlü anlamdan yoksun, öyle rasgele aklına esen sorular yöneltiyordu. Sözgelimi, ansızın bir tablonun karşısında duruyordu: Mitolojik konulu, ünlü aslının oldukça zayıf bir kopyası.

«Bu resim kimin?»

Metrdotel, bunun muhtemelen bir kontesin resmi olduğunu söylüyordu.

«Nasıl, bilmiyor musun? Burada yaşıyorsun da bilmiyorsun! Neden bu tablo burada? Neden kontesin gözleri şaşı?»

Bütün bu sorulara metrdotel tatmin edici karşılıklar veremeyince bir hayli utandı.

«Ne sersem' şey bu!» dedi büyükanne Rusça.

Kendisini daha uzağa götürdüler. Aynı şey küçük bir Saksonya heykelcikle yeniden meydana geldi: Yaşlı hanım bunu uzun uzun seyrettikten sonra, neden bilinmez, alıp götürmelerini buyurdu. En sonunda, metrdoteli soru yağmuruna tuttu: Yatak odasındaki halı kaç paraya mal olmuştu, bunları nerede dokuyorlardı? Metrdotel hepsini sorup öğreneceğine söz verdi.

Büyükanne: «Ne eşek şeyler!» diye homurdandı ve bütün dikkatini karyolanın üzerine yoğunlaştırdı.

«İşte şahane bir cibinlik tavanlığı! Açın şunu.»

Yatağı açtılar.

«Daha, daha, hepsini açın. Yastıkları kaldırın, kılıfları, kuştüyü yatak örtüsünü kaldırın.»

Hepsinin altını üstüne getirdiler. Büyükanne dikkatle inceledi.

«Bereket versin ki tahtakurusu yok. Bütün çarşaflan, çamaşırları götürün. Kendi çarşaflarımı, yastıklarımı koyarlar. Zaten bütün bunlar aşırı derece lüks; benim yaşamda, böyle bir

daireye ne gerek var. İnsan yalnız başına sıkılır. Alexis Iva-novitch, sık sık beni görmeye gel emi, çocukların dersini bitirir bitirmez gelirsin.»

«Dünden beri generalin hizmetinde değilim artık» diye yanıt verdim. «Otelde kendi hesabıma kalıyorum.»

«O da neden öyle?»

«Önceki gün Berlin'den seçkin bir Alman, bir baron geldi eşiyle. Dün, gezintide ona, Berlin şivesini gözetmeden Almanca bir söz söyledim.»

«Ee, ne varmış bunda?»

«O, bunu bir terbiyesizlik, saygısızlık olarak kabul etmiş ve gidip generale yakınmış. O da hemen beni kovdu.»

«Ne yani, şu barona hakaret mi ettin? Öyle bir şey yapsan bile, bunda bir kötülük yok ki, dünya yıkılmaz ya!»

«Yoo, hayır! Tersine, asıl o bana bastonunu kaldırdı.»

«Sen de, sümüklü, çocuklarının öğretmenine bu şekilde davranılmasma izin verdin» dedi ansızın generale dönerek sert bir sesle, «üstelik de onu kovdun! Gördüğüm kadarıyla, hiçbiriniz bir işe yaramazsınız.»

«Hiç merak etmeyin, teyzeciğim,» diye karşılık verdi general kendini beğenmiş bir teklifsizlik tonuyla, «kendi işlerimi kendim yürütmesini bilirim. Üstelik de, Alexis Ivanovitch olayı size tam olarak anlatmadı.»

«Sen buna nasıl katlanabildin?» diye bana sordu.

Ben de dünyanın en alçakgönüllü ve en sakin haliyle:

«Baronu düelloya davet etmek istiyordum» diye karşılık verdim, «ama, general buna engel oldu.»

«Neden?» diye sürdürdü büyükanne. Sonra da metrdotele: «Sen, azizim, hadi git, seni çağırdıkları zaman gelirsin"» dedi. «Bu Nuremberg'li patates surata dayanamıyorum!»

Beriki, elbette ki büyükannenin iltifatım anlamadan, selam verip çıktı.

General küçük bir gülüşle:

«İzin verirseniz, teyzeciğim,» dedi, «düellolar yapılabilir mi?»

«Neden yapılmasın? Erkekler hep horozlar gibidir; dövüşürlerdi, hepsi bu. Hepiniz korkaksınız, açıkça görülüyor, mal meydanda, ülkenizin onurunu korumaktan acizsiniz. Hadi bakalım, götürün beni! Potapytch, söyle de her zaman emrimde iki hamal bulundursunlar. Adamları tut, koşulları sapta. İki tane yeter. Beni sadece merdivenlerden indirip çıkarmaları gerekecek; düz yolda, sokakta, beni iterler, bunu onlara anlat. Adamlara bir de avans ver, daha terbiyeli

davra-nırlar. Sen hep benim yanımda kalacaksın, sen de Alexis Iva-novitch, gezintide bana şu baronu göster: Şu "von Baron" ne menem şeymiş hele bir göreyim. Hadi bakalım, nerede kuzum şu rulet?»

Ruletlerin gazino salonlarında bulunduğunu anlattım. Ardından da sorular yağmaya başladı: «Çok rulet var mı? Kumar oynayan çok kimse var mı? Bütün gün kumar oynanıyor mu? Nasıl şey bu?» Ben de en iyisinin gidip hepsini kendi gözleriyle görmesi olacağını, onları anlatmanın çok zor olduğunu söyledim.

«Pekâlâ, öyleyse beni hemen oraya götürsünler! Alexis Ivanovitch, sen öne geçip yol göster!»

General büyük bir ilgiyle üzerine titreyerek:

«Aman teyzeciğim, nasıl olur, biraz dinlenmeden mi?» diye sordu.

Biraz heyecanlıya benziyordu; zaten, hepsi sıkıntılı görünüyordu, sürekli birbirlerine bakıyorlardı. Besbelli büyükanneyle birlikte gazinoya gitmekten çekiniyorlar ve belki de utanıyorlardı: Hiç kuşkusuz yaşlı hanım, hem de bu kez herkesin içinde gene acayiplikler yapmaya kalkışacaktı. Bununla birlikte, ona eşlik etmek amacıyla atıldılar.

«Neden dinlenecekmişim, kuzum? Hiç yorgun değilim ki; tam beş gündür kımıldamadan durdum. Sonra da gidip kay-

nakları, kaplıcaları göreceğiz. Daha sonra da... şu... adı ne demiştin sen Pascovia? Şu zirve'yı, hah, tamam değil mi?»

«Evet, büyükanne.»

«Hadi zirve olsun. Burada daha başka ne var?»

«Pek çok şey var, büyükanne,» dedi Paulinc sıkıntıyla.

«İyi, iyi, senin pek bir şey bildiğin yok! Marthe, sen de benimle gel,» dedi oda hizmetçisine.

General ansızın kaygılanarak:

«Onu neden götürmek istiyorsunuz, teyzeciğim?» dedi. «Olanaksız bir şey bu; hatta Polapytch'in bile gazinonun içine girmesine izin vereceklerini sanmıyorum.»

«Saçma! Yani bu bir hizmetçi olduğu için dışarda mı bırakacaklar! Oysa o da canlı bir yaratık; tam bir haftadır yollarda sürtüyoruz, onun da canı elbette bir şeyler görmek isler. Benimle olmazsa, kiminle gidebilir ki? Yalnız başına sokakta bir adım atmaya bile cesaret edemez o.»

«Ama, büyükanne..»

«Belki de benimle gelmekten utanıyorsundur? Öyleyse kal burada, senden bir şey isteyen yok ki. Bir general, aman sevsinler! Ben de general karışıyım. Hem zaten bütün bu kafileyi peşimde taşımaya hiç de gerek yok! Her şeyi Alexis Ivanovitch'le görürüm...»

Ama, Deş Grieux herkesin sefere katılmasında ayak di-• i'edi, onunla birlikte gitmenin zevkini öyle bir ballandıra ballandıra övdü ki, herkes yürüyüşe geçti. Deş Grieux, generale:

«Bunamıs zavallı» diye yineledi. «Yalnız gitse, kimbilir ne saçmalıklar yapar...» Ben daha fazlasını işitemedim ama, hiç kuşkusuz kafasında bir düşünce vardı, hatta belki de yeniden umuda bile kapılmıştır.

Gazinoya kadar yaklaşık beş yüz metre vardı. Kestane ağaçlı yoldan çevresinde bir tur attığımız alana kadar gitlik, doğruca gazinoya girdik. Generalin gönlü biraz rahatlamıştı,102

KUMARBAZ

KUMARBAZ

103

çünkü bizim kafile, oldukça acayip olmakla, hiç de saygınlıktan yoksun değildi. Hasta, zayıf, bacaklarını kullanamayan bir kimsenin kaplıcalara gelmesinde şaşılacak hiçbir şey yoktu. Ama, açıkça görülüyordu ki, general gazinodan korkuyordu; sakat, üstelik de yaşlı bir kadın neden rulete gidiyordu? Pauline'le

Mile Blanche tekerlekli koltuğun iki yanında yürüyorlardı. Mile Blanche gülüyor, çekingen bir neşe gösteriyor, hatta arada sırada, büyükanneyle şakacı bir iki sözcük konuşuyordu, o kadar ki, yaşlı kadın sonunda ona övücü sözler söyledi. Öbür yandaki Pauline, yaşlı kadının bitip tükenmek bilmeyen sayısız sorularına yanıt vermek zorundaydı. Sözgelimi: «Demin yanımızdan geçen kimdi? Arabadaki şu kadın kim? Kent büyük mü? Bahçe geniş mi? Bunlar ne ağaçlan? Şu dağların adı ne? Buralarda kartal var mı? Ne garip çatı bu böyle!» Yanımda yürüyen B. Astley bugünden çok şey umduğunu fısıldadı bana.

Potapytch'le Marthc arkada, hemen koltuktan sonra yürüyorlardı. Potapytch fraklı ve beyaz kravatlıydı ama, başında kasket vardı, kırk yaşlarında al yanaklı, kır saçlı bir kız olan Marthe'ın da başında başlık, sırtında alacalı basmadan entari, ayaklarında gıcırdayan oğlak derisi pabuçlar vardı. Büyükanne onlara bir şeyler söylemek için sık sık arkasına dönüyordu. Deş Grieux ile general biraz geride kalmışlar, hararetli hararetli konuşuyorlardı. General bitkindi; Deş Grieux kararlı bir halle konuşuyordu. Belki de arkadaşını cesaretlendirmeye çalışıyordu; ona öğütler verdiği açıkça belli oluyordu. Ama', büyükanne o uğursuz tümceyi söylemişti bir kere: «Sana para vermeyeceğim.» Bu haber belki de Deş Grieux'ye inanılmaz gibi görünüyordu ama, general, teyzesini iyi tanırdı. Bu • arada Deş Grieux ile Mile Blanche'ın birbirlerine göz kırpıp durduklarını fark ettim. Yolun ta ucunda prensle Alman gözüme ilişti: Bizi öne geçirmişlerdi, kendileri başka bir yöne gittiler.

Gazinoya görkemli bir giriş yaptık. İsviçreli kapıcıyla uşaklar da oteldeki uşak takımıyla aynı candan yakınlığı gösterdiler. Bununla birlikte bize merakla bakıyorlardı. Büyükanne önce kendisine salonları gezdirmelerini buyurdu. Kimi zaman iltifat ediyordu, kimi zaman ilgisiz kalıyordu ama, her şeyi sorup öğreniyordu. En sonunda, kumar salonuna ulaştık. Kapalı kapının önünde nöbet tutan uşak, sanki şaşırıp kalmış gibi, hemen iki kanadı birden ardına kadar açtı.

Büyükannenin rulet salonunda belirişi kalabalığın üzerinde derin bir etki yarattı. Rulet masalarında ve otuz ve kırk masasının bulunduğu salonun öbür ucunda, birçok sıra halinde, yüz elli, iki yüz kadar kumarbaz yığılıydı. Masaya kadar sokulmayı başaranlar, her zaman olduğu gibi, durumlarını zerre kadar bozmuyorlardı ve ancak bütün paralarını yitirdikten sonra yerlerinden kımıldayıp ayrılıyorlardı. Çünkü orada sadece seyirci olarak kalmaya ve bir oyuncunun yerini bedavadan işgal etmeye izin verilmiyordu. Masanın çevresinde sandalyeler bulunmasına karşın, oturan pek azdı, özellikle de kalabalık yoğunlaştığı zaman, çünkü ayakta durunca insan daha az yer kaplar, sonra da

para sürmek için böylesi daha rahattır. İkinci, üçüncü sıralarda bulunanlar sıralarını bekleyerek, ilk sıradakilerin arkasına yığılırlar. Ama, kimi zaman kumarbazların arasından ellerini kaydırıp paralarını ortaya sürerler. Üçüncü sırada mizaları yeşil çuhaya ulaştırmak için de aynı biçimde paralanırlar. Bu yüzden her on, ya da hatta beş dakikada bir masanın bir ucundan bir itiraz yükselirdi. Gazinonun güvenliği zaten oldukça iyi düzenlenmişti. Elbette ki itişip kakışmayı, hay huyu önleyemezler ama, kalabalık üşüştüğü zaman memnun olurlar, çünkü bundan onlar kazançlı çıkar; ama, masanın çevresinde oturan sekiz kru-piye, mizaları büyük bir dikkatle gözlerler; ödeyen onlardır ve bir anlaşmazlık çıktığı zaman bunu çözümleyen de onlardır. Aşırı durumlarda, polis çağırılır, olay da o anda ka-104

KUMARBAZ

panır. Güvenlik görevlileri sivil olarak salonda, halk arasındadır, öyle ki onları hiç kimse tanıyamaz. Bunlar özellikle küçük hırsızlarla, hünerlerinin uygulanması özellikle pek kolay olan rulette çok rastlanan profesyonel hırsızları gözetlerler. Gerçekten de, her yerde, cepleri karıştırmak, ya da kilitleri kırmak gerekir, başarı sağlanamadığı zaman da, bu insanın başına dert açar. Oysa burada sadece rulete yaklaşmak, kumara başlamak yeterlidir. Sonra da ansızın, saklanıp gizlenmeden, herkesin gözleri önünde bir başkasının kazancına el koyup bunu cebe indirmek işten bile değildir; bir tartışma çıktığı zaman hırsız yüksek ve anlaşılır bir sesle bu paranın kendine ait olduğunu haykırır. Eğer darbe ustaca indirildiy-se, tanıklar da kararsızlıkla duraksıyorsa, hırsız, çoğu zaman parayı alıkoymayı başarır. Bütün bunlar elbette ki para pek önemli miktarda değilse yürür, yoksa büyük bir parayı krupiyeler, ya da bir başka kumarbaz fark etmiş olabilir. Eğer .miktar pek yüksek değilse, paranın gerçek sahibi kimi zaman kavgayı sürdürmekten kendiliğinden vazgeçer ve bir rezalet korkusuyla çekilir. Ama, eğer hırsızın kimliği ortaya çıkarılırsa, hiç gözünün yaşına bakmadan hemen kovarlar.

Büyükanne bütün bunları uzaktan, doymak bilmeyen bir açgözlülükle seyretti. Bir hırsız kovulduğu zaman pek seviniyordu. Otuz ve kırk onun pek merakını çekmedi; rulet hoşuna gitmişti, özellikle de bilye döndüğü zaman. En sonunda oyunu daha yakından görmek istedi. Bilmem nasıl oldu ama, garsonlarla

yaltaklanan birkaç kişi (çoğu zaman, kumarda kazananlara ve bütün yabancılara hizmetlerini sunan kumarda iflas etmiş Polonyalılar) masanın ortasına doğru, birinci krupiyenin yanında çabucak ona bir yer açtılar ve kalabalığa karşın koltuğunu oraya sürdüler. Oynamayıp da sadece bakan (özellikle aileleriyle gelmiş İngilizler) kalabalık bir ziyaretçi topluluğu kumarbazların arkasından büyükanneyi seyretmek amacıyla masaya doğru üşüştüler. Krupiyeler umuda kapıldı-

lar: Bu kadar garip bir kumarbaz kadın elbette ki olağanüstü bir şeyler vaat ediyordu. Yetmiş beş yaşında, sakat bir kadın kumar oynamak istiyordu... Bu öyle her gün rastlanan bir olay değildi. Ben de ne yapıp edip masanın yanına süzüldüm ve büyükannenin yanına yerleştim. Potapytch'le Marthe bir kenarda, kalabalığın içinde kaldılar. General, Pauline, Deş Grieux, Mile Blanche da seyircilere katıldılar.

Büyükanne, önce çevresindeki oyuncuları seyretti. Alçak sesle bana çabucak sorular yöneltiyordu: «Şu adam kim? Bu kadın kim?» Masanın ucunda bulunan, büyük kumar oynayan, binlerce frank süren gencecik bir adam özellikle ilgisini çekti. Genç adam yanımızdakilerin fısıldaştıklarına göre yaklaşık kırk bin frank kazanmıştı, bunlar altın ve banknot yığınları halinde önünde duruyordu. Yüzü sapsarıydı; gözleri parlıyor, elleri titriyordu; paralan avuç avuç alarak hiç hesaplamadan ortaya koyuyordu, bununla birlikle de durmadan kazanıyordu, önündeki altın yığını kabardıkça kabarıyordu. Garsonlar çevresinde pervane gibi dönüyorlar, ona bir koltuk getiriyorlar, daha geniş bir yeri olması ve halkın kendisini sıkıştırmaması için yanındakileri uzaklaştırıyorlardı. Bütün bunlar elbette ki yüklü bir bahşiş umuduyla yapılıyordu. Kazanan kimi kumarbazlar arada sırada parayı avuçlarıyla ceplerinden çıkararak hiç hesaplamadan onlara verirler. Genç adamın yanına bir Polonyalı yerleşmişti bile, yerinde duramıyordu, saygılı bir halle her an kulağına bir şeyler söylüyordu, hiç kuşkusuz ona öğüt veriyor ve oyununu yönetiyordu: Bütün bunlar elbette ki bir bahşiş koparmak içindi. Ama, kumarbaz ona hemen hemen hiç aldırış etmiyordu, gelişigüzel, rasgele para koyuyor ve durmadan önündeki altın yığınını kabartıyordu. Besbelli aklını kaçırrnıştı.

Büyükanne bir süre onu inceledi.

Ansızın telaşlanarak dirseğimi dürttü ve:

«Söyle ona da bıraksın artık» dedi. «Çabucak parasını

KUMARBAZ

toplasın ve sıvışsın. Yitirecek, bir saniye içinde hepsini yitirecek» diye kaygılandı adeta heyecandan boğularak. «Potapytch nerede? Ona Potapytch'i göndersinler! Canım, söylesene şuna,» diyordu habire böğrümü dirsekleyerek. «Potapytch nerede, kuzum? Çıkın! Çıkın!» diye genç adama bağırmaya başladı. Kendisine doğru eğildim ve buyurgan bir sesle, yavaşça, burada böyle bağırmanın uygun olmadığını, hatta yüksek sesle değil de, sadece alçak sesle konuşmaya izin verildiğini söyledim; çünkü hesaplarını engelliyordu, böyle sürerse bizi çıkaracaklarını da ekledim.

«Çok yazık! Bu adam mahvoldu! Hiç kuşkusuz böyle olmasını istiyor... İçim altüst oldu, ona bakamıyorum. Ne sersem şey!»

Ve büyükanne hemen başka bir yana döndü.

Orada, solda, kumarbazlar arasında, yanında bir çeşit cüce bulunan genç bir hanım görünüyordu. Bu cüce kimdi, bilmiyorum: Kadının bir akrabası mıydı, yoksa ilgi uyandırmak için mi getirmişti? Bu genç kadını daha önce de fark etmiştim; her gün, öğleden sonra saat birde gazinoya geliyor, tam ikide gidiyordu. Her gün bir saat süresince oynuyordu. Onu tanıyor ve kendisine hemen bir koltuk getiriyorlardı. Kadın cebinden birkaç altınla binlik birkaç banknot çıkardı, acele etmeden, heyecanlanmadan, soğukkanlılıkla ortaya para sürmeye başladı, bir yandan da bir kâğıdın üzerine numaralan yazıyor, şansların belirli bir anda toplanmasını sağlayan sistemi keşfetmeye çalışıyordu. Büyük paraları tehlikeye atıyordu. Her gün en fazla bin, iki bin, üç bin frank kazanıyordu, daha fazla değil, bunları kazanır kazanmaz da hemen oyundan kalkıyordu. Büyükanne uzun bir süre onu inceledi.

«Bak söyleyeyim, bu kadın yitirmeyecek! Bu kadın yitirmeyecek! Kim, biliyor musun?»

«Bir Fransız, besbelli o biçimlerden biri» diye fısıldadım kulağına.

«Ya! Kuş, uçuşundan bellidir! Keskin pençeleri olduğu görülüyor. Her turun ne anlama geldiğini ve nasıl para sürüleceğini anlat bakayım şimdi bana.»

Ortaya konan paranın sayısız bileşimlerinin anlamını elimden geldiğince büyükanneye anlattım: Kırınızı ve kara, tek ve çift, eksik ve pas, en sonunda numaralar sisteminin kimi ayrıntılarını açıkladım. Yaşlı hanım beni dikkatle dinliyor, aklında tutuyor, yeni sorular yöneltiyor ve öğreniyordu. Ona her para sürme sisteminden oracıkta bir örnek gösterilebilirdi, böylelikle de ders daha kolay akılda kalıyordu. Büyükanne pek sevindi.

«Peki, sıfır ne anlama geliyor? Şuradaki, hani kıvırcık saçlı krupiye sıfır diye bağırdı. Ve masanın üzerindekilerin hepsini neden topladı? O yığınla parayı kendine aldı! Ne demek oluyor bu?»

«Büyükanne, sıfır bankonun kârı. Eğer bilye sıfırın üzerine düşerse, masanın üzerindekilerin hepsi, ayrım gözetmeden, bankoya aittir. Gerçeği söylemek gerekirse, ödeşmek için bir tur daha yapılır ama, banko hiçbir şey ödemez.»

«Aa, olur şey değil, doğrusu! Ve ben bir şey almıyorum!»

«Hayır; eğer daha önce sıfırın üzerine para koydunuz da çıktıysa, size koyduğunuzun otuz beş katını veriyorlar.»

«Nasıl, otuz beş katını mı! Peki, sık sık çıkar mı bu? Öyleyse neden bu sersemler sıfıra para koymuyorlar?»

«Çünkü otuz altı karşı şans var da ondan, büyükanne.»

«Ne saçma şeyler! Pûtapytch! Potapytch! Dur bakayım, yanımda para var... İşte, işte!» Cebinden şişkin bir kese çıkardı, içinden bir frederik aldı. «Al, bunu hemen sıfırın üstüne koy.»

«Büyükanne, sıfır az önce çıktı» dedim, «onun için uzun zaman çıkmaz artık. Aşın tehlikeye atılıyorsunuz: Biraz bek- • leyin.»

«Hayır, saçmalıyorsun, koy şunu!»108

KUMARBAZ

KUMARBAZ

«Özür dilerim ama, bin kez de koysanız, belki akşama kadar çıkmaz; çok görülmüştür bu.»

«Saçma, saçma bütün bunlar, kurttan korkan ormana gitmez. Ne? Vitirdin mi? Gene koy!»

İkinci frederiki de yitirdik; bir üçüncüsünü koyduk. Büyükanne yerinde duramıyordu; dönen tablanın bölmeleri arasında zıplayan bilyeyi parlak gözleriyle yiyecek gibi bakıyordu. Üçüncü frederiki de yitirdik. Büyükanne kendinden geçmişti; bir türlü rahat duramıyordu, hatta krupiye beklenen .«-fır yerine otuz altı'yı bildirince yumruğuyla masaya vurdu.

«Eh, hadi bakalım!» diye kızdı büyükanne, «şu lanet olasıca sıfır yakında çıkacak mı, çıkmayacak mı? Eğer sıfır çıkıncaya kadar buradan Kalkarsam öleyim daha iyi. Bütün kabahat şu kıvırcık saçlı krupiye düzenbazında, onunla, hiç çıkmıyor bu sıfır! Alexis İvanovitch iki altın birden koy! O kadar az para koyuyorsun ki, sıfır çıksa hiçbir şey kazanamayacağız.»

«Büyükanne!»

«Koy dedim, koy! Senin paran değil ya.»

İki frederik koydum. Bilye tablanın üzerinde uzun zaman yuvarlandı ve en sonunda bölmelerin üstünden zıplamaya başladı. Büyükanne kendinden geçerek kolumu sıkıyordu ve ansızın tok!

«Sıfır!» diye bildirdi krupiye.

«Gördün mü, bak gördün mü!» dedi büyükanne hızla bana doğru dönerek. «Ben sana söylemiştim, ben sana söylemiştim! İki altın koymayı bana Tanrı esinlendirdi! Şimdi ne kadar alacağım? Neden parayı ödemiyorlar? Potapytch, Marthe, nerede bunlar, kuzum? Ya bütün bizimkiler, nereye gittiler? Potapytch, Potapytch!»

«Daha sonra, büyükanne, birazdan» diye fısıldadım. «Po-lapytch kapıda, onu buraya geçirmezler. Bakın, büyükanne, paranızı ödüyorlar, alın!»

Büyükanneye, koyu mavi kâğıdın içine sarılı, damgalı, elli frederiklik ağır bir deste attılar, bir de kâğıda sarılmamış yirmi frederik saydılar. Ben de bir kürekle hepsini büyükannenin önüne çektim.

«Oyun başlıyor, baylar! Oyun başlıyor, baylar!» diye bağıran krupiye para koymaya davet ederek bilyeyi atmaya hazırlandı.

«Tanrım, geç kaldık! Hemen başlayacaklar! Koy, koy!» diye çırpındı büyükanne, «çabuk, zaman yitirme» dedi, kendinden geçip böğrüme şiddetli dirsekler vurarak.

«İyi ama, nereye, büyükanne?»

«Sıfırın üstüne! Sıfırın üstüne! Gene sıfırın üstüne! Olabildiğince çok koy! Topu* topu kaç paramız var? Yetmiş frederik mi? Cimrilik etmenin yaran yok, bir çırpıda yirmi tane koy!»

«Makul olun, büyükanne! Kimi zaman tam iki yüz tur geçer de gene çıkmaz! Yalvarırım size, varınızı, yoğunuzu burada bırakacaksınız!»

«Saçma, saçma, çabuk koy paraları! İşte, çekiç indi! Ne yaptığımı biliyorum ben» diyen büyükanne sinirden tirtir titriyordu.

«Kurallar/ sıfır üzerine on iki frederikten fazlasının konmasını yasaklıyor. İşte ben de onları koydum.»

«O da ne demek öyle? Doğru mu bu?» Sol yanında oturan ve bilyeyi atmaya hazırlanan krupiyeyi dirseğiyle iterek: «Müsü! Müsü!» dedi. «Sıfır kaç tane? On iki? On iki?»

Ben atılıp hemen aceleyle soruyu Fransızca anlattım. Krupiye de:

«Evet, Hanımefendi» diye yanıtladı terbiyeli terbiyeli. Son-'ra da bilgi vermek amacıyla: «Kişisel hiçbir miza da dört bin florini aşmamalıdır; kural böyle» diye ekledi.

«Pekâlâ, yapacak bir şey yok, öyleyse, on. iki koyalım.»

«Oyun başladı!» diye bağırdı krupiye. Tabla döndü ve on üç çıktı. Yitirmiştik!

«Hadi gene! Gene! Koy gene!» diye haykırıyordu büyükanne. Bu kez ona hiç karşı çıkmadım ve omuzlarımı sil-kerek gene on iki frederik koydum. Sehpa uzun zaman döndü. Büyükanne gözleriyle izlerken tirtir titriyordu. Hayretle ona bakarak:. «Acaba sıfırın çıkacağına gerçekten inanıyor mu?» diye geçiriyordum aklımdan. Yüzünde kazanacağının mutlak inancı, az sonra: Sıfır! diye bağırıldığını işiteceğinin kesin umudu parlıyordu. Bilye bir bölmeye zıpladı.

«Sıfır!» diye bağırdı krupiye.

Büyükanne utkulu ve saldırgan bir halle bana doğru dönerek:

«Bak, gördün mü!» dedi.

Ben bir kumarbazdım: Bunu tam o anda kesinlikle hissettim. Kollarım, bacaklarım titriyordu, şakaklarım zonkluyor-du. Elbette ki, on oyunda sıfır'ın üç kez çıkması çok enderdi ama, bunda özellikle şaşılacak hiçbir şey yoktu. Ben de önceki gün sıfır'm üst üste üç kez çıktığını görmüştüm ve bu fırsatla, çıkan numaralan özenle bir kâğıda yazmış olan kumarbazlardan biri daha bir gün önce, bu aynı sıfır'ın yirmi dört saatte sadece bir kez çıktığını yüksek sesle belirtmişti.

Büyükanneye parasını en büyük kazancı gerçekleştiren kimseye gösterilmesi gereken özel saygı ve özenle verdiler. Kuruşu kuruşuna tam dört yüz yirmi frederik, yani dört bin florin ve yirmi frederik. Yirmi frederiki altın olarak, dört bin florini de banknot olarak ödediler.

Ama, bu kez büyükanne artık Potapytch'i çağırmadı; kafasında çok başka şeyler vardı! Artık çırpınmıyordu, eli ayağı titremiyordu. Ama, deyim yerindeyse, içten içe titriyordu. Bütün dikkati bir tek noktada toplanmıştı, sanki bir tek hedefi amaçlıyormuş gibi:

«Alexis Ivanovitch, bir seferde sadece dört bin florin ko-

nabileceğini söylemişti, değil mi? Hadi bakayım, al da şu dört bini kırmızının üzerine koy!» diye karar verdi.

Onu kararından döndürmeye çalışmak yararsızdı. Sehpa dönmeye başladı.

«.Kırınızı!» diye bağırdı krupiye.

Yeniden dört bin florin daha kazanmıştı, böylece hepsi sekiz bin florin olmuştu.

«Dört binini burada bana bırak, geri kalanını gene kırmızının üzerine koy!» diye buyurdu büyükanne.

Bir kez daha dört bin florini tehlikeye attım.

«.Kırının!» diye yeniden bildirdi krupiye.

«Toplam on iki! Hepsini ver bana. Altınları kesemin içine dök, banknotları topla. Bu kadarı yeter! Hadi gidelim! Koltuğumu itin.»

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Koltuğu salonun öbür ucundaki kapıya doğru sürdüler. Büyükanne sevinçten uçuyordu. Bütün bizimkiler, onu kutlamak için hemen çevresine üşüştüler. Büyükannenin davranışı ne kadar garip olursa olsun, başarısı pek çok şeyi örtüyordu, general de böylesine garip bir kadının akrabalığıyla kendini halk içinde lekelemekten artık korkmuyordu. Alçakgönüllü bir gülümsemeyle ve teklifsiz bir neşeyle büyükanneyi kutladı, tıpkı bir çocuğu eğlendirirken yapıldığı gibi. Zaten o da, bütün öbür seyirciler gibi, açıktan açığa heyecanlanmıştı. Olay yorumlanıyordu, herkes büyükanneyi birbirine gösteriyordu. Pek Çok kimse, onu daha yakından görebilmek için yanından geçiyordu. B. Astley bir kenarda arkadaşlarından iki İngilizle on-116

KUMARBAZ

de hoşa gitmeye uğraşmasını bilen kibirli Pauline'in tam tersine, şuhluğunun bütün çekiciliklerini kullanacaktı. Ama, şimdi, büyükanne rulette böyle başarıları gerçekleştirdiği şu sırada, kişiliği (inatçı, otoriter ve buıamış bir ihtiyar kadın) karşılarında böyle bir belirlilikte ortaya çıktığı şu anda belki de her şey yitirilmişti. Çünkü her şeyle bütün bağlarını koparmış bir kolej öğrencisi gibi mutluydu ve kumarda kaçınılmaz olarak yolunacaktı. Tanrım! diye düşünüyordum (Tanrı beni bağışlasın, kötü bir sevinçle!) Tanrım! Demin

büyükannenin tehlikeye attığı her frederik altını generalin yüreğini deliyordu, Deş Grieux'yü kudurtuyor, dolu kaşığın burnunun ucundan geçtiğini gören Mile de Cominges'i çılgına döndürüyordu! Bir başka olgu: Kazanmış olmanın sevinciyle büyükanne herkese para dağıtırken, gelip geçen herkesi dilenci sanıp eline bir şeyler sıkıştırırken bile generale: «Ama, sana zırnık, bile vermeyeceğim!» demekten kendini alamamıştı'. Demek oluyor ki, bu fikirde kesin kararlıydı, bunda direniyor, bunu kendi kendine söz vermişti; bu tehlikeliydi, tehlikeli!..

Büyükanneden ayrılıp şatafatlı merdivenden en üst kattaki küçük odama çıkarken bütün bu düşünceler kafamda kaynaşıyordu. Bütün bunlar beni son derece ilgilendiriyordu; gözümün önündeki aktörleri birbirine bağlayan en sağlam ipleri önceden talimin edebilmeme karşın, bu oyunun gizli nedenlerini ve gizlerini bilmiyordum. Pauline hiçbir zaman bana tam bir güven göstermemişti. Kimi zaman, gerçekten de, adeta elinde olmadan, bana yüreğini açmıştı ama, çoğu zaman ve halta hemen hemen, her zaman, bu iç dökmelerden sonra, ya bütün söyledikleriyle alay ediyordu, ya da her şeyi karıştırıyor ve her şeyi bile bile yanlış bir ışık altına tutuyordu! Oh! Pe'k çok şeyi benden saklıyordu! Her ne olursa olsun, bütün hu gizemli ve gergin durumun son perdesinin yaklaştığını seziyordum. Bir darbe daha ve her şey bitecek, maskeler düşecekti. Benim yazgıma gelince, o da bütün bunlarla ilgi-

liydi biliyorum ama, onu hemen hemen hiç dert edinmiyordum.

Garip bir ruh hali benimki de: Cebimde olsun ölsün sadece yirmi frederik; işsiz güçsüz, geçim olanaklarından yoksun, umutsuz, tasarısız, vb. ülkemden pek uzaklardaydım... Ama, hiç umursamıyordum! Pauline'i düşünmesem, kendimi sadece pek yakındaki sonucun gülünç ilginçliğine bırakır, kahkahalarla gülerdim. Ama, Pauline beni heyecanlandırıyor; onun yazgısı kararlaştırılacak bunu çok iyi hissediyorum, bununla birlikte itiraf edeyim ki, beni düşündüren hiç de bu değil. Onun bütün gizlerini öğrenmek isterdim; bana gelip de: «Seni sevdiğimi pekâlâ biliyorsun» demesini isterdim, yoksa, bu delilik gerçekleşcmeyecekse... o zaman neyi istemeli? Neyi istediğimi biliyor muyum ben? Çılgın gibiyim; bütün istediğim, ;onsuza dek, bütün ömrümce onun yanında kalmak, onun ay-jlasında, pırıltısında kalmak. Başka hiçbir şey biliniyorum! On-jdan uzaklaşabilir miyim?

Üçüncü katta, onların koridorunda aniden bir şey hissettim. Döndüm ve yirmi adım ötede, koridora çıkan Pauline'i gördüm. Beni bekliyor, beni gözctliyormuşa benziyordu, bana hemen yaklaşmamı işaret etti.

«Pauline Alexandrovna...»

«Daha yavaş!» diye tembih etli.

«Düşünün ki» dedim alçak sesle, «bir saniye önce sanki böğrüme bir darbe inmiş gibi geldi bana: Döndüm, sizdiniz! Sanki sizden bir akım yayılmış gibi!»

Pauline kaygılı ve düşünceli bir halle:

«Şu mektubu alın» dedi, kuşkusuz ne dediğimi iyi işit-emişti, «hemen elden onu B. Astley'in kendisine verin. Eli-izi çabuk tutun, rica ederim. Yanıt beklenmeyecek. O...»

Sözlerini tamamlamadı. Ben hayretle:

«B. Astley'e mi?» .diye yineledim. Ama, Pauline gözden kaybolmuştu bile.112

KUMARBAZ

dan söz ediyordu. Gösterişli iki hanım azametli bir hayretle ona bakıyordu, acayip bir şeymiş gibi. Deş Grieux kutlama ve gülücükler saçıyordu. «Ne zafer!» dedi.

«Aman, Hanımefehdiciğim, harikulade bir şey bu!» diye ekledi Mile Blanche büyüleyici bir gülümsemeyle.

, «Evet ya, bir iki demeden, kaşla göz arasında on iki bin florin kazandım! On iki bin ne demek, bir de altın paralar var! Hepsi birden yaklaşık on üç bin florin ediyor. Rubleye çevirirsek, ne eder? Altı bin filan mı?»

Ben de ona yedi binden fazla ettiğini, hatta güncel kurla belki de sekiz bin bile ettiğini bildirdim.

«Sekiz bin mi, şaka mı ediyorsun! Nedir o' öyle, hepiniz cini köpek heykelcikleri gibi kakılıp duruyorsunuz! Potapytch, Marthe, gördünüz mü?»

«Ah, benim iyi yürekli hanımcığım, nasıl yaptınız bunu böyle? Sekiz bin ruble!» diye haykırdı Marthe yaltaklanarak. «Alın, bakayım, her birinize beşer altın, alın hadi!» Po-lapytch'le Marthe ellerini öpmek için atıldılar.'

«Hamalların her birine birer frederik verilsin. Her birine bir frederik ver, Alexis Ivanovitch. Ne oluyor bu garsona da böyle kandilli temennalar yapıyor yere kapanırcasına, ya öteki? Beni kutlamak için mi bunlar? Onlara da birer frederik ve-river.»

«Sayın prenses... zavallı yoksul bir sürgün... sürekli felaket... Rus prensleri öyle cömerttir ki...» diye yalvar yakar dileniyordu koltuğun hemen yanı başında yıpranmış, havı dökülmüş redingotlu, alacalı yelekli, bıyıklı, aşağılık bir gülümsemeyle kasketini kalkık tutan birisi.

«Ver şuna da bir frederik. Hayır, ona iki tane ver; tamam, artık yeter, yoksa bunun sonunu dünyada alamayız. Kaldırın beni, götürün beni! Prascovia» dedi Pauline Alexan-drovna'ya, «yarın sana bir elbise alacağım, Mile... neydi onun

adı canım, Mile Blanche, değil mi? Ona da elbise alacak bir şeyler vereceğim. Bunu ona çevir, Prascovia!»

«Teşekkür ederim, Hanımefendi,» dedi Mile Blanche derin bir reverans yapıp Deş Grieux'den ve generalden yana alaycı bir gülümsemeyle. General biraz sıkılmıştı, yola ulaştığımız zaman büyük bir rahatlama duydu.

«Ya Fedossia, Fedossia! Kulaklarına inanamayacak!» dedi büyükanne ansızın çocukların dadısını anımsayarak. «Ona bir elbise alacak bir şeyler vermeli. Hey, Alexis Ivanovitch, Alexis Ivanovitch, şu dilenciye bir şey ver.»

Bize bakarak, yırtık pırtık giyinmiş, sırtı kamburlaşmış biri geçiyordu yoldan.

«Belki bir dilenci değil, haşarının biridir, büyükanne.»

«Ver! Ver! Bir florin ver ona!»

Adama yaklaşıp parayı uzattım. Şaşkın şaşkın suratıma baktı ama, hiç sesini çıkarmadan parayı aldı. Şarap kokuyordu.

«Ya sen Alexis Ivanovitch, henüz şansını denemedin mi?»

«Henüz denemedim, büyükanne.»

«Gözlerin parlıyordu, gördüm.»

«Hiç kuşkusuz deneyeceğim, büyükanne ama, daha sonra.»

«Ve hiç korkmadan sıfırın üzerine koy. Bak göreceksin! Ne kadar paran var?»

«Yirmi frederik, büyükanne.»

«Pek fazla değil. Eğer istersen, sana elli frederik borç veririm. Hadi al bakayım şu desteyi... Sana gelince, azizim, sakın düşlere kapılma, sana zırnık bile vermeyeceğim!» dedi sert bir sesle generale.

Beriki allak bullak olmuş göründü ama, sustu. Deş Grieux kaşlarını çattı.

«Tüh, Allah kahretsin, korkunç bir ihtiyar bu!» diye fısıldadı generale dişlerinin arasından.

«Bir dilenci, bit dilenci, bir dilenci daha!» diye haykırdı

KUMARBAZ

büyükanne. «Alexis Ivanovitch, şu adama da bir florin ver.»

Bu kez ak saçlı, bir bacağı tahtadan, sırtında lacivert. bir çeşit uzun pelerin, elinde kocaman bir sopayla yaşlı bir adam bize doğru geliyordu. Yaşlı bir askere benziyordu. Ona bir florini uzatınca geriye doğru çekildi, korkutucu bir halle yüzüme baktı:

«Was ist's, der Teıufel!» (1) diye bağırdı buna bir dizi de küfürü ekleyerek.

«Ne sersem şey!» diye haykıran büyükanne eliyle ona hor gören bir işaret yaptı. «Beni daha uzağa götürün! Açlıktan ölüyorum! Hemen yemek yiyeceğim, sonra biraz dinlenip gene oraya döneceğim.»

«Gene mi oynamak istiyorsunuz, büyükanne?» diye haykırdım.

«Ne sanıyordun ya? Siz burada dur,up çürüyorsunuz diye, benim de sizi seyretmem mi gerekiyor yani?»

Deş Grieux yaklaşarak:

«Ama, Hanımefendi!» dedi, «şanslar dönebilir, bir tek kötü şans, her şeyi yitirirsiniz, özellikle de sizin oyununuzla... Korkunçtu!»

«.Mutlaka yitirirsiniz» dedi yayvan yayvan Mile Blanche.

«Sizin ne üstünüze vazife, kuzum? Yitireceğim sizin paranız değil, benim param! İyi ama, B. Astley nerede?» diye sordu bana.

«Gazinoda kaldı, büyükanne.»

«Yazık, gerçekte çok iyi bir çocuk o.»

Otele döndüğümüzde, büyükanne merdivende metrdotele rastlayınca, yanma çağırdı, kazancıyla övündü; sonra Fedossia' yi çağırttı, ona üç frederik verip kendisine yemek getirmesini buyurdu. Fedossia'yla Marthe bütün yemek boyunca sevinç çığlıkları kopardılar.

(1) Almanca: «Hay şeytan! Nedir bu böyle?»

«Hep gözüm sizdeydi, sevgili hanımcığım» diyordu Marthe, «ve Potapytch'e: "Bizim hanım ne yapmak istiyor, kuzum?" diyordum. Masanın üzerinde ne kadar da çok para vardı! Ey cennetin melekleri! Ben ömrümde o kadar çok parayı bir arada görmemiştim! .Ve çepeçevre beyefendiler, sadece beyefendiler! "Bütün bu beyefendiler nereden geliyor ki, Potapytch?" diyordum. "Ulu Tanrım, ona yardım eder inşallah!" diye düşünüyordum. Hep sizin için dua ediyordum, hanımcığım; yüreğim duruyordu adeta, tıpkı kuru bir yaprak gibi titriyordum. "Tanrım, ona yardım et!" diyordum hep, eh işte, Tanrı da sizi korudu! Hâlâ elim ayağım tirtir titriyor, sevgili hanımcığım, hâlâ tirtir titriyorum!»

«Alexis Ivanovitch, yemekten sonra, hazırlan. Saat dörde doğru gene oraya gideceğiz. O zamana kadar, hoşçakal ve şu doktor haytalarından birini bana göndermeyi unutma sakın; kaplıcalara da gitmem gerek. Unutabilirdin.»

Büyükannenin yanından sersemlemiş gibi ayrıldım. Bütün bizimkilerin ne olacağını ve işlerinin hangi şekle gireceğini gözümün önüne getirmeye çalışıyordum. Açıkça görüyordum ki, daha ilk etkiden bile kurtulamamışlardı (özellikle de general). Her saat beklenen ve ölümünü (dolayısıyla vasiyetnamesinin açılışını) bildiren telgraf yerine büyükannenin çıkagelmesi, kurdukları bütün tasarı ve kararları öyle bir sıfıra indirmişti ki, yaşlı hanımın daha sonraki ruletteki başarılarını gerçek bir şaşkınlıkla izliyorlardı. Bununla birlikte, bu ikinci olgu belki de birincisinden daha da önemliydi, çünkü büyükanne her ne kadar generale zırnık bile vermeyeceğini iki kez bildirdiyse de, kimbilir, belli olmaz ki, henüz bütün umudu yitirmemeliydiler. Generalin bütün işlerine karışan Deş Grieux, muhakkak ki vazgeçmiyordu. Eminim ki bu işlerle pek ilgili olan Mile Blanche da (nasıl olmasın, hem general e§i olacaktı, hem de güzel bir miras elde edecekti!) umudunu yitirmeyecekti ve büyükanneyi etkilemek için, ne boyun eğmesini, ner

Şu işe bakın hele siz, demek ki mektuplaşıyorlar! Elbette ki, ben hemen B. Astley'i aramaya koştum. Önce oteline gittim, orada yoktu, sonra gazinoya koşup bütün salonları dolaştım, yoktu. En sonunda kızgın, hemen hemen üzgün otele dönerken, bir rastlantı sonucu, kadınlı erkekli İngiliz atlılarının arasında onu gördüm. Ona işaret ettim; durdu, ben de mektubu verdim. Birbirimize bir göz atmaya bile vakit bulamadık. Ama, öyle sanıyorum ki B. Astley bile bile atını hızlandırdı.

Kıskançlık mı kıvrandırıyordu beni? Tamamiyle bitkin haldeydim. Mektuplaşmalarının konusunu öğrenmek bile istemiyordum. Demek böyle, onun güvendiği adam oydu! Dostu, öyleydi, bu açıkça belliydi (acaba ne zamandan beri?) ama, acaba işin içinde aşk var mıydı bakalım? «Elbette ki hayır» diyordu mantığım. Ama, böyle bir durum karşısında sadece mantık pek ağır basmaz. Ne olursa olsun, bu işi aydınlatmam gerekiyordu. Durum tatsız biçimde karmaşıklaşıyordu.

Otele adımımı atar atmaz beni karşılamaya gelen kapıcıyla metrdotel, beni istediklerini, beni aradıklarını, üç kez gelip nerede olduğumu sorduklarını, en kısa zamanda generalin dairesine gitmemi rica ettiklerini bildirdiler. Suratımdan düşen bin parçaydı. Generali çalışma odasında Deş Grieux ve Mile Blanche'la

birlikte buldum. Mile Blanche yalnızdı, annesi yoktu. Dedim ya, bu anne yararlı roller oynuyordu ve sadece gösteriş için, mostra olarak kullanılıyordu; gerçek bir iş söz konusu olduğu zaman Mile Blanche yalnız çalışıyordu. Hatta o kadının sözüm ona kızının işlerinden haberdar olduğundan bile kuşkuluyum.

«Üçü başbaşa vermiş ateşli ateşli tartışıyorlardı, hatta çalışma odasının kapısı kilitlenmişti, bu da hiç yapılmayan bir şeydi. Yaklaşınca, "bağırışmalar, Deş Grieux'nün küstah ve alaycı sesini, Mile Blanche'ın öfkeli ve kaba çığlıklarını, görünüşe göre kendini aklamaya çalışan generalin ağlamaklı sesi-

ni işittim. Ben içeri girince, kendilerini toparladılar, davranışlarını düzelttiler. Deş Grieux saçım düzeltti, gülümseyen bir yüz takındı: Nefret ettiğim o kibar ve resmi Fransız gülümsemesi. Bitkin, perişan bir halde olan general doğruldu ama. hemen hemen bilinçsiz bir biçimde. Sadece Mile Blanche öfkeli ifadesini,hemen hemen değiştirmedi ve sabırsız bakışlarını bana dikerek sustu. Şunu belirtmek isterim ki, şimdiye kadar bana karşı inanılmaz bir aldırmazlıkla davranırdı, selamlanma karşılık bile vermezdi, kısacası beni bilmezlikten gelirdi.

General sevecen bir çıkışma tonuyla:

«Alexis Ivanovitch» diye başladı, «izin verirseniz şunu belirteyim ki garip, son derece garip... kısacası, sizin bana ve aileme karşı davranışınız... tek sözcükle, son derece garip.»

«Eh! Bu da değil» diye onun sözünü hor gören bir öfkeyle kesen Deş Grieux (dedim ya, her yere burnunu sokuyor!) konuşmasını şöyle sürdürdü: '«Aziz Beyim, sevgili generalimiz bu tonla konuşmakla yanılıyor, demek istiyor ki... yani sizi uyarmak, ya da daha doğrusu, kendisini mahvetmemenizi sizden ısrarla rica ediyor, evet, kendisini mahvetmemenizi! Bu deyimi kesinlikle kullanıyorum...»

«İyi ama, nasıl, nasıl yani?» diye onun sözünü kestim.

«İzin verin, şu yaşlı hanımın, şu zavallı korkunç ihtiyarın kılavuzluğunu üstlendiniz» diye ne diyeceğini bilemeden kekeleyip duruyordu Deş Grieux, «ama, ihtiyar yitirecek, son meteliğine kadar yitirecek! Nasıl oynadığını kendi

gözlerinizle gördünüz, tanık oldunuz!- Eğer yitirmeye başlarsa, inattan, öfkeden kumar masasından dünyada kalkmaz, her şeyini oynar, her şeyini oynar! Bu durumda da, dünyada açık kapanmaz, o zaman da... o zaman da...»

«O zaman da» diye destekledi general, «o zaman da bütün aileyi mahvedersiniz! Ailem ve ben onun varisleriyiz, bizden daha yakın akrabası yok. Bakın, size açıkça söylüyorum:120

KUMARBAZ

İşlerim bozuk, son derece bozuk. Bunları kısmen biliyorsunuz... Eğer büyük bir para yitirirse, ya da hatta bütün servetini yitirirse (Tanrı korusun!», çocuklarımın geleceği ne olur! (general, Deş Grieux'ye bir göz attı), benim halim ne olur! (küçümseyerek başım çeviren Mile Blanche'a baktı). Alexis Ivanovitch, kurtarın bizi!»

«İyi ama, general, nasıl, bunu nasıl yapabileceğimi söyleyin bana... Onun yanında benim ne saygınlığım var ki?»

«Reddedin, reddedin, ayrılın ondan!»

«O zaman başkası bulunur!» diye haykırdım.

«Hay Allahın cezası, o değil, o değil!» diye yeniden konuşmayı kesti Deş Grieux. «Hayır, ondan ayrılmayın ama, hiç değilse, onu teşvik edin, öğüt verin ona, onu döndürün... Kısacası, fazla yitirmesine izin vermeyin, herhangi bir şekilde oyalayın onu.»

'«İyi ama, bunu nasıl yapabilirim? Bu işi siz üzerinize alsanız ya, Bay Deş Grieux?» diye ekledim en saf halimle.

, Burada, Mile Blanche'ın Deş Grieux'ye hızlı, yakıcı, soruşturan bir bakışını yakaladım. Adamın yüzü bir saniye için gizleyemediği garip, içtenlikli bir ifadeye büründü.

«Şimdi artık beni kabul etmez ki, bütün felaket işte burada!» diye haykırdı Deş Grieux eliyle bir güçsüzlük hareketi yaparak. «Eğer... Daha sonra...»

Deş Grieux, Jvllle Blanche'a anlamlı bir bakış fırlattı.

«Ah, azizim Bay Alexis, ne olur bir iyilik edin» dedi Mile Blanche kendiliğinden, büyüleyici bir gülümsemeyle bana doğru gelerek. İki elimi tuttu, avuçlarının içinde sıktı. Hay Allah! Bu şeytansı surat bir an içinde değişmesini biliyordu. O anda çocuksu, hatta- muzip bir gülümsemeyle öyle yalva-rıcı, öyle zarif bir hal aldı ki! Tümcenin sonunda, gizlice, bana çapkınca bir göz kırptı: Hemen o anda beni fethetmek mi istiyordu, nedir? Hiç de kötü davranmıyordu ama, yöntem fazlasıyla kabaydı!

General onun arkasından fırladı (fırladı, tam deyimi):

«Alexis Ivanovitch, az önce öyle konuştuğum için beni bağışlayın, tam olarak öyle demek istemiyordum... Rica ederim, yalvarırım, önünüzde Rus yöntemince bel kırar, eğilirim; sadece siz, sadece siz bizi kurtarabilirsiniz! Bayan de Cominges ve ben, size yalvarıyoruz; anlıyorsunuz, anlıyorsunuz, değil mi?» diye yalvarıyordu gözüyle bana Mile Blanche'ı göstererek. Gerçekten acınacak haldeydi.

Tam o sırada, kapıdan hafif ve saygılı üç vuruş işitildi. Kanat açıldı, kat garsonuydu; onun . arkasında, birkaç adım geride, Potapytch duruyordu. Onları büyükanne göndermişti. Onlara beni aramalarını ve hemen kendisine getirmelerini bu-' yurmuştu.

«Kızıyor» diye belirtti Potapytch.

«Ama, saat daha üç buçuk!»

«Uyuyamadı, sağa sola dönüp durdu, sonra birdenbire kalktı, benden koltuğunu istedi, bizi de sizi aramaya gönderdi. Merdivenin başına vardı bile.»

«Ne cadı!» diye haykırdı Deş Grieux.

Gerçekten de, büyükanneyi benim yokluğuma öfkelenmiş Alarak, sahanlıkta buldum. Saat dörde kadar dayanamamıştı.

«Hadi bakalım, götürün beni!» diye bağırdı «yeniden fulete gidiyoruz.»

ON İKİNCİ BÖLÜM

Büyükanne sinirli, öfkeliydi; kafasına ruletin saplandığı belliydi. Artık hiçbir şeye önem vermiyor, genellikle çok dalgın görünüyordu. Sözgelimi, yol boyunca, sabahleyin yaptığı gibi sorular sormuyordu. Önümüzden hızla geçen şahane bir

arabayı görünce, eliyle şöyle bir harekette bulundu ve bana sahibini sordu ama, yanıtımı işitmedi bile. Dalgınlığı sürekli olarak kesik, sabırsız el hareketleriyle, sert çıkışlarla bölünüyordu. Gazinoya yaklaşırken, ona uzaktan Wurmerhelm baron ve baronesini gösterdiğim zaman, onlara dalgın ve tama-miyle ilgisiz gözlerle baktı ve: «Ya!» diyerek hemen biraz geriden gelen Potapytch'Ie Marthe'a dönüp, onlara:

«Ee, ne diye eteğime yapışıyorsunuz böyle? Her seferinde sizi de götürecek değilim ya! Çabuk geri dönün!» Öbürleri selam verip aceleyle geriye çark ettikleri zaman da bana dönüp: «Sen bana yetersin» diye ekledi.

Gazinoda büyükanneyi bekliyorlardı bile. Ona hemen krupiyenin yanındaki aynı yeri ayırdılar. Her zaman pek rabıtalı olan, bankonun kazanmasıyla yitirmesini umursamayan basit görevliler gibi görünen krupiyeler hiç de bankonun yaz-gısıyla ilgisiz değillermiş gibi geliyor bana. Kuşkusuz kumarbazları çekmek ve vergi dairesinin çıkarlarını gözetmek için yönerge almışlardır, bu da onlara prim ve ikramiye sağlıyordun Hiç değilse, büyükanneye bir kurban gözükle bakıyorlardı bile.

Ardından, bizimkilerin tahmin ettikleri oldu. Bakın nasıl:

Büyükanne hemen sıfıra göz dikti ve oraya on iki fre-derik birden koymamı buyurdu. Bir kez, iki kez, üç kez koyduk... Sıfır çıkmıyordu. «Devam et! Devam et!» diye yineliyordu büyükanne, sabırsızlıkla beni dirseğiyle iterek. Söz dinledim.

En sonunda, öfkeden dişlerini gıcırdatarak bana:

«Kaç kez oynadık?» diye sordu.

«On iki kez, büyükanne. Yüz kırk dört frederik yitirdik. Size yineliyorum, belki de akşama kadar...»

«Kes sesini!» diye-sözümü kesti. «.Sıfır'a koy, kırmızının üzerine hemen bin florin koy. Al, işte bin banknot.»

KUMARBAZ

123

Kırmızı çıktı ama, sıfır gene bu kez de çıkmadı; bin florin aldım.

«Gördün mü, bak gördün mü!» dedi büyükanne alçak sesle, «hemen hemen hepsini geri aldık. Gene sıfır'm üzerine koy; on tur daha, sonra gideriz.»

Ama, beşinci turda yaşlı hanım usandı.

«Gönder cehennemin dibine şu lanet olasıca sıfır'ı. Al, kırmızıya dört bin florin koy!» diye buyurdu.

«Büyükanne! Bu kadarı çoktur,' ya bir de kırmızı çıkmazsa?» diye yalvardım; ama umurunda bile değildi, az kalsın beni dövecekti. Zaten indirdiği dirsekler şiddetli yumruklar gibiydi. Yapılacak hiçbir şey yoktu. Sabahleyin kazanılan dört bin florini kırmızının üzerine koydum. Sehpa dönmeye başladı. Büyükanne sakindi, kazanacağından emin, gururlu bir halle dikiliyordu.

«Sıfır!» diye bağırmaz mı krupiye.

Büyükanne önce anlamadı ama, krupiyenin masanın üstünde bulunanların hepsiyle birlikte kendi dört bin florinini de kürekle çektiğini görüp de, o kadar uzun zaman çıkmayan ve üzerine iki yüz florine yakın para koyduğumuz sıfır' in inadına yapar gibi, tam da ona hakaret edip bıraktığı anda çıktığını öğrenince, bir çığlık kopardı, gürültüyle ellerini birbirine vurmaya başladı. Çevresindekiler gülüştüler.

«Hey Ulu Tanrım! Durdu durdu da, namussuz, şimdi çıktı!» diye ciyak ciyak bağırıyordu büyükanne. «Ah! Alçak sefil! Senin kabahatin! Bütün bunlar, senin kabahatin!» diyerek öfkeyle üzerime atılıp beni yumrukladı. «Beni ondan sen, sen caydırdın.»

«Büyükanne, ben sizi mantıklı olmaya davet etmek istiyordum, her şansa da ben kefil olamam ya.»

«Şansı gösteririm ben sana» diye homurdandı tehdit edici bir sesle. «Defol!»124

KUMARBAZ

KUMARBAZ

«Elveda, büyükanne!» dedim ve gidecekmiş gibi, arkamı döndüm.

«Alexis Ivanovitch, Alexis Ivanovitch, dur, gitme! Nereye gidiyorsun? Hadi, hadi! İşte şimdi de kızıyor! Sersem! Dur, dur, yanımda biraz daha dur, hemen kızma canım, asıl aptal benim! Söyle bakalım bana, şimdi ne yapmamız gerekiyor?»

«Size artık öğüt vermek istemiyorum, büyükanne, sonra bana kızarsınız. Kendiniz bildiğiniz gibi oynayın, siz söyleyin, ben parayı koyarım.»

«Pekâlâ, pekâlâ: Gene kırmızının üzerine dört bin florin koy! Al, işte cüzdanım.» Cebimden cüzdanını çıkardı, bana uzattı. «Çabuk ol, orada yirmi bin ruble var.»

«Büyükanne,» diye mırıldandım, «bu kadar büyük paralar...»

«Eğer zararımı çıkarmazsam, beni assınlar. Koy dedim!» Koyduk ve yitirdik.

«Gene, gene! Bir çırpıda sekiz bin koy!»

«Olanaksız, büyükanne, en yüksek miza dört bin!»

«Öyleyse dört bin koy!»

Bu kez kazandık. Büyükanne cesaretlendi.

«Bak, gördün mü, gördün mü!» dedi gene beni dirse-ğiyle iterek. «Gene dört bin koy!»

Koyduk... ve yitirdik; yeniden koyduk... ve yeniden yitirdik.

«Büyükanne, on iki bin florin gitti» diye haber verdim ona.

«Gittiklerini pekâlâ görüyorum» diye karşılık verdi bana deyim yerindeyse adeta duygusuz, katı bir çeşit öfkeyle. «Pekâlâ görüyorum, azizim, görüyorum» diye mırıldandı gözlerini kırpmadan ve sanki bir şeyler düşünürmüş gibi. «Hey! Ölsem çekilmem, umurumda bile değil! Gene dört bin florin koy!»

«Hiç paramız kalmadı, büyükanne; cüzdanınızda sadece

yüzde beş faizli Rus tahvilleriyle birkaç da poliçe var ama, para yok.»

«Peki, ya para kesemde?»

«Biraz bozuk para var, büyükanne.»

«Sarraf yok mu burada? Bizim bütün tahvillerimizi bozabileceklerini söylemişlerdi bana» diye sordu büyükanne kararlı bir tonla.

«Oo, elbette, istediğiniz kadar bozarlar! Ama, bu işte siz zararlı çıkarsınız... Bir Yahudi bile bundan ürperirdi!»

«Saçma şeyler bunlar! Paramı geri almak istiyorum ben. Götür beni. Çağır bakayım bana şu namussuzları!»

Koltuğu yürüttüm, hamallar yanımıza geldi ve gazinodan ayrıldık.

«Daha çabuk, daha çabuk, daha çabuk!» diye emrediyordu büyükanne. «Sen yolu göster bana, Alexis Ivanovitch, en yakın olanına gidelim... Çok uzak mı?»

«İki adım ötede, büyükanne.»

Ama, dönemeçte, alandan ayrılıp da ağaçlı yola saparken, bizim bütün kumpanyayla karşılaştık: General, Deş Grieux, Mile Blanche ve annesi. Pauline Alexandrovna onlarla birlikte değildi, B. Astley de yoktu.

«Hadi, hadi! Durmayalım!» diye haykırdı büyükanne. «Ne istiyorsunuz? Sizinle uğraşacak vaktim yok!»

Ben arkadan yürüyordum. Deş Grieux yanıma geldi.

«Bu sabah kazandıklarının hepsini yitirdi, on iki bin florinden fazla. Yüzde beş

faizli tahvillerini bozdurmaya gidiyo-az» dedim çabucak alçak sesle.

Deş Grieux ayağını yere vurdu, koşup haberi generale bildirdi. Biz hep büyükannenin koltuğunu itiyorduk.

«Tutun onu! Tutun onu!» diye öfkeyle fısıldadı general.

«Kendiniz denesenize!» diye yanıt verdim ben de.

«Teyzeciğim» dedi general yaklaşarak, «benim iyi teyze-ciğim... şimdi... şimdi... (titreyen sesi kısılıverdi) at kiralayıp126

KUMARBAZ

KUMARBAZ

127

kırlarda bir gezinti yapacağız... harikulade bir görünüm... Zirve... Biz de sizi almaya geliyorduk!»

«Cehennem ol başımdan sen zirve'nle!» dedi büyükanne sabırsız bir el hareketiyle onu iterek.

General bu kez iyice umutsuz, yeniden sürdürdü:

«Orada bir köy var... Çay içeriz...»

«Yemyeşil çayırların üzerinde taze süt içeriz.» diye ekledi Deş Grieux de korkunç derecede düşmanca bir tonla.

Taze süt, yemyeşil çayırlar, bir Paris kentsoylusu için bundan daha güzel bir kır yaşamı olamazdı; onun, bilindiğ.] gibi, bütün doğa ve gerçek anlayışı ve görüşü işle buydu.

«Umurumda bile değil senin sütün. Onu sen kendin iç bol bol, benim midemi ağrıtır. Ne diye ısrar ediyorsunuz, kuzum? Zamanım olmadığını söylüyorum size!»

«İşte geldik, büyükanne!» diye haykırdım. «Burası.»

Sarraf dükkânının bulunduğu eve kadar büyükanneyi ittik. Tahvili bozdurmak için ben gittim: Büyükanne kapının yanında kalıp beni bekledi. Deş Gricux, general, Mile Blanche ne yapacaklarını bilemeden, geride duruyorlardı. Büyükanne öfkeli bir gözle onlara bakınca, dönüp gazinonun yolunu tuttular.

Tahvilleri öylesine zararına bozmaya kalkıştılar ki, danışmak için büyükannenin yanma döndüm.

«Ah, haydutlar!» diye bağırdı ellerini birbirine vurarak. «Olsun varsın, ne yapalım, kabul et! dedi buyurgan bir sesle. «Dur, dur, sarrafı çağır bana!»

«Daha doğrusu kâtiplerden birini, büyükanne!»

«Hadi, kâtip olsun, bana göre hepsi bir. Ah, haydutlar!»

Görevli, kendisini çağıranın halsiz, sakat yaşlı bir kontes olduğunu öğrenince dışarı çıkmaya razı oldu. Büyükanne öfkeyle, kendisinin bir dolandırıcı olduğunu söyleyerek, sıkı bir pazarlığa girdi, uzun uzun konuştu; istediklerini Rusça, İngilizce ve Almanca karışımıyla anlattı, ben de tercümanlık

görevini yüklenmiştim. Sert yüzlü görevli her ikimize bakıyor, hiç sesini çıkarmadan başım sallıyordu. Hatta terbiyesizliğe varan ısrarlı bir merakla büyükanneyi süzüyordu; en sonunda gülümsemeye başladı.

«Pekâlâ, pekâlâ, defol karşımdan!» diye bağırdı büyükanne. «Param seni boğsun, inşallah! Bunda bozdur, AIexis Ivanovitch, vaktimiz yok, yoksa başka sarrafa gitmemiz gerekecek...»

«Öbür sarrafların daha da az vereceklerini söylüyor.»

Tahvilleri kaça bozdurduğumuzu şimdi anımsamıyorum ama, felaket bir şeydi. Altın ve banknot olarak on iki bin florin verdiler, makbuzu da aldım, .hepsini getirip büyükanneye verdim.

«Pekâlâ, pekâlâ! Saymaya gerek yok!» dedi kollarını sallayarak. «Çabuk, çabuk!»

«O lanet olasıca sıfırın üzerine de, kırmızının üzerine de bir daha dünyada para koymam» diye mırıldanıyordu gazinoya yaklaşırken.

Bu kez olabildiğince küçük paralar koymaya onu ikna etmek için bütün gücümle çırpındım, eğer şans dönerse, ne zaman olsa büyük para kazanabileceğine inandırmaya çalışıyordum onu. Ne var ki, çok sabırsızdı ve önce söylediklerime hak vermekle birlikte, oyun sırasında onu tutamadım. On, yirmi frederik kazanmaya başlar başlamaz, bana dirsek vurmaya başladı.

«Gördün mü, bak gördün mü!» diyordu, «kazandık işte. On yerine dört bin florin koymuş olsaydık, dört bin kazanacaktık, oysa şimdi! Hep senin kabahatin!»

Onun oynamasını gördükçe içimi kaplayan öfkeye karşın en sonunda susup ona hiçbir öğütte bulunmamaya karar verdim.

Ansızın Deş Grieux çıkageldi. Her üçü de o yakınlarda bulunuyorlardı. Mile Blanche, annesiyle birlikte biraz geride

KUMARBAZ

duruyor, küçük prense cilveler yapıyordu. Generalin gözden düştüğü açıkça görülüyordu, hemen hemen onu sürgün etmişlerdi. General çevresinde pervane gibi dönmesine karşın, Mile Blanclıe ona bakmak bile istemiyordu. Zavallı general! Sara-rıyor, kızarıyor, ürperiyor, büyükannenin oyununu bile artık gözleyemiyordu. En sonunda Mile Blanclıe'la küçük prens dışarı çıktılar; general de peşlerinden koştu.

Deş Grieux tatlı bir sesle büyükannenin kulağına:

«Hanımefendi, Hanımefendi...» diye fısıldadı. «Hammefcn-diciğim, bu miza olmaz... hayır, hayır, olanaksız...» diyordu berbat bir Rusçayla, «hayır.»

«Öyleyse, nasıl olacak? Ne yapmak gerektiğini söyle bana!» dedi büyükanne.

Deş Grieıix ağız dolusu, coşkuyla Fransızca konuşmaya başladı; öğütler veriyor, çırpınıyor, şansın gelmesini beklemek gerektiğini söylüyordu, hesaplar yapıyordu... Büyükanne hiçbir şey anlamıyordu. Beriki her an bana doğru

dönüyordu sözleri çevirmem için; büyükanneye göstermek için parmağını masaya doğru uzatıyordu; en sonunda kalemi alıp kâğıdın üzerine sayılar yazdı. Büyükannenin sabrı tükendi.

«Hadi bakalım, defol, defol! Zırvalayıp duruyorsun sen. "Hanımefendi, Hanımefendi!" dediklerinden sen bile bir şey anlamıyorsun. Git hadi!»

Deş Grieux yeniden gösterip anlatmaya başlayarak:

«Ama, Hanımefendi» diye kekeledi. Fena halde gücen-mişti.

«Pekâlâ, pekâlâ, bir kez de onun dediği, gibi koy bakalım» diye buyurdu büyükanne. «Belki de başarılı olur.»

Deş Grieux sadece onun büyük oynamasına engel olmak istiyordu: Seri halinde ve ayrı sayılar üzerine oynamasını öneriyordu. Onun öğütleri üzerine ilk on ikinin içinde bir dizi tek sayı üzerine birer frederik koydum, beş frederik de on ikiden on sekize, on sekizden yirmi dörde kadar bir sayılar top-

luluğuna koydum: Toplam olarak on altı frederiki tehlikeye atmıştık. Sehpa dönmeye başladı.

«Sıfır!» diye bağırdı krupiye. Hepsini yitirmiştik:

«Ne sersem şey!» diye bağıran büyükanne, Deş Grieux' ye doğru döndü. «Pis küçük Fransız seni! Şu eciş bücüş şey kalkmış da bir de bize öğüt veriyor! Defol, defol! Hiçbir şeyden anladığı yok, bir de kalkmış burnunu sokuyor her yere!»

Fena halde kırılan Deş Grieux omuzlarını silkti, büyükanneye küçümseyen bir bakış fırlattı ve çekilip gitti. Onunla görüşmekten utanıyordu, ne var ki kendini tutamamıştı.

Bir saat sonra, umutsuz çabalara karşın, her şeyi yitirmiştik.

«Dönelim!» diye haykırdı büyükanne.

Ağaçlı yola kadar tek sözcük söylemedi. Ağaçlı yola sapınca, tam otele yaklaşırken, çığlıklar koparmaya başladı.

«Kaz kafalı! Sersem! Koca aptal, sen de, koca aptal!»

Dairesine girer girmez, bağırdı:

«Çay getirin! Ondan sonra da hemen hazırlanalım! Gidiyoruz!»

«Nereye gitmek istiyorsunuz, hanımcığım?» diye korkarak sordu Marthe.

«Senin üstüne vazife mi? Sen kendi işlerine bak! Po-tapytch, bütün eşyaları hazırla. Moskova'ya dönüyoruz! On beş bin gümüş ruble yitirdim!»

«On beş bin mi, hanımcığım! Ulu Tanrım!» diye haykıran Potapytch, besbelli hanımına, yaranacağını sanarak, sızlanan bir halle ellerini birbirine vurmaya başladı.

«Hadi, hadi, sersem sen de! İşte şimdi de zırlamaya başladı! Sus bakayım! Hazırlık yap! Hesabımı en kısa zamanda Çıkarıp getirsinler bana!»

Ben de onun öfkesini yatıştırmak amacıyla:

«İlk tren saat dokuz buçukta kalkıyor, büyükanne» de-I dim.

Çabucak Moskova'mıza dönelim! Bizim oralarda nemiz eksik, ne yok ki bizde? Bahçe, çiçek dersen, burada bile görülmeyenler var, hava, özsuyu yürüyen elma ağaçlan, açıklık, nemiz eksik... Hayır... İlle de el memleketlerine gidilecek! Ah! Ah! Ah!» •

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Düzensiz ama, şiddetli duyguların etkisiyle başlamış olduğum notlara, hemen hemen bir aydır hiç el sürmedim. Yaklaştığını önceden sezdiğim felaket geldi ama, benim düşündüğümün yüz kez daha şiddetli ve daha ani bir biçimde. Bütün bunlar, hiç değilse beni ilgilendiren konularda, garip, utanç verici ve hatta feci oldu. Başıma hemen hemen mucizevi birçok serüven geldi; daha doğrusu, bir başka görüş açısından ye özellikle de o zaman içinde sürüklendiğim kasırga düşünülecek olursa bunların olağanüstü olmasına karşın, ben onları öyle

görüyorum. Ama, benim için mucize, o olayların ortasında benim davranış biçinıimdi. Kendimi hâlâ anlamıyorum! Ve bütün bunlar, hatta aşkım bile, bir düş gibi geçti; oysa tutkum güçlü ve içtenlikliydi ama... O şimdi ne oldu? Gerçekten de, arada sırada aklıma ansızın bir düşünce geliyor: «Acaba o zaman deli miydim ben? Bütün o zamanı acaba bir akıl hastanesinde mi geçirdim? Belki de hâlâ oradayım, belki de bütün bunlar sadece bir görünüştü, belki hâlâ da öyledir...»

Notlarımı bir araya getirip yeniden okudum, kimbilir, belki de onları bir akıl hastanesinde yazmadığıma kendimi inandırmak için. Şimdi, dünyada yapayalnızım. Sonbahar yaklaşıyor, yapraklar sararıyor. Bu ağlamış suratlı küçük kentte-

yim, ah! Bilseniz küçük Alman kentleri ne kadar yürek karartıcı olabilirler! Ben de geleceği düşünecek yerde, henüz belli belirsiz silinen duyguların, izlenimlerin, pek yeni anıların etkisi altında, çevrintisinde bir süre beni sürükleyip sonra da atan daha pek yakın bütün o fırtınanın etkisi altında yaşıyorum. Zaman zaman gene o kasırgaya kapıldığımı, fırtınanın patlayacağını, geçerken beni kanadına alacağını ve 'dengeyi, ölçü bilincini yitirip, ben de dönmeye, dönmeye, dönmeye, başlayacağımı sanıyorum...

Zaten eğer bu ay bütün olup bitenleri olabildiğince doğru ve kesin bir özetini yapabilirsem, belki dururum ve dönmeyi bırakırım. Yeniden kalemi elime almak istiyorum; kimi zaman akşamları yapacak hiçbir şeyim olmuyor. Garip bir şey, oyalanmak için buranın pek cılız olan kitaplığından hiç sevmediğim Paul de Kock'un Alrnancaya çevrilmiş kitaplarını alıyorum; ama, bunları okuyorum ve kendim de buna şaşıyorum: Sanki ciddi bir okumayla, ya da bir. işle dağılacak bir sihiri bozmaktan korkuyor gibiydim. Sanki bu tutarsız düş ve bende bıraktığı bütün izlenimler benim için pek de-ğerliymiş de, duman olup dağılacakları korkusuyla her türlü yeni temastan çekiniyordu m! Bütün bunlar bu kadar mı içime işlemişti, kuzum? Evet, elbette ya; bunları belki kırk yıl sonra da anımsayacağım...

İşte böylece, yeniden kalemi elime aldım. Zaten, şimdi artık bütün bu olup bitenler kısaca anlatılabilir: Duygularım artık hiç de aynı değil...

Her şeyden önce büyükannenin öyküsünü bitirelim. Ertesi gün, her şeyi yitirmişti. Bunun böyle olması gerekiyordu: Onun'gibi, o yola sapan bir kimse sanki karlı bir dağın tepesinden kızakla kayıyormuş gibi, gitgide daha hızla aşağı iner. Akşamın sekizine kadar, bütün gün boyu oynadı; ben orada yoktum, bütün bildiklerim de ortalarda dolaşan söylentilerden derlenmedir.130

KUMARBAZ

131

«Peki, şimdi saat kaç?»

«Yedi buçuk.»

«Ne fena! Aman, ne yapayım! Alexis Ivanovitch, tek "meteliğim kalmadı. Al, işte iki tahvil daha, oraya koşup bunları bana bozduruver. Yoksa, dönmek için yol param bile kalmayacak.»

Çıktım. Yarım saat sonra geri döndüğümde, dostlarımızı büyükannenin dairesinde buldum. Büyükannenin Moskova'ya kesin dönüş haberi onları kumardaki kayıplarından çok daha fazla etkilemişe benziyordu. Bu gidişin servetini kurtardığım kabul etsek bile, general ne olacaktı? Deş Grieux'ye olan borçlan kim ödeyecekti? Mile Blanche, büyükannenin ölümünü beklemeyecek ve hiç kuşkusuz küçük prensle, ya da bir başkasıyla kaçacaktı. Orada öyle durmuş, büyükanneyi avutmaya ve ikna etmeye çalışıyorlardı. Pauline hâlâ ortalarda yoktu. Büyükanne hepsine kaba kaba sövüp sayıyordu.

«Yıkılın karşımdan, iblisler! Siz ne karışıyorsunuz, kuzum? Bu teke sakallı ne diye gelip bana sürtünüyor?» diye bağırdı Deş Grieux'ye. «Ya sen, çalçene geveze, sen ne istiyorsun?» diye haykırdı Mile Blanche'a. «Ne diye tepinip duruyorsun?»

«Vay canına!» diye mırıldandı gözlerinde öfke şimşekleri çakan Mile Blanche;' ama, ansızın bir kahkaha koparark odadan çıktı.

Kapının eşiğinden generale:

«Yüz yıl yaşar bu!» diye bağırdı.

«Ya! Demek ki sen benim ölümüme güveniyorsun, ha?» diye ciyak ciyak bağırdı büyükanne generale dönerek. «Defol! . Alexis Ivanovitch, şunların hepsini kapı dışarı at! Sizin ne üstünüze vazife? Yitirdiğim kendi param, sizinki değil!»

General omuzlarını silkti, belini kırdı ve çıktı. Deş Grieux onun peşinden gitti.

Büyükanne, Marthe'a:

«Prascovia'yı çağır!» diye buyurdu. Beş dakika sonra, Marthe, Pauline'le birlikte döndü. Bütün bu süre içinde Pauline çocuklarla birlikte odasında kalmıştı (kuşkusuz, bile bile bütün gün dışarı çıkmamaya karar vermişti). Üzgün ve tasalı görünüyordu.

Büyükanne:

«Prascovia» diye söze başladı, «demin dolaylı olarak öğrendiklerim doğru mu? Senin sersem üvey baban şu fırıldakla, şu Fransız kadınıyla, bir aktris, ya da daha beteri olan şu kadınla evleniyormuş? Söyle, doğru mu.bu?»

«Kesin hiçbir şey bilmiyorum, büyükanne» diye yanıt verdi Pauline, «ama, gizlemekte artık hiçbir yarar görmeyen Mile Blanche'ın sözlerinden, öyle anlıyorum ki...»

Büyükanne enerjik bir sesle onun sözünü kesti:

«Yeter! Her şeyi anlıyorum! Bu adamın böyle bir sonuca ulaşacağını hep düşünmüştüm ve onu dünyanın en boş, en havai insanı olarak görmüşümdür. General rütbesiyle övünüyor, onu da albay olarak emekliye ayrılırken yükselttiler, bir de kalkmış büyük büyük havalar takınıyor. Ama, ben her şeyi biliyorum, güzelim, Moskova'ya telgraf telgraf üstüne gönderdiğinizi biliyorum. "İhtiyar büyükanne yakında öbür yana atlayacak mı?" İşte onların anlamı buydu. Mirasımı bekliyordunuz; o para olmazsa, bu yaratık (neydi adı onun: de Cominges'di galiba?) onu o takma dişleriyle kapısına uşak bile' almazdı. Faizle borç verdiği bir yığın parası olduğunu söylüyorlar, kendisine bir anamal edinmiş. Ben seni suçlamıyorum, Prascpvia, telgrafları sen yollamadın ki, zaten geçmişe dönmek istemiyorum. Kötü huylu olduğunu bilirim... Akrep gibisindir! Soktuğun zaman şişer! Ama, sana acıyorum, çünkü ölmüş annen Catherine'i çok severdim. Bak dinle beni, eğer istersen, bütün bunlardan ayrıl, benimle gel. Gidecek hiçbir yerin yok, şimdi de onların yanında kalman 'hiç yakışık almaz. Dur, bekle!» diye haykırdı büyükanne bir karşılık ver-

meye hazırlanan Pauline'e. «Daha bilirmedim. Senden hiçbir şey istemiyorum. Moskova'daki evimi biliyorsun, bir saray gibi. Eğer istersen bütün bir katı • sana veririm, huyumdan hoşlanmıyorsan, haftalarca gelip beni görmeyebilirsin. Kabul ediyor musun, etmiyor musun?»

«Önce izin verirseniz size bir şey sormak istiyorum: Gerçekten de hemen gitmek istiyor musunuz?»

«Yavrucuğum, şaka edermiş gibi bir halim var nıı benini? Gideceğimi söyledim ve gidiyorum. Üç kere lanet olasıca ruletinizde bugün tam on beş bin ruble yitirdim! Beş yıl önce, Moskova'daki malikânemin yakınlarındaki ahşap kiliseyi yeniden taştan yaptırmak için adakta bulunmuştum, burada kumarda her şeyimi yitirdim. İşte şimdi, güzelim, kilisemi inşa etmeye gidiyorum.»

«Ya kaplıcalar, büyükanne? Kaplıcalar için gelmiştiniz ya!»

«Rahat bırak beni o kaplıcalarla! Öfkelendirme beni, Prascovia; bilerek mi yapıyorsun? Daha bakalım, geliyor musun, gelmiyor musun?»

«Büyükanne, bana önerdiğiniz barınak için size çok, çok minnettarım» diye söze başlayan Pauline pek heyecanlıydı. «Durumumu kısmen tahmin ettiniz. Size o kadar minnettarım ki, inanın bana, belki de pek yakında gelip sizi bulacağım; ama, şimdilik ciddi... nedenlerim var... hemen karar veremem. Siz hiç değilse on beş gün kalabilseydiniz...»

«Demek ki, istemiyorsun?»

«Yapamam. Üstelik de, kardeşlerimden ayrılamam, yalnız kalabilecekleri için de... Eğer beni çocuklarla birlikte kabul etseydiniz, büyükanne, elbette size gelirdim ve inanın, buna layık olmasını bilirdim!» diye ekledi coşkun bir içtenlikle. «Ama, çocuklar olmazsa, yapamam, büyükanne.»

«Pekâlâ, pekâlâ, pırlama! (Pauline zırlamayı aklına bile getirmiyordu, zaten o bir damla gözyaşı dökmezdi ki.) Civ-

civlere de bir yer buluruz: Kümes nasıl olsa yeteri kadar büyük. Üstelik de, okula başlamalarının zamanı geldi. Demek, şimdi gitmiyorsun, öyle mi? Dikkatli ol, Prascovia! Senin iyiliğini istiyorum, şimdi neden gitmediğini de biliyorum! Her şeyi biliyorum, Prascovia! O berbat küçük Fransızdan sana hiçbir iyilik gelmez.»

Pauline kıpkırmızı oldu. Ben ürperdim. (Hepsi biliyorlardı! Bilmeyen bir bendim!)

«Hadi, hadi, surat asma. Bu konuda fazla açılmayacağını. Ama, dikkat et de başına bir felaket gelmesin... Dediğimi anlıyor musun? Akıllı bir kızsın; buna çok üzülürüm. Hadi bakalım, bu kadarı yeter. Sizi bir daha gözüm görmesin. Elveda!»

«Sizi geçiririm, büyükanne »dedi Pauline.

«Yararı yok, beni rahatsız edersin, hem de hepinizden pek bıktım, burama geldi artık.»

Pauline, büyükannenin elini öptü ama, beriki elini çekti, genç kızın yanağını öptü.

Pauline, önümden geçerken hızla bana bir göz attı ve hemen bakışlarını çevirdi.

«Sana da elveda diyorum, Alexis Ivanovitch! Trenin kalkmasına sadece bir saat kaldı. Senin de benden usandığını sanırım. Al şu elli frederiki, al.»

«Size çok teşekkür ederim, büyükanne ama, cesaret edemem...»

«Pekâlâ, pekâlâ!» diye bağırdı büyükanne, sesi' öyle sert ve korkutucuydu ki reddetmeye cesaret edemedim, parayı aldım.

«Eğer Moskova'da işsiz kalırsan, gel beni bul. Sana tavsiye mektupları veririm. Hadi, git artık!»

Odama çıkıp, yatağıma uzandım. Kollarımı başımın arkasında kavuşturup, sırtüstü yaklaşık yarım saat kadar yatmış olmalıyım. Felaket patlak vermişti, düşünmeye değerdi. Ertesi gün Paulinc'le ciddi şekilde konuşmaya karar

verdim.134

KUMARBAZ

Hey, küçük Fransız! Demek doğruydu ha? Ama, neler geçmiş olabilirdi? Pauline ve Deş Grieux! Ulu Tanrım, ne yakınlaşma, ne koşutluk!

Bütün bunlar tam anlamıyla inanılmaz şeylerdi. Kendim den geçerek, ansızın ayağa kalkarak, hemen koşup B. Astley'i aramaya ve her ne pahasına olursa olsun onu konuşturmaya karar verdim. Bu konuda da, hiç kuşkusuz, benden daha fazlasını biliyordu. B. Astley mi? İşte bir muamma daha!

Ama, ansızın kapım vuruldu. Gidip baktım: Potapytch'ti.

«Alexis Ivanovitch, iyi yürekli beyciğim, Hanımefendi sizi istiyor.»

«Ne oldu? Gidiyor mu? Tren saatine daha yirmi dakika var.»

«Çok heyecanlı, beyciğim, yerinde duramıyor: "Çabuk! Çabuk!" diyor. Sizi istiyor. Tanrı aşkına, sakın gecikmeyin!»

Hemen aşağı indim. Büyükanneyi koridora çıkarmışlardı bile. Para cüzdanı elindeydi.

«Alexis Ivanovitch, sen önden yürü, oraya gidiyoruz!»

«Nereye, büyükanne?»

«Ölsem bile, paramı geri alacağım! Hadi bakalım, yürü, soru sormak yok! Gece yarısına kadar kumar oynanıyor, değil mi?»

Taş kesilmiş gibi donakaldım, düşündüm, hemen bir karara vardım.

«Siz nasıl isterseniz, Antonine Vassilievna ama, ben gitmem.»

«O da neden öyle? Gene ne oldu? Ne oluyor hepinize birden böyle?»

«Siz nasıl isterseniz öyle yapın. Sonra ilerde ben kendi kendimi suçlarım, istemiyorum! Ne tanık olmak istiyorum, ne de ortak: Beni mazur görün, Antonine Vassilievna. İşte elli frederikiniz de,j elveda!» Ve büyükannenin koltuğunun hemen

yanında bulunan sehpanın üzerine altın destesini bırakarak selam verip gittim.

«Ne sersemlik!» diye arkamdan bağırdı büyükanne. «Canın isterse, sen gelmezsen gelme, ben pekâlâ kendi başıma yolu bulurum. Potapytch, yanımdan ayrılma. Hadi bakalım, götür beni!»

B. Astley'i bulamadım ve otele döndüm. Geç vakit, sabahın birine doğru, büyükannenin gününün nasıl sona erdiğini Potapytch'den öğrendim. Onun adına bozdurduklarımın hepsini, yani yirmi bin ruble daha yitirmişti. İki frederik verdiği o Polonyalı onun peşine takılıp hep oyununu yönetmişti. Büyükanne önce Potapytch'e başvurmuştu ama, onu hemen geri göndermişti; işte o zaman Polonyalı ortaya çıkmıştı. Sanki bilerekmiş gibi, Rusça anlıyordu, iyi kötü üç dili birbirine karıştırarak başım gözünü yara yara konuşuyordu, böylece de sonunda anlaşabiliyorlardı. Beriki, «hanımın ayaklarının dibinde süründüğü halde» büyükanne hiç acımadan ona hep sert davranmıştı.

«Sizinle onun arasında dağlar kadar fark vardı, Alexis Ivanovitch» diyordu Potapytch. «Size bir beyefendi gibi davranıyordu, oysa öbürü, —şurada Tanrı'nın gazabına uğraya-yım ki, kendi gözlerimle gördüm!— hanımın gözünün içine baka baka parasını çalıyordu. Hatta bir iki kez hanım onu suçüstü yakaladı ve her türlü adı yüzüne söyleyerek ona hakaret etti; hatta adamın saçlarını bile çekti. Doğruyu söylüyorum, yalanım varsa Tanrı çarpsın, bu.da herkesi güldürdü. Ah, beyciğim, hanım hepsini yitirdi: Ne kadar parası varsa, bütün •sizin bozdurduklarınızı da yitirdi. Sevgili hanımcığımı buraya getirdik. Sadece bir bardak su istedi, istavroz çıkardı ve gidip yattı. Besbelli iyice yorulmuş, tükenmişti, çünkü başını yastığa koyar koymaz uyudu. Tanrı ona meleksi düşler göndersin! Ah! El memleketleri!» diye sürdürdü Potapytch, «bundan yararlı hiçbir şey. çıkmayacağını ona pekâlâ söylemiştim ben!138

Potapytch bütün gün gazinoda onun yanında nöbet tutar. Büyükanneyi yöneten Polonyalılar defalarca yer değiştirirler. Önce, saçını çektiği o bir gün önceki Polonyalıyı yanından kovar, bir başkasını alır ama, bu ikincisi ilkinden daha da baskın çıkar. Bunu savdıktan sonra gene ilkini alır, zaten o da oralardan ayrılmamış, bütün gözden düştüğü sürece, her an

omuzunun üzerinden başını uzatarak, koltuğunun arkasında dolanıp durur. En sonunda, büyükanne gerçek bir umutsuzluğa kapılır. İkinci Polonyalı da dünyada yerinden kıpırdamak (istemez: Böylece, biri yaşlı hanımın sağına, öbürü de soluna yerleşir. Ortaya konan paralar ve oyunun gidişi konusunda durmadan kavga edip birbirlerine küfür ederler, birbirlerine ağıza alınmaz iltifatlarda bulunurlar, sonra barışırlar ve parayı gelişigüzel atarlar. Kavga ettikleri zaman, her biri kendi keyfince para koyuyordu, sözgelimi, biri kırmızının üzerine, öbürü karanın üzerine koyuyordu. En sonunda, büyükannenin öyle aklını başından alırlar ki, neredeyse gözlerinden yaşlar boşanarak yaşlı bir krupiyeden kendini korumasını ve Polonyalıları kovmasını ister. Berikilerin bağırışmalanna ve itirazlarına karşın, bunu hemen yerine getirirler. Her ikisi, de, büyükannenin kendilerine borçlu olduğunu, kendilerini aldattığını, onlara çok ahlaksızca davrandığını iddia ederek avaz avaz bağırırlar. Zavallı. Potapytch bütün bunları ağlayarak hemen o akşam anlatmıştı bana ve berikilerin ceplerini doldurduklarını, utanmadan para aşırıp bunları ceplerine tıktıklarını gözleriyle gördüğünü söyleyerek itiraz ediyordu. İçlerinden biri, sözgelimi, büyükanneden zahmetine karşılık beş frcderik istiyordu ve • bunları büyükannenin mizasının yanına koyuyordu. Eğer büyükanne kazanjr-!sa, adam kendisinin kazandığım ve onun yitirdiğini söylüyordu avaz avaz bağırarak. Polonyalıları kovarlarken, Potapytch araya girip ceplerinia altınlarla dolu olduğunu bildirir. Büyükanne önlem alması için hemen krupiyeye rica eder ve

Polonyalıların keskin çığlıklarına karşın, polis gelir, adamların cepleri büyükanne yararına boşaltılır. Parası olduğu sürece yaşlı hanım gerek krupiyelerden, gerek gazino yönetiminden büyük saygı görür. Yavaş yavaş ünü bütün kente yayılır. Bütün ülkelerden kaplıcaya gelenler, en basitinden en ünlüsüne kadar şimdiye kadar «milyonlar» yitiren «bunamış yaşlı bir Rus kontesini» görmek için akın akın koşup gelirler.

Ama, büyükanne, Polonyalılardan kurtulmakla pek, pek az kazançlı çıkar. Bir üçüncüsü atılıp hemen onların yerine ona hizmetlerini sunar: Bu üçüncü Polonyalı çok güzel Rusça konuşuyordu, bir uşağa benzemesine karşın, centilmenler gibi giyinmişti; kocaman bir bıyığı ve pek çok özsaygısı vardı. O da

hanımefendinin «ayaklarının izini öpüyordu» ve «ayaklarının dibinde sürünüyordu» ama, çevrede bulunan herkese küstahça davranıyor, herkese bir zorba gibi buyruklar veriyordu. Kısacası, adam ortalarda uşak gibi değil de büyükannenin efendisi gibi salınıyordu. Her an, her oyundan sonra, büyükanneye doğru . dönüyor, en korkunç yeminleri ederek namuslu bir insan olduğunu, onun bir tek meteliğini bile almayacağına ant içiyordu. Bu güvenceleri öyle sık sık yinelemeye başlar ki, büyükanne gerçekten korkmaya başlar. Ne var ki, başlangıçta bu efendi oyununu düzeltir ve kazanır gibi göründüğünden, büyükanne onu başından atmaya bir türlü karar veremez. Bir saat sonra, gazinodan kovulan iki Polonyalı, büyükannenin koltuğunun arkasında belirip ona yeniden hizmetlerini sunarlar, hatta ufak tefek işlerini de göreceklerini bildirirler. Potapytch o namuslu efendinin berikilerle kaş göz işareti yaptığını, hatta elden ele onlara bir' şey geçirdiğini de yemin billah ederek bana söyledi. Büyükanne yemek yemediğinden, koltuğundan da hemen hemen hiç kalkmadığından, Polonyalılardan biri gerçekten yararlı olabilirdi: Gazinonun büfesine koşup ona bir kâse et suyu, sonra da140

KUMARBAZ

cay getirir. Zaten oraya da ikisi birden koşarlar. Ama, akşama doğru, büyükannenin son banknotunu yitirdiğini herkesin görebildiği bir sırada, koltuğunun arkasında daha önce hiç kimsenin görmediği tam altı kadar Polonyalı vardı. Büyükanne son paralarını da yitirdiğinde, berikiler onun söylediklerini dinlemedikleri gibi, artık ona kulak da asmıyorlardı bile, omuzu-nun üzerinden masaya doğru eğiliyorlar, paralan topluyorlar, buyruklar veriyorlar, para sürüyorlar, kavgaya tutuşuyorlar, namuslu efendiye teklifsizce, laubali bir şekilde sesleniyorlardı. Ona gelince, o .büyükannenin varlığını unutmuştu bile. Ve büyükanne her şeyini iyice batırdıktan sonra, akşamın saat sekizine doğru otele' döndüğünde, üç dört Polonyalı bir türlü onun yanından ayrılamıyorlardı; büyükannenin kendilerini aldattığını, kendilerine borcu olduğunu avaz avaz bağırarak kanıtlamaya çalışarak, koltuğunun yanında koşuyorlardı. Otele işte bu şekilde dönerler, orada onları tekme tokat, zor bela kovarlar.

Potapytch'in hesabına göre, büyükanne o gün, bir gün önce yitirdiğinden başka, seksen altı bin ruble yitirmişti. Yanındaki yüzde beş faizli bütün devlet

tahvillerini birbiri ardından bozdurmuştu. Onun yedi sekiz saat süreyle, masanın başından ayrılmadan koltuğunda oturmasına şaşıyordum ama, Potapytclı bana onun iki üç kez gerçekten büyük kazançlar elde etmeye başladığını anlattı. Yeniden umuda kapılarak, çekilip gitmeye cesaret edememişti. Zaten, kumarbazlar bir adamın yirmi dört saat boyunca, elinde iskambiller, gözlerini sağa sola bile oynatmadan aynı yerde oturabileceklerini çok iyi bilirler.

Bununla birlikte, o gün, bizim otelde de kesin sonuca götüren olaylar meydana geliyordu. Sabahleyin, saat on birden önce, büyükanne daha dairesindeyken, bizimkiler, yani general, Deş Grieux, son bir girişimde bulunmaya karar verirler. Büyükannenin gitmek şöyle dursun, tam tersine, yeni-

den gazinoya döneceğini öğrenince, onunla kesin olarak ve içtenlikle görüşmek üzere topluca (Pauline'in dışında) gelirler. Kendisi için bundan çıkacak korkunç sonuçları düşünerek tir tir titreyen ve adeta baygınlıklar geçiren general dozu artırır bile: Yarım saat rica ve yalvarmalardan sonra, hatta Mile Blanche'a olan tutkusunu bile itiraf ettikten sonra (ta-mamiyle aklını yitirmişti), general ansızın tehdit edici bir tonla, ayağını yere vurarak bağırıp çağırmaya bile başlar; avaz avaz bağırarak bütün ailenin şerefini lekelediğini, bütün kentte bir rezalet konusu olduğunu ve en sonunda... en sonunda da: «Siz Rus sözcüğünü kirletiyorsunuz, Hanımefendi!» diye bağırır. «Bunun için güvenlik örgütü vardır!» En sonunda da büyükanne (sözcüğün tam anlamıyla) onu bastonla döverek kapı dışarı eder.

Generalle Deş Gricıix öğleye kadar bir iki kez daha görüşürler. Özellikle de gerçekten polise başvurup vuramayacak-lannı düşünüyorlardı. Bunamış, zavallı ama, saygıdeğer yaşlı bir hanımın kumarda bütün parasını yitereciğini vb., söyleyerek, şöyle ya da böyle bir gözetim, ya da bir yasaklama elde edemezler miydi acaba? Ama, Deş Grieux omuzlarını silker ve generalle açıkça alay eder, o da ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemeden çalışma odasında bir aşağı bir yukarı gidip gelir. En sonunda, Deş Grieux eliyle hor gören bir hareket yapar, bir daha da onu görmez. Akşam, Mile Blanche'ia kesin ve gizemli bir konuşma yaptıktan sonra otelden büsbütün ayrıldığını öğrenirler. Mile Blanche'a gelince, o daha sabahtan kesin önlemler almıştı: Generali kesin olarak başından savmıştı, onu karşısında görmeye bile dayanamıyordu. General peşinden gazinoya koşup da onu küçük prensin kolunda görünce, ne kendisi, ne de dul Bayan Cominges onu tanırlar. Küçük prens bile ona selam vermez... Bütün gün Mile Blanche, duygularını en sonunda kesinlikle açığa vurması için küçük prensin nabzını yoklar, manevralar çevirir.142

KUMARBAZ

Ama, ne yazık ki, Mile Blanche hesaplarında korkunç şekilde yanılıyordu. Bu küçük felaket ancak akşam üzeri patlak verdi; ansızın küçük prensin beş parasız bir dilenci gibi yoksul olduğunun ve rulet oynamak için emre muharrer bir senet karşılığında borç para almayı düşündüğünün farkına varırlar. Mile Blanche öfkeyle onu kovar ve odasına kapanır. Aynı gün sabahı, B. Astley'e gittim, ya da daha doğrusu B. Astley'i aradım ama, ne yazık ki bulamadım. Ne odasında, ne gazinoda, ne de parktaydı. Bu kez otelde yemek yememişti. Saat beşte, onu birdenbire istasyondan İngiltere Oteli'ne giderken gördüm. Acelesi vardı, yüzünden ka-- fasını kurcalayan düşünce, ya da herhangi bir sıkıntı belirtisi okumak olanaksız olmasına karşın, kaygılıya benziyordu. O her zamanki haykırışıyla: «Ah!» diyerek bana içtenlikle elini uzattı ama, durmadı ve hızlı adımlarla yoluna devam etti. Hemen peşinden yetiştim, ne çare kî bana öyle bir karşılık verdi ki, ona herhangi bir şey sormaya vakit bulamadım. Üstelik de konuşmayı Pauline'e getirmekte korkunç derecede bir güçlük çekiyordum. B. Astley onu da merak etmedi. Ben ona, büyükannenin başına gelenleri anlattım: Beni dikkat ve ciddiyetle dinledi, sonra omuzlarını silkti. Ben, ona: «Hepsini yitirecek!» dedim.

«Evet, ya!» diye karşılık verdi. «Ben giderken o kumara başlamıştı bile, yitireceğinden emindim. Vakit bulursam, bir ara gazinoya uğrayıp, onu görürüm, çünkü çok ilginç bir şey...»

Soruyu henüz kendisine yöneltmediğime kendim de şaşarak:

«Siz nereye gittiniz, kuzum?» diye haykırdım.

«Frankfurt'a.»

«İş için mi?»

«Evet.»

Ona daha fazla ne sorabilirdim ki? Zaten, ben hep onun yanından yürüyordum ama, o ansızın yol üstünde bulunan Quatre-Saisons Oteli'ne doğru kıvrıldı,

başıyla beni selamlayıp gözden kayboldu. Dönerken yavaş yavaş bir kesinliğe ulaştım: Onunla iki saat boyunca konuşmuş olsaydım bile; hiçbir şey öğrenemezdim, çünkü... ona soracak hiçbir şeyim yoktu! Evet, tam da böyleydi işte! Hiçbir şekilde ona sorumu yönel-temezdim.

Pauline'bütün gün çocuklar ve dadılarıyla parkta gezin di, ya da içerde kaldı. Bir hayli zamandan beri generalden kaçıyordu, pek önemli şeyler dışında da onunla hemen hemen artık hiç konuşmuyordu. Bir süreden beri bunun farkmday-dım.

Ama, generalin bugün ne durumda, bulunduğunu bildiğimden, genç kızdan kaçınamadığını, başka bir deyişle, aralarında mutlaka önemli ailevi tartışmalar geçtiğini düşünmüştüm. Bununla birlikte, B. Astley'le yaptığım konuşmadan sonra otele döndüğüm zaman, Pauline'le çocuklara rastladım. Genç kızın yüzünde derin bir sakinlik ve huzur okunuyordu, sanki aile fırtınaları sadece onu esirgemiş gibi. Selamıma bir baş hareketiyle karşılık verdi. Öfkeyle odama çıktım.

Elbette ki, onunla konuşmaktan kaçındım, Wurmerhelm olayından beri onunla bir kez bile karşılaşmamıştım: Bunu bir onur.konusu yapıyordum. Ama, zaman geçtikçe, içimdeki öfke daha çok kabarıyordu. Beni hiç sevmese bile, duygularımı ayaklar altına alamazdı, itiraflarımı böyle bir hor görmeyle karşılayamazdı. Kendisini gerçekten • sevdiğimi biliyordu; onunla öyle konuşmama katlanmıştı, buna izin vermişti! Bunun, aramızda pek garip bir biçimde başladığı bir gerçektir. Bir süre önce (bir hayli oldu bile, tam iki ay!) onun benimle dost olmak, bana içini dökmek isteğini ve hatta bu yönde girişimlerde bulunduğunu fark etmiştim. Ne var ki, bu başarılı olmadı; onun yerine, acayip ilişkiler sürdürdük;

işte bu yüzden onunla o şekilde konuşmaya başladım. İyi ama, mademki sevgimden hoşlanmıyordu, neden kendisine ondan söz etmeme düpedüz engel olmuyordu?

Oysa, bu konuda hiçbir şey yapmıyordu; h'atta kimi zaman beni konuşmam için kışkırtıyordu bile... elbette benimle alay etmek içindi bu. Bundan kesinlikle

eminim, çünkü bunu çok iyi hissettim: Beni dinledikten ve acı çektiresiye kadar beni çileden çıkardıktan sonra, apaçık herhangi bir hor görme, ya da ilgisizlik belirtisiylc. ansızın keyfimi kaçırmaktan pek hoşlanıyordu. Bununla birlikte onsuz yaşayamayacağımı da çok iyi biliyor. Böylece, baron olayı geceli üç gün oldu, ayrılığımıza artık dayanamıyorum. Demin gazinonun yakınlarında ona rastladığım zaman, yüreğim öyle şiddetle çarpmaya başladı ki, yüzüm sapsarı kesildi. Aslına bakarsanız, o da bensiz yaşayamaz! Ben, onun için zorunluyum... Beni sadece soytarı olarak düşünebilmesi olası mıdır?

Onun bir gizi var... Açıkça belli oluyor bu! Büyükanneyle aralarında geçen konuşma yüreğimi parçaladı. Çünkü ona benimle açıkyürekli ve açıksözlii olmasını bin kez rica ettim, onun uğruna gerçekten canımı vermeye hazır olduğumu çok iyi biliyor. Ama, beni hep hor görerek uzaklaştırdı, ya da kendisine sunduğum yaşamımın feda edilmesi yerine beni, geçen gün baronla olduğu gibi, ipe sapa gelmez, deli saçması eylemlere zorladı. İsyan ettirici değil midir bu? O zibidi Fran-sızın onun için her şey olmasını akıl alır mıydı? Ya B. Astley? Doğrusu işte burada olay içinden çıkılmaz hale geliyordu ve bununla birlikte... Tanrım, ne işkenceler çekiyordum!

Odama dönünce, bir öfke nöbetine kapılarak, hemen kalemi yakaladım ve şu satırları karaladım:

«Pauline Alexandrovna, sonun pek yaklaştığını açıkça görüyorum; bunun ucu elbette ki size de dokunacaktır. Size son kez yineliyorum: Yaşamıma gereksinim du-

yuyor musunuz? Herhangi bir şeye yararım, beni kullanın: Şimdilik adamdayım, hiç değilse, çoğu zaman oradayım; hiçbir yere gittiğim yok. Gerekirse, bana bir iki satır yazın, ya da beni çağırtın.»

Pusulayı nıühürlcdim ve elden vermek emriyle kat hiz-nıetçisiyle gönderdim. Yanıt beklemiyordum ama, üç dakika sonra garson döndü ve bana «teşekkür ettiklerini» bildirdi.

Saat yediye doğru beni generalin yanına çağırdılar.

Çalışma odasındaydı ve sanki dışarı çıkmaya hazırlanıyormuş gibi giyinmişti. Şapkasıyla bastonu divanın üzerindeydi. İçeri girince, onu odanın ortasında bacakları ayrılmış, başı anüne eğik, kendi kendine konuşur halde görür gibi oldum. 3eni fark edince adeta bir çığlık koparарak üzerime atıldı: ilimde

olmadan geriye doğru bir adım altım ve odadan çıkmak istedim ama, general iki elimi yakaladı ve beni divana loğru çekti. Kendisi oraya oturdu, beni de tam karşısındaki coltuğa oturttu ve ellerimi bırakmadan, gözlerinde yaşlar parlarken, dudakları titreyerek, yalvaran bir sesle bana şunları söyledi: '

«Alexis Ivanovitch, kurtarın beni, kurtarın beni, acıyın jana!»

Uzun bir süre hiçbir şey anlayamadım; general hiç durmadan konuşuyor, her dakika da: «Bana acıyın!» diye yine-.liyordu. En sonunda benden öğüt gibi bir şeyler beklediğini, ya da daha doğrusu herkes tarafından terk edilince, kaygı ve umutsuzluğun pençesinde kıvranırken beni anımsadığını ve sadece konuşmak, konuşmak, konuşmak için beni çağırttığını tahmin ettim.

Artık aklı başında değildi, ya da en azından iyice soğukkanlılığım yitirmişti. Ellerini kavuşturuyordu, neredeyse ayaklarıma kapanacaktı (ne için hem de bilir misiniz?) hemen

KUMARBAZ

Mile Blanche'a gidip, ona yalvarmam, kendisine geri dönüp evlenmeye ikna etmem için.

«Özür dilerim, general ama,» diye haykırdım, «Mile Blanche beni bugüne kadar belki fark etmedi bile? Ben ne yapabilirim ki?»

İtiraz etmek yararsızdı, kendisine söylenenleri anlamıyor-du bile. Tutarsız sözler söyleyerek büyükanne konusunda da konuşmaya başladı; polise başvurma fikrinden bir türlü vazgeçmiyordu.

«Bizde, bizde» diye başladı ansızın .öfkeyle köpürerek, «kısacası... bizde,

yetkililerin bulunduğu iyi düzenlenmiş bir Devlette, bu tür ihtiyar kadınları da vesayet altına alırlardı! Evet, azizim, evet» diye sürdürdü ansızın ayağa kalkıp odayı arşınlayarak. Bilgiç bir sesle konuşuyordu: «Siz daha bunu bilmiyordunuz, azizim» diyordu bir köşedeki hayali bir muhataba seslenerek, «öyleyse öğrenin ki... evet... bizde, bu tür yaşlı kadınları bükerler, bükerler... ta ki dize getirinceye kadar... evet, Bayım... Ah! Nedir başıma gelen felaket!»

Kendini yeniden divana attı ve bir saniye sonra, hemen hemen hıçkırıklarla ağlayarak, soluk soluğa. Mile Blanche'ın kendisiyle evlenmek istemediğini anlattı: Çünkü telgrafın yerine büyükanne çıkagelmişti -ve şimdi artık mirasa konamayacağı da açıkça ortaya çıkmıştı. Henüz bunlardan hiç haberim olmadığını sanıyordu. Ona Deş Grieux'den söz etmek istedim ama, bir el hareketiyle beni durdurdu.

«O gitti! Bütün mal varlığım, ona rehinli, bir solucan gibi çırçıplak kaldım! Sizin getirdiğiniz şu para var ya... Hani şu para... Zaten ne kadar olduğunu bilmiyorum, galiba yedi yüz frank, işte elimde avucumda kalan hepsi o kadar, şimdi de, bilmiyorum, bilmiyorum!..»

«Otelin hesabını nasıl ödeyeceksiniz?» diye haykırdım dehşetle, «ya... sonra?»

General düşünceli bir halle bana baktı ama, besbelli sözlerimden hiçbir şey anlamamıştı, söylediklerimi iyi duyamamıştı bile. Konuşmaya Pauline Alexandrovna'yla çocuklara getirmeye çalıştım, bana acele acele: «Evet, evet!» diye karşjlık verdi ama, gene Mile Blanche'la gitmeye hazırlanan, prensten söz etmeye başladı hemen ve o zaman... ve o zaman...

«Benim halim ne olacak, Alexis Ivanovitch?» dedi ansızın bana doğru dönerek; «Tanrı adına, benim halim ne olacak? Söylesenize, nankörlük değil mi bu, nankörlük değil mi, ne dersiniz?»

En sonunda da kanlı gözyaşlarıyla ağlamaya koyuldu.

Böyle bir adama yapılacak hiçbir şey yoktu. Onu yalnız bırakmak da bir o kadar tehlikeliydi: Başına bir şey gelebilirdi. İyi kötü onu başımdan savdım ama, ne halde olduğuna bakmak için arada sırada uğramasını da dadıya tembih ettim; ayrıca, çok akıllı bir delikanlı olan kat garsonuyla da konuştum, o da göz kulak olacağına söz verdi bana.

Generalin yanından henüz ayrılmıştım ki Potapytch gelip, büyükannenin

dairesine gitmemi rica etti. Saat sekizdi ,ve büyükanne son meteliğine kadar yitirdiği gazinodan henüz dönmüştü. Aşağı indim: Yaşlı hanını yorgun, bitkin, görünüşe göre hasta, koltuğunda oturuyordu. Marthe ona neredeyse zorla içirdiği bir bir fincan çay getirdi. Büyükannenin sesi de, tonu da açıkça değişmişti.

«Günaydın, sevgili Alcxis Ivanovitch,» dedi ağır ağır ve ciddi bir halle başını eğerek. «Sizi bir kez daha rahatsız ettiğim için bağışlayın ama, yaşlı bir kadını hoş görürsünüz. Dostum, her şeyi orada bıraktım, yaklaşık yüz bin ruble. Dün benimle gelmemekte haklıymışsın. Şimdi artık hiçbir şeyim yok, meteliksiz kaldım. Bir saniye bile -gecikmek istemiyorum, saat dokuz buçukta gidiyorum. Senin İngilizi, Astley'di galiba, çağırttım; bir hafta için ondan üç bin frank ödünç almak istiyorum. Aklına bir şeyler esip de beni reddetmemesini söyle148

ona. Ben hâlâ oldukça zengin bir kadınım, azizim, üç köyüm, iki evim var, daha param da var, hepsini getirmemiştim. Bütün bunları kaygılanmaması için söylüyorum... Aa! İşte geldi! Mert bir insan olduğu belli.»

B. Astley, büyükannenin ilk çağrısına hemen koşup gelmişti. Hiç duraksamadan, lüzumsuz konuşmalara kalkışmadan, büyükannenin imzaladığı bir kâğıt karşılığında hemen onun avucuna üç bin frangı şıp diye sayıverdi. Bu iş bittikten sonra, selam verip çıktı.

«Şimdi artık beni yalnız bırak, Alexis Ivanovitch, bir saatten biraz fazla zamanım var: Biraz uzanacağım, kemiklerim sızlıyor. Sakın bana kızma, ihtiyar bdr aptalım ben. Şimdi artık gençleri hafiflikle suçlamayacağım. Hatta şu sizin zavallı generali kınamaya çekineceğim. Ama, hiç kusura bakmasın, ona beş para bile vermeyeceğim, çünkü görüşüme göre, son derece kaz kafalı bir adam, hoş bende, sersem tavuk, ondan daha akıllı değilim ya, neyse. Aslına bakarsan, Tanrı kendini beğenmişliği er geç cezalandırıyor. Eh, hadi bakalım, elveda. Marthe, kaldır beni!»

Oysa büyükanneyi uğurlamaya niyetleniyordum. Bundan başka da, bekleyiş içindeydim; her an bir şey olacakmış gibi geliyordu bana. Odamda duramadım. Koridora çıktım, gidip bir süre ağaçlı yolda gezindim. Pauline'e yazdığım mektup açık ve kesindi, varolan felaket de kesindi. Otelde Deş Grieux' nün gidişinden söz edildiğini işittim. Kısacası, Pauline beni dost olarak geri itse bile, belki de uşak olarak kabul ederdi. Çünkü ona gerekliyim, işlerini görmek 'için

bile olsa! Evet, bana ihtiyacı var, bu besbelli!

Trenin hareket saatinde istasyona koştum ve büyükanneyi kompartımana yerleştirdim. Hepsi özel kompartımana yerleştiler.

«Çıkar gütmeyen yakınlığın için sana teşekkür ederim, dos-

tüm,» dedi veda ederken. «Dün ona söylediklerimi Prascovia' ya yinele. Onu bekleyeceğim.»

Odama döndüm. Generalin dairesinin önünden geçerken, dadıyla 'karşılaştım, ona efendisini sordum.

«Fena değil, Bcyciğim» diye karşılık verdi üzgün bir 'halle.

Bununla birlikte içeri girdim ama, çalışma odasının kapısında, şaşırarak durdum. Mile Blanche'la general kahkahalarla gülüyorlardı. Dul bayan Çominges de oradaydı, divanda oturuyordu. Görünüşe göre, sevinçten çılgına dönen general bir sürü saçına sapan şeyler söylüyordu, yüzünü bin bir kırışıkla buruşturan ve gözlerini kapatan sinirli ve .uzun kahkahalarla gülüyordu.

Olanları daha sonra bizzat Mile Blanclıe'ın ağzından öğrendim: Prensi kovduktan sonra generalin umutsuz üzüntüsünü ' öğrenince, onu avutmak istemiş ve gelip ona küçük bir ziyarette bulunmuştu. Ama, zavallı general o anda yazgısının kesinleştiğinden ve Mile Blanche'ın ertesi sabah ilk trenle Paris'e gitmek üzere eşyalarını toplamaya bile başladığından habersizdi.

Çalışma odasının eşiğinde bir dakika durduktan sonra, içeri girmekten vazgeçtim ve görünmeden çekilip gittim. Odama çıktım. Kapıyı açınca, alacakaranlıkta, pencerenin yanında, bir köşede iskemlede oturan bir karaltı gözüme çarptı. Ben içeri girince karaltı ayağa kalktı. Çabucak yaklaşıp baktım ve... .soluğum kesildi: Pauline'di bu!

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ağzımdan bir çığlık kaçtı. Pauline, bana: «Ne o, neniz var?» diye sordu garip bir

sesle. Yüzü sapsarıydı ve üzüntülü görünüyordu.150

KUMARBAZ

KUMARBAZ

«Neyim mi var? Siz! Burada, benim odamda!»

«Ben gelirsem, toptan gelirim. Bu benim huyumdur. Bunu hemen göreceksiniz; bir mum yakın,» dedi. İtaat ettim. Pauline ayağa kalktı, masaya yaklaştı, önüme açılmış, bir mektup koydu.

«Okuyun!» diye de buyurdu.

«Deş Grieux'nün yazısı bu!» diye haykırdım mektubu. alırken. Ellerim titriyordu, satırlar gözlerimin önünde dans ediyordu. Mektuptaki sözleri tam olarak unuttum ama, sözcük sözcük değilse de,- en azından düşünce olarak şöyleydi:

«Küçük hamın» diye yazmıştı Deş Grieux, «pek üzücü olaylar beni hemen gitmek zorunda bıraktı. Kuşkusuz siz de fark etmişsinizdir ki, her şey iyice aydınlanmadan sizinle kesin bir açıklamadan bilerek kaçındım. Akrabanız olan o yaşlı hanımın gelişi, akıl almaz davranışı duraksamalarıma son verdi. Benim kendi işlerimin düzensizliği elbette ki, bir süreden beri kendimi kaptırdığım tatlı umutlar beslemekten beni engelliyor. Olanlara üzülüyorum ama, davranışımda bir centilmene ve dürüst bir adama yakışmayan hiçbir şey bulmayacağınızı umarım. Hemen hemen bütün paramı üvey babanızın borçlarım ödemek için yitirdiğimden, elimde kalanları kullanmak zorunda kaldım. Bana rehin edilen malların satışına hiç gecikmeden girişmelerini Petersboıırg'daki dostlarıma bildirdim bile. Bununla birlikte, sizin düşüncesiz, uçarı üvey babanızın bütün servetinizi har vurup harman savurduğunu bildiğimden, ona elli bin frank bağışlamaya karar verdim ve bu miktar tutarındaki senetlerin bir bölümünü ona geri veriyorum; böylece şimdi malınızın hukuk yoluyla geri verilmesini isteyerek yitirdiklerinizi yeniden elde edebilirsiniz. İşlerinizin bugünkü durumuyla girişimimin size yararlı olacağını umarım. Bu davranışla da şerefi bir adamın görevlerini yerine ge-

tirdiğimi umarım. Emin olun ki anınız ebediyen kalbimde kazılı kalacak.»

«Pekâlâ, her şey açık» dedim Pauline'e doğru dönerek. «Gerçekten de başka bir

şey mi bekliyordunuz?» diye sürdürdüm öfkeyle.

Pauline de görünüşte sakin bir halle:

«Hiçbir §ey beklemiyordum» diye karşılık verdi ama, sesinde belli belirsiz bir titreme vardı. «Uzun zamandan beri ne düşüneceğimi biliyordum: Düşüncelerini okuyordum onun. O aradığımı... ısrar edeceğimi... sanıyordu...» Durdu ve tümcesinin ortasında dudaklarını ısırarak sustu. «Ona karşı bilerek hor görmemi ve nefretimi artırdım» diye sürdürdü; «ne yapacağını bekliyordum. Telgraf gelseydi, o sersemin (üvey babamın) ona borçlu olduğu parayı kafasına fırlatıp onu kovacaktım! Bir hayli, oh! Bir hayli zamandan beri ona tahammül edemiyordum. Ah! Eskiden bambaşka bir adamdı, bambaşka! Şimdiyse, şimdi!.. O elli bin frangı, üstelik de yüzüne tükürerek, ne büyük bir sevinçle şimdi kafasına fırlatırdım!»

«Ama, o kâğıt, geri verdiği o elli bin franklık senet generalin elinde değil mi? Onu alıp Deş Grieux'ye geri gönderin.»

«Oo! Bu aynı şey değil ki! Aynı şey değil!»

«Evet, doğru! Şimdi general ne işe yarar ki?» diye bağırdım ansızın.

Pauline dalgın ve sabırsız bir halle yüzüme baktı.

«Neden büyükanne?» dedi öfkeyle. «Onun evine gidemem... Hiç kimseden de özür dilemek istemiyorum» diye ekledi hiddetli bir sesle.

«Ne yapabiliriz?» diye haykırdım. «Ama, Deş Grieux'yü nasıl, nasıl sevebildiniz! Alçağın biri, alçağın! Onu düelloda öldürmemi ister misiniz? Nerede şimdi?»

«Frankfurt'ta, orada üç gün kalacak.»

«Siz bir tek söz söyleyin, yarın ilk trenle giderim!» dedim aptal bir coşkuyla.

Gülmeye başladı.

«Evet ve belki de size: "Önce bana elli bin frangı geri verin" der.-Sonra da ne diye düello etsin? Ne aptallık!» .

«İyi ama, şu elli bin frangı nereden bulmalı, nereden?» diye yineleyip duruyordum dişlerimi gıcırdatarak, sanki o parayı ansızın yerden toplamak olasıymış gibi. «Bana bakın, ya B. Astley?» diye ona sordum: Tam .o sırada aklıma garip bir fikir gelmişti.

Pauline'in gözleri parlamaya başladı.

«Demek ki şu İngiliz için senden ayrılmamı istiyorsun, öyle mi?» dedi acı bir gülümsemeyle, içe işleyen bakışlarını bana dikerek. İlk kez bana 'sen' diyordu.

Hiç kuşkusuz o anda heyecandan başı döndü: Birdenbire divana oturdu. Bütün gücü tükenmişe benziyordu.

Sanki bir şimşek çakmış gibi gözlerim kamaştı; gözlerime ve kulaklarıma inanamadan, orada öylece dikilip duruyordum! Demek beni seviyordu! B. Astley'e değil, bana gelmişti! O, bir genç kız, bir başına otelde, benim odama gelmişti. Böylece herkesin gözünde kendini lekeliyordu, ben de orada öyle karşısında hiçbir şey anlamadan kazık gibi dikilmiş duruyordum!

Beynimde çılgın, bir fikir parladı.

«Pauline! Bana sadece bir saat izin ver! Sadece bir saat burada bekle ve... hemen döneceğim! Bu... bu zorunlu! Bak göreceksin! Dur burada, dur bekle!»

Ve koşarak odadan çıktım, soruşturan bakışlarına yanıt bile vermedim. Arkamdan bir şeyler bağırdı ama, ben geri dönmedim.

Evet, kimi zaman en çılgın, görünüşte en olanaksız düşünce kafamıza öyle kuvvetle saplanır ki, en sonunda onun ger-

çekleşebileceğine inanırız... Dahası: Eğer bu düşünce şiddetli, tutkulu bir istekle bağlantılıysa, en sonunda onu kaçınılmaz, zorunlu, önceden saptanmış, alnımıza yazılmış bir şey gibi, var olmaması, oluşamaması olanaksız bir şey gibi kabul

ederiz! Belki burada daha fazla bir şey vardır: Bir önseziler bileşimi, istencin olağanüstü bir çabası, imgeleme yetisiyle bir kendi kendini zehirleme, ya da daha başka bir şey vardır, kim-bilir... Ne olduğunu bilmem ama, o akşam (p akşamı ömrüm oldukça unutamam) başıma mucizevi bir serüven geldi. Her ne kadar aritmetikle mükemmelen açıklanabilirse de, benim gözümde gene de mucizedir o serüven. Peki, bu kesin güven o kadar uzun zamandan beri neden bu -kadar derin, bu kadar sağlam biçimde, o kadar kök saldı bende? Çünkü, size bir kez daha söylüyorum, olası bir ihtimal gibi (dolayısıyla da belirsiz) değil de, başıma gelmemezlik edemez bir şey gibi düşünüyordum bunu!

Saat onu çeyrek geçiyordu; gazinoya sarsılmaz bir umutla, aynı zamanda da o ana kadar hiç hissetmediğim bir heyecanla girdim; Sabahkinden iki kat daha az olmakla birlikte oyun salonlarında hâlâ kalabalık vardı.

Saat on birde masaların çevresinde sadece gerçek kumarbazlar kalır, kendileri için kaplıcada ruletten başka bir şey bulunmayan kaşarlanmış kumarbazlar kalır. Onlar buraya salt rulet için gelmişlerdir, çevrelerinde olup bitenleri fark etmezler bile ve bütün mevsim boyunca kumardan başka hiçbir şeyle ilgilenmezler; sabahtan akşama kadar kumar oynarlar, eğer olanak bulabilseler, bütün gece şafak sökünceye kadar da oynarlardı. Bunlar, gece yarısı olup da gazino kapandığı zaman hep istemeye istemeye, ayaklan geri geri giderek dağılırlar. Ve krupiyelerin en kıdemlisi kapanıştan önce, yani gece yarısından az önce: «Son üç oyun, Beyler!» diye bildirdiğinde kimi zaman bunlar ceplerindekinin hepsini bu son üç oyunda ortaya sürmeye hazırdırlar, gerçekten de154

KUMARBAZ

en büyük paralar bu saatte yitirilir. Doğruca büyükannenin oturmuş olduğu masaya yöneldim. Pek fazla kalabalık yoktu, onun için az sonra masanın yanında, kendime ayakta bir yer bulabildim. Tam önümde, yeşil çuhanın üzerinde: Pas sözcüğü çizilmişti.

Pas.se, on dokuzdan otuz altıya kadar bir sayılar dizisidir. Birden on sekize olan ilk dizinin adı Manque'tır; ama, umurumda mı benim? Ben hesap kitap yapmıyordum, çıkan son numarayı bile işitmemiştim; en sakınmışız kumarbazın yapacağı gibi, başlarken bunu sorup öğrenmedim bile. Yirmi frederikimi çıkarıp

pas'm üzerine attım. Krupiye: «Yirmi iki!» diye bağırdı.

Kazanmıştım. Yeniden hepsini sürdüm: Hem ilk mizamı, hem de kazancımı.

«Otuz bir!» diye haykırdı krupiye.

Yine kazanmıştım! Böylece toplam seksen frederik ediyordu! Hepsini ortadaki on iki sayının üzerine koydum (üç kat kazanç ama, iki karşıt şans); sehpa dönmeye başladı ve yirmi dört çıktı. Bana elli frederiklik üç desteyle on da altın verdiler; şimdi toptan iki yüz frederikim olmuştu.

Adeta 'ateşli bir kendimden geçmeyle, bütün bu parayı kırmızının üzerine ittim... ve ansızın, aklım başıma geldi! Bütün gece boyunca korkunun beni dondurduğu bu tek seferde çilerim, ayaklarım tir tir titriyordu. Bir bilinç şimşeği içinde, o anda yitirmenin benim için ne anlam taşıyacağını dehşetle hissettim! Söz konusu olan bütün yaşamımdı! ,

Krupiye: «Kırmızı!» diye bağırdı. Geniş bir soluk aldım: Bütün vücudumda kızgın karıncalar dolaşıyordu. Bana banknotla ödeme yaptılar; bu kez dört bin florin ve yirmi frederik olmuştu (hâlâ hesaplayabiliyordum).

Ondan sonra, ortadaki on iki sayının üzerine iki bin florin koyup yitirdiğimi anımsıyorum; altınımla seksen frederikimi oynadım ve yitirdim. İçimi öfke kapladı: Kalan iki bin

florini aldım ve ilk on iki sayının üzerine koydum... Öyle,' rastlantıyla, kararlamadan, hesaplamadan! Zaten bir bekleme anı, belki de, Bn. Blanchard'ın (1), Paris'te balonundan yere fırlatıldığı zaman duyduğuna benzer bir heyecan oldu. «Dört!» diye bağırdı krupiye.

Bir önceki mizayla birlikte, peniden altı bin florinim oldu. Muzaffer havaları takınmaya başlamıştım bile ve artık hiçbir şeyden korkum kalmamıştı. Karanın üzerine dört bin florin attım. On kadar oyuncu aceleyle benim gibi karanın üzerine para koydular. Krupiyeler bakıştılar ve aralarında konuştular. Çepeçevre herkes konuşuyor ve bekliyordu.

Kara çıktı. O andan sonra, artık ne, ne kadar kazandığımı, ne de sürdüğüm paraların miktarını anımsıyorum. Sadece, adeta 'düşte gibi, yaklaşık on altı bin florin kazandığımı anımsıyorum. Ansızın, şanssız üç oyun bana on iki bin yi-irtti; bunun üzerine, son dört bini passe'ın üzerine koydum ma, o anda hiçbir şey

hissetmedim; hiçbir'şey düşünmeden, bilinçsizce bekliyordum. Yeniden kazandım, dört oyun üst üs-:e kazandım. Sadece florinleri binlerle topladığımı anımsıyo-um; bir de pek bağlandığım o ortadaki sayıların daha sık çıktığını anımsıyorum. Düzenli olarak, hep üç dört kez üst üste çıkıyorlardı, sonra iki tur için ortadan siliniyorlardı, sonra gene üç dört kez peşpeşe, geliyorlardı. Bu şaşılacak düzenliliğe zaman zaman rastlanır, kalem elde, hesap kitap yapan profesyonel kumarbazların kafalarını karıştıran da işte budur. Burada yazgının nasıl korkunç cilveleri ortaya çıkmaz ki?

Gazinoya geldiğimden beri galiba yarım saatten fazla olmuştu. Ansızın, krupiye bana otuz bin florin kazandığımı, bankonun bir seansta sadece bu kadarını karşıladığını ve böy-

(1) Paraşütün mucidi havacının karısı olan Bn. Blancharcl, 1819'da havai fişeği attığı balon patlayınca Paris'te öldü.156

KUMARBAZ

lece ruleti yarın sabaha kadar kapatacaklarını söyledi. Bütün altınımı aldım, ceplerime tıktım, banknotlarımı aldım ve hemen bir başka rulet bulunan bir başka salona gittim; kalabalık peşimden koşuştu. Orada, bana hemen bir yer açtılar, ben de yeniden hesaplamadan, kararlamasına, gelişigüzel para sürmeye başladım. Beni neyin kurtardığını bir türlü anlayamıyorum!

Zaten arada sırada hesaplama fikri aklıma geliyordu. Kimi sayılara, kimi şanslara bağlanıyordum ama,' az sonra onları bırakıyordum ve gene hemen hemen bilinçsiz biçimde oynamaya başlıyordum. Kuşkusuz çok dalgındım; krupiyelerin birçok defa oyunumu düzelttiklerini çok iyi anımsıyorum. Akıl almaz hatalar yapıyordum. Şakaklarım nemlenmişti, ellerim titriyordu. Polonyalılar hemen koşup bana hizmetlerini sundular ama, benim kimseyi dinlediğim yoktu. Şans beni bırakmıyordu! Ansızın, çevremde haykırışmalar ve kahkahalar yükseldi. «Bravo, bravo!» diye bağırışiyorlardı; hatta birkaç kişi alkışladı bile. Ben yeniden otuz bin florini cebe indirmiştim ve bankoyu -yarın sabaha kadar kapatıyorlardı.

Sağ yanımdan biri: «Gidin, gidin!» diye fısıldadı bana. Frankfurt'lu bir

Yahudiydi bu; yanımdan hiç ayrılmamıştı ve galiba bir iki kez de bana yardım etmişti.

«Tanrı aşkına, gidin!» diye fısıldadı bu kez de başka bir ses sol kulağıma. Çabucak bir göz attım. Mütevazi ama, rabıtalı biçimde giyinmiş, otuz yaşlarında kadar bir hanımdı bu; yorgun yüzü, hastalıklı solukluğu gene de vaktiyle son derece güzel olduğunu belli ediyordu. O sırada ben banknotları buruşturarak ceplerime dolduruyordum ve masanın üzerinde kalan altınları topluyordum. Elli frederiklik son desteyi aldım ve hiç kimseye belli etmeden, soluk yüzlü hanımın avu-cuna sıkıştırdım. Bunu yapmayı şiddetle istemiştim, onun ince uzun parmaklarının, büyük bir minnetle elimi sıktığını anım-

sıyorum. Bütün bunlar ancak bir saniyenin içinde olup bitmişti.

Hepsini topladıktan sonra, hemen-otuz ve kırk'a gittim.

Otuz ve kırk'a soylu kişiler sık gider. Bu artık rulet değil, bir iskambil oyunudur. Orada, banko yüz bin taleri karşılar. En büyük miza burada da dört bin florindir. Oyunun nasıl bir şey olduğunu hiç bilmiyordum, gene burada da bulunan kırmızı ve karanın dışında hemen hemen hiçbir mizayı bilmiyordum. Onun için, ben de onlara bağlandım. Bütün gazino çevreme toplanmıştı. Bütün o gece süresince Pauline'i bir tek kez olsun düşündüğümü hiç anımsamıyorum. Önüme yığılan banknotları yakalamaktan, kendime çekmekten korkunç ve karşıkonulmaz bir zevk hissediyordum.

Gerçekten de yazgının beni ittiği söylenebilir. Sanki bile bile yapılmış gibi, gene bu kez de, kumarda sık sık yeniden meydana gelen bir durum belirdi. Şans, sözgelimi, kırmızıya yapışır ve on, hatta on beş tur boyunca onu bırakmaz. Önceki gün, kırmızının bir hafta önce peş peşe tam yirmi iki kez çıktığını işitmiştim; buna benzer bir olayı rulette hiç kimse anımsamıyordu ve herkes hayretle bundan söz ediyordu. Elbette ki, herkes hemen kırmızıyı bırakıyor, sözgelimi, on turdan sonra hiç kimse onun üzerine para koymaya cesaret edemiyor. Ama, o zaman deneyimli hiçbir kumarbaz, kırmızının karşıtı karaya oynamayacaktır. Alışkın bir kumarbaz «rastlantının kaprisinin» ne anlama geldiğini bilir. Sözgelimi, sanılabilir ki on altı oyundan sonra, on yedinci kaçınılmaz biçimde karanın üzerine düşecektir. Acemiler sürü gibi bu şansın üzerine atılırlar, mizalarını iki katına, üç katına çıkarırlar ve korkunç yitiklere uğrarlar.

Tersine, garip bir kaprisle, kırmızının yedi kez üst üste çıktığını görünce, ben ona bağlandım. Bunda yarı yarıya özsaygının rol oynadığına kesinlikle eminim; akıl almaz bir tehlikeye girerek seyircileri şaşırtmak istiyordum ve (garip duy-158

KUMARBAZ

gu!) ansızın, özsaygının hiçbir dürtüsü olmaksızın, tehlikenin susuzluğuna kapıldığımı belirli bir biçimde anımsıyorum. Belki de, ruh o kadar çok sayıda duygudan geçtikten sonra doymuyor da sadece bundan sinirleniyor ve ta ki kesin bitkinliğe varıncaya kadar gitgide artan şiddette yeni duygular istiyor. Ve gerçekten de, yalan söylemiyorum, eğer yönetmelik bir seferde elli bin florin sürmeme izin verseydi, onları tehlikeye atardım. Çevremde, bunun mantıksız bir şey olduğu, kırmızının tam on dördüncü kez çıktığını bağırıp duruyorlardı!

Yanımda biri:

«Beyefendi .şimdiye kadar yüz bin florin kazandı» dedi.

Ansızın uyamverdim. Nasıl? Bir gecede yüz bin florin kazanmıştım! Ama, daha fazlasına ihtiyacım yoktu ki! Hemen banknotların üzerine atıldım,'bunları saymadan gelişigüzel ceplerime tıktım, hepsi deste halindeki altınlarımı aldım ve aceleyle gazinodan dışarı fırladım. Ağzına kadar dolduğundan açık duran ceplerim ve altının ağırlığı yüzünden dengesiz yürüyüşümle kumar salonlarından geçtiğimi gören herkes halime gülüyordu. Galiba üzerimdeki yük sekiz kilodan fazlaydı. Bana doğru birkaç el uzandı; parayı elimin alabildiğince, avuç avuç dağıttım. Çıkış kapısının yakınında iki Yahudi beni durdurdu. Bana:

«Cüretlisiniz, çok cüretlisiniz!» dediler. Ama, yarın sabah, olabildiğince erken saatte gidin, yoksa hepsini yitirirsiniz...»

Onları dinlemedim bile. Ağaçlı yol o kadar karanlıktı ki burnumun ucunu göremiyordum. Otele kadar da yarını verst kadar mesafe vardı. Çocukluğumda bile hiçbir zaman ne hırsızlardan, ne de haydutlardan korkardım; o anda da bundan kaygılanmadım. Zaten yol boyu ne düşündüğümü de anımsamıyordum; kafam bomboştu. Sadece şiddetli bir zevk duyuyordum, başarının, utkunun, güçlü olmanın zevkini; nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Pauline'in hayali gözlerimin önün-

KUMARBAZ

159

den geçiyordu, onun yanına gideceğimi, sürekli olarak onu bulacağımı, olup bitenleri ona anlatacağımı, ona paramı göstereceğimi düşlüyordum... Ama, demin bana söylediklerini, gazinoya gidişimin nedenini, belli belirsiz anımsıyordum ve ancak bir buçuk saat önce duyulan bütün o taptaze duygular gelmiş geçmiş, hatta artık hiç anıştırmada bulunmayacağımız bir geçmişe aitmiş gibi geliyordu bana, çünkü her şey yeniden başlayacaktı. Ancak hemen hemen ağaçlı yolun ucuna geldiğim zaman içimi bir korku kapladı: «Ya şimdi beni öldürüp de paramı çalarlarsa!» Her adımda .korkum daha da artıyordu. Koşuyordum adeta. .Ansızın yolun ucunda, bizim otelin bin bir ışıkla parıldayan önyüzü ışıl ışı! beliriverdi. Tanrı'ya şükürler olsun,,
gelmiştim!

Merdivenleri dörder dörder atlayarak benim kata çıktım, birdenbire kapıyı açtım. Pauline ellerini kavuşturmuş, yanan mumun kacşısında, divanın üzerinde oturuyordu. Hayretle yüzüme baktı, kuşkusuz o anda pek garip bir suratım olmalıydı. Onun karşısında durdum ve bütün paramı masanıtı üzerine attım. .

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Hiç kımıldamadan, oturuşunu bile değiştirmeden, gözleğini bana dikmiş, bakıyordu.

Cebimden son altın destesini de çıkararak, ona:

«İki yüz bin frank kazandım!» diye bağırdım.

Bir yığın banknot ve altın para bütün masayı kaplıyordu. Gözlerimi oradan ayıramıyordum;, zaman zaman Pauline'i ta-mamiyle unutuyordum. Kimi zaman tomar halinde bir araya160

KUMARBAZ

KUMARBAZ

161

getirerek banknotları düzene koymaya başlıyordum, kimi zaman altınları ayrı bir yana yığıyordum, kimi zaman da hepsini dağıtıp saçıyor ve derin derin kendi

düşüncelerime dalarak, hızlı adımlarla odayı arşınlamaya başlıyordum; -yahut da ansızın masaya geri dönüp paramı saymaya başlıyordum. Bir ara aklım başıma gelince, birdenbire kapıya atılıp anahtarı kilitte iki kez çevirdim. Daha sonra kararsız bir halde, küçük bavulumun önünde durdum.

Birden Pauline'in varlığını anımsayıp ansızın ona doğru dönerek:

«Acaba yarın sabaha kadar bavula mı koysam bunları?» diye sordum.

Pauline hiç kıpırdamadan hep aynı yerde oturuyordu ama, gözlerini de benden ayırmıyordu. Hiç de hoşuma gitmeyen garip bir ifadesi vardı. Orada kin okunduğunu söylersem hiç de yanılmış olmam.

Çabucak ona yaklaştım:

«Pauline, işte yirmi beş bin florin, bu elli bin frank, hatta daha da fazla eder. Onları alın ve yarın gidip onun suratına atın.»

Hiç karşılık vermedi.

«Eğer isterseniz, yarın sabah ben kendim götürürüm ona. Olur mu?»

Pauline birden gülmeye başladı. Uzun bir süre güldü.

Üzüntülü bir şaşkınlıkla ona bakıyordum. Bu gülüş benim en ateşli aşk ilanlarımı sık sık (ve daha pek yakında) karşıladığı o alaycı gülüşe pek benziyordu. En sonunda gülmeyi kesti ve kaşlarını çattı. Bana sert sert bir yan bakış fırlattı.

«Sizin paranızı almam» dedi küçümseyerek.

«Nasıl? Ne oldu ki?» diye haykırdım. «Pauline, bu da ne demek oluyor?»

«Karşılıksız para kabul etmem.»

«Bunu size bir arkadaş olarak veriyorum, size canımı ve-Irırim.»

Sanki ruhumu okumak istermiş gibi, araştırıcı gözlerle bana uzun uzun baktı. Küçük bir gülüşle:

«Çok cömertsiniz» dedi. «Deş Grieux'nün metresi elli bin frank etmez.»

«Pauline, benimle nasıl böyle konuşabilirsiniz?» diye ba-| girdim çıkışarak. «Ben Deş Grieux değilim!»

«Sizden nefret ediyorum! Evet... Evet!.. Sizi de, Deş |Grieux'yü sevdiğimden fazla sevmiyorum!» diye bağırdı, ve gözlerinde şimşekler çakmaya başladı.

Yüzünü ellerinin arasına gizledi ve bir sinir krizi geçirdi. Ben, ona doğru atıldım.

Benim yokluğumda başından bir şeyler geçtiğini anladım. Aklı tam olarak yerinde değilmiş gibiydi.

«Beni satın al, ister misin? İster misin? Deş Grieux gibi, elli bin franga, ha?» diye haykırdı meydan okurcasına sarsın-jtılı hıçkırıklar arasından.

Pauline'i kucakladım, ellerini, ayaklarını öptüm, karşı-jsında diz çöktüm.

Sinir krizi geçiyordu. Ellerini omuzlarıma koyup beni dik-katle seyretti. Sanki yüzümden bir şey okumak istermiş gibiydi. Beni dinliyordu ama, görünüşe göre söylediklerimi işitmiyordu bile. Yüzünde tasalı, düşünceli bir ifade belirdi. Ben kaygılıydım; doğrusu ya, onun çıldırdığını sanıyordum. Beni usulca kendine doğru çekti, dudaklarında güven dolu bir gülümseme dolaşıyordu; sonra, ansızın beni geri itiyor ve ka-jranlık bir ifadeyle yüzümü incelemeye başlıyordu. Birdenbire beni kucakladı:

«Beni seviyorsun, değil mi, beni seviyor musun?» di-' yordu.
«Mademki... Mademki... benim uğruma baronla düello etmek istiyordun!»

KUMARBAZ

Sonra ansızın, sanki gülünç ve, hoş bir anı aklına gelmiş gibi, bir kahkaha attı. Hem gülüyor, hem de ağlıyordu.

Ne yapabilirdim ki, elimden ne gelirdi? Ben de ateşliydim. Benimle konuşmaya başladığını çok iyi anımsıyorum... Ama, hemen hemen hiçbir şey anlayamadım, bu bir çeşit sayıklama gibi bir şeydi: Sanki çabuk çabuk bana bir şeyler anlatmak istermişçesine kekeleyip duruyordu; bu sayıklama arada sırada, beni iyiden iyiye korkutmaya başlayan neşeli bir kahkahayla kesiliyordu.

«Hayır, hayır, kibarsın, naziksin!» diye yineliyordu, «sen benim sadık dostumsun!»

Ve yeniden ellerini omuzlanma koyup gene beni seyretmeye koyuluyordu, bir yandan da durmadan: «Beni seviyorsun... Beni seviyorsun... Beni sevecek misin?» diye yineliyordu.

Gözlerimi ondan ayırmıyordum; onu şimdiye kadar böyle sevecenlik ve aşk taşkınlıkları içinde hiç görmemiştim; bunların sayıklama olduğu bir gerçekti ama... benim tutkulu bakışımı görür görmez, dudaklarında kötü bir gülümseme belirdi; damdan düşercesine, B. Astley'den söz etmeye başladı.

Zaten, konuşmayı durmadan B. Astley üzerine getiriyordu (özellikle de demin, bana bir şeyler anlatmaya çalıştığı sırada) ama, bunun ne anlama geldiğini bir türlü kavrayamı-yorduın. Hatta onunla alay ettiğini sanıyorum. Her dakika onun beklediğini... belki de penceremin altında beklediğini bilmediğimi yineliyordu.

«Evet, evet, pencerenin altında, aç da bak, bak, orada!»

Beni pencereye doğru itiyordu ama, ben oraya gitmek için bir hareket yapar yapmaz, çılgınca bir kahkaha koparı-yordu, ben de onun yanından ayrılamıyordum; o zaman, üzerime atılıyor, beni kollarının arasında sıkıyordu.

«Gidecek miyiz? Yarın, gider miyiz?..»

Bu düşünce ansızın onu kaygılandırmışa benziyordu.

«Ve (düşünceli bir hal alıyordu) büyükanneye yetişiriz, ne dersin? Onu Berlin'de yakalayacağımızı sanıyorum. Ona yetişip de bizi karşısında görünce ne der acaba, sen ne düşünüyorsun bu konuda? Ya B. Astley?.. Bak o Schlangenberg' in tepesinden kendini aşağı atmazdı, değil mi?» Bir kahkaha altı. «Bak dinle: Gelecek yaz nereye gidecek biliyor musun? Bilimsel araştırmalar yapmak için Kuzey Kutbu'na gidecek, beni de davet etti... Hah! Halı! Hay! Avrupalılar olmasa biz Rusların hiçbir şey bilmeyeceğimizi ve hiçbir işe yaramadığımızı

söylüyor... Ama, bak o da iyidir! Biliyor musun, generali hoş görüyor, bağışlıyor; Blanche'ın... tutkunun... Her neyse, bilmiyorum, bilmiyorum» diye yineledi, sanki şaşırmış da ne diyeceğini bilemezmiş gibi. «Zavallılar, onlara o kadar acıyorum ki, büyükanneye de acıyorum... Bak, bak dinle. Deş Gricux'yü nasıl öldürebilirdin? Ama, sen baronu bile öldüremezdin!» diye ekledi yeniden gülmeye başlayarak. «Geçen gün, baronla, o kadar gülünçtün ki! Oturduğum sıradan ikinize de bakıyordum; seni yolladığım zaman oraya gitmek sana ne kadar da zor geliyordu! O kadar güldüm, o kadar güldüm ki!» diye ekledi yeniden kahkahalar koparark.

Yeniden beni kucaklayıp göğsünde sıkmaya, tutkulu bir sevecenlikle yüzümü yüzüne bastırmaya başladı. Artık hiçbir şey düşünmüyordum, hiçbir şey duymuyordum, başım dönüyordu...

Aklımı başıma toparladığımda saat sabahın yedisi olmalıydı; güneş odayı aydınlatıyordu. Pauline yanıma oturmuş, garip bir halle gözlerini çevrede dolaştırıyordu sanki karanlıktan çıkmış da, anılarını toparlıyormuş gibi. O da uyanmış ve gözlerini masaya ve paraya dikmişti. Başım kurşun gibi ağır ve sancılıydı. Pauline'in elini tutmak istedim: Beni itip birdenbire divandan kalktı. Başlayan gün karanlıktı; şafaktan az önce yağmur yağmıştı. Pauline pencereye yaklaştı, kanadı açtı, yarı beline kadar aşağı sarktı ve dirseklerini peı-

KUMARBAZ

vaza dayayarak, dönüp bana bakmadan, kendisine söylediklerimi dinlemeden, birkaç dakika öylece kaldı. Aklıma korkunç bir düşünce geldi: Şimdi ne olacaktı, bütün bunlar nasıl sonuçlanacaktı? Pauline ansızın pencereden ayrılıp masaya geri geldi ve sonsuz bir kin ifadesiyle bana baktı ve dudakları öfkeden titreyerek:

«Eh, hadi bakalım, şimdi elli bin frangımı ver bana!» dedi.

«Pauline, yeniden mi başlıyorsun!» dedim. «Yoksa fikir mi değiştirdin? Hah! Hah! Hay! Belki pişman bile olmuşsundur?»

Bir gün önce sayılan yirmi beş bin florin masanın üzerinde duruyordu: Onları alıp ona uzattım.

«Yani, şimdi bunlar benim mi? Öyle mi? Öyle mi?» diye sordu hırçın bir sesle parayı eline alarak. «Onlar hâlâ senin» dedim ben de.

«İyi, pekâlâ, al bakalım, elli bin frangını!» Kolunu kaldırıp paralan suratıma fırlattı. Suratıma çarpan tomar döşemeye saçıldı. Ondan sonra da Pauline koşarak odadan çıktı. O anda bilincinin tam olarak yerinde olmadığını biliyorum ama, gene de bu geçici çılgınlığı bir türlü anlayamıyorum. Hâlâ hasta olduğu bir gerçek ve aradan da henüz bir ay geçti. Bununla birlikte, bu halin nedeni neydi, özellikle de o çıkışın nedeni neydi? Hiç anlayamıyorum. Gururu mu yaralanmıştı? Yoksa gelip beni bulmaya karar vermesi mi onu bu umutsuz üzüntüye itmişti? Ben de mutluluğumla böbürlenmişe, tıpkı Deş Grieux gibi, eline elli bin frank vererek başımdan savmışa benzememiş miydim? Oysa, açıkça söylemek gerekirse, hiç de öyle değildi. Öyle sanıyorum ki, kabahatin bir bölümü onun boş gururundaydı; bütün bunlar, kuşkusuz, ona , pek bulanık biçimde görünmüş olmasına karşın, bana güvenmemesine ve beni kırmasına onun o boş gururu neden oldu. Bu durumda, ben elbette ki Deş Grieıu'ün cezasını çektim

belki de, benim pek fazla suçum olmamakla birlikte suçlu durumda kaldım. Doğruyu söylemek gerekirse, bütün bunlar sadece sayıklamaydı, benim de onun sayıkladığını bildiğim ve... benim de bu ayrıntıya dikkat etmediğim bir gerçektir. Belki le şimdi bu hatamı bağışlamayacaktır? Evet ama, bu şimdi, ya geçen gün, geçen gün? Sayıklaması ve hastalığı, Deş Grieux' nün mektubuyla gelip beni bulurken ne yaptığını unutturacak kadar şiddetli değil miydi? Demek ki, ne yaptığını pekâlâ biliyordu.

Bütün banknotlarımı ve yığınla altınımı, çabucak, gelişigüzel yatağımın içine tıktım, üzerine de örtüyü çekip, Pauline* len yaklaşık on dakika sonra,. odadan çıktım. Kendi odasına 'saçtığından kesinlikle emindim, onun için sessizce onların dairesine süzülüp sofada, dadıdan Küçük hanımın sağlığını sormak istiyordum. Merdivende rastladığım dadı, Pauline'in he-lüz dönmediğini, onu benim odamda aramaya gittiğini söyle-iiği zaman ne kadar şaşırdığımı bilemezsiniz.

«Az önce ayrıldı» dedim, «on dakika ya oldu ya olmadı, bereye gitmiş olabilir acaba?»

Dadı kınayan bir gözle bana baktı.

Bu arada, öykü bütün otele yayılmıştı bile. Kapıcının bölmesinden metrdotele kadar Fraulein'in sabahın saat altısında, yağmur altında koşarak çıktığı ve İngiltere Oteli'ne doğru gittiği anlatılıyordu alçak sesle. Konuşmalarından ve anıştırmalarından, bütün geceyi benim odamda geçirdiğini çoktan öğrendiklerini anladım. Zaten, generalin ailesi üzerine öyküler düzmeye başlamışlardı bile; generalin bir gün önce aklını oynattığını ve bütün otelden işitilecek biçimde hıçkıra hıç-kıra ağladığını biliyorlardı. Bu fırsatla, büyükannenin onun annesi olduğunu, oğlunun Mile de Cominges'le evlenmesine engel olmak ve söz dinlemediği takdirde onu mirasından çıkarmak için özel olarak Rusya'dan geldiğini anlatıyorlardı. General boyun eğmeyi reddettiği için de kontes, onun gözleri-

KUMARBAZ

nin önünde, ona hiçbir şey bırakmamak için, kasten rulette varını yoğunu yitirmişti. «Diese Russen!» (1) diye yineliyordu metrdotel öfkeyle, başını sallayarak. Öbürleri gülüyorlardı. Metrdotel hesabı hazırlıyordu. Benim kumarda kazandığımı öğrenmişlerdi bile: Kari, benim katın garsonu, beni ilk kutlayanlardandı. Ama, benim aklım başka yerdeydi. İngiltere Ote-li'ne koştum.

Vakit henüz erkendi; B. Astley hiç kimseyi kabul etmiyordu. Bununla birlikte gelenin ben olduğunu öğrenince, beni karşılamak üzere koridora çıktı ve ne söyleyeceğimi bekleyerek, donuk bakışını bana dikerek, karşımda dikilip kaldı. Ona hemen Pauline'in nasıl .olduğunu sordum.

«Rahatsız» diye karşılık verdi B. Astley hep dosdoğru gözlerimin içine bakarak.

«Demek ki gerçeklen de sizin yanınızda?»

«Evet, burada.» ,

«Peki, ya siz, onu alıkoyma niyetinde misiniz?»

«Evet.»

«B. Astley, bu bir rezalete neden olur; olmaz öyle şey. Üstelik, ağır hasta, bunu belki fark etmediniz.»

«Yoo! Fark ettim, hasta olduğunu daha önce size söylemiştim. Hasta olmasa, geceyi odanızda geçirmezdi.»

«Ya, bunu da mı biliyorsunuz?»

«Evet. Dün bana gelecekti, onu akrabalarımdan bir hanımın yanına götürecektim ama, hasta olduğu için şaşırdı ve size gitti.»

«Şu işe bakın siz! Eh, pekâlâ,-B. Astley, sizi candan kutlarım. Sahi, dediniz de aklıma geldi: Bütün geceyi penceremin altında geçirmediniz mi? Bayan Pauline her an pencereyi aç-

(1) Almanca: «Ah! Şu Ruslar!»

mamı ve sizin orada olup olmadığınıza bakmamı söylüyordu; bu, onu pek güldürüyordu.»

«Olacak şey mi hiç? Hayır, pencerenin altında değildim; ama, koridorda bekliyordum, oralarda gidip geliyordum.»

«Onu tedavi etmek gerek, B. Astley.»

«Evet, bir doktor çağırttım bile. Eğer ölürse, ölümünün hesabını vereceksiniz bana.»

Şaşırıp kaldım.

«Rica ederim, B. Astley, ne demek istiyorsunuz siz?»

«Dün kumarda iki yüz bin taler -kazandığınız gerçek mi?»

•«Sadece yüz bin florin.»

«Bakın, gördünüz mü? Ve az sonra Paris'e gideceksiniz,

değil mi?»

«Neden?»

«Bütün Ruslar, ceplerine para doldurdular mıydı, soluğu Paris'te alırlar» diye açıkladı B. Astley, bu sözleri sanki bir kitapta okumuş gibi söylüyordu.

«Şimdi bu Allanın yazında Paris'te ne yapayım? B. Astley, onu seviyorum! Bunu siz de biliyorsunuz!»

«Gerçekten mi? Ben tersine inanıyordum. Üstelik, burada kalırsanız, elinizdeki, avucunuzdakinin hepsini kesinlikle yitirirsiniz ve Paris'e gidecek paranız kalmaz. Hadi, güle güle, bugünden tezi yok, gideceğinize kesinlikle inanıyorum.»

«Pekâlâ, elveda ama, gitmeyeceğim. B. Astley, neler olup biteceğini siz düşünün!.. Kısacası, general... Şimdi de Bayan Pauline'le bu olay... Bütün kentin ağzına düşecek.»

«Evet, bütün kent bundan söz edecektir ama, generalin buna pek kulak astığı yok gibime geliyor, onun düşünecek çok • daha başka şeyleri var. Ayrıca, Bayan Pauline istediği yerde oturma hakkına kesinlikle sahiptir. Ailesi konusuna gelince, haklı olarak, artık ailesi bulunmadığı söylenebilir.»

Oradan uzaklaşırken, Paris'e gideceğimi ileri süren şu

KUMARBAZ

İngilizin garip güvenine gülüyordum. Bununla birlikte, eğer Bayan Pauline ölecek olursa, bu beni düelloda öldürmek istiyor, diye düşünüyordum, bu da gene bir şey! Yemin ederim ki Pauline'e acıyordum ama, garip şey, dün kumar masasına yaklaştığım ve banknot destelerini toplamaya başladığım o belirli andan beri, aşkım bir bakıma ikinci plana düşmüştü. Bunu şimdi söylüyorum; o anda bunu kesin olarak hissetmemiştim. Ben gerçekten de kumarbaz mıydım? Pauline'i bu kadar... garip biçimde mi seviyordum, kuzum? Hayır. Tanrı tanığımdır ki onu hâlâ seviyorum! B. Astley'in dairesinden ayrıldığım zaman

gerçekten acı çekiyordum, odama dönerken de her şeyden kendimi suçluyordum. Ama... o zaman başıma dünyanın eri garip ve en aptal serüveni geldi.

Acele acele generalin dairesine giderken, ansızın onların dairesinin hemen yakınında bir kapı açıldı ve birisi bana seslendi. Dul Bn. Cominges'di bu. Mile Blanche'ın emri üzerine beni çağırmıştı. Genç kadının dairesine girdim.

İki odalı küçük bir daireleri vardı. Yatak odasında Mile Blanohe'ın kahkahaları ve yüksek sesle konuşmaları işitiliyordu. Yataktan kalkıyordu.

«Ya, o mu! Gel buraya, koca sersem! Dağ gibi altınla gümüş kazandığın doğru mu? Ben altını yeğlerim.» «Evet, kazandım» dedim gülerek. «Ne kadar?» «Yüz-bin florin.»

«Ben de ne aptalım ya! Girsene içeri, hiçbir şey işitmiyorum. Bol bol yiyip bir iyice eğleniriz, değil mi?»

Girdim. Yuvarlak, esmer harikulade omuzlarını açıkta bırakan pembe atlastan bir çarşafın altında yatıyordu: Ancak düşte görülebilen, yanık tenini şaşırtacak derecede ortaya koyan göz 'kamaştırıcı beyazlıktaki dantellerle süslü patiska bir geceliğin hafifçe örttüğü omuzlar.

«.Oğlum, yürekli misin?» (1) diye haykırdı beni görünce l ve ardından da bir kahkaha attı. Hep neşeyle, hatta kimi za-I man da açık yürekle gülerdi.

«Babamdan başka biri...» diye başladım Corneille'i sür-dürerek.

«Bak gördün mü, gördün mü?» diye gevezeliğe başladı; j «önce git çoraplarımı getir ve onları giymeme- yardım et; sonra da, eğer pek fazla aptal değilsen, seni Paris'e götürürüm. Bi-liyorsun ki hemen gidiyorum.»

«Hemen mi?»

«Yarım saat sonra.» '

Gerçekten de, her şey paketlenmişti. Eşyalar hazırdı. Kah-jvaltı çoktan bitmişti.

«İşte, böyle, eğer istersen, Paris'i görürsün. Buraya bak, \outchitel nedir, kuzum? Sen autchitel'keıı pek aptaldın! Ço-jraplarım nerede? Giydir şunları ayağıma, canım!»

Gerçekten tapılacak kadar güzel küçük bir ayak uzattı: i Esmer, minicik, potinlerin içinde o kadar sevimli görünen hemen hemen bütün o küçük ayaklar gibi asla biçimsizleşme-miş bir ayak. Gülmeye başladım ve ipek çorabı bacağında iyice gerdim. Bu arada, Mile Blanche, yatağında oturmuş, ge-Jvezelik ediyordu.

«Söyle bakalım, .seni yanıma alırsam, ne yaparsın? Önce, ben elli bin frank isterim. Onları bana Frankfurt'ta verirsin, j Paris'e gideriz; orada birlikte yaşarız ve gün ortasında sana yıldızlar gösteririm. Ömründe hiç görmediğim türden kadınlar (gösteririm sana. Dinle...»

«Dur hele! Sana elli bin frank verirsem, bana ne kalır?»

«Peki, ya unuttuğun yüz elli bin frank? Üstelik de, şe-

(1) Ünlü Fransız trajedi yazarı Corneille'in (XVII. yy.) yapıtı «Le Cid»in kahramanı Cid'İn babasının bit sorusu. (Çeviren)

KUMARBAZ

ninle, ne bileyim, bir iki ay yaşamaya razı oluyorum! Elbette ki, o iki ayda bu yüz elli bin frangı yer bitiririz. Görüyor musun, iyi insanım, sana haber veriyorum; ama, yıldızlar göreceksin!»

«Nasıl? Hepsi iki ayda mı?»

«Ne? Seni korkutuyor mu bu! Ah! Sefil tutsak! Ama, biliyor musun ki bu yaşamın bir ayı senin bütün ömründen daha iyidir? Bir ay... ve sonra, tufan! Ama, sen bunu anlayamazsın ki, canım! Hadi, hadi, sen buna layık değilsin! Ayy, ne yapıyorsun?»

Onun öbür çorabını giydirmeye çalışıyordum ama, kendimi tutamadım ve ayağını öptüm. Hemen çekti ve ayağının ucuyla yüzüme vurmaya başladı. En sonunda beni savdı.

«İşte böyle, ontchitel'im, eğer istersen, seni bekliyorum; bir çeyrek saat sonra gidiyorum! »diye haykırdı arkamdan.

Odama döndüğümde, adeta başım dönüyordu. Eh, ne yani, Bayan Pauline banknot tomarlarını suratıma atıp da, hemen o akşam B. Astley'i yeğlediyse, benim suçum değildi ya! Döşemenin üzerinde hâlâ birkaç banknot sürünüyordu. Onları yerden aldım. Tam o sırada, kapı açıldı ve (daha önce yüzüme bile bakmak istemeyen) metrdotel içeri girdi ve beni aşağıda, V... Kontu'nun çıktığı şahane daireye yerleşmeye davet etti.

Bir süre düşündükten sonra:

«Hesabımı verin!» diye haykırdım, «on dakika sonra Paris'e gidiyorum. «Haydi, Paris olsun» dedim içimden. «Hiç kuşkusuz, yazgımda bu da vardı!»

Bir çeyrek saat sonra, gerçekten de üçümüz bir aile kompartımanında oturuyorduk: Mile Blanche, dul Bayan Cominges ve ben. Mile Blanche bana bakarak kahkahalarla gülüyordu. Dul Bayan Cominges de ona katılıyordu. Neşeli olduğumu söyleyemem. Yaşamım ikiye parçalanıyordu ama, bir gün ön-

ceden beri, bir kâğıt üzerine oynamaya alışmıştım. Belki de paraya dayanamadığını ve aklımın başımdan gittiği bir gerçekti. Belki de canıma minnetti, benim de istediğim buydu, kimbilir. Bana öyle geliyordu ki, bir an için ama, sadece bir an için, dekor değişmişti. «Ama, bir ay sonra dönmüş olacağım, o zaman... ve o zaman, B. Astley'Ie benim gene paylaşacak kozumuz olacak!» Evet, anımsayabildiğim kadarıyla, bu Blanche sersemiyle kahkahalarla gülerken korkunç derecede üzgündüm.

Blanche gülmeyi kesip beni ciddi şekilde azarlamaya başlayarak:

«İyi ama, ne istiyorsun? Ne kadar aptal şeysin!» diye bağırıyordu. «Ah, ne kadar da aptalsın! Evet, evet, iki yüz bin frangı harcayacağız ama, sen küçük bir kral kadar mutlu olacaksın; kravatlarını ben kendi elimle bağlayacağım ve seni Hortense'la tanıştıracağım. Bütün paramızı har vurup harman savurduktan sonra, sen gene buraya gelirsin, yeniden bankoları iflas ettirirsin. Ne dedi Yahudiler sana? Önemli olan cürettir, o da sende var, daha defalarca Paris'e bana para getireceksin sen. Bana gelince, ben elli bin franklık bir gelir istiyorum ve o zaman...»

«Peki, ya general?» diye sordum.

«General mi? Biliyorsun ki, her gün bu saatte bana çiçek almaya gider. Bu kez ona mahsustan en nadir çiçeklerden almasını söyledim. Zavallıcık, döndüğünde bir de bakacak ki, kuş uçmuş! Peşimizden koşacaktır, bak görürsün. Hah! Hah! Hay! Pek sevineceğim. Paris'te çok işime yarayacaktır; B. Astley burada onun cezasını çekecek...»

Ve işte Paris'e böyle gittim...

172

KUMARBAZ ON ALTINCI BÖLÜM

KUMARBAZ

173

Paris, onun için ne diyebilirim?

Bütün bunlar, elbette ki, saçmalıktı, çılgınlıktı. Orada üç haftadan fazla kalmadım, bu sürenin sonunda, yüz bin frangım uçup gitmişti. Sadece yüz bin frank diyorum; öbür yüz bin frangı Mile Blanche'ın hesabına aktardım: Elli binini Frankfurt'ta, üç gün sonra, Paris'te de, zaten onun bir hafta içinde paraya çevirdiği emre muharrer senet halinde elli bin frank daha verdim.

«Elimizde kalan yüz bin frangı da benimle birlikte yi-. yeceksin, outchitel'im!» Bana hep bu adı veriyordu.

Kendi paralarını ilgilendiren konularda, Mile Blanche türünden insanlardan daha kuşkulu, daha güvensiz, daha cimri, daha pinti bir şey düşünmek zordur. Benim yüz bin franga gelince, daha sonra, Paris'te ev açıp yerleşmek için bu paraya ihtiyacı olduğunu bana açıkça söyledi.

«İşte şimdi artık kesin olarak lüks bir şekilde yerleştim, uzun zaman kimse beni buradan koparamaz; hiç değilse gerekli önlemleri aldım» diye ekledi.

Zaten, o yüz bin frangın rengini bile görmedim: Kesenin ağzı onun elindeydi, her gün denetlediği para cüzdanımda hiçbir zaman yüz franktan fazla olmazdı, hemen hemen hep daha azdı. En saf haliyle:

«Paraya ne ihtiyacın var?» diyordu bana kimi zaman, ben de tartışmıyordum.

Buna karşılık, o parayla çok güzel bir apartmana yerleşti ve beni yeni konutuna götürdüğünde, orayı gezdirirken, bana:

«En küçük olanaklarla bile tutumluluk ve ince zevk bak neler yapabiliyor» dedi.

Bu önemsiz olanak, net olarak tam elli bin frank edi-

yordu. Geriye kalan elli bin frankla kendine arabayla atlar aldı; sonra iki balo verdik, yani pek çok bakımdan ünlü, üstelik de iyi kızlar olan Hortense'ın, Lisette'in ve Cleopâtre'ın da katıldıkları iki suare. Bu iki suare boyunca ben o saçma evin efendisi rolünü oynamak, yeni zengin tüccarların o son derece dar görüşlü, görgüsüz eşlerini, dayanılmaz derecede bilgisiz ve kaba küçük rütbeli askerleri, son moda giysilerle, gıcır gıcır eldivenlerle, bizim oralarda, Petersbourg'da kimsenin aklının ucuna bile gelmeyen, —bu da hani, az şey değildir-—,, bir kendini beğenmişlik ve kasılmayla gelen içler acısı kötü yazarları, değersiz gazetecileri kabul etmek ve konuşmak zorunda kaldım. Hatta bunların aklına benimle alay etmek bile geldi ama, ben şampanyayla iyice sarhoş olarak, gidip yandaki odada bir güzel uyudum. Bütün bunlar beni son derece iğrendiriyordu.

«Bir outchitel» diyordu Mile Blanche, «kumarda iki yüz bin frank kazandı, ben olmasam onları nasıl harcayacağını bilemezdi. Daha sonra, yeniden mesleğine dönecek; boş bir yerden söz edildiğini işiteniniz var mı aranızda? Onun için bir şeyler yapmalıyız.»

Şampanyaya çok sık başvuruyordum, çünkü hep üzgündüm, korkunç derecede de canım sıkılıyordu. Dünyanın en bayağı, en paragöz ortamında yaşıyordum, orada her metelik hesaplanıp tartılıyordu. İlk on beş günde Blanche benden nefret etti, bunu pekâlâ fark ettim; beni çok şık giydirdiği, kravatımı her gün kendi elleriyle bağladığı gerçekti ama, aslında beni bütün gücüyle hor görüyordu. Ben buna zerre kadar aldırış etmiyordum. Üzgün ve tasalı, sokağa çıkmaya başladım; çoğunlukla Château deş Fleurs'e gidiyordum, orada her akşam düzenli biçimde sarhoş oluyor ve son derece açık saçık biçimde oynadıkları kankan dansını öğreniyordum, daha sonraları bu türde bir üne bile kavuştum. En sonunda Blanche kiminle işi olduğunu anladı: Bütün ilişki-

miz süresince, ben elimde kalem kâğıtla, ne harcadığını, benden ne çaldığını, daha ne harcayacağını, ya da benden daha ne çalacağını hesaplayarak peşinden gideceğimi düşünmüştü. Her frangı benden boğuşa boğuşa almak zorunda kalacağına emindi. Varsaydığı saldırılarımın her biri için bir karşılık hazırlamıştı; ben saldırıya geçmediğim için, önden davranmak istedi. Kimi zaman küplere biniyor, dalaşmaya başlıyordu ama, benim sustuğumu görünce, çoğunlukla şezlongun üzerine yığılıyor ve gözlerini tavana dikerek, sonunda kendi de şaşıp kalıyordu. Başlangıçta benim sadece bir sersem, bir outchitel olduğumu sanıyordu ve besbelli: «Aman canım, sersemin biri, eğer kendiliğinden anlamazsa, şimdi oturup da kulağına kar suyu kaçırmanın hiç gereği yok» diye düşünerek, açıklamalarını yarıda kesmekle yetiniyordu. Kimi ,zaman, sokağa çıkıyor, on dakika sonra dönüyordu, bu en çılgın harcamaları, olanaklarımızın elvermediği harcamaları yaptığı zaman oluyordu: Sözgelimi, atlarını on altı bin frank değerindeki bir çift atla değiştirdiğinde öyle yapmıştı.

«Ee, nonoş, kızmadın, değil mi?» dedi bana yaklaşarak: «Yoo! Haa-yıır! Canımı sıkıyorsun!» dedim elimle onu iterek. Ama, bu ona o- kadar ilginç göründü ki, hemen yanıma oturuverdi.

«Bak canım, onları o kadar pahalıya satın almaya karar verdim, çünkü bu bir fırsattı. Satmaya kalksak, su içinde yirmi bin frank ederler.»

«Sana inanıyorum, inanıyorum; gerçekten çok güzel atlar, işte şimdi artık şahane bir arabayla atların var. Bu sana çok yararlı olacaktır, artık bunun sözünü etmeyelim.»

«Demek ki, kızmadın, öyle mi?»

«Neden kızacakmışım ki? Sana zorunlu olanları edinmekte çok haklısın. Bütün bunlar daha sonra sana çok yararlı olacak. Gerçekten, lüks içinde yerleşmenin senin için gerekli olduğunu görüyorum; yoksa dünyada milyona erişe-

mezsin. Bizim yüz bin frangımız burada sadece bir başlangıç, umman içinde bir damla su.»

Bu tür düşüncelerden başka her şeyi, daha doğrusu bağırmaları ve çıkışmaları bekleyen Blanche, şaşkınlıktan donup kaldı.

«İşte... İşte, sen böylesin işte! Ama, anlamak için aklın var senin! Bak, biliyor musun, oğlum, outchitel olmana karşın, sen prens doğmuş olmalısın! Demek ki, paramızın bu kadar çabuk uçup gitmesine üzülmüyorsun, öyle mi?»

«Hayır canım, paranın canı cehenneme, istediği kadar çabuk uçup gitsin.»

«Ama... Biliyor musun ki... Ama, buraya baksana sen, yoksa zengin misin sen? Ama, biliyor musun, sen parayı fazlasıyla hor görüyorsun. Sonra ne yapacaksın, söyler misin, kuzum?»

«Ben mi? Sonra Hombourg'a giderim, orada gene yüz bin frank kazanırım.»

«Evet, evet, çok doğru, harikulade bir şey bu! Kazanacağına ve parayı buraya bana getireceğine yüzde yüz eminim. Buraya bak, öyle davranacaksın ki, en sonunda seni gerçekten seveceğim! Pekâlâ, mademki sen böylesin, bütün bu süre içinde ben de seni severim, bir kez bile seni aldatmam. Şu son günlerde seni sevmiyordum, çünkü senin sadece bir outchitel olduğunu sanıyordum (uşak gibi bir şey bu, değil mi?) ama, gene de sana sadık kaldım, çünkü ben iyi yürekli bir kızım.»

«Gecelik külahıma anlat sen onu! Ya Albert'le, hani şu küçük zenci subayı, geçen sefer görmedin mi sanıyorsun?»

«Oo! Oo! Ama, sen...»

«Yalan söylüyorsun, yalan söylüyorsun ama, bunun beni kızdırdığını düşünmeye kalkma sakın. Umurumda bile değil; gençliğin de sırasını savması gerek. Şimdi, elbette ki tutup176

KUMARBAZ

onu kovacak değilsin, çünkü benden önce vardı, çünkü de sen onu seviyorsun, yalnız sakın ona para verme, anladın mı?»

«Yani. buna da mı kızmadın sen şimdi? Ama, biliyor musun, sen gerçek bir filozofsun! Gerçek bir filozof!» diye haykırdı coşkuyla. «Eh, pekâlâ, seni seveceğim, seni seveceğim... Bak görürsün, memnun olacaksın!»

Ve gerçekten de, o günden sonra bir bakıma bana bağlandı, bana yakınlık bile gösterdi; son on günümüz işte böyle geçti. Söz verdiği «yıldızlar»! görmedim ama, kimi konularda sözünü tuttu. Üstelik, beni Hortense'la, kendi türünde son derece ilginç bir kadın olan ve bizim çevrede Filozof Therese adı verilen Hortense'la tanıştırdı.

Hem zaten, bunun üzerinde uzun uzun durmaya gerek yok; bütün bunlar bu öyküye vermek istemediğim özel bir renklilikte ayrı bir öykünün konusu olabilir. Gerçek şu ki, bütün bunların en kısa zamanda sona ermesini bütün gücümle istiyordum. Ama, daha yukarda da söylediğim gibi, bizim yüz bin frank hemen hemen bir ay dayandı, buna ben de içtenlikle pek şaştım; Blanche en azından seksen bin franklık alışveriş yapmıştı; biz topu topu yirmi bin frank harcamıştık ve... bu da yeterliydi. Sonlarına doğru benimle gerçekten açıksözlü davranan (ya da daha doğrusu, tamamen yalan söylemiyordu) Blanche, her ne olursa olsun, yapmak zorunda kaldığı borçlan karşılamak zorunda kalmayacağımı kabul etti. Bana:

«Sana imzalaman için ne fatura verdim, ne de bono» dedi, «çünkü acıdım sana; benim yerimde bir başkası olsa, bunu mutlaka yapardı ve seni cezaevine gönderirdi. Görüyor musun, görüyor musun bak, seni ne kadar sevdim, ne kadar da iyi yürekliyim! Sadece bu Allahın cezası evlenme bana korkunç bir paraya patlayacak!»

Gerçekten de bir düğün yapıldı, birlikte geçirdiğimiz ayın ta sonunda oldu bu iş ve öyle sanıyorum ki, benim yüz bin

frangın son kırıntıları da böyle uçup gitti. Öykü, yani demek istiyorum ki, ortak yaşamımız böyle sona erdi; ondan sonra ben resmen emekliye ayrıldım.

İşler şu şekilde gelişti: Paris'e yerleşmemizden sekiz gün sonra general çıkageldi. Trenden iner inmez doğruca Blanche'a geldi ve daha ilk ziyarette, az kalsın oraya yerleşecekti.

Doğruyu söylemek gerekirse, bir yerlerde küçük bir dairesi vardı. Blanche onu çığlıklar gibi kahkahalarla, neşeyle karşıladı, hatta boynuna bile sarıldı; işler o hale geldi ki Blanche, generali alıkoydu. General her yere onunla gitmek

zorunda kaldı: Bulvarlara, gezintilere, tiyatrolara, arkadaşların evine. General bu işin hâlâ üstesinden gelebilecek durumdaydı; gerektiği gibi heybetli, uzun boyluydu, boyalı bıyıkları ve yan sakallan (zırhlı süvari alayında hizmet yapmıştı), biraz yıpranmış olmakla birlikte, güzel bir yüzü vardı. Davranışları, nezaketi kusursuzdu. Her giydiğini pek yakıştırırdı. Paris'te madalyalarını takardı. Böyle bir erkekle bulvarlarda gezinmek sadece olası değil, aynı zamanda da, deyim yerindeyse, salık da verilebilirdi.

Saf ve ahmak generalin ayaklan yere basmıyordu artık; Paris'e geldiği zaman, evimizin kapısını çaldığında bu kadarını hiç ummuyordu. Blanche'ın çığlıklar koparark kendisini kapı dışarı edeceğini sanarak, adeta korkudan titreyerek gelmişti. Olayların aldığı şekil onu pek sevindirdi ve bütün o ayı mutlu bir kendinden geçme içinde geçirdi. Ondan ayrıldığımda aynı durumdaydı. Biz ansızın Roulettenbourg'dan ayrıldıktan sonra, hemen o sabah onun bir kriz geçirdiğini ancak buraya geldikten sonra öğrendim. Kendini kaybederek düşmüştü; bütün bir hafta, adeta deli gibi olmuş, ipe sapa gelmez, saçma sapan şeyler söylemiş. Onu tedavi ediyorlarmış ama, birdenbire her şeyi orada yüzüstü bırakıp trene atladığı gibi doğruca Paris'e kaçmıştı. Söylemeye hiç gerek yok: Blanche' m onu karşılayış biçimi ona en iyi ilaç yerine geçmişti. Ama,

bu mutlu ruhsal duruma karşın hastalığının belirtileri uzun zaman varlığını sürdürdü. Bundan böyle düşünmek, ya da biraz ciddi bir konuşmayı bile izlemek yeteneğinden yoksundu; böyle hallerde her sözcükte sadece: «Humm!» diye eklemek ve başını sallamakla yetiniyordu. Ancak böylelikle işin içinden çıkabiliyordu. Sık sık gülüyordu ama, kesik, sinirli, hastalıklı bir gülüşle gülüyordu. Kimi zaman, kalın kaşlarını çatarak, zifiri bir gece gibi kapkaranlık, saatlerce öyle oturuyordu. Tamamiyle unuttuğu pek çok şey vardı. Saygısızlığa varacak kadar dalgınlaştı ve kendi kendine konuşma alışkanlığını edindi. Sadece Blanche, onu yaşama döndürebiliyordu; bir köşeye oturduğu zamanki huysuzluğu, neşesizliği sadece ya Blanche'ı uzun zamandır görmediğindendi, ya da Blanche, onu da götürmeden sokağa çıktığındandı, yahut da gitmeden önce onu okşamayı unuttuğu içindi. Böyle anlarda ne istediğini söylemesini bilemezdi, üzgün ve tasalı olduğunu kendi bilmiyordu ki. Bir, iki saat hiç

kımıldamadan oturunca (Blanche hiç kuşkusuz Albert'le buluşmaya gittiği zamanlarda, bunu birkaç kez gözledim), birdenbire çevresine bakınmaya, kıpırdanmaya, sağa sola dönmeye başlıyordu, bir şeyi anımsamaya, birisini bulmak istermişe benziyordu; ama, hiç kimseyi göremeyince, neyi sormak istediğini anımsayamayınca, Blanche kahkahalarla gülerek, iki dirhem,bir çekirdek, neşeli, canlı geri . dönünceye kadar yeniden uyuşukluğuna gömülüyordu. Blanche hemen ona koşuyor, onu azarlıyor, ona bu lütfü pek ender göstermesine karşın, boynuna sarılıp öpüyordu bile. Bir keresinde general, onu görünce o kadar mutlu oldu ki, hüngür hüngür ağlamaya başladı; buna şaşıp kaldım.

Blanche, general gelir gelmez, davasını savunmaya başladı. Hatta büyük büyük sözler etti, benim yüzümden ona ihanet ettiğini, hemen hemen onunla nişanlı olduğunu, ona söz verdiğini, generalin kendisi uğruna ailesini bıraktığım, en sonunda da onun hizmetinde olduğumu ve anlayış göstermem

gerektiğini anımsattı... Vicdan azabı da mı çekmiyordum... filan falan... O bir yığın şey söylerken, ben ağzımı bile açmıyordum. En sonunda bir kahkaha kopardım, her şey de orada kaldı, yani önce beni bir sersem sandı, benim mert, iyi huylu bir çocuk olduğum fikrinde karar kıldı. Kısacası, sonuna doğru bu saygıdeğer kızın (çünkü, gerçekten de Blanche iyi bir kızdı... kendi türünde elbette ki! Başlangıçta onun değerini tam olarak anlayamamıştım) bütün teveccühünü kazanmıştım. Sonuna doğru, bana:

«Sen akıllı ve iyi yüreklisin» diyordu, «ve... ve... bu kadar aptal olmak çok yazık! Gerçek bir Rus, bir Kalmuk!»

Köpeğine hava aldırması için uşağını göndereceği gibi, beni birkaç kez generali gezdirmeye gönderdi. Ben de onu tiyatroya, Bal Mabille'c, lokantalara götürüyordum. Generalin parası olmasına ve herkesin içinde cüzdanını çıkarmaktan pek hoşlanmasına karşın, bu gezintiler için Blanche, bana para veriyordu. Bir gün, generalin Palais-Royal'de görüp beğendiği ve her ne pahasına olursa olsun, Blanclıe'a armağan etmek istediği yedi yüz franklık bir iğneyi almasına engel ol-mak için adeta zor kullanmam gerekti. Yedi yüz franklık bir iğne Blanche için neydi ki? Generalin olup olacağı sadece bin frangı

vardı. Bunun ona nereden geldiğini bir türlü öğrenemedim. Öyle sanıyorum ki, bunu ona B. Astley vermişti, üstelik otel hesaplarını da o ödemişti.

Bütün bu süre içinde bana gösterdiği ilgiye gelince, öyle sanıyorum ki, general, Blanche'la ilişkilerimi anlamadı bile. Kumarda bir servet kazandığımdan söz edildiğini şöyle belli belirsiz işitmişti ama, Blanclıe'm yanında kuşkusuz özel sekreter, hatta belki de uşak sıfatıyla bulunduğumu sanıyordu. Hiç değilse bana emir verircesine, yüksekten alarak konuşmayı sürdürüyordu, hatta arada sırada beni azarlamakta bile sakınca görmüyordu. Bir sabah kahvaltı yaparken, Blanche'la beni pek eğlendirdi. Alıngan değildi; benim varlığım birden-180

KUMARBAZ

bire neden onu incitti acaba? Bunu hâlâ bilmiyorum. Kuşkusuz kendisi de nedenini bilmiyordu. Sözün. kısası, dereden tepeden konuşarak, başı sonu olmayan bir söyleve girişti, benim haylaz bir sokak çocuğu olduğumu, bana yaşamasını öğreteceğini... bana dünyanın kaç bucak olduğunu... vb., vb., öğreteceğini söyledi avaz avaz bağırarak. Ama, sözlerinden hiç. kimse bir şey anlamadı. Blanche gülmekten katılıyordu; en sonunda generali iyi kötü yatıştırdık, sokağa çıkarıp biraz gezdirdik. Birçok defalar üzüntüye kapıldığını, birini, ya da bir şeyi özlediğini, Blanche'ın varlığına karşın birisinin eksikliğini hissettiğini fark ettim. Bir iki kez bana içini döktü ama, ondan hiçbir zaman kesin bir şey öğrenemedim: Askerlikten, ölmüş eşinden, malikânesinden, servetinden söz ediyordu bana. Hoşuna giden bir sözcüğe rastladığı zaman, duygularını ve düşüncelerini yansıtmamasına karşın, onu günde yüz kez yineliyordu. Konuşmayı çocuklarına getirmek istiyordum ama, o zaman da, tıpkı eskiden yaptığı gibi, ağız kalabalığına getiriyor ve hemen konuyu değiştiriyordu.

«Evet, evet, çocuklar, haklısınız, çocuklar ya!» Yalnız, bir kez tiyatroya giderken duygulandı:

«Bahtsız çocuklar, onlar» diye başladı ansızın, «evet, Bayım, evet, bahtsız çocuklar!» O akşam artık defalarca: «Bahtsız çocuklar!» diye yineledi.

Pauline'den söz etmek istediğim zaman fena halde öfkelendi.

«Nankör bir kız o!» diye bağırdı. «Kötü yürekli ve nankör bir kız! Ailemizi lekeledi! Burada da yasalar olsa, ben onu yola -getirirdim! Evet, evet!»

Deş Grieux'ye gelince, onun adının anıldığını işitmeye bile dayanamıyordu:

«O, beni mahvetti» dedi, «beni soydu soğana çevirdi, varımı yoğumu elimden aldı, gırtlağımı kesti! Tam iki yıl bo-

yunca benim karabasanım oldu! Aylarca düşlerime girdi o adam! O... O adam... Yoo, sakın bana ondan söz etmeyin!»

Bu ikisinin arasında bir ilişki bulunduğunu görüyordum ama, her zamanki alışkanlığımla, susuyordum. Olup bitenleri ilk olarak Blanche'tan öğrendim: Ayrılmamızdan tam bir hafta önceydi.

«Talihi varmış» diye ötüp duruyordu; «.babuşka gerçekten hasta ve her an ölebilir. B. Astley bize bir telgraf gönderdi; sen de kabul edersin ki, her şeye karşın onun varisi. Olmasa bile, hiçbir konuda beni rahatsız etmezdi. Önce, emekli maaşı var, sonra da son derece mutlu olacağı o arka odada-oturacak. Ben general eşi olacağım. Yüksek sosyeteye rahatça girebileceğim (Blanche'ın en büyük düşüydü bu), sonra da, bir Rus toprak ağası olacağım, bir şatom, mujiklerim olacak, daha sonra da nasıl olsa milyonumu elde ederim!»

«Ya kıskançlığa, huysuzluğa başlarsa... Tanrı bilir neleri... ille de tutturmaya başlarsa?.. Anladın mı ne dediğimi?»

«O mu? Aa, yoo! O olmaz! Buna cesaret edemez! Ben önlemlerimi aldım, sen hiç merak etme! Albert adına ona birçok nama muharrer senetler imzalattım bile. En ufak bir karardan dönmede... Hemen cezalanacak... Ama, buna cesaret edemez!»

«Öyleyse, evlen onunla...»

Özel törenlere kalkışmadan, aile arasında sade bir düğün yapıldı. Albert'le birkaç yakın dost çağırılmıştı. Hortense, Cleopâtre ve öbürleri kesinlikle uzaklaştırıldılar. Damat adayı durumunu pek ciddiye alıyordu. Blanche, onun kravatını kendi elleriyle bağladı, saçlarına pomatlar sürdü; frak ve beyaz yelekle gerçekten, pek rabıtalı bir hali vardı.

Sanki bu fikir onu şaşırtıyormuşcasına: «Doğrusu, pek rabıtalı» dedi. Blanche,

generalin odasından çıkınca.

Ayrıntılara girmediğim ve bütün bunlara sadece ilgisiz bir seyirci gibi katıldığım için, o zaman olup bitenlerin pek

çoğunu unuttum bile. Sadece, Blanche'ın soyadının Cominges değil, du Placet olduğu, dul Bayan Cominges'in de annesi olmadığı aklımda kaldı. Neden o ikisi o güne kadar o adı almışlardı... hiç bilmiyorum. Ama, general bundan pek memnun göründü, hatta du Placet adı de Cominges'den daha çok hoşuna gitti. Düğün sabahı, giyinip kuşanmış, hem salonu arşınlıyor, hem de son derece ciddi bir halle, durmadan: «Madernoiselle Blanche du Placet! Blanche du Placet! Du Placet! Mademouazelle dioıı Placette!» diye yineleyip duruyordu ve yüzünde belirli bir kendini beğenmişlik parlıyordu. Kilisede, belediyede ve evdeki yemek sırasında, sadece mutlu değil, aynı zamanda da gururlu göründü. Blanche da saygın havalar takınmaya başladı.

Büyük bir ciddiyetle, bana:

«Şimdi artık tamamiyle başka türlü davranmalıyım» dedi. «Ama, biliyor musun, daha önce hiç aklıma bile gelmeyen pek sevimsiz bir şey var: Düşün bir kere, yeni soyadımı bir türlü anımsamayı başaramıyorum! Zagorianski, Zagorianski, Sayın Bayan General de Sago... Sago... şu kahrolasıca Rus adları yok mu! Her neyse, on dört sessiz harfli Sayın Bayan General! Ne kadar hoş, değil mi?»

En sonunda, ayrıldık ve hatta Blanche, o Blanche aptalı, veda ederken birkaç damla gözyaşı bile döktü.

Burnunu çeke çeke ağlayarak:

«İyi bir insandın» dedi. «Seni aptal sanıyordum, senin de öyle bir halin vardı ama, bu sana yakışıyor.»

Elimi son bir kez daha sıktıktan sonra, birdenbire: «Dur, bekle!» diye haykırdı. Hemen küçük salonuna koştu, bir dakika sonra bin franklık iki banknotla döndü. Böyle bir • şey yapacağını dünyada sanmazdım!

«Al, bu senin işine yarar; bir outchitel olarak belki çok bilgilisin ama, erkek olarak, çok aptalsın. Sana daha fazlasını vermiyorum, çünkü nasıl olsa yitireceksin. Hadi, hoşça kal!

KUMARBAZ

183

Hep iyi dost olarak kalacağız; eğer gene kazanırsan, mutlaka beni görmeye gel, mutlu olursun!»

Cebimde daha beş yüz franga yakın para vardı; ayrıca bin frank kadar eden çok güzel bir saatimle pırlanta kol düğmelerim var; demek ki hiç kaygılanmadan, hiçbir şeye kulak asmadan oldukça uzun bir süre yaşayabilirim. Düşüncelerimi bir araya getirmek, özellikle de B. Astley'i beklemek için bu berbat küçük kente yerleştim. Buradan mutlaka geçeceğini ve iş için yirmi dört saat kalacağını güvenilir bir kaynaktan öğrendim. Böylece, her şeyi öğrenebileceğim... sonra da... sonra da dosdoğru Hombourg'a gideceğim. Roulettenbourğ'a dönmeyeceğim, hiç değilse gelecek yıldan önce değil. Aynı masada şansı iki kez aramanın kötü bir hesap olduğunu söylüyorlar, Hombourg'da da, gerçekten kumar oynanıyor.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Bu notlara bakmayalı tam yirmi ay oldu. Ancak bugün, kaygılarımdan ve üzüntümden kendimi avutabilmek için onları yeniden okumak aklıma geldi. Hombourg'a gidişimde kalmışım. Ulu Tanrım! Karşılaştırarak söylersek, son satırları ne kadar da gönül rahatlığıyla yazmışım! Ya da, gönül rahatlığıyla değilse bile, ne kendini beğenmişlikle, ne sarsılmaz umutla! Şu kadar olsun kendimden kuşku ediyor muydum? Şimdi on sekiz aydan fazla geçti ve kendi görüşüme göre, dilenciden daha beter bir durumdayım! Peki, neden bir dilenci? Dilencilik umurumda bile değil! Ben düpedüz kendimi yitirdim, mahvoldum! Zaten bu hemen hemen hiçbir şeyle karşılaştırılamaz, oturup da kendime ahlak dersi verecek de184

KUMARBAZ

değilim! Böyle bir durumda ahlak dersinden daha saçma, daha mantıksız bir şey olamaz! Ah! O kendinden memnun insanlar! Bu çalçeneler nasıl da böbürlenen bir kendini beğenmişlikle cevherlerini yumurtlamaya hazırdırlar! İçinde

bulunduğum durumun berbatlığının ne derece bilincinde olduğumu bilseler, bana ders vermek için söz bulamazlardı. Zaten benim bilmediğim yeni neyi söyleyebilirler ki bana? İşte asıl söz konusu olan bu! Kesin olan bir şey varsa o da... bir tekerlek dönüşüyle her şey değişebilir ve o aynı ahlak hocaları o zaman dostça şakalaşarak beni kutlamaya ilk koşanlar olacaktır, bundan kesinlikle eminim. O zaman şimdi yaptıkları gibi, beni görünce artık arkalarını dönmezler. Ama, ben bütün bu insanların kafasına tükürüyorum! Ben şimdi neyim? Bir sıfır. Yarın ne olabilirim? Ölüleri diriltip, yeniden yaşamaya başlayabilirim! Büsbütün kaybolmadan önce, içimdeki insanı bulabilirim!

Gerçekten de Hombourg'a gittim ama... daha'sonra Rou-lettenbourg'a da, Spa'ya da gittim, hatta, burada efendim olan bir alçağın, meclis üyesi Hinze'nin, uşağı olarak Baden'e de gittim. Evet, tam beş ay uşaklık ettim! Bu, cezaevinden hemen sonra oldu. Çünkü Roulettenbourg'daki borçlarım için hapse de girdim. Bir yabancı benim yerime borçlarımı ödedi. Kimdi bu? B. Astley mi? Pauline mi? Bilmiyorum ama, borcum ödendi: Topu topu iki yüz talerdi, sonra beni salıverdiler. Nereye gidebilirdim ki? İşte o zaman Hinze'nin hizmetine girdim. Tembellik etmesini seven genç düşüncesizin biridir, ben de üç dilden'okuyup yazmasını biliyorum. Başlan-gıçta otuz florin aylıkla sekreter gibi bir şeydim; ama sonunda, gerçekten onun uşağı oldum: Bir sekreter tutacak olanağı yoktu artık bu yüzden .maaşımı azalttı; benim de gidecek hiçbir yerim yoktu, onun için kaldım ve böylece kendi kendimi uşak olarak değiştirdim. Onun yanında doyasıya ne yiyebiliyor, ne de içebiliyordum ama, buna karşılık beş ayda

yetmiş florin biriktirdim. Baden'de, bir akşam ondan ayrılmak istediğimi bildirdim. Ve hemen o akşam rulete gittim. Ah! Bilseniz yüreğim nasıl çarpıyordu! Hayır, paraya önem verdiğim yoktu. Ben sadece ertesi günden tezi yok, Baden' deki bütün bu Hinze'lerin, bütün bu metrdotellerin, bütün bu güzel hanımların benden söz etmesini, öykümü anlatmasını, beni kutlamasını Ve kumardaki yeni şansım karşısında yerlere kadar eğilmesini istiyordum. Bunlar hep çocukça düşler ve düşüncelerdi ama... kimbilir? Belki Pauline'e de rastlardım, ona serüvenlerimi anlatırdım ve bütün bu saçma'yazgı', oyunlarının üzerinde olduğumu görürdü... Yoo! Hayır! Benim paraya önem verdiğim yoktu! Kesinlikle inanıyorum ki, parayı ka-zansam gene har vurup harman savurması için herhangi bir Blanche'a verirdim ve on altı bin franga satın alınan bir çift atın

çektiği arabada, yeniden tam üç hafta Paris'te boy gösterirdim. Cimri olmadığımı çok iyi biliyorum; hatta eli açık, savurgan bir insan olduğumu bile sanıyorum... Bununla birlikte, krupiyenin bildirilerine ne heyecanla, ne yürek daralmalarıyla kulak kabarttığımı bir bilseniz: Otuz bir, kırmızı, tek ve pas, ya da: Dört, kara, çift ve eksik! Krupiyenin küreği altında kor gibi parıldayan yığınlar halinde çöken üst üste yığılmış altın paraların, lui altınlarının, frederiklerin ve talerlerin saçıldığı kumar masasına, ya da uzun gümüş tomarlarının çevrelediği sehpaya nasıl bir doymazlıkla baktığımı bilseniz. Daha kumar salonuna bile ulaşmadan, altın ve gümüş paraların şıkırdadığını işitir işitmez, adeta baygınlıklar geçiriyorum. Kumar masasına yetmiş florinimi götürdüğüm gece gerçekten harikulade oldu. Pas'm üzerine koyduğum on florinle başladım. Pas için benim olumlu bir önyargım vardır. Yitirdim. Gümüş para olarak altmış florinim kalmıştı. Düşündüm... Sı-fır'a göz koydum. Sıfır üzerine bir- kerede beş florin koyuyordum; üçüncü oyunda sıfır çıktı. Yüz yetmiş beş florini alırken sevinçten öleceğimi sandım; yüz bin florin kazandığım186

zaman bu kadar mutlu olmamıştım. Hemen kırmızı'nın üzerine yüz florin koydum... ve kazandım; kırmızı'nın üzerine iki yüz florin... Kazandım; kara'mn üzerine dört yüz florin... kazandım, eksik üzerine sekiz yüz florin... kazandım. Toplam bin yedi yüz florinim vardı... Ve bütün bunlar beş dakikadan daha kısa bir zamanda gerçekleşmişti! Böyle anlarda insan bütün geçmiş başarısızlıklarım unutuyor! Çünkü yaşamımdan fazlasını tehlikeye atarak bunu elde etmiştim, bir tehlikeyi göze almaya cesaret etmiştim ve... işte gene insan sırasına girmiştim!

Bir otelde oda tuttum, kapımı anahtarla kilitleyip içeri kapandım ve tam saat üçe kadar paramı saydım. Uyandığımda artık uşak değildim. Hemen o gün Hombourg'a gitmeye karar verdim: Orada ne kimsenin hizmetinde çalışmıştım, ne de hapishanede yatmıştım. Trenin hareketinden yarım saat önce, yeniden gidip kumar oynadım, sadece iki oyun, daha fazla değil ve bin beş yüz florin yitirdim. Gene de Hombourg'a gittim, iki aydan beri de oradayım.

Sürekli bir yürek sıkıntısı ve korku içinde yaşıyorum; az para sürerek oynuyorum ve bekliyorum, hesaplar yapıyorum; günlerce kumar masasının yanında gözlemler yapıyorum, düşlerimde bile kumar görüyorum... Ama, bu arada kaşarlanmışım, çirkefe bulanmışım gibi geliyor bana. B. Astley'le karşılaşmamın bende yaptığı etkiden bu sonucu çıkardım. Çoktandır birbirimizi

görmemiştik, bir rastlantıyla karşılaştık. Bakın nasıl oldu: Bahçede yürüyordum ve hemen hemen beş parasız olduğumu, sadece elli florinim kaldığını hesaplıyordum, üstelik de kaldığım küçük otel odasının hesabını da iki gün önce ödemiştim. Demek ki gidip rulette bir el daha oynayacak olanağa sahiptim; eğer kazanırsam, kumarı sürdürebilirdim; yitirirsem... Beni öğretmen olarak hemen yanına alacak bir Rus ailesi bulamazsam, yeniden birinin yanına uşak olmam gerekecekti... Bütün bu düşünceleri kafamda evirip çe-

virerek komşu eyalette, park ve ormanda her günkü gezintimi yapmaya gidiyordum. Kimi zaman böyle tam dört saat yürüyordum ve Hombourg'a yorgun ve aç dönüyordum. Tam parka girdiğim anda, ansızın bir sıranın üstünde oturan B. Astley gözüme açıktı. O da beni görmüştü, bana seslendi. Yanına oturdum. Yüzünü oldukça ciddi görünce, ben de hemen neşemi azalttım; onu gördüğüme pek sevinmiştim.

«Demek, buradasınız siz de? Sizinle karşılaşacağımı düşünmüştüm» dedi. «Olup bitenleri bana anlatma zahmetine katlanmayın, biliyorum, hepsini biliyorum. Şu son yirmi ay içindeki bütün yaşamınızı biliyorum.»

«Ya! Bakın hele! Demek ki eski dostlarınızı böyle gözetletiyorsunuz!» diye karşılık verdim ben de. «Bu size onun kazandırır, dostlarınızı unutmuyorsunuz... Durun bakayım, aklıma bir şey getirdiniz: İki yüz florinlik bir borç yüzünden girdiğim Roulettenbourg cezaevinden beni çıkaran siz değil miydiniz? Bilinmeyen biri borcumu ödedi.»

«Hayır, hayır, ben değilim ama, borç yüzünden Rouletten-bourg'da hapse girdiğinizi biliyorum.»

«Öyleyse beni kurtaranı da biliyorsunuzdur?»

«Hayır, bildiğimi söyleyemem.»

«Çok garip, doğrusu; buradaki Rusların hiçbirini tanımıyorum, zaten tanısam da bana böyle bir iyilikte bulunmazlardı; bizim oralarda, Rusya'da, ancak Ortodokslar kardeşlerini kurtarırlar. Onun için ben, tuhaflık olsun diye, bunun herhangi acayip bir İngiliz olduğunu düşünmüştüm.»

B. Astley beni az çok bir şaşkınlıkla dinliyordu. Hiç kuşkusuz beni üzgün ve bitkin bulacağını düşünmüştü.

«Her neyse, sizi bütün fikir özgürlüğünüzle ve hatta neşenizle yeniden gördüğüme çok sevindim» dedi oldukça hırçın bir halle.

«Yani demek oluyor ki, beni bitkin ve mahcup olmuş188

KUMARBAZ

göremediğiniz için içten içe öfkeden. kuduruyorsunuz» dedim gülerek.

Sözlerimi hemen kavrayamadı ama, anladığı zaman gülümsemeye başladı.

«Eleştirileriniz hoşuma gidiyor. Bu sözlerde geçmiş günlerdeki coşkulu, akıllı ve aynı zamanda da edepsiz eski dostumu buluyorum. Bunca çelişkiyi ancak Ruslar aynı zamanda kendilerinde toplayabilirler. Kişinin en iyi dostunun önünde mahcup olduğunu görmekten hoşlandığı bir gerçektir: Dostluk çoğu zaman işte bu mahcubiyetin üzerine oturur; bütün akıllı kişilerin bildiği çok eski bir gerçektir bu. Ama, şu içinde bulunduğumuz durumda, size kesinlikle söyleyeyim ki, sizi bitkin görmediğime içtenlikle memnunum. Buraya baksanıza, kumardan vazgeçmeye hiç niyetiniz yok mu?»

«Oo! Kumarın canı cehenneme! Hiç düşünmeden hemen bırakırdım eğer...»

«Eğer şimdi paranızı yeniden kazansaydınız, değil mi? Ben de aynen böyle düşünmüştüm, sonunu getirmeyin... biliyorum... bunu hiç düşünmeden söylediniz... Öyleyse gerçeği söylediniz. Bana bakın, kumardan başka bir şeyle ilgilenmiyor musunuz?»

«Hayır...»

Beni bir sınavdan geçirdi. Hiçbir şey bilmiyordum, şu son günlerde ancak gazetelere şöyle bir göz atmıştım, bir tek kitabın kapağını bile açmamıştım.

«Katılaşmışsınız» diye belirtti, «sadece yaşamdan, kendi kişisel çıkarlarınızdan ve toplumunkilerden, insanlık ve yurttaşlık görevlerinizden, dostlarınızdan (çünkü, dostlarınız vardı) uzaklaşmamışsınız, sadece kazanç dışında her türlü amaçtan uzaklaşmamasınız, siz aynı zamanda kendi anılarınızdan da uzaklaşmışsınız... Ben sizi yaşamınızın tutkulu ve yoğun bir zamanında

anımsıyorum ama, kesinlikle eminim ki siz o dönemdeki bütün en iyi izlenimlerinizi, duygularınızı unut-

muşsunuzdur; düşleriniz, günlük istekleriniz şimdi artık çift ve tek, kırmızı, kara, ortadaki on iki sayı, vb., vb., ileri git-miyordur. Buna kesinlikle inanıyorum.»

«Yeter, B. Astley, rica ederim, rica ederim, bana geçmişten söz etmeyin!» diye haykırdım kızgınlıkla, adeta öfkeyle. «Şunu iyi bilin ki, ben hiçbir şeyi unutmuş değilim; ama, bir süre için bütün bunları, hatta anılarımı bile kafamdan kovdum... ta ki durumumu iyice düzeltinceye kadar, İşte o zaman... o zaman, göreceksiniz, ölüleri dirilteceğim!»

«On yıl sonra da siz burada olacaksınız» dedi. «Bahse girerim ki, eğer yaşarsam, size bunu yine bu sıranın üzerinde anımsatırım.»

«Pekâlâ, pekâlâ, bu kadarı yeter» diye sözünü festim sabırsızlıkla. «Pek de o kadar unutkan olmadığımı size kanıtlamak için, izin verin de Bayan Pauline'in şimdi nerede olduğunu sorayım size? Borçlarımı ödeyen siz değilseniz, mutlaka odur. Ondan hiç haber alamadım.»

«Hayır, yoo, hayır! Borçlarınızı ödeyenin o olduğunu hiç sanmıyorum. Şimdi İsviçre'de bulunuyor, Bayan Pauline üzerine soru sormamakla da beni pek memnun edersiniz» dedi buyurgan ve hatta öfkeli bir sesle.

«Demek ki sizi de son derece yaraladı,, öyle mi?» dedim elimde olmadan gülmeye başlayarak.

«Bayan Pauline dünyanın en saygın kişilerinin en iyisidir ama, size bir kez daha söylüyorum, onun hakkında soru sormayı kesmekle beni çok memnun edersiniz. Siz, onu hiç tanımadınız, onun adını sizin ağzınızdan işitince, bunu kendi ahlak anlayışıma bir hakaret olarak kabul ediyorum.»

«Sahi mi? Hata ediyorsunuz; çünkü bir düşünsenize, sizinle başka neden söz edebilirim ki? Bütün anılarımız hep onunla ilişkili. Hiç korkmayın, sizin mahrem öykülerinizi öğrenmeye hiç de meraklı değilim. Ben, eğer deyim yerindeyse, sadece Bayan Pauline'in dış durumuyla, şimdi içinde bulun-190

düğü dış koşullarla ilgileniyorum. Bu da iki sözcükle anlatı-labilir.»

«Pekâlâ, öyle olsun; ama, bu iki sözcükten sonra kesmek koşuluyla. Bayan Pauline uzun zaman hasta yattı, şimdi de hasta sayılır. Bir süre, İngiltere'nin kuzeyinde, annemle kız-kardeşimin yanında kaldı. Altı ay önce, büyükannesi (anımsarsınız, hani şu tamamiyle aklını kaçıran yaşlı kadın), sırf Bayan Pauline'in kendisine yedi bin lira bırakarak öldü. Şimdi de 'Bayan Pauline evlenen kızkardeşimle birlikte yolculuk yapıyor. Büyükannenin vasiyetnamesi kızkardeşiyle erkek kardeşinin geleceğini de güvence altına alıyor, onlar da Londra'da okuyorlar. Generale, üvey babasına gelince, bir ay önce beyin kanamasından Paris'te öldü. Mile Blanche ona çok iyi baktı ama, büyükannenin generale bıraktıklarının hepsini üzerine çe-virtmeyi başardı. Sanırım hepsi bu kadar.»

«Peki, ya Deş Grieu*? O da İsviçre'de yolculuk yapmıyor mu?»

«Hayır, Deş Grieux İsviçre'de yolculuk yapmıyor, nerede olduğunu da bilmiyorum. Üstelik de, bir daha böyle anıştırmalar ve yaklaştırmalar yapmamanızı kesinlikle öneririm, yoksa vay halinize, elimden çekeceğiniz var demektir.»

«Nasıl? Kırk yıllık dostluğumuza karşın mı?»

«Evet...»

«Bin kez özür dilerim, B. Astley. Ama, bununla birlikte izin verirseniz şunu belirteyim: Bunda kırıcı, ya da yersiz hiçbir şey yok ki. Bayan Pauline'i hiçbir şeyle suçlamıyorum ki ben. Bundan başka da... Genel olarak ele alırsak, bir Fran-sızla bir Rus küçük hanımı, bu ne sizin, ne de benim ne aydınlatabileceğimiz, ne de iyice anlayabileceğimiz bir yakınlaşmadır.»

«Deş Grieux'nün adını bir başka adla birlikte anmasay-dınız, 'bir küçük Fransızla bir Rus küçük hanımı deyimiyle ne anlatmak istediğinizi sorardım size. Burada ne gibi bir

«yaklaşım» var? Neden tam da bir Fransızla bir Rus küçük hanımı?»

«Bakın, gördünüz mü, bu sizi ilgilendiriyor. Ama, bu uzun bir öyküdür, B. Astley. Daha önce bilinmesi gereken pek çok şey var. Zaten, bu önemli bir sorundur, o kadar da gülünç ki daha ilk bakışta göze' çarpıyor. B. Astley, Fransız eksiksiz ve zarif bir biçimdir. Bir İngiliz olarak siz belki aynı kanıda değilsiniz; bir Rus olarak, ben de aynı kanıda değilim, kıskançlık nedeniyle olsa bile. Ama, bizim Rus kızları belki de başka türlü düşünüyorlardır. Siz Racine'i yapmacıklı, özentili, mis kokulu bulabilirsiniz, belki onu elinize alıp okumazsınız bile. Ben de onu yapmacıklı, özentili, mis kokulu, hatta belirli bir bakış açısından gülünç bile bulurum. Ama, Racine gene de sevimlidir, B. Astley, özellikle de, biz istesek de istemesek de, büyük bir şairdir. Fransızın, yani Parislinin ulusal biçimi, biz daha ayıyken zarif bir kalıba döküldü. Fransız Devrimi soyluluğa varis oldu. Bugün, küçük Fransızların en adisinde bile, girişiminin, ruhunun, ya da yüreğinin en ufak bir katkısı olmaksızın son derece zarif tavırlar, davranışlar, ifadeler ve hatta düşünceler bulunabilir. Bütün bunlar miras yoluyla ona geçmiştir. Kendileri kişisel olarak dünyanın en boş, en adi, en aşağılık yaratıkları olabilirler. Balem,1 B. Astley, size bir şey söyleyeyim mi, dünya yüzünde iyi yürekli, akıllı ve fazla yapmacıklı olmayan bir Rus kızından daha güvenen ve daha açık bir yaratık olamaz. Herhangi bir rolde bir maske altında beliriveren bir Deş Grieux inanılmaz bir kolaylıkla onun gönlünü fethedebilir; zarif bir şekli vardır, B. Astley, küçük hanım da bu şekli kalıtım yoluyla ona geçen bir giysi gibi değil de, onun ruhu, ruhunun ve yüreğinin doğal şekli sanır. Hiç hoşunuza gitmese de, size şunu itiraf etmek zorundayım ki, İngilizler çoğunlukla, sıkıcı biçimde düzenli ve zarafetten yoksundurlar. Oysa, Ruslar güzelliği içgüdüyle ayırdetmesini bilirler ve buna susamışlardır. Ama, ruh güzel-192

ligini ve kişiliğini özgünlüklerini ayırt etmek için bizim kadınlarımızda, haydi haydi genç kızlarımızda bulunandan çok daha fazla bağımsızlık ve özgürlük, özellikle de çok daha fazla deneyim gerektir. Bayan Pauline, (özür dilerim, adı ağzımdan kaçtı), sizi bir Deş Grieux alçağına yeğlemeye karar vermek için daha çok zaman bekleyecektir. Size çok saygısı var, arkadaşınız olur, size bütün yüreğini açar; ama, bu yürekte gene de o nefret edilen alçak hüküm .sürecektir, o Deş Grieux adındaki aşağılık ve adi tefeci egemen olacaktır... Hatta bu inattan, bir bakıma da, özsaygıdan 'sürüp gidecektir, çünkü o aynı Deş Grieux bir gün ona, zarif bir marki, düş kırıklığına uğramış bir liberal, ailesine ve bu düşüncesiz generale yardım etmek istediği, için, sözümona mahvolmuş biri olarak ortaya

çıktı. Bütün düzenler sonradan ortaya çıktı. Ama, iş işten geçmişti artık, şimdi hiçbir şey umurunda değil: Ona eski günlerin Deş Grieux'sünü geri verin, bütün istediği işte bu! Bugünün Deş Grieux'sünden nefret ettiği oranda, sadece onun hayalinde yaşamış olmasına karşın, eskisini özlüyor. Arıtımevi sahibisiniz, değil mi, B. Astley?»

«Evet, büyük Lowel ve Ört. arıtımevinin ortağıyım.» «Ya, gördünüz mü, B. Astley. Bir yanda, bir arıtımevi sahibi... Öbür yanda Belvedere'in Apollon'u; ikisi birlikte gitmez. Ya ben, ben bir arıtımevi sahibi bile değilim: Sadece küçük bir rulet oyuncusuyum, uşaklık bile yaptım, kuşkusuz Bayan Pauline'in bundan da haberi vardır, çünkü iyi kurulmuş bir polisi var gibi görünüyor.»

«Hırçın olmuşsunuz, işte bunun için bütün bu saçmalıkları söylüyorsunuz» dedi B. Astley soğukça, bir süre düşündükten sonra. «Üstelik sözleriniz özgünlükten de yoksun.»

«Bunu kabul ediyorum! Ve işte asıl korkunç olanı da şu ki, benim soylu dostum, benim suçlamalarım ne kadar yürürlükten düşmüş, yavan ve vodvillere yaraşır türden olursa

olsunlar, gene de gerçektirler! Bakın gördünüz, siz ve ben hiçbir şey elde edemedik!»

«Çok iğrenç ve aptalca bir şey bu... Çünkü... çünkü... şunu iyi bilin ki» diye haykıran B. Astley'in sesi titriyor, gözleri parlıyordu, «şunu iyi bilin ki, nankör, kötü, değersiz ve zavallı adam, Hombourg'a onun emriyle, sizi görüp, sizinle açık yürekle uzun uzun konuşmak ve bütün... duygularınızı, düşüncelerinizi, umutlarınızı ve... anılarınızı ona anlatmak için geldim!»

«Olur şey değil! Olur şey değil!» diye haykırdım ve gözlerimden yaşlar boşandı Onları tutamamıştım ve öyle sanıyorum ki ömrümde ilk kez böyle bir şey başıma geliyordu.

«Evet, zavallı adam, sizi seviyordu, mahvolmuş bir adam olduğunuza göre bunu size açıklayabilirim! Dahası da var, sizi hâlâ sevdiğini söylesem bile, siz... gene de burada kalırsınız! Evet, kendi kendinizi mahvettiniz. Kimi yetenekleriniz,

canlı bir yaradılışınız vardı, hiç de kötü bir insan değildiniz; hatta, insana onca gereksinimi olan ülkenize yararlı bile olabilirdiniz ama... siz burada kalacaksınız, sizin yaşamınız bitti. Sizi suçlamıyorum. Düşünceme göre, bütün Ruslar böyledir, ya da böyle olma eğilimindedirler. Rulet olmazsa ona yakın başka bir şey olur. Ayrıklıklar (istisnalar) çok ender. Çalışmanın, emeğin değerini bilmeyen ilk siz değilsiniz (sizin milletinizden söz etmiyorum). Rulet özellikle bir Rus kumarıdır. Şimdiye kadar dürüst ve namuslu kaldınız, çalmaktansa uşaklığı yeğlediniz... Ama, gelecekte neler olabileceğini düşündükçe tir tir titriyorum. Eh, bu kadarı yeter, elveda! Paraya ihtiyacınız vardır, elbette değil mi? İşte alın, size on lui altını. Daha fazlasını vermiyorum, çünkü nasıl olsa yitireceksiniz. Alın şunu ve elveda! Alsanıza canım!»

«Hayır, B. Astley, bütün o söylediklerinizden sonra...»

«A-lın!» diye haykırdı. «Sizin hâlâ soylu bir kişi olduğu-

nuza kesinlikle inanıyorum ve bu parayı size bir dostun gerçek bk dosta verebileceği gibi veriyorum. Kumardan ve Hom-bourg'dan' vazgeçip de ülkenize geri döneceğinize emin olabilseydim, yepyeni bk mesleğe başlamanız için size şimdi hemen bin İngiliz lirası vermeye hazırım. Ama, bin İngiliz lirası yerine sadece on altın veriyorum, çünkü sizin için bugün artık bin lirayla on altının pek bir farkı yok: Onları yitireceksiniz. Alın ve hoşça kalın.»

«Eğer sizi kucaklamama izin verirseniz, kabul ederim.»

« Memnuniyetle!»

İçtenlikle kucaklaştık ve B. Astley gitti.

Hayır, yanılıyor! Pauline'le Deş Grieux konusunda sert ve ahmakça konuştuysam, o da Ruslar konusunda sert ve ahmakça konuştu. Beni ilgilendiren konuya gelince, ben bir şey demiyorum. Zaten... zaten, şu anda söz konusu olan hiç de bu değil: Bütün bunlar sadece söz, söz ve söz, oysa eylem gerek! Önemli olan şimdi İsviçre! Yarından tezi yok... Ah! Hemen yarın gidebilseydim! Yeniden doğmak, dirilmek! Onlara kanıtlamak gerek... Benim hâlâ bir erkek olabileceğimi Pauline mutlaka bilmeli. Yeter ki... Zaten şimdi artık çok geç ama.

yarın... Ah! İçime doğuyor, başka türlüsü olamaz! Şimdi on beş lui altınım, on beş florinle başlamıştım! İnsan sakınımla başlarsa... Minicik bir çocuk muyum ben? Mahvolmuş bir adam olduğumu anlamıyor muyum yani ben? Evet! Ömrümde bir kez, sakınımlı ve sabırlı olmam'yeter... Ve hepsi bu kadar işte! Bir kez olsun karakter sahibi olmam yeter, bir saatte bütün yazgımı değiştirebilirim. Önemli olan karakterdir. Sadece, yedi ay önce, Roulettenbourg'da kesinlikle mahvolmadan önce, başıma neler geldiğini bir anımsamam yeter. Oo! Olağanüstü bir kararlılık örneği olmuştu bu: Her şeyi yitirmiştim, her şeyi... Gazinodan çıktım, bakındım... Yeleğimin cebinde hâlâ bir florin dolaşıyordu: «Aa! Yemek yiyecek param varmış hâlâ!» dedim kendi kendime ama, yüz adım kadar git-

tikten sonra, kararımı değiştirip geri döndüm. O bir tek florini manque'm üzerine koydum (bu kez, manque üzerine koymuştum) ve, gerçekten de, insan yabancı bir ülkede, yapayalnız, vatanından, dostlarından uzakta, o gün ne yiyeceğini bile bilmeden, son, son, en son florinini tehlikeye attığı zaman özel bir duyguya kapılır! Kazandım ve yirmi dakika sonra, cebimde yüz yetmiş florinle gazinodan çıktım. Bu bir olgudur! İşte kimi zaman son florin bu anlama gelir! Ya ben umutsuzluğa kapılsaydım, bir türlü karar verme cesaretini gös-teremeseydim?..

Yarın, yarın, her şey bitecek!..KUMARBAZDostoievski

Kumarbaz

Çeviren: Nesrin ALTINOVA

2. Basım

BEYAZIT DEVLE T KÜTÜPHANESİ

Tasnif No. Demirbaş No.

891.733 327855

Remzi Kitabevi

Ankara Caddesi, 93 — istanbulMICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

2. Basım: Temmuz 1993

ISBN975-14-0399-5 KTB 93.34.Y.0030.0600

Remzi Kitabevi A.Ş.

Selvili Mescit S.3 Cağaloğlu-Istanbul, 1993

Tel. 522 0583 - 522 7248

Evrim Matbaacılık Ltd. Şti.

Selvili Mescit S.3 Cağaloğlu-Istanbul, 1993

Dostoievski Batı'ya ilk kez 1862 yılının haziran başlarında gitti. Planladığı ilk uğrağı Paris'tir ama, o günlerde Alman kaplıcalarından Baden-Baden, Hombourg ye Ems gibi, Avrupanın kumar başkentlerinden biri olan Wiesbadenden geçerken, trenden iner, Rus gazetelerinde okuduğu ve kahramanının daha sonra acı acı yakınacağı, betimlemelere aldanarak rulette şansını denemeye gider. '

Kahramanı şöyle der ya:

«Bütün dünya gazetelerinin, özellikle de bizim Rus gazetelerinin, ve hemen hemen her yılın ilkbahar başlarında makale yazarlarımızın günlük yazılarında daima iki konuyu ele almalarındaki o köle ruhluluğa dayanamıyorum: Önce Rhin' in kaplıca kentlerindeki oyun salonlarının görkem ve lüksü, ikinci olarak da, sözümona masaların üzerine yığılan altın kümeleri. Oysa onlara bunun için para da ödenmiyor: Onlar sadece çıkar gütmeyen bir dostluk kanıtı veriyorlar. Bu berbat salonlar her türlü ihtişamdan yoksundurlar ve altın oralarda masaların üzerine yığılmadığı gibi. ucundan kıyısından ya görünür, ya görünmez.»

Bir süre geçince, sara nöbetleri gitgide sıklaşan Dostoievski hekimin öğütleri üzerine yeniden Avrupa gezisine çıkmaya karar verir. Verem olan karısı ölmek

üzeredir, yazar da Paris' te dostu Pauline Souslova'nın yanına gitmek zorundadır. Yolculuk hep ertelendiğinden Pauline sabırsızlanır ve bir İspanyol öğrenciye âşık olur. Fena halde öfkelenen Dostoievski yola koyulur ama, VViesbaden'den geçerken, yeniden gidip rulette şansını denemekten kendini alamaz.

Parise geldiğinde onu mutlu bir sürpriz bekler: İspanyol öğrenci, Paulineden ayrılmıştır. Böylece, kazanma başarısını gösterdiği bütün parayı çok doğaldır ki yitirdiği Wiesbaden ve Baden-Baden'den geçerek, birlikte İtalya'ya gidebileceklerdir.

işte o zaman kumar konusunda bir roman yazmayı düşünür. 18 Eylül 1863'de Roma'dan arkadaşı Strakhov'a şunları yazar:

«Şimdilik elimde hazır hiçbir şey yok ama, (bana göre) oldukça mutlu bir öykü planı tasarladım. Büyük bölümünü kâğıt parçalarının üzerine not ettim. Hatta yazmaya bile başladım. Ama, önce burası çok sıcak: İkincisi de, Romada ancak sekiz gün kalabileceğim; insan Roma gibi bir kentte bir hafta geçirecekse, roman yazmayı düşünebilir mi? Bütün bu gidiş gelişler beni son derece yoruyor. Konu şu: Bir tip, gurbetteki Rus. Biliyorsunuz, geçen yaz, bizim gazetede yabancı ülkelerde yaşayan Ruslardan sık sık söz edildi. Romana bütün bunlar da alınacak. Yurt içi yaşamımızın bugünkü halinin olabildiğince oraya yansıdığını görmeleri gerek. Apaçık karakterli bir adamı çiziyorum, pek çok konuda yetenekli ama, her şeyde yarım kalmış bir adam bu. Bütün inancını yitirmiş, aynı zamanda da, imansız, inançsız olmaya cesaret edemiyor. Yetkiye karşı hem isyan ediyor, hem de onun karşısında korkuyor. Rusyada kendisi için yapacak hiçbir şey bulunmadığını düşünerek avunuyor, bu yüzden de yabancı ülkelerde yaşayan Rusları vatanlarına geri çağırmak isteyen herkesi acımasızca mahkûm ediyor. Ama, sana hepsini burada anlatamam.

«Asıl kahraman çok canlı, onu karşımda görür gibiyim. Öyküm bittiği zaman okunmaya değecektir. Temel nokta şu ki, bütün yaşamsal özsuyunu, taşkınlığını, bütün cüretini rulet soğurmuş. Bu bir kumarbaz ama, Pouchkine'in Cimri Şövalyesi alelade bir cimri olmadığı gibi, bu da sıradan bir kumarbaz değil. Kendimi Pouchkine'le karşılaştırmak istediğimi sanma sakın, bu karşılaştırmayı sadece olayı daha iyi aydınlatmak için yaptım. Kahraman kendine göre bir ozan ama, bayalığını derinlemesine hissettiği bu şiirden utanıyor. Bununla birlikte, bir şeyleri tehlikeye atma gereksinimi onu kendi gözünde yükseltiyor. Öykü sadece

rulet oynadığı üç yılı işleyecek.

«Ölüler Evi, daha önce hiç kimsenin gözüyle görüp de anlatmadığı forsaların bir resmi gibi halkın dikkatini çek-tiyse. bu öykü de hiç kuşkusuz ruletin gözle görüldükten sonra, ayrıntılı anlatılması olarak dikkati çekecektir. Bu tür öykülerin bizde her zaman iyi karşılandığını saymazsak, şu da

MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

var ki, kumar sahneleri bir yabancı ülkenin kaplıca kentinde geçiyor ve yabancı bir ülkede yaşayan bir Rus söz konusu ediliyor. Bu ayrıntının, evet doğrudur, ikinci derecede ama, gerçek bir önemi vardır.

«Kısacası, işte ilginç şeyler. Duygu ve akılla, fazla 'uzatmadan, bunları çizmeyi başaracağımı umabilirim.

«Ola ki romanım çok iyi olur. Benim ölüler Evi gerçekten ilginçti.

«Kürek mahkûmluğu etüvü türünden bir çeşit cehennemin tarifi bu. Bütün bunlara çarpıcı bir biçim vermeye çalışacağım.»

Dostoievski bunu ancak yıllar sonra, dış ülkelere bir hayli gidip geldikten, Almanya'daki kumar masalarında bir hayli zaman geçirdikten, karısının ve erkek kardeşinin ölümünden sonra gerçekleştirebildi. Alacaklıları sıkıştırınca, yayımcısı Stel-lowski'yle tüm yapıtlarının yayınlanması için anlaşma imzalayarak, henüz basılmamış bir romanı l kasım 1866'dan önce vermek üzere anlaştı tersi bir durumda bu basım üzerindeki bütün haklarım yitirecekti ve aldığı paraların da hepsini geri ödeyecekti. Oysa, Suç ve Ceza için başka bir yayımcıdan avans aldığı için, her iki kitabı da en kısa sürede tamamlamak zorunda kalıyordu.

İşte o zaman 17 Haziran 1866'da Bn. Corvine-Kroukovskaia' ya şunları yazar:

«Çok garip ve şimdiye kadar hiç görülmemiş bir şey yapacağım. Tam dört ayda, birini sabah, öbürünü akşam yazacağım iki ayrı roman için otuz baskı provası yazacağım; ancak böylelikle zamanında bitirmiş olabileceğim... Eminim ki geçmiş ve şimdiki yazarlarımızdan hiçbiri benim sürekli içinde yaşadığım koşullarda yazmamıştır; bunun sadece 'düşüncesi bile Tourgueniev'i öldürürdü. Ama, içinizde doğan, sizi coşkuyla, heyecanla dolduran düşünceyi baştan savma yapıp berbat etmek bilseniz ne kadar üzücüdür... Onun güzel olduğunu

biliyorsunuz... ve onu bile bile berbat etmek zorundasınız.»

Dostoievski, bu akıl almaz çılgınca işin altından kalkabilmek için, arkadaşlarının öğütleri üzerine, bir stenograf tutmaya karar verir: Anna Grigorievna Snitkine. Kumarbaz'ın kesin metnini ona 4-29 Ekim 1866'da yazdırır. Yayıncı Stel-

lowski yolculuğa çıktığından, yazı polis komiserine teslim edilir, o da bu veriliş tarihini belgelerle doğrular.

8 kasımda Dostoievski, Anna Snitkine'e evlenme teklifinde bulunur, 15 Şubat 1867'de evlenirler.

Demek ki, Dostoievski öyküsünü en sonunda yazmaya koyulduğunda, son kozunu oynuyordu. Eğer bu metni yazma bahsini kazanamazsa, her şeyi yitiriyordu. Onun için ele aldığı tema yazma koşullarıyla çok iyi uyum sağlıyordu. Böylesine bir konuyu ele almayı uzun yıllardan beri tasarlıyordu, bunu da salt biraz para kazanma umuduyla değil de asıl para yitirmeye son vermek umuduyla yapıyordu: çünkü bu kitap bir beladan kurtulma yoluydu. Gerçi bu «tecimsel» bir düşünüydü. Rus halkının hoşlanacağı bir düşünü. Dostoievski bu düşünüyü anlatırken kendisini sürükleyen kumar tutkusunu felce uğratmaya, etkisiz hale getirmeye çabalıyor. Bizim için bu sayfalarda yaşamadan önce yazarı için öylesine güçlü biçimde yaşayan («onu karşımda görüyor gibiyim») kişiliği, kendisininkinden ayırmak istiyor, onu kemiren, onu mahveden bu kopyadan, tıpatıp benzerden kurtulmak istiyordu. Elbette ki konuşan kendisidir ama, kahramanını sakınanla ayırt edecektir, onu belirleyecek, kendinden ayıracak pek belirgin durumlarla çevreleyecektir, öyle ki, kitabın son satırlarında, öyküyü askıda bırakarak, bize: «Yarın, yarın, her şey bitmiş olacak!..» diyecektir, bu sözcüklerin Piodor Dostoievski için gerçek olacağını umut edebilir, yani o andan sonra, nihayet bir daha kumar oynamama akıllılığını gösterecektir, oysa, o ana kadar kurtulmak için boş yere çabaladığı ruletin bütün uğursuzluğu o zavallı vur abalıya Alexis Ivanovitch'in üzerine yıkılmıştır. Çünkü o sözcükleri yazarken kendini aldattığından emin olabilirsiniz; o her zamankinden daha bağımlıdır, daha aldanmıştır.

Demek ki, Dostoievski. Kumarbaz'ı yazarken kumar oynuyor, kumardan kurtulmak iç4n kumar oynuyor, içindeki kumarbazı yatıştırmak için, susturmak

için kumar oynuyor. O da bunu çok iyi biliyor. Değişmek için insanın kendini suçlaması yeterli değildir. İçinizdeki «öbürü» böylece daha güçlenmek, sizin nedenlerinizle alay etmek olanağını bulur. Onun hakkım teslim etmek, yakınmalarını, sitemlerini bütün güçleriyle açıklamasına izin vermek gereklidir. Doğal olarak bu-

nün sonucunda da suçlu, suçlayıcı kimliğine bürünür ve en sonunda kaçınılmaz olarak üzerine yüklenecek olan mahkûmiyette, bizler hepimiz bir parça mahkûm olacağız, yani biraz maskeleri düşecek olan bütün namuslu kişiler, ve söz konusu edilip sarsılacak olan içinde bulunduğumuz durum mahkûm olacak. Kurtulma bizi iblisten ancak bunun açıklanmasını bulduğumuz oranda kurtaracaktır. Yıkımında yanılsamalarımızın kimi kırpıntılarını da sürükleyerek kaybolacaktır ancak.

Dostoievski için söz konusu olan, kumarbazın deneysel görünüşünü, yüksek sosyetedeki kişilerin, onun deyimiyle «centilmenlersin değer vermek istemedikleri ve varlığı kendilerine pek yüz kızartıcı göründüğünden olabildiğince küçültmek istedikleri bu kahramanın katkısını gözlerimizin önüne sermektir:

«Elbette ya, bütün bu ayak takımının içinde çırpındığı çamuru ve dekoru bilmezlikten gelmek son derece soylu bir davranıştır. Bununla birlikte, karşıt davranış da kimi zaman onun kadar kibardır: Fark etmek, yani cep dürbününün ucuyla da olsa, bütün bu haşarata bakmak ve hatta onu incelemek ama, bütün bu kalabalığı ve bütün bu çamuru bir çeşit eğlence gibi, centilmenlerin dinlenmesi için düzenlenmiş bir temsil gibi görerek. İnsan kendisi de bu kalabalığa karışabilir ama, orada bir seyirci olarak bulunduğu ve onun bileşimine zerre kadar katılmadığı kesin inancıyla çevresine bakabilir. Zaten, aşırı ısrarla incelemek de uygun düşmez: Bu da gene bir centilmene yakışmaz, çünkü her ne olursa olsun, bu gösteri sürekli bir dikkate değmez.»

Elbette ki söylemeye bile gerek yok: Alexis Ivanovitch, ya da Dostoievski, tamamiyle farklı bir kanı belirtir:

«Oysa bana öyle geliyordu ki, tam tersine, bütün bunlar son derece ısrarlı bir dikkate değerdi, özellikle de sadece incelemek için değil de, kendisi de içtenlikle ve iyi niyetle bütün bu ayak takımına katılmaya gelen bir kimse için.»

Az sonra yazarımız için onun kumarbaz yaşamını tanıtlayan şu olgudur: Bu. onun bir gün kumarbazın romanını yazmasını sağlayacaktır ama, bu geçişimi ancak, kumarda insan yaşamının ayrıcalıklı bir eğretileme bulabilecek hale geldiği, kumarbazın kumarbaz olmayanı ortaya çıkardığını fark ettiği, birini incelerken öbürünün gizlediğini ortaya çıkarmaya . başladığı andan itibaren gerçekleştirebildi.10

KUMARBAZ

MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

11

Centilmenler kumarbazın kendilerinden tamamiyle, dipten doruğa farklı bir kişi olduğunu ileri sürerler, o kadar apayrı, o kadar uzaktır ki bir temsil gibi onunla eğlenebilirler, hatta hiçbir bulaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalmadan onun hareketlerine ve davranışlarına öykünebilirler. İşte Dostoievski dikkati çekecek etkin bir sahne düzenlemesiyle bu kökten ayrılığın yalanını açıkça ortaya serecektir.

Ruletin bilyesinin özelliği, onu bütün gözlerin hedefi haline getirecek olan şey, hareketinin kesinlikle önceden kestirilemez olmasıdır. Oysa, kişi bu fikre alışamaz, gerçekliğe karşı düşünmekten kendini alamaz, kaçınılmaz olarak hiçe inecek yöntemler hazırlamaktan kendini alamaz. O kadar ki, o küçücük nesne büyülediği gözlere durmadan bitmez tükenmez bir acı alay fırlatır.

Kitabın başlangıcında bu alçalmalara açıkça boyun eğenlerle, —kumarbazlarla — bu alçalmanın kendilerine ulaşamayacağım iddia edenler, —centilmenler— arasındaki ayırım son derece belirgindir. Kumar salonuna ilk kez girdiğinde Alexis Ivanovitch'i en çok etkileyen bu oldu işte., O sırada, kendi için değil, generalin üvey kızı Pauline Alexandrovna için oynuyordu. Kuramsal olarak, o anda tanımladığı ve çıkar gütmeden kumar oynayan o centilmenler durumundadır. Ne var ki, genç kızın kazanacağı paraya ne kadar önem verdiğini çok iyi bildiğinden, o da bulaşıcı kumar hastalığına yakalanır. Hizmet ettiği ve kendisini sinsice .yetkilendiren o aile içinde ona kumarbaz, dolayısıyla da kuşkulu yoldan çıkmış bir insan gözüyle bakılıyor. O aile ki aslında tıpkı onun gibi yapıyor, istencinin tamamiyle dışında bir olaydan, —bir büyükannenin ölümünden— para bekleyen, bu bekleyişte parayı tehlikeye • atan, her şeyi o iskambilin üzerine oynayan o aile tıpkı onun gibi davranıyor.

Önce general ve onun çevresindekiler hoş görünmeyi, aklı başında insanlar gibi davranmayı başarırlar. Oysa, hiç umulmadık ama, yine de ruletin kararından çok daha az önceden kestirilemeyen bir olay gelip bütün hesapları altüst eder: Büyükanne hiç haber vermeden çıkagelir ve yapacak başka işi yokmuş gibi, alelacele koşup kumar oynar. O andan sonra ve bütün orada kaldığı sürece onu o tutkusundan ayırmak olanaksız hale gelir, bütün aile bireylerinin aynı doymak bilmeyen gözlerle, masalarının çevresindeki kumarbazlar-

la aynı korkularla izlediği davranışlarım önceden kestirmek olanaksız hale gelir. Sehpanın üzerinde dönen küçük bilyenin bir acı alay olduğu gibi, büyükanne de bir acı alaya dönüşür. Onun gelişiyle kumar masasının insanları generalin ailesini tamamiyle ele geçirir. Kumarbazlarla kumarbaz olmayanlar arasındaki fark artık yok olmuştur.

Gazinoda yaşlı hanıma eşlik eden Alexis, sakınımlı olması için onu hâlâ inandırmaya çalışır ama, o hep aklına eseni yaptığından, Alexis'nin bütün öğütlerine karşın, bir kez daha sıfırın üzerine koyar ve hiç umulmadığı halde kazanır. Nesnede bulunan acı alay şimdi kendini duyurmak için bir ses sahibidir:

«Büyükanne utkulu ve saldırgan bir halle bana doğru dönerek:

«Bak, gördün mü!» dedi.»

O da şunu belirtir:

«Ben bir kumarbazdım: Bunu tam o anda kesinlikle hissettim.» Görüp işittiği şeyler yüzünden, koşulların oluşturduğu surat yüzünden, tutkusunun doğmasına engel olan bütün karşı çıkmalar ağırlıklarını yitirirler.

Çünkü Dostoievski, Alexis'sini hemen kumarbazlar takımına katmaktan kaçınır. Gerçekten de, generalin ailesinin bütün öbür bireylerinin sinsi sinsi yaptığını onun herkesin içinde, açıkça, kumar salonunun şiddetli ışığı altında ve kaba topluluğu altında yaptığını, gazino masasında olup bitenlerin, mirasları ve işleriyle, korkunç aynasının karşısında gözlerini kapatan bu yüksek sosyetenin dayandığı sistemin çıplak simgesi olduğunu göstermek ona yetmez, üstelik de bize falan, ya da filan kişinin, Alexis, ya da Fiodor'un rahat karanlıktan o mahvolma aydınlığına nasıl geçtiğini de göstermek ister.

Sorumluluk tamamiyle paylaşılmıştır, çünkü kumar ancak kendini ona kaptıran ihtiyaç içinde olduğu zaman, sefalet içinde, ya da sefaletin tehlikesi altında

bulunduğu zaman ciddi ve korkunç bir hal alır, gerçekten kumara dönüşür ve işte kumarın yüzkarası vurguladığı bu sefaletten gelir. Kumar, saygıyla para arasındaki ilişkiyi, —bu paranın çoğu zaman çevrelendiği akla aykırı gelen karanlık— en kuvvetli ışık altında ortaya serer. Alexis'nin gerçekten kumar oynaması, mah-

cubiyettendir, general tarafından kovulmuş olmasındandır ve küçük bilyenin kararlaştırdığı büyük paralar sayesinde saygının kumar masası çevresinde nasıl hızla elde edildiğini gör-mesindendir. Servetle birlikte saygınlığın da yıkılmasında ve şanssız kumarbazın talihsizliğine karşı artık gene ruletten başka çare bıılamamasındandır. Kendisini mahcubiyetten kurtaracak parayı yeteri kadar çabucak elde etmek için bir tek çaresi vardı: Son meteliğine kadar şansını denemek. Kumarın kendini ona kaptırmaya başlayan bir kimse için uğursuz hale gelmesi, birkaç saat içinde toplumsal konumu değiştirdiğini göz kamaştırıcı bir gerçeklikle saptamış olmasıdır, yitirdiğine, ya da kazandığına göre onun gazinodan çıkışına bakanlar için artık gerçekten aynı insan olmamasındandır. Saygınlığın, paranın nereden geldiği sorulmadan, bu derece paraya bağlı olan bir toplumda, kumar masası çok kısa bir zamanda çok para kazanılan tek yer olduğundan, onuru kırılan, aşağılanan bir kimse için başvurulacak tek yer olduğu söylenebilir. Centilmerılerse, onlar bu şekilde oynamadıklarından (onlar ancak servetleri tehlikeye düştüğü zaman gerçekten kumar oynamaya başlarlar) durumlarını yitirenleri, sefalete doğru yuvarlanmalarının içerdiği o utancın yaklaştığını hissedenleri saygılarını yeniden kazanmaları için beğenme-yip kınadıkları ve asla dikkate almak istemedikleri bu çıkar yola sapmaya zorlarlar. Ama, bu çıkar yol bir tuzaktır, bir ılgım bataklığıdır ki bu rahatsız ediciler içine batıp gömülürler.

Dostoievski için ruletle kürek mahkûmluğu arasındaki karşılaştırma işte bunun için zorunlu hale gelir. Kumarbazlar, gerçek kumarbazlar oraya asla kendi istekleriyle gelmemişlerdir, onları oraya bütün bunlarda bir eğlenceden başka bir şey görmeyen o centilmenler getirmiştir, talihleri ters dönme suçunu işledikleri için onları o işkence çarkına zincirle bağlayan o centilmenler.

Kumar oynuyorsa, bir oyuncak olduğu için oynuyordur. Onunla oynarlar, onunla alay ederler ve orıu oynatırlar. Alexis gazinoya sadece, generalin üvey kızı

Pauline'in eğer gerçekten kendisi oynarsa utanca gömüleceğinden kendi yerine oynamakla onu görevlendirdiği için gider, sonra da büyükanneye eşlik ettiği için ve böylece de o canlı ruletin karşısında gene-

ralin bütün ailesinin delegesi haline gelir. Artık kazansa bile bir türlü paçasını kurtaramayacağı o çarka herkes onu itmişti, çünkü bu haksız, para, çünkü ona onca saygınlık kazandıran o para onu eski kişiliğinden tamamiyle koparır, alçalmanın, mahcubiyetin başlattığı o.kopmayı bu para tamamlar. Böyle saygı gösterilen kişi kendisi değildir, sadece en ufak öykünün, en ufak bir ilintinin, en ufak bir gerçek sahip çıkma onu kendisine bağlamaksmn. rastlantıyla gökten, ya da cehennemden düşen o büyük paranın taşıyıcısıdır. Demek ki, kendini güçlendirmek için, kişiliğini sağlamlaştırmak için, «yüksek sosyetenin» içinde yer alabilmek için o paradan yararlanmayı başaramaz, çünkü kapısını açtığı o «yüksek sosyetes>nin hiç mi hiç önem vermediği o paranın kökeni, bütün bu «yüksek sosyete»nin gözden geçirilmesi ve mahkûm edilmesidir ona göre. istencinin bir bakıma boynu vurulmuştur, kendisi kendi için hareketi önceden kestirilemeyen bilyeye dönüşmüştür. Generalin dairesine gider. O bölmeye yerleşeceğini herkes düşünebilirdi, kendisi de bunu düşünüyor:

«Ama... o zaman başıma dünyanın en garip ve en aptal serüveni geldi.

«Acele acele generalin dairesine giderken, ansızın onların dairesinin hemen yakınında bir kapı açıldı ve birisi bana seslendi. Dul Bayan Cominges'di bu. Mile Blanche'm emri üzerine beni çağırmıştı. Genç kadının dairesine girdim.»

Bilye yandaki bölmeye yerleşti ve bunu kendisine fırlatan toplumun suratına fırlatmaktan başka bir şey yapamayacağı bir parayı gidip o Fransız kadınıyla har vurup harman savurdu.

«Yaşamım ikiye parçalanıyordu ama, bir gün önceden beri, bir kâğıt üzerine oynamaya alışmıştım.»

Çünkü kumar, Dostoievski'y e göre yalnızca parasal ilişkilerle saygınlık ilişkilerinin bir yansıması değildir; Batı Avrupa'da ise bu ilişkiler yalnızca parasal ilişkilere indirgenmiştir. Kumar aydınlatıcı gücünü genel olarak insan ilişkilerine, özel olarak da erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilere yayar ve

Dostoievski'de de son açıklamasını aşkın eğretilemesi olarak bulur. Demek ki, kumar masası bahsinin yerine bir gölgesi olduğu evlilik bahsini koyarak paçasını kurtarmayı umabilir.

Aslında, Alexis her şeyden önce Pauline kendisiyle oyna-14

dığı için kumar salonuna doğru gidiyor. Yaşamım Pauline üzerine oynamıştır; ister istemez makul bütün tahminleri aşan bir eylemdir bu.

«Geçen gün bana, Schlangenberg'de benim bir tek sözüm üzerine kendinizi tepetaklak aşağı atmaya hazır olduğunuzu söylediniz ve biz de şöyle bir bin ayak yükseklikte bulunuyorduk. Sadece söylediklerinizi gerçekleştirip gerçekleştirmediğinizi görmek için, bu sözü bir gün size söyleyeceğim ve emin olun ki yürekli davranacağım.»

işte verilen bu söz nedeniyle, oyun olsun diye, Alman barona hakaret etmesini istediği zaman ona boyun eğer, bu da onun büyük mahcubiyetine, onurunun kırılmasına neden olur. Kumar hapishanesinin kilidini onun üzerine kapatan Pauline'dir. kendisi de kumar oynadığı, küçük Fransızdan, İngiliz centilmenine geçtiğinden, kendisi de onu çirkeften kurtaracak durumda değildir. Alexis bu kumarda yitirdi, onu öbürüne mahkûm eden de budur işte.

Dostoievski'nin kızı Aimee, anılarında, babasının yaşamında kumar tutkusuyla gerçek Pauline arasında var olan yakın ilişkiyi vurgular:

«Dostoievski daha ilk Avrupa yolculuğunda ruletle tanışmıştı, hatta pek önemli bir para da kazanmıştı. Başlangıçta kumar onu pek çekmiyordu. Ancak, Pauline'le birlikte yaptığı ikinci yolculukta kumar tutkusu onu kıskıvrak yakaladı.»

Eğer Alexis kitabın sonunda kurtulmadıysa, kumar cehennemine gömüldüyse, Pauline'in kendisine hâlâ gösterdiği kaprisli ve uzak bağlılığa karşın yapayalnız olmasındandır. Dostoievski, yazıyı tamamlarken, başka bir kadın üzerine oynadı, kendisine stenograftık eden ve üç ay sonra evleneceği şu Anna üzerine oynadı. Son noktayı koyduğu, el yazmalarını polis komiserine emanet ettiği zaman, bahtsız kopyasını ona kurduğu kafes içinde hapis bıraktığını ve kendisinin kurtulacağını umar.

MICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

15

mekten kendini alamaz ve böylece kumarbaz yaşamı yeniden başlar. 1871 yılına kadar sürer bu. 28 Nisanda, Wiesbaden' de, kendisine gönderdiği bütün parayı yitirdikten sonra karısına şunları yazar.

«Ania, Ania, namussuz alçağın biri olmadığımı, kumar tutkusunun kemirdiği bir adam olmadığımı iyice aklına koy; ama, bu ılgımın şimdi artık kesinlikle dağıldığını, yok olduğunu da aklından çıkarma... O dişten kurtulduğumu hissediyorum...»

Gerçekten de bir daha kumar oynamayacaktır. Beladan kurtulma yolu en sonunda etkisini göstermişti.

MICHEL BUTOR

* **

Bununla birlikte, evlendiğinden iki ay sonra, borç yüzünden hapisle tehdit edilince, Rusya'dan kaçmak zorunda kaldı. Hasta, zavallı ve sürgün olduğu Dresden'den Hombourg'a git-BİRİNCİ BÖLÜM

Neyse, on beş gün ayrılıktan sonra işte döndüm. Bizimkiler Roulettenbourg'a (1) geleli üç gün oldu bile. Beni büyük bir sabırsızlıkla beklediklerini sanıyordum ama, yanılmışım. Generalin son derece rahat, serbest bir hali vardı; tepeden bakarak, büyüklenerek konuştu benimle, sonra da kız-kardeşine gönderdi. Ödünç para almanın bir yolunu buldukları açıkça belli. General benim varlığımdan rahatsız oluyormuş gibi geldi bana. Maria Philippova telaşlı, çok huzursuzdu; bana birkaç sözcük ya söyledi, ya söylemedi ama, hemen parayı aldı, saydı ve söylediklerimi sonuna kadar dinledi. Me-zeıılzov'ıı, küçük Fransızı ve bir de İngiliz! akşam yemeğine bekliyorlardı. Her zamanki gibi, ellerine para geçer geçmez hemen onu-bunu yemeğe çağırırlar: Moskova alışkanlığınca. Paulinc Alexandrovna beni görünce, neden o kadar uzun zaman ortalarda olmadığımı sordu ve yanıtımı beklemeden çekilip gitti. Elbette ki bunu bilerek yaptı. Bununla birlikte bir hesaplaşmamız gerek. Çünkü yüreğime oturdu bu.

Otelin dördüncü katında bana küçük bir oda verdiler. GENERALİN MAİYETİNDE olduğumu biliyorlar burada. Dikkati çekmeyi başarmışlar,

apaçık belli. Burada herkes generali altın babası zengin bir Rus soylusu sanıyor. Yemekten önce, daha başka bir sürü iş arasında, bozdurmam için

(1) Dostoievski önce başlık olarak: Roulettenbourg'ü seçmişti, yayımcısının ısrarı üzerine bunu değiştirdi.

KUMARBAZ

bin franklık iki banknot verdi. Onları otelin bürosunda bozdurdum. Şimdi artık, hiç değilse, tam bir hafta bize milyoner gözüyle bakacaklar. Gezmeye götürmek için gidip Micha'yla Nadia'yı aldım ama, tam merdivendeyken, general beni çağırttı; çocukları nereye götürdüğümü öğrenmesinin uygun olduğunu düşünmüştü. Hep söylerim ya, bu adam dosdoğru

yüzüme bakamaz; bunu o da isterdi ama, her seferinde ona

öylesine ısrarlı, yani küstah bir bakışla yanıt veririm ki, soğukkanlılığını yitirir, eli ayağına dolaşır.

Tumturaklı, parantezlerle dolu, sonunda iyice Arap saçına döndürüp bir türlü içinden çıkamadığı bir konuşmayla, çocukları gazinodan oldukça uzakta, parkta gezdirmem gerektiğini anlattı. En sonunda da, öfkelendi ve sert bir sesle bana:

«Yoksa, onları belki de rulete götürürdünüz.» dedi. Sonra da: «Bağışlayın beni ama,» diye ekledi, «henüz pek aklınız yerinde değil de oyun sizi çekebilir, kendinizi kap-tırabilirsiniz. Her ne kadar, sizin akıl hocanız değilsem, böyle bir rolü üstlenmeye de hiç niyetli olmasam da, gene de beni lekelememenizi istemek hakkımdır, hani dilim varıp da söy-leyebilsem...»

«Ama, pekâlâ biliyorsunuz ki param yok benim» diye yanıt verdim sakin sakin; «kumarda yitirebilmek için insanın parası olmalı.»

Hafifçe kızaran general:

«Size hemen para veririm» diye yanıtladı; bir süre çekmecelerini karıştırdı, defterine baktı: Bana yüz yirmi rubleye yakın borcu olduğu ortaya çıktı.

«Bu hesabı nasıl kapatacağız?» diye sürdürdü. «Bunları "taler"e (1) çevirmeli. Bakın, şimdilik şu yüz taleri alın,

yuvarlak bir hesap olur böylece; gerisini daha sonra veririm.»

Tek söz söylemeden parayı aldım.

«Sakın benim sözlerimden alınmayın, rica ederim, o kadar alıngansınız ki... Size bu uyarıda bulımdumsa, bu, denebilir ki, dikkatli olmanızı sağlamak içindi; buna da biraz hakkım vardır...»

Akşam yemeğinden az önce, çocuklarla dönerken atlı, arabalı bir kafileye rastladım. Bizimkiler bilmem hangi öreni gezmeye gidiyorlardı. Şahane iki araba, görkemli atlar! Madeınoiselle Blanche (1), Marie Philippovna ve Pauline'le birlikte arabaların birindeydi; küçük Fransız, İngiliz ve bizim general atla onlara eşlik ediyorlardı. Yoldan gelip geçenler onlara bakmak için duruyorlardı; büyük etki yapmışlar, dikkatleri üzerlerine çekmişlerdi; ne var ki bu general için kötü sonuç verecek. Ben hesapladım: Benim getirdiğim dört bin franga, ödünç almayı başardıkları açıkça belli olan parayı da ekleyerek şimdi yaklaşık yedi, sekiz bin frankları vardı; Madenıoisellc Blanche için bu çok azdı.

Mile Blanche annesiyle birlikte, bizim kaldığımız otele indi; bizim küçük Fransız da orada kalıyor. Garsonlar ona Sayın Kont diyorlar; Mile Blanche'ın annesi kendine Sayın Kontes dedirtiyor. Sonunda, kimbilir, belki gerçekten de kont ve kontestirler, belli olmaz.

Yemekte bir araya geleceğimiz zaman Sayın Kont'un beni tanımayacağından kesinlikle emindim. Elbette ki, general tanışmamızı, ya da en azından beni ona tanıtmayı aklının ucuna bile getirmeyecekti; Sayın Kont Rusya'da yaşamıştı, orada

(1) Eski bir gümüş Alman parası. (Çeviren)

(1) Konuşmaların akışına bağlı kalarak, yabancı dilden sözcükleri italik olarak belirttik. Yazarın vurgulamak istediği kesimler büyük hamilerle belirtilmiştir. (Çeviren)20

dedikleri gibi, bir "oııtchitel'in (1) »e önemsiz bir kişi olduğunu bilir. Hem zaten, .beni çok iyi tanır. Ama, şurası bir gerçek ki, beni yemeğe beklemiyorlardı; general hiç kuşkusuz emir vermeyi unutmuştu, yoksa beni mutlaka otelin tabldotuna gönderirdi. Ben kendiliğimden geldim ve generalin hiç de hoşnut olmayan bakışıyla karşılaştım. Zavallı Marie Philip-povna bana hemen bir yer gösterdi; ne var ki B. Astley'le karşılaşmam beni bu kötü durumdan kurtardı, olayların zoruyla, ben de onların toplumuna katılmak zorunda kaldım.

Bu garip adamla ilk kez Prusya'da karşılaştım; bir kompartımanda karşılıklı oturuyorduk; arkadaşlarımın yanına gidiyordum; sonra onu Fransız sınırında, sonra da İsviçre'de gene gördüm: Demek ki on beş günde iki kez, işte şimdi de Roulettenbourg'da onu yeniden bulmuştum! Ben ömrümde onun kadar utangaç bir adam görmedim; aptallığa vardıracak derecede utangaçtır, bunu da çok iyi bilir, çünkü hiç de aptal değildir. Zaten son derece sakin huylu ve pek sevimlidir. Prus-ya'daki ilk karşılaşmamızda onu konuşturmuştum. Bana o yaz Kuzey Burnu'nu gezdiğini ve Nijni-Novgorod fuarını görmeyi pek arzu ettiğini söylemişti. Generalle nasıl ilişki kurduğunu bilmiyorum; Paulinc'e deliler gibi âşık olduğunu sanıyorum. Paıiline içeri girince adam pancar gibi kıpkırmızı oldu. Sofrada benim yanımda oturmaktan pek memnun ve öyle sanıyorum ki daha şimdiden beni yakın bir dostu gibi görüyor.

Yemek sırasında küçük Fransız aşın derecede kasılıp kurumlandı. Herkese karşı horgörüyle ve saygısızca davranıyor. Çok iyi anımsarım, Moskova'da göz boyamaktan pek hoşlanırdı. Rus maliyesi ve siyasası üzerine bitmez tükenme/, konuşmalar yaptı. General bir-iki kez ona karşı çıkmaya yel-

(1) Oıılchitel: Evlerde eskiden gençleri yetiştiren öğretmen ve eğitici. (Çeviren)

tendi ama, onun gözündeki saygınlığını büsbütün yitirmemek için pek çekinerek ve belli belirsiz bir biçimde.

Çok garip bir ruh durumu içinde bulunuyordum. Söylemeye gerek yok: Daha yemeğin ortasına varmadan kendi kendime şu alışılmış ve ezeli soruyu

sormuştum bile: «Şu generalin peşinden ne diye sürüklenip duruyorum, kuzum? Bit hayli zaman var ki onlardan ayrılmış olmalıydım!» Arada sırada Pauline Alexandrovna'ya bir göz atıyordum; onun benimle zerre kadar ilgilendiği yoktu. En sonunda, sabrım taştı, tepemin tası attı, bir saygısızlık yapmaya karar verdim.

Önce, pat, diye tepeden inme bir biçimde, bana soru yöneltilmeden, avaz avaz konuşarak söyleşiye katıldım. Özellikle de küçük Fransızla dalaşmaya çalışıyordum. Generale doğru döndüm ve bir giriş yapmadan, yüksek ve anlaşılır bir sesle (hatta öyle sanıyorum ki onun sözünü bile kestim), ona bu yaz Rusların hemen hemen tabldotta yemek olanağından yoksun bulunduklarını belirttim. General şaşkın bakışlarını bana dikti.

«Eğer kendinize şu kadarcık saygınız varsa» diye sürdürdüm, «kaçınılmaz biçimde hakaretlere uğrarsınız, açık açık hakaretlere katlanmalısınız. Paris'te, Rhin kıyılarında ve hatta İsviçre'de, lokanta masalarım Polonyalılar ve tıpatıp onların benzeri olan küçük Fransızlar öylesine kapışmışlar ki, eğer Rıssanız, bir tek sözcük söyleme olanağını bulamazsınız bile.»

Bunları Fransızca söylemiştim. General şaşırıp kalmış bir durumda bana bakıyordu, kızması mı, yoksa sadece bu derece kendimden geçmiş olmama şaşması mı gerektiğini bilemiyordu.

«Hiç kuşkusuz, birisi size bir ders vermiş olmalı!» dedi küçük Fransız horgören ve ilgisiz bir tavırla.

«Paris'te önce bir Polonyalıyla, sonra da Polonyalıyı destekleyen bir Fransız subayıyla kavga ettim» diye yanıt ver-22

KUMARBAZ

dini. «Sonra da, bir monsignor'un kahvesine tükürmeme ramak kaldığım anlatınca Fransızların bir bölümü benden yana oldu.»

General azametli bir şaşkınlıkla:

«Tükürmek mi?» diye sordu; hafta bakışlarını odanın çevresinde dolaştırdı. Küçük Fransız kuşkulu bir gözle beni süzdü.

«Elbette ya» diye yanıt verdim. «Kırk sekiz saat süresince, bizim olay için belki de Roma'ya bir sıçramam gerekeceğini sandım, bu nedenle de pasaportumu vize

ettirmek amacıyla Paris'teki Papalık büyükelçiliğine gittim. Orada, sıska mı sıska, ellisine merdiven dayamış don yağı suratlı küçük bir papaz karşıladı beni. Beni dinledikten sonra, terbiyeli ama, son derece soğuk ve sert bir sesle beklememi rica etti. Acelem vardı ama, elbette ki oturdum, cebimden "Opinıon nationale" gazetesini çıkarıp, Rusya aleyhine zehir zemberek bir eleştiriyi okumaya başladım. Bu arada, birisinin yandaki odadan monsignor'un yanına gittiğini işittim; benim rahibin ona kandilli temennalar yaptığını gördüm. İsteğimi yineledim; daha da sert bir sesle, bana beklememi rica etti. Bir süre sonra içeri bir ziyaretçi girdi, bu bir Avusturyalıydı; onu dinledikten sonra, hemen, hiç bekletmeden yukarı götürdüler. O zaman sinirlendim; ayağa kalktım, rahibe yaklaşıp, itiraz götürmez bir sesle mademki monsignor gelenleri kabul ediyordu, benim de işimi yapıverir, dedim. Bunun üzerine, rahip sonsuz bir şaşkınlık haliyle döndü. Beş para etmez bir Rus nasıl olur da kendini monsignor'un konuklarıyla bir tutar, işte adamın aklı bunu bir türlü almıyordu. Daha küstah bir sesle ve bana hakaret edebilmekten zevk alıyormuş gibi, beni tepeden tırnağa süzdü ve: «Monsignor'un sizin hatırınız için kahvesinden vazgeçeceğini sanmıyorsunuzdur, herhalde?» diye diye haykırdı. Bunun üzerine ben de bağırdım, hem de ondan daha da yüksek sesle: «Bilin ki sizin monsignor'unuzun kahvesinin içine tükürürüm ben! Umrumda bile değil! Eğer be-

nim pasaport işini bir an önce bitirmezseniz, onu kendim gidip görürüm!»

«Nasıl! Tam da bir kardinali huzuruna kabul ettiği anda mı!» diye ciyak ciyak bağıran rahip dehşetle yanımdan uzaklaştı; hemen kapıya koştu ve beni içeri bırakmaktansa ölmeyi yeğlediğini anlatmak için kollarını haç gibi iki yana açtı. O zaman ben de sapkın mezhepli ve barbar olduğumu, bütün piskoposları, kardinalleri, monsignor'ları gecelik kavuğuma dinletmesini haykırdım yüzüne karşı. Kısacası, boyun eğmediğimi gösterdim. Rahip bana sonsuz kin dolu bir bakış fırlattı, pasaportumu kaptı, yukarı götürdü. Bir dakikaya kalmadan, vizemi almıştım. «Şurada, yanımda, görmek ister misiniz?»

Pasaportumu çıkarıp papalık vizesini gösterdim. «Bununla birlikte...» diye başladı general.

«Sizi asıl kurtaran, sapkın mezhepli ve barbar olduğunuzu söylemenizdir» dedi küçük Fransız hafif bir gülmeyle. «Bu hiç de aptalca değildi.»

«Canım, elbette ki dut yemiş bülbül gibi duran, daha da olmazsa, vatanlarını yadsımaya hazır, dikilip kalan şu sizin Ruslar gibi yapamam ya. Hiç değilse Paris'te, rahiple dalaşmalarımı kendilerine anlattığımda, benim oteldeki kimseler bana daha da fazla saygı gösterdiler. Otelin lokantasında bana karşı en sevimsiz davranan kişi, çam yarması Polonyalı, arka planda kayboldu. Bir Fransız avcısının sadece tüfeğini ateşleyip kurşunlan boşaltmak amacıyla 1812'de silah çektiği bir adamı iki yıl önce gördüğümü söylediğim zaman Fransızlar gık bile diyemediler. Bu adam o zamanlar on yaşında bir çocukmuş; ailesi Moskova'dan ayrılmaya vakit bulamamıştı.»

«Olmaz öyle şey!» diye patladı küçük Fransız; «bir Fransız askeri bir çocuğa ateş etmez.»

«Ama, yine de böyle bir şey oldu» diye yanıtladım, «bunu24

KUMARBAZ

bana saygıdeğer bir emekli binbaşı anlattı, yanağındaki yara izini de kendi gözümle gördüm.»

Fransız ağız kalabalığıyla konuşmaya başladı. General onu desteklemek istedi ama, bir örnek olarak, 1812'de Fransızlar tarafından tutsak edilen General Perovski'nin (1) Anılarını okumasını öğütledim ona. Sonunda, Marie Philippovna konuşmayı çevirmek amacıyla başka bir konuya geçti. General bana fena halde öfkelenmişti, çünkü Fransızla ben neredeyse avaz avaz bağırmaya başlıyorduk. Buna karşılık, kavgamız B. Astley' in pek hoşuna gitmişe benziyordu; sofradan kalkınca kendisiyle birlikte bir kadeh içki içme önerisinde bulundu bana.

Gece, Pauline Alexandrovna'yla istediğim gibi on beş dakika konuşabildim. Söyleşimizi gezinti sırasında yaptık. Herkes parktan geçerek gazinoya gitmişti. Pauline fıskiyenin karşısındaki sıraya oturdu, Nadia'nın da gidip biraz uzakta öbür çocuklarla oyun oynamasına izin verdi. Ben de Micha'yı havuzun yanına

gönderdim, böylece en sonunda yalnız kalabildik.

Başlangıçta, elbette ki, işlerden söz ettik. Kendisine topu topu yedi yüz florin verince, Pauline bir iyice kızdı. Paris' te elmaslarına karşılık en azından iki bin florin ödünç alabildiğime kesinlikle inanmıştı.

«Her ne pahasına olursa olsun, paraya ihtiyacım var* dedi. «Ne yapıp edip, mutlaka para bulmalı, yoksa mahvolurum.»

Yokluğum sırasında nelerin olup bittiğini sordum ona.

«Hiçbir şey olmadı, sadece Petersburg'dan iki haber aldık: Önce, büyükannenin ağır hasta olduğunu, iki gün sonra da, belki ölmüş olduğunu. Bunları Timothee Petrovitch'den

(1) Dorodino savaşından sonra Fransızlara tutsak düşmüştü, Anı-hin o sıralarda Moskova'da yayınlanmıştı.

öğrendik» diye ekledi Pauline, «yalan yanlış konuşmayan bir adamdır o. Haberin doğrulanmasını bekliyoruz.»

«Demek ki burada herkes bekleyiş içinde?» dedim.

«Evet, her şey ve herkes; altı aydan beri bundan başka umudumuz kalmadı.»

«Siz de mi bunu umuyorsunuz?» diye sordum.

«Oh! Ben onun akrabası filan değilim ki, generalin üvey kızıyım ben. Ama, eminim, vasiyetnamesinde beni unutmaz.»

«Öyle sanıyorum ki elinize büyük bir miktarda para geçecek,» dedim destekleyici bir sesle.

«Evet, beni çok severdi ama, bu güvence nereden geliyor, kuzum?»

«Buraya bakın» diye sorusunu soruyla yanıtladım. «Bana öyle geliyor ki, markimiz sizin bütün aile gizlerinizi biliyor, ne dersiniz?»

«Bu sizi ilgilendiriyor mu?» diye soran Pauline bana soğuk ve öfkeli bir halle baktı.

«Elbette ilgilendirir; eğer yanılmıyorsam, general ondan ödünç para almanın bir yolunu buldu bile.»

«Tahminleriniz doğru.»

«Eğer büyükanne öyküsünü bilmeseydi, ona para verir miydi? Sofrada farkına vardınız mı? Büyükanneden söz ederken tam üç kez ona babouünka (1) dedi. Ne sevimli bir içtenlik, ne yakınlık!»

«Evet, hakkınız var. Benim de mirasa konacağımı öğrenir öğrenmez bana evlenme önerisinde bulunacak. Öğrenmek istediğiniz buydu, değil mi?»

«Henüz size evlenme önerisinde bulunma aşamasında mı? Uzun zamandan beri bu işe aday olduğunu sanıyordum.»

Pauline:

«Böyle olmadığını siz de pekâlâ biliyorsunuz!» diye kar-

(1) Büyükannenin sevecen küçültülmüşü.

şılık verdi öfkeyle. Bir dakika suskunluktan sonra: «Bu İn-gilize nerede rastladınız?» diye sürdürdü.

«Bu soruyu bana soracağınıza kesinlikle emindim.» B. Astley'le, yolculuk sırasında, daha önceki karşılaşmalarımı ona anlattım.

«Çok çekingen ve duygusaldır, elbette ki size de deli gibi âşık.»

Pauline: «Evet, bana âşık» diye yanıt verdi.

'«Üstelik Fransızdan da on kez daha zengin. Hem bakalım Fransızın gerçekten serveti var mı? Bu hiç de kuşku dışı değil.»

«Kesinlikle. Bir şatosu var. General dün bunu bana doğruladı. Eh, öyleyse, bu size yeterli mi?»

«Sizin yerinizde olsam, İngilizle evlenirdim.»

«Neden?» diye sordu Pauline.

«Fransız daha yakışıklı bir genç ama, soysuz kopuğun biri; oysa İngiliz dürüst bir adam, üstelik de on kez daha zengin» dedim kesin bir sesle.

«Orası doğru ama, Fransız marki, daha da kafalı» diye karşılık verdi sakin sakin.

«Buna kesinlikle emin misiniz?» diye sürdürdüm aynı tonla.

«Kesinlikle eminim.»

Sorularım Pauline'in hiç hoşuna gitmiyordu, yanıtının tonu ve garipliğiyle beni öfkelendirmek istediğini anlıyordum; bunu hemen ona söyledim.

«Doğru, sizi kudurtmak hoşuma gidiyor. Sadece bütün bu soruları ve varsayımları bana yöneltmekte bir sakınca görmemiş olmanızla bana bir ödün vermeniz gerekiyor.»

«İşte ben de istediğim bütün sorulan size sorma hakkını kendimde görüyorum» diye karşılık verdim sakin sakin, «çünkü onlara istediğiniz fiyatı ödemeye hazırım ve çünkü artık kendi yaşamıma hiç mi hiç önem vermiyorum.»

KUMARBAZ

27

Pauline kahkahayla güldü:

«Geçen gün bana, Schlangenberg'de, benim bir tek sözüm üzerine kendinizi tepetaklak aşağı atmaya hazır olduğunuzu söylediniz ve biz de şöyle bir bin ayak yükseklikte bulunuyorduk. Sadece söylediklerinizi gerçekleştirip gerçekleştirmediğinizi görmek için, bu sözü bir gün size söyleyeceğim ve emin olun ki yürekli davranacağım. İşte tam da size onca şeye izin verdiğim için sizden nefret ediyorum, bir de bana kaçınılmaz derecede gerekli olduğunuz için daha da nefret ediyorum. Ama, size gene ihtiyacım var. Demek ki sizin canınızı bağışlamalıyım.»

Pauline ayağa kalktı. Pek öfkelenmişe benziyordu. Son zamanlarda

konuşmalarımızı hep bu öfke ve kin, yapmacıksız kin havasıyla noktalıyordu.

Durumu açıklığa kavuşturmadan gitmemesi isteğiyle ona:

«Mile. Blanche'm kim olduğunu sormama izin verir misiniz?» dedim.

«Bunu pekâlâ biliyorsunuz. Yeni hiçbir şey yok. Mile. Blanche hiç kuşkusuz generalle evlenecek, elbette ki büyükannenin ölümü doğrulanırsa. Çünkü hem Mile Blanche, hem annesi, hem de kardeş torunu olduğu marki, hepsi iflâs ettiğimizi pekâlâ biliyorlar.»

«General de ona çılgınlar gibi âşık, değil mi?»

«Şimdi söz konusu olan o değil. Beni dinleyin ve şunu iyice aklınızda tutun: Şu yedi yüz florini alın, gidip kumar oynayın; rulette benim için elinizden geldiğince kazanın; şimdi her ne pahasına olursa olsun bana para gerek.»

Bu sözlerden sonra, Pauline, Nadia'yı çağırdı ve bütün bizim kumpanyanın bulunduğu gazinoya gitti. Ben soldaki ilk patikaya saptım. Dalgındım, şaşkınlıktan bir türlü kendimi kur-taramıyordum. Bu gidip rulet oynama buyruğu beni adeta ser-semietmişti. Garip ama, düşünecek onca konu varken, kendimi bütünüyle Pauline'e karşı olan duygularımın incelenme-30

KUMARBAZ

KUMARBAZ

31

Oyun salonuna girdiğim zaman (ömrümde ilk kez), oynamaya karar veremeden bir süre kalakaldım. Üstelik, kalabalık da beni durduruyordu. Ama, kimse olmayıp da yalnız başıma kalsaydım bile, öyle sanıyorum ki oyuna başlayacak yerde çekilip giderdim. Yüreğim çarpıyordu, itiraf ediyorum, soğukkanlılığımı da yitirmiştim. Uzun zamandan beri inanmış ve karar vermiştim ki Roulettenbourg'a geldiğim gibi oradan gitmeyecektim; yazgımda kaçınılmaz olarak kökten ve kesin bir olay meydana gelecekti. Bu gereklidir ve öyle de olacak. Rulete bağladığım bu umut ne kadar gülünç olursa olsun, kumardan herhangi bir şey beklemeyi saçma bulan o genellikle kabul edilen kanıyı daha da gülünç buluyorum. Neden kumar para bulmanın herhangi bir başka yolundan, sözgelimi ticaretten, daha kötü, daha beter olacakmış? Yüz kişiden birinin

kazandığı bir gerçek. Ama, bütün bunlar benim umurumda mı, kuzum!

Her ne olursa olsun, o akşam önce iyice gözleyip incelemeye, ciddi hiçbir girişimde bulunmamaya karar vermiştim. Eğer bir şey olursa, bu sadece rastlantıyla, ayaküstü geçerken olabilirdi, umduğum buydu benim. Üstelik de, asıl oyunu incelemem gerekiyordu; çünkü ruletin sayısız tanımlamalarına karşın —bunları her zaman öyle büyük bir doymazlıkla okumuşumdur ki—, kendi gözlerimle görmeden kullanılışından hiçbir şey anlayamazdım.

İlk anda, her şey bana pis, tinsel olarak pis ve iğrenç göründü. Kumar masalarına onlarca, hatta yüzlerce saldıran o açgözlü ve kaygılı suratlardan söz etmek istemiyorum. Doğrusu ya, en kısa zamanda ve olabildiğince çok kazanma isteğinde kirli hiçbir şey görmüyorum. Kendisine küçük paralarla kumar oynadıklarını söyledikleri zaman: «Bu daha da beter, çünkü bu aşağılık bir doymazlıktan gelir» yanıtını veren o karnı tok sırtı pek ahlakçının fikrini hep aptalca bulmuşıtm-dur. Sanki aşağılık doymazlıkla, üstün doymazlık tek ve aynı

şey değilmiş gibi! Bu bir orantı sorunudur. Rothschild'in gözünde aşağılık ve adi olan benim gözümde büyük zenginliktir, kazançlarla yitiklere gelince de, kişilerin, sadece rulette değil ama, her yerde, bir tek nedeni vardır: Kazanmak, ya da başkasından bir şey almak. Kazanç ve çıkarın kendisi iğrenç midir? Bu da başka bir sorun. Bunu burada çözümleyecek değilim. Ben kendim de kazanma isteğine en üstün derecede tutkun olduğumdan, bütün bu açgözlülük, ya da isterseniz açgözlülüğün bütün o iğrençliği, alçaklığı, daha kumar salonuna adım attığım anda, denebilir ki, bana daha yakın, daha aşinaydı. Başkalarının önünde sıkılıp rahatsız olmadan, açıkça ve ölçüsüzce davranmaktan daha güzel bir şey yoktur. Kendi kendini aldatmak neye yarar ki? İşte bu uğraşıların en yararsızı, en yersizidir. Bütün bu ayak takımı arasında ilk bakışta en hoşa gitmeyen şey ağırbaşlılık, ciddiyet, hatta kumar masalarını çevrelemekte bütün bu insanların gösterdikleri saygıydı. İşte bu yüzdendir ki burada kötü türden kumarla, rabıtalı bir adam için sakıncası bulunmayan kumar arasında pek belirli bir ayrım vardır. İki tür kumar vardır: Centilmenlerin kumarıyla halk tabakasının kumarı, ayak takımına yaraşan açgözlü kumar. Burada sınır çizgisi pek belirlidir, temelde o kadar da iğrenç ve utanç vericidir ki! Sözgelimi, bir centilmen beş, ya da on altın sürebilir, pek ender olarak daha fazlasını oynar; eğer çok zenginse bin franga kadar çıkabilir ama, bu sadece kumar içindir, eğlenmek için, kazanç, ya da yitik sürecini izlemek içindir; asıl kazanma olgusuyla zerre kadar ilgilenmez. Eğer kazanırsa, sözgelimi, kahkahayla gülmeye, çevresinde bulunanlardan birine düşüncelerini söylemeye, ya da hatta sürülen parayı iki katına çıkararak bir kez

daha oynamaya başlayabilir ama, sadece merak ettiği için, şansları gözlemek için, hesaplar yapmak içindir, adi bir kazanma isteğiyle değil. Kısacası, rulette, ya da otuz ve kırk'ia, bütün kumar masalarını sadece kendi keyfi için düzenlenmiş bir eğlence

KUMARBAZ

gibi görür. Bankonun dayandığı istekleri ve tuzakları aklına bile getirmiyordur. Hatta bütün öbür kumarbazların, bir tek florin için tirtir titreyen bütün o cebi delik insanların kendisi gibi zengin olduklarını ve sadece oyalanmak ve vakit geçirmek için oynadıklarını düşünmek onun için çok şık olurdu. Gerçeğin bu kesin bilisizliği, insanlar konusunda bu yalın görüşler, kuşkusuz ki en soylu görüşler ve düşünceler olurdu.

Kızlarını, on beş, on altı yaşlarında dal gibi narin, masum çocukları, öne doğru iten, elerine birkaç altın sıkıştırıp* onlara kumarın gidişini öğreten anneler görüyordum. Küçük hanım kazanıyor, ya da yitiriyordu ve sevinçten etekleri zil çalarak, dudaklarında hep gülümsemeyle çekiliyordu. Bizim general sağlam gerçeklere dayanan bir güvenle kumar masasına yaklaştı; kendisine bir sandalye uzatmak için bir uşak atıldı ama, aldırış etmedi; ağır ağır para kesesini çıkardı, içinden ağır ağır üç yüz frank tutarında altın alıp karanın üzerine koydu ve kazandı. Kazancını toplamadı, masada bıraktı. Yeniden kara çıktı; bu kez de gene sürdüğü parayı bıraktı ve üçüncü seferinde kırmızı çıkınca, bir çırpıda bin iki yüz frank yitirdi. Kendine son derece hakim, gülümseyerek çekildi. Kesinlikle eminim ki yüreği allak bullaktı ve sürülen para iki, ya da üç katına çıkmış olsaydı buna dayanamaz, heyecanım belli ederdi. Zaten, benim yanımdaki bir Fransız dingin bir yüzle, kılı bile kıpırdamadan yaklaşık otuz bin frangı önce kazandı, sonra da yitirdi. Gerçek bir centilmen bütün servetini yitirse bile, kesinlikle heyecanlanmamalıdır. Para centilmenin o kadar altında kalmalıdır ki bununla ilgilenmeyi hemen hemen düşünmez bile. Elbette ya, bütün bu ayak takımının içinde çırpındığı çamuru ve dekoru bilmezlikten gelmek son derece soylu bir davranıştır. Bununla birlikte, karşıt davranış da kimi zaman onun kadar kibardır: Fark etmek, yani cep dürbününün ucuyla da olsa,

bütün bu haşarata bakmak ve hatta onu incelemek ama, bütün bu kalabalığı ve bütün bu

çamuru bir çeşit eğlence gibi, centilmenlerin dinlenmesi için düzenlenmiş bir temsil gibi görerek. İnsan kendisi de bu kalabalığa karışabilir ama, orada bir seyirci olarak bulunduğu ve onun bileşimine zerre kadar katılmadığı kesin inancıyla çevresine bakabilir. Zaten, aşırı ısrarla incelemek de uygun düşmez: Bu da gene bir centilmene yakışmaz, çünkü her ne olursa olsun, bu gösteri sürekli bir dikkate değmez. Genellikle de, bir centilmen için fazla sürekli bir dikkate değer pek az gösteri vardır. Oysa, bana öyle geliyordu ki, tanı tersine, bütün bunlar son derece ısrarlı bir dikkate değerdi, özellikle de sadece incelemek için değil de kendisi de içtenlikle ve iyi niyetle bütün bu ayak takımına katılmaya gelen bir kişi için. Benim en gizli tinsel inançlarıma gelince, sözünü ettiğim inançlar içinde elbette ki onların yeri yok. Kabul; bunu vicdanımı rahatlatmak için söylüyorum. Ama, şunu belirteceğim: Şu son zamanlarda, düşüncelerimle eylemlerimi herhangi bir tinsel ölçüte uydurmakta şiddetli bir isteksizlik duyuyordum. Başka bir yöne sürükleniyorum...

Ayak takımı gerçekten de pek ahlaksız biçimde oynuyor. Hatta kumar masasının çevresinde en adi gizli küçük hırsızlıkların sık sık meydana geldiğini düşünmekten bile geri kalmıyorum. Masanın uçlarında oturan krupiyeler sürülen paraları gözetiyorlar ve hesaplar yapıyorlar, ezici bir çalışma içindeler. İşte .bunlar da eşsiz ahlaksızlardandır! Çoğunluğu Fran-sızdır bunların. Hani bu gözlemleri yapıyorsam, ruletin bir tanımlamasını vermek için değil; gelecekte nasıl davranacağımı bilmek için ortama uymaya çalışıyorum. Sözgelimi, bir elin masanın üzerinden ansızın uzanıp sizin kazandıklarınızı kendine mal ettiğini görmekten daha olağan bir şeyin bulunamayacağım fark ettim. Ardından 'bir kavga çıkıyor, çoğu zaman da çığlıklar kopuyor ve... siz siz olun sakın tanık filan göstererek paranın size ait olduğunu kanıtlamaya kalkışmayın, sonra karışmam haa!

KUMARBAZ

Başlangıçta bütün bu komedi benim için anlaşılmaz, içinden çıkılmaz bir şeydi;

sadece iyi kötü anladım ki, sayıların üzerine, tek ve çiftlerin üzerine, bir de renklerin üzerine para konuyordu. O akşam Pauline Alexandrovna'nm parasından aldığım yüz florini sürmeye karar verdim. Kumara kendimden başkaları için yaklaştığım düşüncesi beni şaşkına çeviriyordu. Bu son derece can sıkıcı bir duyguydu, bundan bir an önce kurtulmak istiyordum. Her an, Pauline için başlamakla kendi şansımı baltaladığım izlenimine kapılıyordum. Hemencecik boş inanç salgınına yakalanmadan kumar masasına yaklaşmak gerçekten de olanaksız mıydı, kuzum?

İlk olarak, beş frederik, yani elli florin çıkarıp çift sayının üzerine koydum. Sehpa döndü ve on üç çıktı... yitirmiştim. Acılı bir duygunun pençesinde kıvranarak, sadece bu işi bir an önce bitirip de çekilip gitmek amacıyla kırmızının üzerine gene beş frederik koydum. Kırmızı çıktı. On frederik koydum... Gene kırmızı çıktı. Bütün parayı bıraktım... Gene kırmızı kazandı. Kırk frederik aldım, bunlardan yirmi tanesini ne çıkacağını bilmeden, ortadaki on iki numaranın üzerine koydum. Bana üç katını ödediler. Benim on frederik ansızın seksen oluvermişti. Ama, o zaman öylesine dayanılmaz garip bir duyguya kapıldım ki, hemen oradan ayrılmaya karar verdim. Kendim için oynaşanı böyle oynamazdım gibi geliyordu bana. Bununla birlikte seksen frederikimi gene çift sayının üzerine koydum. Bu kez dört çıktı: Bana gene seksen frederik verdiler, ben de yüz altmış frederiki cebime koyarak Pauline Alexandrovna'yı aramaya gittim.

Hepsi parkta geziniyorlardı, Pauline'i ancak akşam yemeğinde görebildim. Bu kez Fransız orada yoktu, general de rahat rahat keyfine bakabildi; bu arada, beni kumar masasında görmek istemediğini bana bir kez daha belirtmeyi gerekli gördü. Ona göre, eğer büyük para yitirirsem saygınlığı ağır şekilde lekelenirdi.

«Çok kazansaydınız, ben gene lekelenirdim» diye ekledi büyük bir ciddiyet havası takınarak. «Elbette ki, işlerinize karışmaya hakkım yok ama, kabul edin ki...» Her zaman yaptığı gibi, tümceyi havada bıraktı.

Ona sert bir şekilde çok az param olduğunu, bu nedenle de, kumar oynamaya başlasam bile, öyle gösterişli biçimde yitiremeyeceğimi söyledim. Odama, çıkarken, kazandığı parayı Pauline'e verme fırsatını buldum ve bir daha onun için kumar oynamayacağımı kendisine bildirdim.

Kaygılı bir sesle: «Neden, a canım?» diye sordu.

Ona şaşkınlıkla bakarak: «Çünkü kendim için oynamak istiyorum» diye karşılık verdim, «hem de bu beni rahatsız ediyor.»

«Demek ki ruletin sizin tek kurtuluş çareniz olduğuna inanmakta ayak diriyorsunuz, öyle mi?» diye sordu alaycı bir halle.

Ben de ona büyük bir ciddiyetle, bunun gerçek olduğunu söyledim; benim kesinlikle, şaşmaz bir biçimde kazanma inancıma gelince, bunun gülünç görüneceğini kabul ediyordum, «ama, beni rahat bıraksınlar, kuzum!»

Pauline Alexandrovna o günün kazancını benimle bölüşmek için direndi ve bu koşullar altında kumar oynamayı sürdürmemi önererek bana seksen frederik uzattı. Kesinlikle reddettim ve ona açıkça anlattım ki, başkaları için oynayamadığım istemediğimden değil de yitireceğimden emin olduğum içindi.

«Oysa, ben de ne kadar aptal olursam olayım, artık ruletten başka hiçbir umudum yok» dedi düşünceli bir halle. «İşte bu yüzden mutlaka kumarı sürdürmelisiniz, benimle ortaklaşa oynarsınız, bunu elbette ki yapacaksınız.»

Bu sözler üzerine, itirazlarımı dinlemeden, yanımdan ayrıldı.36

KUMARBAZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bununla birlikte, dün, kumardan bana tek söz bile etmedi. Genellikle de benimle konuşmaktan kaçındı. Bana karşı tutumunu değiştirmedi. Karşılaştığımız zaman hor gören ve kinci, bilmem nasıl bir şeyle karışık hep o aynı mutlak patavatsız, beni adam yerine koymayan davranış. Kısacası, bana karşı duyduğu tiksintiyi gizlemeye bile uğraşmıyor, bunu çok iyi görüyorum. Buna karşın, bana ihtiyacı olduğunu ve bilmediğim bir amaçla beni elinin altında bulundurduğunu da gizlemiyor. Aramızda garip ilişkiler kuruldu, herkese karşı gösterdiği kendini beğenmişlik ve hor görme göz önüne alınırsa, bu ilişkilerin çoğuna hiçbir anlam veremiyorum. Sözgelimi, kendisini çılgınlar gibi sevdiğimi çok iyi biliyor; hatta kendisine yakıcı tutkumdan söz etmeme bile izin veriyor; ona sevgimden serbestçe ve hiçbir engelsiz söz etmeme izin vermekle de beni adam yerine koymadığını, hor gördüğünü pek güzel belli ediyordu. «Senin duygularına o kadar önem vermiyorum ki, bütün söylediklerin, bütün hissettiklerin umurumda bile değil der gibiydi. Eskiden de bana . işlerinden söz ederdi ama, hiçbir zaman bütünüyle açık yürekli değildi. Dahası, bana olan hor görüsüne şu türden incelikler de katardı: Sözgelimi, yaşamındaki filan olaydan, ya da kendisine ciddi korkular veren bir durumdan haberim olduğunu bilirdi; eğer amacına

ulaşmak için beni tutsak, ya da ulak olarak kullanma gereksinimini duyarsa bu olayların bir bölümünü kendisi anlatırdı bana. Ama, bana sadece ulak gibi kullanılan bir adamın bilmesi gereken kadarını açıklıyordu, olayların bütün bağlantısını henüz bilmiyorsam, onun sıkıntıları ve kaygılarıyla üzülüp tasalandığımı görse de dostça bir açık sözlülükle beni tamamiyle rahatlatma tenezzülünde bulunmazdı hiçbir zaman. Oysa, bana sık sık nazik ve hatta tehlikeli görev-

ler yüklediğine göre, bana kalırsa, benimle açık sözlü olmalıydı. Ama, benim duygularım, onun korku ve telaşlarına yürekten katılmanı, onun tasa ve başarısızlıklarının bana belki de onunkinin üç katını çektirdiği kaygılar onun umurunda mıydı!

Onun rulet oynama tasarısını öğreneli üç hafta olmuştu. Hatta kendi yerine oynamam gerektiğini bana bildirmişti, çünkü bunu onun yapması uygun düşmezdi. Sesinin tonundan sadece kumar oynama isteği değil de ciddi kimi kaygıları bulunduğunu fark etmiştim. Aslında para onu hiç ilgilendirmez. Bunun içinde tahmin edebileceğim ama, henüz bilmediğim bir amaç, ayrıntılar var. Kuşkusuz ki, beni içinde tuttuğu küçük düşme ve tutsaklık durumları ona dolaysız ve çekinmeden soru yöneltme olanağını verebilirdi (sık sık da verir). Mademki ben onun için bir tutsağım, mademki onun gözünde bir hiçim, ne kabalığım, ne de merakım onu incitebilir. Ama, gerçekte, ona soru sormama izin vermekle birlikte, sorularıma karşılık vermiyor. Kimi zaman da bunlara hiç dikkat bile etmiyor! İşte bizim ilişkilerimiz bu durumda!

Dün, dört gün önce Petersbourg'a çekilen ve karşılıksız kalan bir telgraftan çok söz edildi. Generalin heyecanlı ve düşünceli olduğu açıkça görülüyor. Bu hiç kuşkusuz büyükanne konusuyla ilgili. Fransız da heyecanlı. Sözgelimi, dün, yemekten sonra, uzun bir süre büyük bir ciddiyetle konuştular. Fransız bize karşı akıl almaz derecede gururlu, azametli ve umursamaz havalar takınıyor. Hani atasözünün dediği gibi: «Dağdan gelen, bağdakini kovar.» Hatta Pauline'e karşı bile patavatsızlığı kabalığa kadar varıyor. Bu arada, gazinonun parkındaki aile gezintilerine, dolaylardaki at ve kır gezintilerine seve seve katılıyordu. Generalle Fransızı birbirine bağlayan olayların bir bölümünü bir hayli zamandır biliyorum: Rusya'da, birlikte bir fabrika kurmaya niyetlenmişlerdi; bu tasan yüzüstü bırakıldı mı, yoksa ondan hâlâ söz ediliyor38

mu, bilmiyorum. Bundan başka, onların aile gizlerinden bir bölümünü yakaladım: Fransız gerçekten de, geçen yıl görevinden istifa ettiği zaman çar'a borçlu olduğu miktarı tamamlaması için generale otuz bin ruble ödünç vererek onu sıkıntıdan kurtarmış. Ve işte general onun ellerinde; ama, şimdi bütün bu oyunda baş rol Mile Blanche'da, bunu ileri sürerken yanılmadığımdan kesinlikle eminim.

Bu Mile Blanche kim? Burada, bizde, onun annesiyle yolculuk eden ve hesapsız bir servete sahip olan soylu bir Fransız hanımı olduğu söyleniyor. Bizim markinin uzak bir akrabası olduğu da biliniyor; kardeş torunları gibi bir şey hani. Anlattıklarına göre, benim Paris yolculuğumdan önce Fran-sızla Mile Blanche'ın ilişkileri daha törensel ve daha incey-miş; oysa şimdi, dostlukları ve akrabalıkları daha dolaysız biçimde ve daha yakın ve teklifsiz gibi görünüyor. Belki de işlerimiz onlara o kadar kötü durumda görünüyordur ki, artık bundan böyle yapmacıklı olmayı ve bizlere saygılı davranmayı gereksiz buluyorlardır, kimbilir. Önceki gün, B. Astley' in Mile Blanche'la annesine bakış biçimini fark ettim. O ikisini tanıyormuş gibi geldi bana. Hatta bizim Fransızın da B. Astley'e daha önce rastlamış olduğunu anlar gibi oldum. B. Astley öylesine çekingen, utangaç ve sessizdir ki, insan ondan bir şey koparmayı hiç mi hiç umamaz: Yine «baş kırılır fes içinde, kol kırılır yen içinde» deyimince işler sürüp gidecekti. Bu arada, Fransız ona şöyle bir isteksizce selam veriyor, hemen hemen yüzüne bile bakmıyordu. Demek oluyor ki ondan bir korku'su yoktu. Gene bu anlaşılabilir; ama, neden Mile Blanche da onu bilmezlikten geliyor? Üstelik de marki dün kendini ele verdi: Konuşma sırasında, ansızın, şimdi anımsayamadığım bir konuda, B. Astley'in son derece zengin olduğunu, bunu çok iyi bildiğini söyleyiverdi. Mile Blanche işte o zaman B. Astley'e bakmalıydı! Sözün kısası, general kay-

gılı. Teyzesinin ölümünü bildiren bir telgrafın şimdi onun için ne önem taşıyacağı iyice anlaşılıyor!

Pauline'in benimle bir konuşmadan bilerek kaçındığına kesinlikle emin olmakla birlikte, soğuk ve ilgisiz bir hava takındım: Ansızın gelip beni bulmaya karar vereceğini düşünüyordum. Böylece, dün ve bugün bütün dikkatimi Mile Blanche'a yönelttim. Zavallı general, gerçekten de mahvoldu demektir! İnsanın elli beş yaşında böylesine şiddetle âşık olması, hiç kuşkusuz büyük bir felakettir. Bir de buna dul oluşunu, çocuklarını, iflas durumunu, borçlarını, en sonunda da

tutulduğu kadını ekleyin. Mile Blanche son derece güzel. Ama,, insana korku veren o yüzlerden birine sahip dersem, bilmem ne dediğimi anlatabilir miyim? Hiç değilse ben, bu tür kadınlardan hep korkmuşumdur. Yaklaşık yirmi beş yaşlarında. Uzun boylu, şahane omuzları var, görkemli bir boynu ve göğüsleri, esmer bir teni, abanoz gibi kapkara ve gür (hemen hemen iki başa yetecek kadar gür) saçları vardı. Kapkara gözleri, —gözlerinin beyazı sarımtıraktı—, küstah bir bakışı, pırıl pırıl dişleri, hep boyalı dudakları var; misk kokuyor. Çarpıcı ve zengin biçimde ama, büyük bir zarafet ve zevkle giyiniyor. Elleri ve ayakları harikulade. Sesi boğuk bir kontralto. Kimi zaman bütün dişlerini göstererek kahkahayla güler ama, çoğunlukla küstah bir halle —hiç değilse Pauline'le Marie Philippovna'nın yanında— suskun durur. (Ortalıkta garip bir söylenti dolaşıyor: Maria Philippovna Rusya'ya dönüyormuş.) Bana öyle geliyor ki, Mile Blanche hiçbir eğitim görmemiş, hatta belki aptal da ama, buna karşılık kuşkulu, güvensiz ve hilekârdı. Yaşamının oldukça serüvenli geçtiğini sanıyorum. Yani kısacası, belki de marki akrabası filan değildi, annesi de gerçekten annesi değildi. Ama, güya kendilerine rastladığımız Berlin'de, onun ve annesinin rabıtalı birkaç ahbapları varmış. Markiye gelince, şimdiye kadar onun markiliğinden kuşkulanmış olmama karşın, bizde, sözgelimi Moskova'da olduğu40

KUMARBAZ

kadar Almanya'da da yüksek sosyeteden olduğu kuşkusuz gibi görünüyor. Fransa'da durumun ne merkezde olduğunu bilmiyorum. Bir şatosu olduğu söyleniyor. Öyle sanıyorum ki şu on beş gün içinde köprülerin altından çok sular akacak ama, gene de Mile Blanche'la generalin kesin sözleri söyleyip söylemediklerini hâlâ tam olarak bilemiyorum. Sonunda, şimdi her şey durumumuza, yani generalin onların önünde parıldatabileceği paranın miktarına bağlı. Eğer, sözgelimi, büyükannenin hâlâ hayatta olduğunu öğrenirlerse, hiç kuşkum yok Mile Blanche hemen ortadan yok olur. Bu kadar dedikoducu olduğuma ben bile hem şaşıyorum, hem de bunu pek gülünç buluyorum, doğrusu ya. Ah, bilseniz bütün bunlardan ne kadar iğreniyorum! Bütün bu insanlardan ve bütün bunlardan ne büyük bir sevinçle ayrılırdım, bir bilseniz! Ama, Patıline' den ayrılabilir miyim, çevresini ispiyonlamadan durabilir miyim? İspiyonlamak aşağılık, iğrenç bir şey hiç kuşkusuz ama, umurumda bile değil!

Dün ve bugün, B. Astley de bana bir garip göründü. Evet, kesinlikle inanıyorum ki Pauline'e âşık! Âşık, çekingen ve hastalık derecesinde utangaç bir adamın tam da bir sözcük, ya da bir bakışla kendini ele vermektense yüz ayak yerin altında olmayı yeğleyeceği bir anda bu adamın bakışının kimi zaman ifade ettiği şey pek acayip ve gülünçtür. Gezintide sık sık B. Astley'le karşılaşıyoruz. Muhakkak ki bize katılma isteğiyle yanıp tutuşarak, şapkasını çıkarıyor ve yolunu sürdürüyor. Ve eğer birlikte gezinmek ricasında bulunulursa, hemen öneriyi reddediyor. Gazinoda, konserde, ya da fıskiyenin önünde dinlenilen yerlerde, hep bizim sıranın yakınlarında duruyor. Nerede olursak olalım, parkta, ormanda, Schlangen-berg'in üzerinde, en yakın patikada, ya da bir çalılığın ardında B. Astley'in karaltısının kaçınılmaz biçimde belirdiğini görmek için insanın gözlerini çevresinde gezdirmesi yeterliydi. Bana öyle geliyor ki, benimle özel olarak konuşmak için fır-

sat arıyor bu adam. Bu sabah karşılaştık ve bir iki söz konuştuk. Kimi zaman, kesik tümcelerle konuşuyor. Daha bana günaydın bile demeden, hemen:

«Ah, Mile Blanche!..» diye haykırdı. «Mile Blanche gibi çok kadın gördüm!»

Bana anlamlı bir bakış yönelterek sustu. Bu sözlerle ne demek istiyordu, bilemiyorum, çünkü benim: «Ne demek istiyorsunuz?» diye sormam üzerine çok bilmiş bir gülümsemeyle başını sallayarak şunları ekledi:

«İşte böyle. Mile Pauline çiçekleri çok mu sever?»

«Hiç bilmiyorum» diye karşılık verdim.

«Nasıl! Bunu bilmiyor musunuz?» diye haykırdı şaşkınlıktan neredeyse küçük dilini yutarak.

«Hayır, hiçbir .fikrim yok, hiç dikkat etmedim» diye yineledim, gülerek.

«Hımmm! Bu aklıma bir fikir getirdi.»

Bunun üzerine, bana bir baş işareti yapıp yolunu sürdürdü. Zaten pek hoşnut bir hali vardı. İkimiz de berbat bir Fransızca konuşuyoruz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

O gün pek gülünç, rezil ve saçmaydı. Akşamın saat on biri. Küçük odamda

oturmuş, anılarımı düzene sokmaya çalışıyorum. Her şey bu sabah başladı: Pauline Alexandrovna adına oynamak üzere rulete gitmem gerekti. Onun yüz altmış frederikini aldım ama, iki koşulla: Birincisi, yarı yarıya, ortaklaşa oynamayı kabul etmiyordum, böylece de eğer kazanırsam kendim için hiçbir şey almayacaktım; ikincisi de, akşama,

KUMARBAZ

Pauline neden kazanmaya bu kadar ihtiyacı olduğunu ve tam ne kadar para gerektiğini bana anlatacaktı. Bunun sadece para için olduğunu düşünemezdim. İvedi bir ihtiyacı olduğu açıkça belliydi ama, hangi amaçla olduğunu bilmiyordum. Açıklama yapacağına söz verdi, ben de gittim.

Kumar salonlarında herkes birbirini çiğniyordu. Hepsi de ne kadar küstah ve açgözlü! Kalabalığı yardım ve krupiyenin yanma yerleştim. Sonra da, her seferinde sadece iki üç altın sürerek, çekine çekine başladım. Bu sırada inceliyordum ve gözlemlerde bulunuyordum. Bana öyle geliyor ki, bütün bu hesapların pek bir anlamı yok, pek çok kumarbazın onlara verdiği önemden de yoksundurlar. Orada oturmuşlar, ellerinde sayılarla kaplı kâğıtlar, notlar alıyorlar, hesaplıyorlar, şansları kestirmeye çalışıyorlar, son bir işlem daha yapıp en sonunda paralarını sürüyorlar... ve yitiriyorlardı tıpkı hiçbir hesap yapmadan oynayan fani kullar gibi. Buna karşılık, doğruya benzeyen bir sonuç elde ettim: Gerçekten de, beklenmedik şansların ard arda gelişinde bir sistem değilse de bir çeşit düzen var; bu elbette ki'çok garip. Sözgelimi, ortadaki on iki sayıdan sonra son on iki sayının çıktığı oluyordu; diyelim ki, iki kez bu son on iki sayı çıkıyor ve ilk on ikiye geçiyor. İlk on ikinin üzerine düştükten sonra, yeniden ortadaki on ikiye dönüyor; üç, dört kez üst üste ortadaki sayılar çıkıyor, sonra yeniden son on iki çıkıyor; iki turdan sonra, yeniden ilk sayılara dönülüyor, bunlar sadece bir kez çıkıyorlar, ortadakiler ise üç kez üst üste çıkıyor. Bu böylece bir buçuk, iki saat kadar sürüyor. Bir, üç ve iki; bir, üç ve iki. Çok garip bir şey. Falan öğle sonrasında, ya da filan sabah, siyah hemen hemen düzensiz bir biçimde ve her an kırmızıyla nöbetleşe geliyor; her renk üst üste sadece iki, ya da üç kez çıkar. Ertesi gün, ya da akşam, sözgelimi, üst üste yirmiye kadar sadece kırmızı çıkar

ve bu böylece bir süre, kimi zaman bütün gün boyu sürer gider. Bu gözlemlerin önemli bir

bölümünü, öğleye kadar bütün zamanını hiç para sürmeden kumar masalarının yanında geçiren B. Astley'e borçluyum.

Bana gelince, hepsini son meteliğe kadar ve pek kısa bir zamanda yitirdim. Önce çift sayıya yirmi frederik koydum ve kazandım; bunları yeniden koydum ve gene kazandım, bu böylece iki üç kez sürdü. Öyle sanıyorum ki elimdeki paramın miktarı bir beş dakikanın içinde dört yüz frederike yükseldi. İşte o anda gitmem gerekirdi ama, içimde garip bir duygu uyandı: Yazgıya meydan okumak, ona bir çimdik atmak, dilimi çıkarmak, nanik yapmak isteği kabardı. İzin verilen en yüksek parayı sürdüm: Dört bin florin ve yitirdim. Sonra da iyice coşarak, elimde kalanın hepsini çıkardım, bir önceki gibi yerleştirdim ve yeniden yitirdim. Bunun üzerine, adeta sersemlemiş bir halde masadan ayrıldım. Başıma geleni anlayamıyordum bile, talihsizliğimi ancak yemekten önce Pauline Alexandrovna'ya bildirdim. O zamana kadar parkta dolanıp durdum.

Yemekte, gene üç gün önceki gibi coşmuştum. Fransız-la Mile Blanche gene bizimle yemek yiyorlardı. O sabah Mile Blanche da gazinodaydı ve benim gösterilerimi seyretmişti. Bu kez, daha saygılı bir biçimde konuştu benimle. Fransız daha bir kestirmeden giderek yitirdiğimin kendi param olup olmadığını sordu. Galiba Pauline'den kuşkulanıyor. Kısacası, işin içinde iş vardı. Hemen bir yalan uydurdum ve bunun kendi param olduğunu söyledim.

General son derece şaşırmıştı: Bu kadar parayı nereden bulmuştum? On frederikle başladığımı, altı yedi kez üst üste iki katına çıkararak beş, altı bin florine kadar yükseldiğimi ve hepsini iki elde yitirdiğimi anlattım.

Elbette ki bütün bunlar akla yakındı. Bu açıklamayı yaparken Pauline'e bakıyordum ama, yüzünden hiçbir şey oku-yamadım. Bununla birlikte, hiç sözümü kesmedi, ben de konuşmamı sürdürdüm. Bundan, yalan söylemem ve onun adına

KUMARBAZ

oynadığımı gizlemem gerektiği sonucunu çıkardım. Her ne olursa olsun, diyordum içimden, bu sabah söz verdiği açıklamayı mutlaka yapmalı.

Öyle sanıyorum ki, general biraz bana çıkışacaktı ama, sesini çıkarmadı. Ama, ben gene de yüzünden onun heyecanlı ve kaygılı olduğunu anladım. Belki de şu içinde bulunduğu sıkıntılı durumda oldukça hatırı sayılır bir altın yığınının, kaşla göz arasında, benim gibi böylesine ihtiyatsız bir sersemin elinden akıp gittiğini işitmek onu üzüyordu.

Galiba dün akşam Fransızla oldukça şiddetli bir ağız dalaşı yaptılar. Uzun zaman hararetli hararetli konuştular; kapıyı da kilitlemişlerdi. Fransız çıktığında pek öfkeliydi; bu sabah erkenden gelip generali buldu... hiç kuşkusuz dünkü konuşmayı sürdürmek için.

Kumarda yitirdiğimi öğrenince, Fransız alaycı bir sesle, birazcık da kötü yüreklilikle, daha makul davranmam gerektiğini belirtti. Ardından da bilmem neden, Rusların genellikle kumarbaz olmakla birlikte, onun görüşüne göre, kumar oynama yeteneğinden bile yoksun, olduklarını ekledi.

«Bana kalırsa, rulet özellikle Ruslar için icat edildi» diye karşılık verdim. Fransızdan hor gören küçük bir kahkaha yükselince, gerçeğin muhakkak ki benden yana olduğunu belirttim, çünkü Rusların kumarbaz olduklarını söylerken onları övmekten daha da çok yeriyordum; demek ki sözüme inanılabilirdi.

«Düşüncenizi neye dayandırıyorsunuz?» diye sordu Fransız.

«Şuna dayandırıyorum ki, tarih boyunca anamal edinme özgürlüğü uygar Batılı insanın erdem ve saygınlık kutsal kitabına girmiştir; hatta belki de bunun en önemli bölümünü oluşturur. Oysa Rus sadece anamal edinme yeteneğinden yoksun olmakla kalmaz, aynı zamanda da eline geçeni düşüncesizce gelişigüzel çarçur eder. Her ne olursa olsun, biz Rus-

ların da paraya ihtiyacı vardır» diye ekledim. «Böylece de, çalışmadan, iki saat içinde ansızın büyük servetler kazamla-bilen rulet gibi yöntemlere susamışızdır. Bu bizi hayran eder, kendimizi zora sokmadan, gelişigüzel oynadığımız için de, yitiriyoruz!»

«Kısmen doğru» diye kabul etti Fransız kendini beğenmiş bir tavırla.

«Hayır, yanlış, ülkeniz hakkında böyle konuştuğunuz için utanmalısınız» diye çıkıştı general öfkeli ve kasıntılı bir ciddiyetle.

Ben de ona: «İzin verirseniz» diye karşılık verdim, «kuşların yakışıksız davranışları mı, yoksa dürüst bir çalışmayla düğüm üstüne düğüm atıp para biriktirmekten ibaret olan Alman sisteminin mi daha iğrenç olduğu henüz söylenemez.»

«Ne yakışıksız bir düşünce!» diye haykırdı general.

«Ne kadar da tam Ruslara yaraşır düşünce! diye haykırdı Fransız da.

Gülüyordum; onları iğnelemek için yanıp tutuşuyordum.

«Alman tanrısına tapmaktansa, bütün ömrümce bir Kırgız çadırında göçebe yaşamı sürmeyi yeğlerim!» diye bağırdım.

«Ne tanrısıymış o?» diye bağıran general bu kez ciddi alarak öfkelenmeye başlıyordu.

«Almanların servet biriktirme biçimi. Buraya geleli pek oldu ama, yapmak ve doğrulamak zamanını bulduğum gözlemler benim Tatar kanımı isyan ettiriyor. Vallahi, böyle er-iemleri istemem ben! Dün, çevrede on verst kadar dolaştım. Tıpkı o resimli küçük Alman ahlak kitapları gibi: Burada, her evin korkunç derecede erdemli ve olağanüstü biçimde namuslu Vater'ı var. O kadar namuslu ki, insan yaklaşmaya korkuyor. İnsanın yaklaşmaya korktuğu namuslu kişilere dayanamam ben. Her Vater'm bir ailesi var, akşam olunca da hepsi yüksek sesle eğitici kitaplar okuyorlar. Minik evin üze-

KUMARBAZ

rinde karaağaçlar ve kestane ağaçlan hışırdıyor. Güneşin ba* tısı, damın üstünde bir leylek... Bütün bunlar son derece şiirsel ve dokunaklı... Öfkelenmeyin general, izin verin de acıklı biçimde konuşayım. Ölmüş babamın,

akşamları küçük bahçemizin ıhlamur ağaçları altında annemle bana buna benzer kitaplar okuduğunu anımsıyorum. Demek ki bu konuda ne dediğimi bilecek durumdayım. Burada, her aile tamamiyle Va-ier'in kulu kölesi. Hepsi öküzler gibi çalışıyorlar, Yahudiler gibi de para biriktiriyorlar. Diyelim ki baba bir miktar para biriktirdi de, mesleğini, ya da toprağım büyük oğluna devretmek istiyor: Çeyiz parası vermeyeceği için kızı evlenemez. Küçük oğlanı uşak, ya da asker olarak satarlar, parayı da baba malına katarlar. Bu gerçek, burada yapılageliyor; sorup öğrendim. Bütün bunların bir tek kaynağı var: Dürüstlük, aşırı dereceye vardırılan bir dürüstlük, öyle ki, satılan küçük oğlan, kendisini dürüstlük uğruna sattıklarına kesinlikle inanıyor. İşte ideal bu, kurban bile kendisini sunağa götürdükleri için seviniyor! Peki, sonra? Eh, ne olsun, büyük oğlanın da yaşamı pek öyle güllük gülistanlık değil: Orada bir Amalchen'i, gönlünün bir arkadaşı var ama, onunla evlenemez ki, çünkü henüz yeteri kadar florin biriktiremediler. Onlar da, erdemle, içtenlikle beklerler ve gülümseyerek sunağa giderler. Amalchen'in yanakları çukurlaşır, kız kurur kalır. En sonunda, yirmi yıldan sonra, varlıkları artar, florinler namuslu ve erdemli biçimde birikmiştir... Vater kırkına merdiven dayamış büyük oğlunu kutsar, otuz beş yaşını süren Amalchen'in de göğsü pörsümüştür, burnu kıpkırmızıdır... Yaşlı adam bu fırsatla ağlar, ahlak dersi verir ve ölür. Bu kez de büyük oğlan erdemli Vater'o, dönüşür ve öykü yeniden başlar. Elli ya da yetmiş yıl sonra, ilk Vater'm torunu gerçekten de önemli bir anamal gerçekleştirir, onu oğluna, o da kendi oğluna bırakır, beş altı kuşak sonra da Rothschild baronu, ya da Hoppe ve Ört., ya da şeytan bilir kim ortaya çı-

kar. Bu gerçekten de görkemli bir gösteri değil mi? İki, üç yüzyıllık çaba,' sabır, emek, zekâ, dürüstlük, enerji, metanet, ileri görüşlük, damın üstünde leylek! Daha fazla ne istersiniz? Bundan daha yüce bir şey olamaz: Bu bakış açısından, bütün dünyayı yargılamaya ve suçluları, yani az buçuk onlardan farklı olanları cezalandırmaya başlarlar. İşte böyle: Ben Rus yöntemince sefahata dalmayı, ya da rulette servet kazanmayı yeğlerim! Beş kuşak sonra Hoppe ve Ört. olmaya hiç de niyetim yok! Kendim için paraya ihtiyacım var, kendimi hiçbir anamala bağlı hissetmiyorum. Bir sürü saçmalıklar söylediğimi biliyorum ama, bana ne. Benim inançlarım bu.»

«Söylediklerinizde büyük bir gerçek payı var mı bilmem ama» dedi general düşünceli bir halle, «kesinlikle1 bildiğim bir şey var, o da başınızı biraz boş bıraktılar mıydı, dayanılmaz derecede kurumlanıyorsunuz...»

Her zamanki alışkanlığıyla, gene tümcesini tamamlamadı. Bizim general alelade konuşmanın sınırlarını birazcık aşan bir konuya yaklaştığı zaman tümcelerini hiç tamamlamaz. Fransız gözlerini faitaşı gibi açarak, gevşek bir duruşla dinliyordu. Pauline azametli bir ilgisizlik havası takınmıştı. Bu kez sofrada konuşulanlardan hiçbir şey işitmemiş gibi görünüyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Pauline her zamankinden daha dalgındı ama, sofradan kalkar kalkmaz, gezintiye kendisiyle birlikte gelmemi söyledi. Çocukları aldık, parkta fıskiye yönüne gittik.

Ben özellikle pek heyecanlı olduğumdan, damdan düşer-

KUMARBAZ

cesine, aptalca ve pek kaba bir biçimde neden bizim Deş Grieux Markisi küçük Fransızın artık onunla dışarı çıkmadığını ve günler boyunca bir tek söz söylemediğini sordum. Pauline de bana garip bir sesle: «Kaba adamın biri de ondan!» diye karşılık verdi. Onun Deş Grieux'den bu biçimde söz ettiğini şimdiye kadar hiç işitmemiştim, bu öfkeyi anlama korkusuyla, sustum.

«Bugün generalle hiç anlaşamıyor, fark ettiniz mi?» Pauline kuru bir sesle, öfkeyle:

«Neyin söz konusu olduğunu öğrenmek istiyorsunuz?» diye karşılık verdi. «Biliyorsunuz ki, bütün varlığının ipoteğine karşılık generale borç para verdi; eğer büyükanne ölmezse, Fransız hemen bütün rehinlerin sahibi olacak.»

«Her şeyin ipotek edildiği doğru mu, kuzum? Söylemişlerdi ama, bu kadar kesin olduğunu bilmiyordum.» «Elbette ya!»

«Öyleyse, elveda Mile Blanche!» dedim. «General eşi olamayacak! Biliyor musunuz, general o kadar âşık ki, eğer Mile Blanche onu bırakırsa

canına kıyar gibi geliyor bana. Onun yaşında böylesine çılgınca tutulmak tehlikelidir.» Pauline Alexandrovna da dalgın bir halle: «Ben de başına bir şeyler geleceğini sanıyorum» dedi. «Ne harikulade, değil mi?» diye haykırdım. «Onunla para için evlenmeye razı olduğu bundan daha çarpıcı bir biçimde gösterilemezdi. Kurallara bile uyulmadı, törenlerden büsbütün vazgeçildi. Harikulade! Büyükanne konusuna gelince, «Öldü mü? Gerçekten öldü mü?» diye sormak için telgraf üstüne telgraf çekilmesi kadar gülünç ve aşağılık bir şey olabilir mi? Evet, bu konuda siz ne düşünüyorsunuz, Pauline Alexandrovna?»

«Bütün bunlar saçma şeyler» dedi sözümü keserek nefretle. «Ben asıl sizin pek neşeli olmanıza şaşıyorum. Sizi

bu kadar sevindiren nedir kuzum? Belki de benim paramı yitirmiş olmanız?»

«Yitirmem için neden paranızı bana verdiniz? Başkalarının adına kumar oynamayacağımı söyledim size, özellikle de sizin adınıza. Her ne olursa olsun bütün buyruklarınıza uyuyorum; ama, sonuç benim elimde değil. Yararlı hiçbir şey olamayacağını ben size haber vermiştim. Buraya bakın, bu kadar para yitirmek sizi sarstı mı? Kazanmış olsaydım, ne işinize yarayacaktı bu?»

«Neden bütün bu sorular?» -

«İyi ama, bana anlatacağınızı söz vermiştiniz ya... Bakın dinleyin: Kendi adıma oynamaya başladığım zaman (on iki frederikim var) kazanacağıma kesinlikle inanıyorum. Böylece, size istediğiniz kadar para veririm.»

Küçümseyerek dudak büktü.

«Canım,» diye sürdürdüm, «size böyle bir öneride bulunduğum için bana hemen kızmayın. Sizin gözünüzde bir hiç olduğum bilinci içime öylesine kök salmıştır ki, benden para bile kabul edebilirsiniz. Size bir armağan versem güceıiemez-siniz. Üstelik de sizin paranızı yitirdim.»

Çabucak bana bir göz attı, alaycı bir sesle ve öfkeyle konuştuğumu fark edince, konuşmanın konusunu bir kez daha değiştirdi.

«Benim işlerimde sizi ilgilendirecek hiçbir şey yok. Eğer öğrenmek istiyorsanız, söyleyeyim: Borcum var. Borç para aldım, bunu ödemek istiyordum. Burada kumarda kazanacağını fikrine kapıldım, çılgınca ve pek garip bir düşünceydi bu.

Neden böyle düşündüm? Hiç bilmiyorum ama, buna inanıyordum. Kimbilir, belki de hiçbir seçeneğim bulunmadığından ve bunun son şansım olduğundan bu umuda yapıştım.»

«Ya da her ne pahasına olursa olsun, mutlaka kazanmanız GEREKİYORDU. Tıpkı denize düşenin yılana sarıldığı

KUMARBAZ

gibi. Kabul edin ki, eğer boğulmak üzere bulunmasaydı, ağaç kökü diye yılana sarılmazdı.»

Pauline şaşırdı:

«Nasıl?» diye sordu. «Siz de aynı umudu beslemiyor musunuz? On beş gün önce bana burada rulette kazanacağınıza kesinlikle inandığınızı uzun uzun anlattınız ve size deli gözüyle bakmamamı rica ettiniz benden. O zaman şaka mı yapıyordunuz yani? Oysa, çok iyi anımsıyorum, o kadar ciddi konuşuyordunuz ki, bunun şaka olduğuna dünyada kimse inanmazdı.»

«Doğru» diye karşılık verdim dalgın dalgın. «Gene bugün de kazanacağıma kesinlikle inanıyorum. Hatta size şunu itiraf edeyim ki, şimdi kendi kendime şu soruyu yöneltme zorunda bıraktınız beni: Neden bugünkü o aptalca, rezil yitiğim, ruhuma kuşku düşürmedi? Kendi hesabıma oynarsam mutlaka kazanacağıma kesinlikle inanıyorum.»

«Neden bundan o kadar eminsiniz?»

«Öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim: Ben de bilmiyorum. Sadece kesinlikle kazanmanı GEREKTİĞİNİ, benim için de tek kurtuluş yolunun bu olduğunu biliyorum. Belki de bunun için kesin olarak kazanmam gerektiği duygusuna kapılıyorum.»

«Şu halde siz de her ne pahasına olursa olsun kazanmalısınız, bu kadar körü körüne bir inancınız olduğuna göre!»

«Bahse girerim ki benim böylesine ciddi bir zorunluluk duyabileceğimden şüphe ediyorsunuz.»

Pauline sakin ve ilgisiz bir sesle:

«Bütün bunlar umurumda bile değil» yanıtını verdi. «Mademki sordunuz, evet, herhangi bir şeyin sizi aşırı derecede kaygılandırabileceğinden kuşku duyuyorum. Üzülebilirsiniz ama, pek öyle ciddi şekilde değil. Siz düzensiz ve kararsız bir adamsınız. Paraya neden ihtiyacınız var? Geçen gün bana gösterdiğiniz bütün nedenlerde ben önemli hiçbir şey göremedim.»

«Durun bakayım» diye sözünü kestim, «söylediniz de aklıma geldi, bir borcu ödemek zorunda olduğunuzu söylemiştiniz bana. Çok önemli bir borç olmalı bu, bana öyle geliyor! Fransıza, değil mi?»

«Ne demek oluyor bu? Bakıyorum da bugün pek küstahsınız! İçtiniz mi yoksa?»

«Bilirsiniz ki ben her şeyi söylerim, hatta kimi zaman da dolambaçsız, pat diye sorular sorarım. Bir kez daha yineliyorum, sizin tutsağınızın! ben; bir tutsak sizi şaşırtamaz, bir tutsak incitemez, onurunuzu kıramaz.»

«Nedir bütün bu saçmalıklar, kuzum! Sizin şu "tutsaklık" kuramınıza dayanamıyorum ben.»

«Dikkat ederseniz, sizin tutsağınız olmayı istediğim için tutsaklığımdan söz ediyor değilim, sadece istencimin tama-miyle dışında bir olgu olarak söz ediyorum ondan.»

«Şimdi bana açıkça söyleyin: Neden paraya ihtiyacınız var?»

«Peki, ya siz, neden bunu öğrenmek istiyorsunuz?»

«Canınız isterse» diye karşılık verdi azamet dolu bir baş hareketiyle.

«Tutsaklık kuramına dayanamıyorsunuz ama, insanı tutsağınız olmaya zorluyorsunuz: "Tartışmadan yanıt verin!" Pekâlâ, öyle olsun. Neden paraya ihtiyacım olduğunu soruyorsunuz bana. Ne soru! Para... Her şey demektir!»

«Anlıyorum ama, bunu isterken insan böyle bir çılgınlığa düşmemeli! Çünkü siz işi kendinden geçmeye kadar, yazgıcılığa kadar vardırıyorsunuz. Burada bir iş var, kesin bir amaç var. Kem küm etmeden, açık açık konuşun, öyle istiyorum.»

Sanırsınız ki öfkelenmeye başlıyordu. Hiddetli bir sesle bana sorular sormayı sürdürmesi beni pek sevindiriyordu.

«Elbette ki bir amacım var,» dedim, «ama, bunun ne olduğunu size anlatamam. Sadece şu var ki, parayla ben büs-52

bütün başka bir adam olacağım, hatta sizin gözünüzde bile, böylece de tutsak olmaktan kurtulacağım.»

«Peki, nasıl? Bunu nasıl başaracaksınız?»

«Nasıl mı başaracağım? Beni bir tutsaktan başka türlü görebileceğiniz bir duruma ulaşabileceğimi bile anlayamıyorsunuz! İşte benim asıl hiç istemediğim de bu, bu şaşkınlıkları ve bu anlayışsızları istemiyorum artık.»

«Bu tutsaklığın size büyük zevk verdiğini söylüyordunuz. Ben de bunun böyle olduğunu sanıyordum.»

Garip bir zevkle:

«Sanıyordunuz» diye haykırdım. «Ne saflık bu böyle!, Pekâlâ, evet, sizin uğrunuza katlandığım tutsaklık benim için bir zevktir. Alçalmanın ve küçük düşmenin en son derecesinde insan büyük bir tat bulur!» diye saçmalamayı sürdürdüm. «Kimbilir, topuz uçlu kırbaç da sırtınıza inip etinizi parçaladığı zaman da belki bu zevki duyuyordur insan... Ama, ben belki de başka zevkler duymak istiyorum. Demin, sofrada, general sizin önünüzde belki de hiçbir zaman alamayacağım yıllık yedi yüz ruble için beni azarladı. Deş Grieux Markisini sizin önünüzde burnundan yakalamak için şiddetli bir istek duyuyorum, kim bilir?»

«Toy delikanlı zırvaları! Bizim durumumuzda insan onurlu davranabilir. Savaşım yüceltir, alçaltmaz.»

«Öz deyişlerle konuşuyorsunuz! Siz sadece benim saygınlık göstermesini

bilmediğimi sanıyorsunuz. Saygın bir kişi olmakla birlikte saygınlıkla davranmasını bilmediğimi sanıyorsunuz. Böyle olabileceğini anlıyor musunuz? Ama, bütün Ruslar böyledir, nedenini biliyor musunuz? Çünkü Ruslar, kendilerine uyan bir biçimi çabucak bulabilmek için pek bol ve pek değişik yeteneklere sahiptirler. Burada, önemli olan biçimdir. Biz Ruslar çoğunlukla öyle bol yeteneklere sahibiz ki, kendimize uygun bir biçim bulabilmemiz için deha gerektir. Çoğu zaman da dehadan yoksunuzdur, çünkü bu genellikle pek

ender rastlanan bir şeydir. Fransızlarda, belki de daha başka kimi Avrupalılarda biçim o kadar iyi belirlenmiştir ki, insan dünyanın en alçak adamı olduğu halde son derece saygın halleri olabilir. İşte bu nedenle biçim onlar için son derece önemlidir. Bir Fransız bir hakarete, derin ve gerçek bir hakarete katlanır da, kabul edilen görgü ve terbiye kurallarına ve geleneksel biçime uymadığı için burnunun üzerine küçük bir fiskeye katlanamaz. Fransız erkeklerinin kızlarımızın yanında o kadar başarı sağlamalarının nedeni, güzel bir biçimleri olmasıdır. Bana gelince, ben zaten bunda hiçbir biçim görmüyorum, sadece bir horoz, galya horozu görüyorum. Aslında ben bunu anlayamam, kadın değilim ki. Kim bilir, belki horozların da iyi yanı vardır. Aman canım, ben de tutmuş bir yığın saçmalar söylüyorum, beni durdurmuyorsunuz. Beni daha sık durdurun, sizinle konuşurken, içimde ukde olan ne varsa hepsini, hepsini söylemek istiyorum. Biçimi filan yitiriyorum. Sadece biçimin olmadığını değil, her türlü değerden de yoksun okluğumu kabul ediyorum. Bunu size açıkça bildiriyorum. Hatta hiçbir değer umurumda bile değil. Şimdi, bende her şey çakılıp kaldı, kımıldamaz halde. Bunun nedenini biliyorsunuz. Kafamda artık bir tek düşünce var. Uzun zamandan beri dünyada, Rusya'da da, burada da, neler olup bittiğinden haberim yok. Sözgelimi, bakın, Dresden'den geçtim ama, bu kentin neye benzediğini unuttum gitti bile. Kafamı neyin kurcaladığını biliyorsunuz. Sizin gözünüzde bir hiç olduğumdan ve hiçbir umudum da olmadığından, açık açık konuşuyorum: Her yanda sizi görüyorum, geri kalanı umurumda bile değil. Sizi neden ve nasıl sevdiğimi bilmiyorum. Biliyor musunuz, belki de hiç güzel değilsiniz? Düşünün bir kere, sadece yüzünüzün bile güzel olup olmadığını bilmiyorum. Yüreğiniz kuşkusuz kötüdür, ruhunuz büyük bir olasılıkla soyluluktan yoksundur.»

«Belki de benim soyluluğuma inanmadığınız için beni parayla satın

almayı tasarlıyorsunuz?»54

KUMARBAZ

KUMARBAZ

55

«Sizi satın almayı ne zaman tasarladım ki?» diye haykırdım.

«Şaşırdınız ve ipin ucunu kaçırdınız. Beni değilse bile sevgimi, saygımı satın almayı umuyorsunuz.»

«Hayır, tam olarak bu değil. Ne demek istediğimi anlatmanın çok zor olduğunu söylemiştim size. Beni eziyorsunuz. Gevezeliğime kızmayın. Bana neden kızmamak gerektiğini anlıyorsunuz: Deliyim ben, sadece. Aslına bakarsanız umurumda bile değil ya, canınız istiyorsa kızın. Yukarda, o küçük odamda parmaklarımı ısırmaya hazır olmam için elbisenizin fısırtısını anımsamam, ya da düşünmem yetiyor bana. Bana neden kızıyorsunuz? Tutsağınız olduğumu söylediğim için mi? Yararlanın, tutsaklığımdan yararlanın! Bir gün sizi öldüreceğimi biliyor musunuz? Kıskançlıktan değil, artık sizi sevmeyeceğim için de değil; hayır, sadece sizi çıtır çıtır yemek istediğim günler var da onun için sizi öldüreceğim. Gülüyorsunuz...»

«Hayır, hiç de gülmüyorum» dedi öfkeli bir sesle. «Size susmanızı emrediyorum.»

Öfkeden boğularak sustu. Tanrı tanığımdır ki güzel mi değil mi, bilmem ama, karşımda böyle durduğu zaman ona bakmaktan çok hoşlanıyorum, işte bu yüzden de onun öfkesini kışkırtmaktan zevk alıyorum. Kimbilir, belki o da bunun farkına varmıştı da bile bile kızmıştı. Bunu ona söyledim.

«Ne alçaklık bu böyle!» diye haykırdı nefretle.

«Hiç önemi yok,» diye sürdürdüm. «Bir de şunu bilin ki, birlikte gezinmemiz tehlikeli: Sık sık sizi dövmek, yüzünüzü gözünüzü parçalamak, gırtlağınızı sıkmak için karşı konulmaz bir istek duyuyorum. Bunun oraya kadar varmayacağını sanıyorsunuz, değil mi? Beni kudurtuyorsunuz. Kuşkusuz bir rezalet çıkarmaktan çekinirim, değil mi? Sizin hiddetiniz mi? Ama, sizin öfkeniz zerre kadar umurumda değil!

Sizi umutsuz bir aşkla seviyorum, bundan sonra da sizi bin kez daha fazla seveceğimi biliyorum. Eğer bir gün sizi öldürürsem kendimi de öldürmem gerekir; pekâlâ ama, bu dayanılmaz acıyı siz olmadan hissetmek amacıyla kendimi olabildiğince geç öldürürüm! Size inanılmaz bir şey söyleyeyim mi? Sizi her gün daha fazla seviyorum, oysa bu hemen hemen olanaksız bir şey. Bundan sonra da yazgıcı olmaz mıyım ben! Anımsıyor musunuz: Önceki gün, Schlangenberg'in üzerinde, beni kışkırttığınız zaman size alçak sesle: "Bana bir tek sözcük söyleyin, kendimi uçuruma atayım" dedim. O söz-

j cüğü söyleseydiniz, atlardım. Buna inanıyorsunuz, değil mi?» «Ne saçma sapan gevezelik!» diye haykırdı. «Saçma olup olmaması umurumda bile değil!» diye haykırdım ben de. «Bildiğim bir tek şey var, siz burada olduğunuz zaman konuşmak, konuşmak, konuşmak ihtiyacını duyuyorum... ve konuşuyorum. Karşınızda bütün özsaygımı yi-

tiriyorum, butta da metelik bile vermiyorum!»

Pauline soğuk ve özellikle kırıcı bir sesle: «Neden sizi Schlangenberg'in tepesinden atlamaya zor-layacakmışım?» dedi. «Tamanıiyle yararsız bu.»

«Mükemmel!» diye haykırdım. «Şu harikulade "yararsız" sözcüğünü sırf beni mahvetmek için kullandınız. İçyüzünüzü anladım şimdi. Yararsız dediniz, değil mi? Ama, zevk her zaman yararlıdır ve sınırsız, mutlak bir etki, bir sinek üzerinde bile olsa, bir çeşit zevktir. İnsan, yaradılıştan zorbadır: Acı çektirmeyi sever. Bunu siz her şeyden fazla seviyorsunuz.» Beni özel bir dikkatle incelediğini çok iyi anımsıyorum. Yüzüm o anda hiç kuşkusuz duyduğum bütün o akıl almaz, ipe sapa gelmez hisleri yansıtıyordu. Şimdi çok iyi anımsıyo-irum, konuşmamız hemen hemen şu anlattığım sözcüklerle geç-ti. Gözlerim kan çanağı gibiydi. Dudaklarımdan köpükler salgılıyordu. Schlangenberg konusuna gelince, şu anda bile na-56

KUMARBAZ

muşum üzerine yemin ederim ki, eğer o anda kendimi aşağı atmamı emretseydi, hemen atardım! Hatta hakaretle, suratıma tükürerek, şaka olsun diye de söyleseydi, gene atlardım!

«Yo, neden, kuzum? Size inanıyorum» dedi. Ama, bunu ancak onun yapabileceği öyle bir tonla, öyle bir hor görme ve kötülükle, öyle bir küstahlıkla söyledi ki, Tanrı bilir onu o anda öldürebilirdim. Böyle bir tehlikeyle burun burunaydı. Ve bunu ona söylerken hiç de yalan söylememiştim.

Ansızın bana:

«Korkak değil misiniz siz?» diye sordu.

«Bilmem, belki de öyleyimdir, bilmiyorum... Uzun zaman var ki bu soruyu kendime yöneltmedim.»

«Size: "Şu adamı öldürün!" desem... Öldürür müydünüz onu?»

«Kimi?»

«Kimi istersem.»

«Fransızı mı?»

«Bana soru sormayın da yanıt verin. Kimi gösterirsem. Demin söylediklerinizin ciddi olup olmadığını öğrenmek istiyorum.»

Yanıtımı öyle bir ciddiyet ve sabırsızlıkla bekliyordu ki bana garip göründü bu.

«Sonunda burada neler olup bittiğini söyleyecek misiniz bana, kuzum!» diye haykırdım. «Yoksa benden korkuyor musunuz? İçinde çırpındığınız bütün sıkıntıları görüyorum. İflas etmiş, çılgın, şu iblisin... Blanche'm tutkusuyla mahvolmuş bir adamın üvey kızısınız; sonra sizin üzerinizdeki o gizemli etkisiyle Fransız da var; en sonunda da, şu anda bana bu soruyu soruyorsunuz. Hiç değilse bileyim, yoksa şimdi he- ' men çıldıracağım ve beklenmedik herhangi bir davranışta bulunacağım. Belki de açıksözlülüğünüzle beni onurlandırmak-

tan utanıyorsunuzdur? Aman canım, benim karşımda utana-fmazsınız.»

«Ben hiç de size bundan söz etmiyorum. Size bir soru sorduın ve yanıtını bekliyorum.»

«Elbette» diye haykırdım, «bana göstereceğiniz kimse-lyi öldürürüm ama, acaba

siz bunu yapabilir misiniz... böyle bir şeyi bana emredebilir misiniz?»

«Sizi böyle bir şeyden sakınacağımı sanmazsınız, inşal-Slah? Size bir emir vereceğim ve ben bir kenarda kalacağım. Buna katlanabilir misiniz? Yok canım, ama, sonra da sizi bir cinayet işlemeye gönderme cüretinde bulunduğum için gelip beni öldürürdünüz.»

Bu sözler üzerine beynime bir balyoz yemiş gibi oldum. Elbette ki o zaman bile sorusunu yarı şaka, yarı kışkırtma Solarak kabul etmiştim, oysa Pauline çok ciddi konuşmuştu. Bu şekilde konuşmuş olmasına, üzerimde böyle bir hak id-idiasında bulunmuş olmasına, böyle bir güce sahip olduğunu sanıp bana açıkça: «Git kendini mahvet, ben kenarda kala-Icağım» demiş olmasına şaşıyordum. Bu sözcüklerde öyle bir •hayasızlık, öyle açıksözlülük vardı ki, benim görüşüme göre, Pauline ölçüyü aşıyordu. Peki, ondan sonra bana karşı na-isıl davranacaktı acaba? Tutsaklığın ve alçalmanın bütün sı-Inırlarını aşıyordu bu. Bu görüş tarzı beni onun düzeyine kadar yükseltiyordu. Konuşmamızın bütün saçmalığına ve ina-Inılmazlığına karşın, yüreğim eziliyordu.

Pauline ansızın bir kahkaha kopardı. Oynayan çocukların karsısında, arabaların yolcularını gazinoya giden yolun ağzına bırakmak için durdukları yerin tam karşısında, bir sıpada oturuyorduk. Pauline:

«Şu şişman baronesi görüyor musunuz?» diye haykırdı. «Wurmerhelm Baronesi. Buraya geleli henüz üç gün oldu. •Kocasına bakın: Bastonunu elinde tutan şu sıska, sarsak yü-58

rüyüşlü Prusyalı. Önceki gün bize nasıl bakmıştı, anımsıyor musunuz? Hemen baronese yetişin, şapkanızı çıkarıp, ona Fransızca bir şeyler söyleyin.»

«Neden?»

«Schlangenberg'in tepesinden kendinizi aşağı atacağınıza yemin ettiniz bana; size emredecek olsam, adam öldürmeye hazır okluğunuza da yemin ediyorsunuz. Bütün bu cinayetler ve trajediler yerine, canım sadece bir parça eğlenmek istiyor. Karşılık vermeden söz dinleyin. Baronun sizi bastonla dövdüğünü görmek istiyorum.»

«Beni kışkırtıyorsunuz; yapmayacağımı mı sanıyorsunuz?»

«Evet, sizi kışkırtıyorum. Hadi, gidin, istiyorum.»

«Pekâlâ, işte gidiyorum ama, pek garip bir heves bu, doğrusu ya. »İnşallah bu olay generalin başına, dolayısıyla da sizin başınıza dert açmaz. Tanrı adına, ben kendim için kaygılanmıyorum, sizi... ve generali düşünüyorum. Ne garip bir fikir gidip de bir kadına hakaret etmek!»

Pauline küçümseyerek bana:

«Pekâlâ, gördüğüme göre, sadece gevezenin birisiniz siz» dedi. «Demin gözleriniz kan çanağı gibiydi... zaten, kimbilir, bu belki de yemekte çok içmiş olmanızdan geliyordu. Bunun saçma ve adi bir şey olduğunu, generalin de pek kızacağını biliyorum. Ben sadece eğlenmek istiyorum. Hepsi bu. Bir kadına hakaret etmenize gerek kalmaz. Daha önce size bir temiz sopa çekerler.»

Ayağa kalktım ve tek söz söylemeden görevimi yapmaya gittim. Kuşkusuz saçma bir şeydi bu, kaçınmasını becere-memiştim ama, baronese yaklaştığım sırada, bir haşarılık yapma isteğiyle sürüklendiğimi hissettim. Zaten, sarhoş olduğum kadar da coşmuştum.

KUMARBAZ ALTINCI BÖLÜM

59

Aradan iki gün geçti bile. Şu aptalca gün yok mu! Ne çığlık, ne gürültü, ne şamata, ne uluorta konuşmalar! Ve bütün bu hayhuyun, bütün bu karışıklığın, bütün bu aptallığın ve adiliğin nedeni benim! Gerisi, hiç değilse benim görüşüme göre, zaman zaman gülünç geliyor. Neyin olup bittiğini kavrayamıyorum: Acaba aşırı bir coşkunluk döneminde miyim, yoksa sadece aklımı mı kaçırdım da beni kapatacakları ana kadar densizlikler mi yapıyorum? Kimi zaman gerçekten aklımı kaçırır gibi oluyorum. Kimi zaman da, çocukluktan, okuldan henüz çıkmışım da, kabaca okul yaramazlıkları yapı-yormuşum gibi geliyor bana.

Bütün suç Pauline'de, hep onun suçu. Belki de o orada olmasa çocukça haşarılıklar yapmayı aklıma bile getirmezdim. Kimbilir, belki de bütün bunları umutsuzluktan yaptım (böyle düşünmenin aptalca bir şey olduğunu biliyorum yâ) ve anlıyorum, hayır, gerçekten de Pauline'in ne gibi iyi bir yanı olduğunu anlamıyorum. Güzel, daha doğrusu, ben öyle sanıyorum. Çılgına döndürdüğü de yalnız ben değilim. Uzun boylu, güzel endamlı. Ama, çok zayıf. Bana öyle geliyor ki insan onu düğümleyebilir, ya da ikiye katlayabilir. Ayağının izi dar ve

uzun... kıvrandırıcı. Kıvrandırıcı, bu tam deyimi. Saçlarının kızıl pırıltıları var. Gözlerine gelince, gerçek kedi gözleri bunlar, onlara öyle bir azamet ve küstahlık katmasını biliyor ki! Aşağı yukarı dört ay önce, bunların hizmetine yeni girdiğim sıralarda, salonda Deş Grieux ile uzun bir konuşma yapmıştı; her ikisi de iyice heyecanlıydılar. Ve Pauline adama öyle bir bakış bakıyordu ki... daha sonra yatmaya yukarı çıktığımda, adama bir tokat attığını, -az önce onu tokatladığını ve karşısına dikilip suratına baktığım düşündüm... Ve işte o akşam ona âşık oldum.60

KUMARBAZ

Biz gene de konumuza dönelim.

Büyük yola ulaşan patikaya saptım, büyük yolun ortasında durup baronla baronesi bekledim. Aramızda beş adımlık bir mesafe kalınca, şapkamı çıkarıp onları selamladım.

Çok iyi anımsıyorum, baronesin sırtında açık kurşuni ipekliden, şaşılacak kadar bol, kırmalarla, bir sepet-eteklikle ve bir de kuyrukla süslenmiş, elbise vardı. Kısa boylu, çok şişmandı, dolgun ve içeri çekik, hemen hemen yanaklarıyla birleşmiş bir çenesi vardı. Kıpkırmızı bir yüzü, kötü bakışlı, küstah minicik gözleri vardı. Yürüyüşü alçakgönüllülük doluydu. Barona gelince, kupkuru, upuzun boyluydu. Yampiri suratı sayısız minicik kırışıklarla oyulmuşttu: Almanya'daki alışkanlığa uyarak, gözlük de takıyordu; kırk beş yaşındaydı. Bacakları neredeyse göğsünden başlıyordu. Soyluluk simgesi. Bir tavus kuşu kadar kendini beğenmiştir. Biraz da ağırdır. İfadesinde koyunsu bir şey ona göre derinlik yerine geçerdi.

Bütün bunları kaşla göz arasında, birkaç saniye içinde fark ettim.

Selamını ve elimdeki şapkam önce dikkatleri pek çekmedi bile. Baron hafifçe kaşlarım çatmakla yetindi. Barones, azametli bir yürüyüşle üzerime doğru geldi.

Ben, her hecenin üzerine basarak, tane tane, yüksek ve iyice anlaşılır bir sesle.

«Sayın Barones, kulunuz olmak onuruna eriştim» dedim.

Sonra, şapkamı başıma geçirdim, sevimli bir gülümsemeyle yüzüne bakarak, yanından geçtim.

Pauline şapkamı çıkarmamı buyurmuştu ama, bel kırarak temennalarla şımarıklıklar benim buluşumdu. Beni iten neydi, Tanrı bilir. Yüce bir dağın tepesinden düşermişim gibi geliyordu bana.

Baron öfkeli bir şaşkınlıkla bana doğru dönerek:

«Haaa!» diye bağırdı, daha doğrusu ciyakladı.

Ben döndüm, hep gülümsemeyle ona bakarak, saygılı bir bekleyişle durdum. Ne yapacağını şaşırdığı açıkça belliydi, ncc plus ultra (1) kaşlarını çatmıştı. Yüzü gitgide kararıyordu. Barones de fena halde öfkeli bir şaşkınlık durumuyla benden yana döndü. Gelip geçenler bizi incelemeye başlamışlardı. Hatta kimisi durdu bile.

Baron bu kez .iki kat daha cırlak, iki kat daha öfkeli bir sesle:

«Haaa?» diye yeniden ciyakladı.

Ben de sözcüklerimi sürükleyerek ve hep doğruca onun gözlerinin içine bakarak:

«Ja wolıl» (2) dedim.

«Sind Sie rasend?» (3), diye bağırdı bastonunu sallayarak. Galiba tir tir titremeye başlıyordu. Belki de onu heyecanlandıran benim giysilerimdi. Pek uygun bir biçimde, hatta yüksek sosyeteden birisi gibi, pek zarif giyinmiştim.

Ansızın bütün gücümle:

«Ja wo-o-ohl!» diye bağırdım, Berlinlilerin yaptığı gibi «o»yu uzatarak. Berlinliler konuşma sırasında her an bu «ja wohl!»u kullanırlar, hem de şu veya bu düşünceyi, ya da duygu ayrımını belirtmek istedikleri zaman «o» harfini az-çok uzatırlaı.

Baronla barones birdenbire arkalarını döndüler ve hemen hemen koşarak uzaklaştılar. Pek korkmuşlardı. Orada biriken halk arasında kimileri konuşmaya başladılar, daha başkaları şaşkın şaşkın bana bakıyordu. Zaten aslına bakarsanız,

pek iyi anımsamıyorum.

(1) Latince: «Daha ötesi olamaz», yani, son derece. (Çeviren)

(2) Vurgulanınca, evet canım, elbette anlamına gelen evet. (3)' «Deli misiniz, siz?»64

KUMARBAZ

KUMARBAZ

65

olamıyorum. Gerçekten de, defalarca Deş Grieux Markisine sert bir söz söylemek için şiddetli bir istek kapladı içimi ve... Aman canım, sürdürmek yararsız: Belki de bundan alınır. Kısacası, bütün bunlar bir hastalık belirtileri. Kendisinden özür dilediğim zaman Wurmerhelm Baronesi bunları dikkate alır mı bilmem ama, böyle bir niyetim var. Bu durumu göz önün-de bulundurmayacak gibi geliyor bana, çünkü bildiğim kadarıyla şu son günlerde adliye çevresinde bu durumu sömürmeye, kötüye kullanmaya başladılar bile: Avukatlar, ağır ceza davalarında, müvekkillerinin cinayeti işledikleri anda bilinçlerini yitirdiklerini ve bunun bir hastalık okluğunu ileri sürerek onları aklamaya çalışıyorlar. "Vurdu ama, artık hiçbir şey anımsamıyor" diyorlar. Ve düşünün general, tıp da onlarla ağız birliği ediyor... ve böyle bir hastalığın bal gibi bulunduğunu, adına geçici cinnet dediklerini ve buna yakalanan kimsenin o anda hiçbir şeyi anımsamadığını, ya da yarım yamalak anımsadığını destekliyorlar. Ne var ki, baronla barones eski kuşaktan insanlar; üstelik bunlar Prusyalı toprak ağalan ve küçük kasaba soylularıdır. Adli tıptaki bu gelişmeden kuşkusuz ki haberleri yoktur, bu yüzden benim açıklamalarımı kabul etmeyeceklerdir. Siz ne dersiniz, general?» General ansızın, zor zaptettiği bir öfkeyle: «Yeter, efendi, yeter!» dedi. «Sizin yaramaz çocuk haylazlıklarınızdan kesin olarak kendimi korumaya çalışacağım. Baronla baronesten özür dilemenize gerek yok. Sizinle her türlü ilişki, sadece özür dilemenizle sınırlansa bile, onlara pek yüz kızartıcı gelecektir. Benim maiyetimde olduğunuzu öğrendiği zaman baron gazinoda benimle konuştu ve size itiraf ederim ki, beni düelloya çağırmasına neredeyse ramak kaldı. Beni ne zor bir duruma soktuğunuzu, nelere zorladığınızı anlıyor musunuz, efendi? Barondan özür dilemek ve hemen bugün maiyetimden ayrılacağınıza söz vermek zorunda kaldım...

«Özür dilerim, özür dilerim, general ama, sizin devimlinizle maiyetinizden ayrılmamı o mu istedi?»

«Hayır ama, ben bu onarımı ona sunmak zorunda his-Isettim kendimi ve elbette ki baron buna pek sevindi. Artık ayrılıyoruz, aziz Bayım. Dört frederik ve üç florin alacağınız [kalıyor. İşle paranız, ve işle hesabınız: Doğru olup olmadığına [bakabilirsiniz. Elveda; bundan böyle artık iki yabancıyız. Ba-ia hep sıkıntı ve dert getirdiniz. Şimdi garsonu çağırıp yarından itibaren sizin otel harcamalarınızdan sorumlu olmadığımı söyleyeceğim. Güle güle, Bayım.»

Parayı, kurşunkalemle hesabımın yazıldığı kâğıdı aldım, generali selamladım ve çok ciddi bir sesle ona:

«General, bu böyle sonuçlanılmaz» dedim. «Baronun kı-rıcı eleştirileriyle karşılaşmış olmanıza çok üzüldüm, beni bağışlayın ama, bu sizin suçunuz. Neden benim yerime barona yanıt vermeyi üstlendiniz? «Sizin maiyetinizde olmam» deyimi ne anlama geliyor? Ben çocuklarınızın öğretmeniyim, hepsi bu kadar. Ne sizin oğlunuzum, ne siz benim vasimsiniz, benim davranışlarımdan da siz sorumlu değilsiniz. Tüzel bir kişiliğim var benim. Yirmi beş yaşındayım, üniversite öğrencisiyim, soylu bir kişiyim, sizin tamamiyle yabancınızın Sadece size olan sonsuz saygım benim yerime. karşılık verme hakkını kendinize mal ettiğiniz için sizi düelloya zorlamaktan beni alıkoyuyor.»

General öyle şaşırdı ki, kolları iki yanına düştü; sonra birdenbire Fransıza doğru döndü ve ona kısaca kendisini hemen hemen düelloya davet ettiğini anlattı. Fransız gürültülü bir kahkaha kopardı.

«Ama, baron bu kadarla kurtulduğunu sanmasın» diye konuşmamı büyük bir soğukkanlılıkla sürdürdüm. B. Deş Gricıix'nün kahkahaları beni hiç de heyecanlandırıp şaşırtmamıştı. «Mademki bugün baronun yakınmalarını dinlemeye razı olup, onun tarafını tutarak bir bakıma bu işe burnunuzu

KUMARBAZ

soktunuz, size şunu bildirmekle onur duyarım, general: Yarından tezi yok, benimle işi olduğu halde, sanki davranışlarımın hesabını veremezmişim, ya da buna layık değilmişim gibi, beni bilmezlikten gelip de onu bir üçüncü kişiye başvurmaya iten nedenlerin kesin bir açıklamasını kendi adıma, barondan isteyeceğim.»

Düşündüğüm gibi oldu. Bu yeni saçmalıkları işitince general korkuya kapıldı.

«Nasıl, bu lanet işi sürdürmeye niyetli değilsiniz ya, inşallah!» diye haykırdı. «Kendinizi çok güç durumlara sokuyorsunuz. Ah! Tanrım! Sakın yapmayın, Bayım, sakın böyle bir şey yapmayın, yoksa, şerefim üzerine söylüyorum ki... Burada da yetkililer var ve ben... ben... kısacası... Benim mev-kümi... baronunkini de elbette... göz önüne alarak... Kısacası, sizi tutuklarlar ve bir rezalet çıkarmanıza engel olmak için sizi polis marifetiyle ülkeden kovarlar! Bunu iyice aklınızda tutun, sakın demediydi, demeyin!»

Öfkeden boğulur gibi olmasına karşın, son derecede korkuyordu.

İnsanı çıldırtan bir soğukkanlılık ve sükunetle:

«General» diye karşılık verdim, «bir insanı rezalet meydana gelmeden rezalet yüzünden tutuklayamazlar. Ben henüz baronla kozumu paylaşmadım, bu konuya ne şekilde ve hangi temellere dayanarak yaklaşmak niyetinde olduğumu da henüz hiç bilmiyorsunuz. Ben sadece, benim için aşağılayıcı olan, cüzi irademe baskı yapacak nitelikte bulunan bir kimsenin vesayeti altında bulunduğum varsayımını ortadan kaldırmak istiyorum. Siz boş yere telaşlanıp kaygılanıyorsunuz.»

«Tanrı adına, Alexis Ivanovitch, Tanrı adına, bu saçma sapan tasarıdan vazgeçin!» diye kekelemeye başlayan general, birdenbire o azametli havalarını bırakıp yalvaran bir tavır takındı, halta ellerimi bile tuttu. «Canım, bunun ne gibi sonuçlar doğuracağını bir düşünsenize, kuzum! Başımıza yeniden

bir sürü dert açılacak! Siz de kabul edersiniz ki, ben özellikle şimdi, pek bambaşka bir biçimde davranmalıyım!.. Ya, özellikle şimdi! Bütün durumu bilmiyorsunuz! Buradan gider gitmez sizi yeniden yanıma almaya hazırım. Ama, bugün, sadece âdet yerini bulsun diye, yani, kısacası... Beni buna sürükleyen nedenleri anlıyorsunuz, elbette!» diye haykırdı umutsuz bir üzüntüyle. «Alexis

Ivanovitch, Alexis Ivanovitch! Lütfen!»

Yanından ayrılırken, ona bir kez daha kaygılanmamasını ısrarla rica ettim, her şeyin yolunda gideceğine söz verdim ve alelacele odadan çıktım.

Yabancı ülkelerde Ruslar kimi zaman aşırı derecede korkak olurlar; kendileri hakkında neler söyleneceğinden, kendilerine ne gözle bakılacağından dehşetli korkarlar, muaşeret kurallarında kusur etmekten ödleri patlar! Kısacası, sanırsınız ki sımsıkı bir korse içindedirler, özellikle önemli kişi olma savında olanlar. Otellerde, gezintilerde, toplantılarda, yolculukta, önyargıya dayalı ve kesin olarak yerleşmiş bir biçimi körü körüne benimsemeye önemle özen gösterirler... Ama kimi durumların, kendisini «özel bir biçimde davranmaya» zorladığını general ağzından kaçırmıştı. İşte bu yüzden ansızın ,kor-kuya kapılmış ve bana olan tavrını değiştirmişti. Bunu iyi bir işaret olarak kabul ettim. Yetkililere başvuracak kadar aptaldı, çok sakınımlı davranmam gerekiyordu.

Aslına bakarsanız, generali kızdırmaya hiç de niyetim yoktu; şimdi asıl Pauline'i öfkelendirmek hoşuma gidecekti benim. Bana öyle acımasızca davranmış, öyle saçma, içinden çıkılmaz bir yola itmişti ki, durmam için bana yalvar yakar olmasını, ayaklarıma kapanmasını istiyordum. Çocukça davranışlarım sonunda onu da lekeleyebilirdi. Üstelik de, yeni duygular, yeni istekler uyanıyordu içimde: Sözgelimi, onun önünde seve seve kendimi küçültüyorsam da, hiç de başkalarının karşısında korkak davrandığım anlamına gelmezdi bu ve el-

belle ki beni «kırbaçlatmak» baronun haddine düşmemişti. Bütün bu insanlarla alay etmek ve bu işin içinden de yüzümün akıyla çıkmak istiyordum. Göreceklerdi günlerini onlar. Korkulacak hiçbir şey yok! Pauline rezaletten korkup beni gc-ri çağıracaktır. Beni geri çağırmasa bile, hiç de korkak olmadığımı pekâlâ görecekti..!

Şaşırtıcı bir haber: Marie Philippovna'nın bugün yalnız başına akşam treniyle Carlsbad'a kuzininin yanına gittiğini merdivende rastladığım çocukların dadısından öğrendim. Ne demek oluyor bu böyle? Dadı uzun zamandan beri gitmeye niyetlendiğini söyledi; peki, nasıl oluyordu da hiç kimse bunu bilmiyordu? Zaten kimbilir, bunu bilmeyen bir bendim belki de. Dadıdan üstü kapalı biçimde öğrendiğime göre, Marie Philip-povna önceki gün generalle

şiddetli bir ağız dalaşı yapmıştı. Anladım. Hiç kuşkusuz... Mile Blanche. Evet, kesin bir şey olacağa benziyor, bir şeyler hazırlanıyor.

YEDİNCİ BÖLÜM

Bu sabah garsonu çağırıp, benim hesabımı ayrı tutmalarını söyledim. Odam korkup büsbütün otelden ayrılmamı gerektirecek kadar pahalı değildi. On altı frederikim vardı ve orada da... orada, belki, bir servet! Garip bir şey, henüz kazanmadım ama, sanki zengin birisiymişim gibi davranıyorum, hissediyorum, düşünüyorum, kendimi başka türlü göremiyorum.

Vaktin çok erken olmasına karşın, hemen B. Astley'e, bizimkinin pek yakınında bulunan İngiltere Oteli'nö gitmeyi tasarlarken odama ansızın Deş Grieux giriverdi. O ana kadar

böyle bir şeyi hiç yapmamıştı, üstelik de şu son günlerde bu efendiyle ilişkilerim son derece mesafeli ve son derece gergindi. Adam sadece beni açıktan açığa küçümseyip hor görmekle kalmıyor, bunu dobra dobra herkese göstermeye de çalışıyordu; benim de... onu sevmemek için nedenlerim var-dı. Kısacası, ondan ölesiye nefret ediyordum. Odama gelişi jeni çok şaşırttı. Hemen garip bir şeyler olduğunu tahmin ettim.

Pek sevimli davrandı, odam için beni kutladı. Şapkamın elimde olduğunu görünce, bu kadar erken saatte gezintiye git-Imeme şaştı. Bazı işler için B. Astley'i görmeye gideceğimi söyleyince, bir süre düşündü, yüzünü tasalı bir ifade bürüdü. Deş Grieux bütün Fransızlar gibiydi, yani gerektiği ve bunun kendisine yararlı olduğu zaman nazik, tatlı dilli ve neseliydi, sevimli ve neşeli olma zorunluluğu ortadan kalkınca da dayanılmaz derecede can sıkıcı. Fransız pek ender olarak ilk bakışta sevimlidir; onun her zaman buyruk üzerine, hesaplayarak sevimli olduğu söylenebilir. Eğer her zamankinin tersine, maymun iştahlı, acayip görünmek zorunluluğunu duyarsa, geçici hevesin en akıl almazı, en yapmacığı onda önceden kabul edilmiş ve uzun zamandan beri alelade şeyler düzeyine getirilmiş biçimlere bürünür. Fransız doğal halinde, pozitivizmin (olguculuk) eri tutucusuna, en bayağısına, en onursuzuna bağlıdır. Kısacası, dünyanın en can sıkıcı yaratığıdır. Bana kalırsa, acemiler, Hanya'yı Konya'yı bilmeyenler, özellikle de Rus kızları Fransızların büyüsüne kapılabilir. Aklı

başında her adam salon nezaketinin, rahat davranışların ve neşenin kesinlikle saptanan biçimlerinin bir dizi halindeki yinelenişini hemen fark eder ve nefret eder.

Deş Grieux nazik olmakla birlikte rahat bir halle: «İş için sizi görmeye geldim» diye başladı. «Elci, ya da arabulucu niteliğiyle, general tarafından geldiğimi sizden gizleyecek değilim. Rusçayı pek iyi bilmediğim için, dün hemen70

KUMARBAZ

hemen hiçbir şey anlamadım ama, general bütün ayrıntılarıyla her şeyi anlattı, itiraf ederini ki...»

«Dinleyin, Bay Deş Grieux» diye sözünü kestim, «yani bu olayda da da mı arabulucu rolünü siz üzerinize alıyorsunuz? , Elbette ki ben olup olacağı bir "outchitel"\m, hiçbir zaman da ne bu ailenin,, ne de özellikle yakın ahbaplarının teklifsiz bir dostu oldum, bu nedenle bilmediğim pek çok durum vardır ama, bir şeyi bana açıklar mısınız, lütfen: Acaba şimdi siz tamamiyle aileden sayılabilir misiniz? Çünkü en sonunda, her şeye artık öyle yakın bir ilgi duyuyorsunuz ki, her yana arabulucu olarak giriyorsunuz ki...»

Sorum hiç hoşuna gitmedi. Fazlasıyla saydamdı, beriki de her ne olursa olsun, kendini ele vermek istemiyordu.

Soğuk bir sesle:

«Generale kısmen işler nedeniyle, kısmen de bazı özel durumlar nedeniyle yakından bağlıyım» dedi sertçe. «General beni dünkü tasarılarınızdan vazgeçmenizi rica etmem için gön derdi. Kuşkusuz ki bütün tasarladıklarınız çok ince düşünceli ama, general hiçbir sonuca ulaşamayacağınızı size bildirmemi rica etti; üstelik de... baron sizi kabul etmeyecek, bir de' her ne olursa olsun, daha sonra sizden gelecek sıkıntılardan korunma olanaklarına sahip. Siz de kabul edin bunu. Ayak diremek neye yarar ki, söyler misiniz? General durum elverdiği zaman sizi hemen yanına alacağına, o zamana kadar da aylığınızı, ödeneğinizi size vereceğine söz veriyor. Oldukça kârlı, ne dersiniz?»

Son derece sakin bir sesle ona biraz yanıldığını, belki de baronun beni kovdurmayacağını, tam tersine dinleyeceğini bildirdim ona. Tam olarak nasıl davranacağımı öğrenmeye geldiğini itiraf etmesini rica ettim.

«Aman canım, mademki general bu olayla bu kadar ilgileniyor, neler yapmaya kalkışacağınızı öğrenmek elbette ki hoşuna gider. Bu çok doğaldır!»

Anlatmaya bağladım; bir koltuğa yığılmış, başı hafifçe benden yana eğilmiş, gözlerinde gizlemeye gerek görmediği bir alayla beni dinliyordu. Kısacası, bana pek bir kendini beğenmişlikle davranıyordu. Elimden geldiğince bu olaya büyük bir önem verirmiş gibi yapmaya çalışıyordum.' Baron, sanki ben generalin uşağıymışım gibi, beni onu şikâyet etmesi, önce beni işimden etmişti, ikincisi de, bana davranışlarının sorumluluğunu yüklenme yeteneğinden yoksun, kendisiyle konuşmaya bile gerek olmayan bir kimse muamelesi yapmıştı. Demek ki haklı olarak kendimi hakarete • uğramış kabul ediyordum; bununla birlikte, aramızdaki yaş farkına, toplum içindeki mevkiine vb., vb... saygı duyduğumdan, yeniden bir düşüncesizliğe kalkışmayacaktım, başka bir deyimle, baronu açıkça düelloya zorlamayacaktım (bunları söylerken gülmekten kendimi zorla alıkoyuyordum). Ama, her ne olursa olsun, kendisinden (özellikle de baronesten) pekâlâ özür dileyebileceğimi söyledim, çünkü gerçekten de, şu son zamanlarda kendimi rahatsız ve bitkin, bir bakıma ne yapacağı belli olmayan bir kimse gibi hissediyordum vb., vb. Bu arada, asıl baron benim için o kadar küçük düşürücü olan bu girişimde bulunup, generalin beni işten çıkarması için ısrar etmekle beni öyle bir duruma sokmuştu ki, artık ne ondan, ne de baronesten özür dileyebilirdim. Çünkü, hem kendisi, hem barones, hem de herkes korkudan ve yeniden işe alınmak, isteğiyle gelip özür dilediğimi düşünürlerdi. Bütün bunların sonucu olarak, şimdi artık barondan, önce kendisinin, en ılımlı sözcüklerle, sözgelimi, bana asla hakaret etmek istemediğini söyleyerek benden özür dilemesini istemek zorunda kalmıştım. Baron benim isteğimi yerine getirince, ben de ellerim serbest, içtenlikle ve bütün yüreğimle ondan özür dilerim. Kısacası, dedim son olarak, «benim bütün istediğim, baronun ellerimi çözmesi.»

«Tuh, yazıklar olsun! Ne alınganlık, ne incelik! Peki, ne diye özür dileyeceksiniz? Hadi bakalım. Bayım... Bayım...72

KUMARBAZ

Siz bütün bunları generali zor duruma düşürmek için düzenlediniz... kimbilir, belki de kişisel amaçlarınız bile vardır... Azizim huy... özür dilerim, adınızı

unuttum, Hay Alexis, değil mi?»

«İyi ama, izin verirseniz, azizim Marki, bu neden sizi ilgilendiriyor?»

«Ama, general...»

«Generalin ne üstüne vazife, efendim? Dün bana belirli bir tutum takınmak zorunda olduğunu söyledi... pek kaygılı bir hali vardı... ama, hiçbir şey anlamadım ben.»

Deş Grieux kızgınlığın gitgide kendini belli ettiği yal-varıcı bir sesle karşılık verdi:

«İşte tam da burada öze! bir durum bulunuyor. Mademoi-selle de Cominges'i tanıyorsunuz, değil mi?»

«Mile Blanche mı demek istiyorsunuz?»

«Pekâlâ, evet, Mile Blanche de Comingcs... ve saygıdeğer annesi... Siz de kabul edersiniz ki general... Kısacası, general âşık ve hatta... hatla düğün belki de burada olacak. Düşünün bir kez, bu fırsatla, rezaletler, dedikodular...»

«Bu evlilikle ilgili hiçbir rezalet, hiçbir dedikodu göremiyorum ben.»

«Ama, baronun öyle öfkesi burnunda ki. Prusyalı tabii, biliyorsunuz, kısacası bir Alınan kavgası çıkarır.»

«Artık işten çıktığıma göre, sizinle değil, benimle kavga edecek demektir. (Elimden geldiğince aptal görünmeye çalışıyordum.) Ama, izin verirseniz, şu halde kesin karar verildi, Mile Blanche, generalle evleniyor, öyle mi? Peki, ne bekliyorlar, kuzum? Yani demek istiyorum ki, neden bunu gizli tutuyorlar, hiç değilse bizlerden, evin insanlarından?»

«Olmaz, bunu size... Zaten, henüz tamaıniyle... Bununla birlikte... biliyorsunuz ki Rusya'dan haber bekliyorlar; generalin işlerini düzene koyması gerek...»

«Aa, yaa! Baboulinka!»

Des Grieux kin dolu bir bakış fırlattı bana.

«Kısacası» diye sözümü kesti, «sizin zekânıza, sezginize, yaradılıştan inceliğinize kesinlikle güveniyorum... Sizi bir akraba gibi bağrına basan, sevip sayan bu aileye bunu mutlaka yaparsınız...»

«Özür dilerim, beni kovdular! Şimdi bunun âdet yerini bulsun diye yapıldığını ileri sürüyorsunuz ama, kabul edin ki bu tıpkı: "Elbette canım, kulaklarını çekmek istemiyorum ama, izin ver de âdet yerini bulsun diye onları çekeyim..." demek gibi bir şey. Hepsi aynı kapıya çıkmaz mı?»

«Eğer durum böyleyse, hiçbir rica sizi etkileyemiyorsa» diye sürdürdü küstah bir sesle, «şunu size kesinlikle söyleyebilirim ki, gerekli önlemler alınacaktır.' Burada da yetkililer var, bugünden tezi yok sizi kovarlar... Aman canım! Sizin gibi bir zibidi bir de kalkmış da baron gibi önemli bir kişiyi düelloya davet ediyor! Sanıyor musunuz ki sizi rahat bırakırlar! Şuna iyice emin olun ki, burada hiç kimse sizden korkmuyor! Size bu ricada bulunuşum kendi düşüncem, çünkü generali kaygılandırdınız. Baronun sizi düpedüz bir uşağıyla kovdurmayacağını nasıl bilebilirsiniz?»

Son derece sakin bir sesle:

«İyi ama, gidip onu kendim görecek değilim ki» diye karşılık verdim. «Yanılıyorsunuz, Bay Deş Grieux, bütün bunlar sizin sandığınızdan çok daha uygun bir biçimde olacak. Bakın, şimdi hemen B. Astley'e gidip aracım, kısacası, sağdıcım olmasını rica edeceğim. Bu adam beni sever; eminim ki reddetmez. Gidip baronu bulur, baron da onu kabul eder. Ben bir ontclıitel olabilirim, maiyette bir kimse, savunmasız bir yaratık görünüşünde olabilirim ama, B. Astley bir lordun, gerçek bir lordun, Lord Peabroke'un yeğeni, bunu herkes biliyor, o lord da burada. Emin olun ki baron, B. Aslley'e kibar davranacaktır, onu dinleyecektir. Eğer dinlemeyecek olursa, B. Astley buma kişisel bir hakaret olarak kabul edecektir, İngilizlerin ne kadar dik kafalı olduklarını bilirsiniz; arkadaş-74

KUMARBAZ

farından birini barona gönderir, pek çok yakın arkadaşı da var. Şimdi görüyorsunuz ya, sonuç belki de sizin düşündüğünüzden başka türlü olacaktır.»

Fransız lam olarak dehşete kapıldı; gerçekten de, bütün bunlar gerçeğe pek yakındı, ben de sahiden bir rezalet çıkaracağa benziyordum.

Tamamiylc yalvaran bir sesle:

«Çok rica ederim» diye sürdürdü, «bırakın bütün bunları! Sanki bir rezalet çıkarmak hoşunuza gidecekmiş gibi davranıyorsunuz! Size gereken bir düello değil, bir rezalet! Size söyledim, bütün bunlar pek eğlenceli, hatta nükteli de olabilir, belki de bu amaca ulaşırsınız ama... sözün kısası» diye konuşmasını sonuçlandırdı şapkamı alıp ayağa kalktığımı görünce, «size birisinin su pusulasını vermek için geldim... Okuyun... Yanıtı beklememi rica ettiler de.»

Bu sözler üzerine, cebinden katlanmış, mühürlü küçük bir pusulayı çıkarıp uzattı.

Pauline'in eli buna şunları yazmıştı:

«Söylediklerine bakılırsa, şu öyküyü uygulamayı ta-sarlıyonnuşsunuz. Kızdınız ve arsız çocuk gibi davranmaya başlıyorsunuz. Ama, özel durumlar var, bunları belki bir gün size anlatırım; çok rica ederim, vazgeçin, aklınızı başınıza toplayın. Ne saçma bütün bunlar! Siz bana gereklisiniz, bana itaat edeceğinize de söz verdiniz. Schlangenberg'i anımsayın. Sizden uysal olmanızı istiyorum, bu gerekiyor da, bunu size emrediyorum.

Sizin P.»

«H. Dün olanlar için bana kızdınızsa, bağışlayın beni.»

Bu satırları okurken her şeyin döndüğünü gördüm. Dudaklarım soldu, tir tir titremeye başladım. Lanet olasıca Fransız saygılı davranır görünerek güya heyecanımı görmemek

için gözlerini çeviriyordu. Suratıma karşı kahkahalarla gülmesini yeğlerdim.

«Pekâlâ» dedim, «Küçük hanıma gönlünün rahat etmesini söyleyin. Bununla

birlikte, izin verirseniz size şunu sorayım» diye sürdürdüm ansızın, «bu pusulayı bana vermek için neden o kadar beklediniz? Bir sürü saçmalıklar söyleyecek yerde, işe buradan başlamanız gerekirdi gibime geliyor... eğer gerçekten de buraya bunun için geldiyseniz...»

«Oo! İstiyorum ki... Sözün kısası, bütün bu olup bitenler o kadar garip ki pek doğal olan sabırsızlığımı bağışlarsınız. Tasarılarınızı kendi ağzınızdan bir an önce duymak istiyordum. Zaten bu pusulada yazılanları bilmiyorum ve ne zaman olsa size verebileceğimi düşünüyordum.»

«Anlıyorum, size sadece bunu başka çare kalmadığı zaman bana vermeniz, olayı konuşarak yoluna koyarsanız bundan hiç söz etmemeniz emredildi. Öyle değil mi? Bana açıkça yanıt verin, B. Deş Grieux.»

«Belki» dedi garip bir halle bana bakıp ve çok büyük bir sakınım içinde görünerek.

Şapkamı aldım: bana bir baş işareti yaptı, çıktı. Dudaklarında alaycı bir gülümseme görür gibi oldum. Başka türlüsü olabilir miydi?

«Daha görülecek hesabımız var, seni küçük acemi çapkın, boy ölçüşeceğim seninle» diye mırıldandım merdivenleri inerken. Hâlâ düşüncelerimi toparlayamıyordum, adeta tepeme balyoz yemiş gibiydim. Serin hava iyi geldi.

İki dakika sonra, biraz kafamı toparlamaya başlayınca, iki düşünce açıkça belirdi; birincisi şuydu: Dün bir çocuğun laf olsun diye söylediği akıl almaz birkaç tehdit, çocukça bir eğlence evrensel bir korku ve telaş yaratmıştı! İkincisi: Bu Fransızın Pauline üzerinde ne gibi bir etkisi vardı? Adamın bir tek sözü... Ve Pauline gerekli olan her şeyi yapıyor, bir pusula yazıyor, bana rica etmeye kadar varıyor. Kuşkusuz,76

KUMARBAZ

onları tanıdığım andan beri ilişkileri benim için hep bir muamma olmuştu ama, gene de şu son günlerde Pauline'de adama karşı gerçek bir tiksinme ve hatta hor görme fark etmiştim. Fransıza gelince, Pauline'in yüzüne bile bakmıyordu ve ona karşı sadece kaba davranıyordu. Bu da pekâlâ hiç gözümden kaçmamıştı. Ondan nefret ettiğini Pauline kendi ağzıyla bana itiraf etmişti; son derece anlamlı itiraflar kaçırmıştı ağzından... Demek ki, adam onu avuçlarının içinde tutuyor, Pauline onun sultası altında...

SEKİZİNCİ BOLUM

Burada dedikleri gibi, "gezinti"de, kestane ağaçlarının yolunda benim İngilize rastladım.

Beni görür görmez:

«Oh! Oh!» diye başladı. «Ben size gidiyorum, siz de bana geliyorsunuz! Demek arkadaşlarınızdan ayrıldınız, öyle mi?»

«Önce söyler misiniz, kuzum, olup bitenleri nereden öğrendiniz?» diye sordum hayretle. «Herkes biliyor demek ki?»

«Yoo! Hayır, herkes değil, bu kadarına değmez, hiç kimse bundan söz etmiyor.»

«Peki, siz nereden biliyorsunuz?»

«Biliyorum, ya da daha doğrusu öğrenme fırsatını- buldum. Şimdi nereye gideceksiniz? Size karşı bir sevgim var, işte bunun için size geliyordum.»

«Siz mert bir insansınız, B. Astley» dedim. Doğrusu pek şaşırmıştım, nasıl haber almıştı acaba? «Ben henüz kahvemi içmediğime göre, siz de kuşkusuz yalan yanlış kahvaltı etti-

ğinizden, gazinoya gidelim; birer sigara içeriz, her şeyi size anlatırım... sizin de bana anlatacak bir şeyleriniz olur herhalde.»

Kahve yüz adım ötedeydi. Ismarladığımız şeyleri getirdiler, rahatça yerleştik, ben bir sigara yaktım. B. Astley sigara içmiyordu, gözlerini bana dikmiş, söyleyeceklerimi dinlemeye hazırlanıyordu.

«Hiçbir yere gitmiyorum, burada kalıyorum» diye başladım.

B. Astley onaylayıcı bir sesle:

«Burada kalacağınızdan emindim» dedi.

M. Astley'e giderken ona, Pauline'e olan sevgimden söz etmeye hiç de niyetim yoktu. Hatta bu konudan kaçınmak bile istiyordum. Şu son günlerde ona bundan tek sözcük bile söylememiştim. Üstelik de çok utangaçtı zaten. Pauline'in onu çok etkilediğini hemen fark etmiştim ama, adını hiç ağzına almıyordu. Garip şey, daha oturur oturmaz, donuk ve ısrarlı bakışlarını üzerime dikince, Tanrı bilir neden, ona her şeyi, yani bütün ayrıntılarıyla sevgimi anlatmak isteğini duydum. Tam yarım saat konuştum, bu bana çok iyi geldi: Bu konuyu ilk kez birisine açıyordum! B. Astley'in özellikle can alıcı bölümlerde heyecanlandığını fark edince, anlatımın ateşini bilerek artırdım. Pişman olduğum bir şey vardı: Belki de Fran-sızdan fazlasıyla söz etmiştim...

B. Astley, kımıldamadan, tek sözcük söylemeden, bir tek ses bile çıkarmadan, gözlerini bana dikmiş, karşımda oturup beni dinliyordu. Ama, Fransıza anıştırmada bulununca, beni birdenbire durdurdu ve sert bir sesle ikinci derecedeki ayrıntıdan söz etmeye hakkım olup olmadığını sordu. B. Astley'in her zaman çok garip bir soru sorma biçimi vardır.

«Haklısınız, korkarım ki hayır» diye karşılık verdim.

«Bu markiyle Bayan Pauline konusunda, basit varsayımlar dışında, kesin hiçbir şey söyleyemez misiniz?»

KUMARBAZ

«Hayır, kesin hiçbir şey söyleyemem elbette ki» diye karşılık verdim.

«Eğer öyleyse, sadece bundan bana söz etmekle değil, bunu düşünmekle bile hata ettiniz.»

«Pekâlâ, pekâlâ! Kabul ediyorum,» diye sözünü kestim içimden şaşırarak. «Ama, şimdi söz konusu olan bu değil.» Bunun üzerine ona, dünkü olayı bütün ayrıntılarıyla anlattım, Paulinc'in çılgınlıklarını, baronla olan serüvenimi, kovulmamı, generalin olağanüstü korkaklığını, en sonunda da Deş Grieux' nün ziyaretini en ince ayrıntılarına varıncaya kadar, bir bir anlattım, sonunda da.

pusulayı ona gösterdim.

«Bundan ne sonuç çıkarıyorsunuz?» diye sordum. «İşte ben tam da sizin düşüncenizi sormak için geldim. Bana gelince, o küçük acemi Fransız çapkınını seve seve öldürürdüm, belki de bunu yaparım.»

«Ben de aynı şeyi yapardım» dedi B. Astley. «Bayan Pauline'e gelince... Bilirsiniz, insan zorunluluk karşısında, nefret ettiği kimselerle de ilişki 'kurar. Burada ikinci derecede ayrıntılara bağlı, sizin bilmediğiniz uygunluklar bulunabilir. Bana öyle geliyor ki, gönlünüzü rahat tutabilirsiniz... elbette, kısmen. Dünkü davranışına gelince, çok garip doğrusu, sadece sizi baronun bastonu altına göndererek sizden kurtulmayı istemesi değil ama, —baronun da baston' elinin altında bulunduğuna göre neden ondan yararlanmadığını bir türlü anlayamıyorum ya, neyse—, bu biçim bir çılgınlık onun "kadar fevkalâde bir genç kız için hiç de yakışık alır bir şey değil. Tabii ki sizin, muzip isteğini harfi harfine uygulayacağınızı aklına getiremezdi...»

Dikkatle B. Astley'e bakarak birdenbire haykırdım:

«Buraya bakın, bana öyle geliyor ki siz bütün bunlardan söz edildiğini daha önce işittiniz, hem de kimden biliyor musunuz? Tam da Bayan Pauline'in ağzından!»

B. Astley şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

«Gözleriniz parlıyor, onlarda kuşku ve güvensizlik okuyorum:» dedi hemen sakinliğine kavuşarak. «Kuşkularınızı göstermeye hiç hakkınız yok. Size bu hakkı tanıyamam, sorunuzu yanıtlamayı da kesinlikle reddediyorum.»

«Pekâlâ, geçelim! Zaten, hiç yararı yok!» diye haykırdım. Garip şekilde heyecanlanmış!un, neden bu düşüncenin kafama takıldığını da bir türlü bilemiyordum. Sonra Pauline, B. Astley'i ne zaman, nerede ve nasıl sırdaş olarak seçebilirdi ki? Zaten şu son günlerde B. Astley'i biraz gözden yitirmiştim; Pauline ise benim için hep bir muamma olmuştu. O kadar ki, sözgelimi, B. Astley'e bütün aşk öykümü anlatmaya kararlıyken, şimdi anlatmaya tam başlayacağını sırada, onunla olan ilişkilerim konusunda olumlu hemen hemen hiçbir şey söyleyemeyeceğime şaşıyordum. Tam tersine, her şey düşsel, garip, kararsızdı ve hiçbir şeye benzemiyordu.

«Pekâlâ, pekâlâ; işin ucunu kaçırdım, henüz düşünecek durumda bulunmadığım daha pek çok şey de var» diye karşılık verdim adeta soluk soluğa. «Siz zaten iyi

bir insansınız. Şimdi başka bir konuya geçelim: Sizden bir öğüt değil, düşüncenizi isteyeceğim.»

Bir süre sustum, sonra konuşmamı sürdürdüm:

«Sizin görüşünüze göre, general neden o kadar korktu? Benim gülünç çocukluğumu neden bir facia haline getirdiler? O kadar ki, Deş Grieux bile araya girmesinin zorunlu olduğunu sanmış (hem de en ciddi durumlarda araya girdi); beni görmeye geldi —evet ya!—, bana rica etti, yalvardı, o, Deş Grieux! Bir de, iyi dikkat edin, saat dokuzdan az önce geldi ve Bayan Pauline'in pusulası elindeydi bile. Bu pusula ne zaman yazılmıştı? İnsan bunu aklına getirebilir. Belki de Bayan Paıiline'i özellikle uyandırmışlardır? Benden özür dilediğine göre, Bayan Pauline'in onun tutsağı olduğu sonucuna vardığımdan başka, onun kişisel olarak bu işin içinde ne aradığını düşünüyorum. Neden bununla bu kadar ilgileniyor? Neden

KUMARBAZ

önlerine çıkan ilk barondan böylesine korktular? Generalin Mile Blanche de Cominges'le evlenmesinden ne çıkar ki? Bu durum nedeniyle özel biçimde davranılması gerektiğini söylüyorlar ama, bu siz de kabul edersiniz ki, fazlasıyla özel. Ne dersiniz? Bu konuda da benden çok bildiğinizi gözlerinizden okuyorum.»

B. Astley gülümsedi ve başını salladı:

«Evet, gerçekten de öyle sanıyorum ki bu konuda da sizden daha fazla şey biliyorum» dedi. «Bütün olay sadece Mile Blanche'ı ilgilendiriyor ve •bunun mutlak gerçek olduğuna kesinlikle inanıyorum.»

Sabırsızlıkla:

«Mile Blanche'ın burada ne işi var şimdi?» diye haykırdım. Ansızın Bayan Pauline konusunda bir şeyler bulacağımı ummuştum.

«Öyle sanıyorum ki, Mile Blanche'ın şu sırada baron ve baronesle her ne olursa olsun karşılaşmaktan kaçınmakta özel bir çıkarı var; böyle olunca, sevimsiz, daha da beteri, utanç verici bir karşılaşmadan haydi haydi kaçınır.»

«Hadi canım, amma da yaptınız!»

«Mile Blanche iki yıl önce, mevsim sırasında, gene burada, Roulettenbourg'daydı. Ben de burada bulunuyordum. O zaman adı Mile de Cominges değildi, annesi, dul Bayan Co-minges de o dönemde ortada görünmüyordu. Hiç değilse söz konusu edilmiyordu. Des .Grieux de buralarda yoktu. Onların akraba değil, ancak pek kısa bir zamandan beri tanıştıkları inancını besliyorum. Deş Grieux'nün markiliği daha pek yeni, bunu bir vesileyle öğrendim. Hatta Deş Grieux adım pek uzun zamandan beri taşımadığı da düşünülebilir. Ona bir başka ad altında rastlamış olan birisini tanıyorum burada.»

«Bununla birlikte, gerçekten de. sağlam temellere dayanan bir ahbap çevresi var.»

«Oo, bu hiçbir anlam taşımaz ki. Mile Blanche'ın bile

ahbapları olabilir. Ama, iki yıl önce. Mile Blanche gene bu aynı baronesin şikâyetleri üzerine polis tarafından kenti terk etmeye davet edildi, o da bunu hemen yerine getirdi.»

«Nasıl yani?»

«Önce burada bir İtalyanla, tarihsel adlı bir prensle, Bar-berini prensi, ya da ona benzer biriyle göründü, gerçek pırlantalar ve yüzükler içinde bir adamdı. Akılları durduracak güzellikte bir arabayla dolaşırlardı. Mile Blanche oluz. ve kırk oynardı. Önce kazandı, sonra şansı döndü, anımsayabildiğim kadarıyla. Hiç unutmam bir gece, inanılmaz miktarda yitirdi. Ama, daha da beteri şu oldu, günün birinde prensi ortadan yok oluverdi, atlar, araba, hepsi yok oldu, sanki yer yarıldı yere battılar. Otele muazzam borcu vardı. Mile Zelma —Bar-berini'den ansızın Mile Zelma'ya dönüşüvermişti— umutsuzluğun doruğundaydı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor, bütün otelde çığlıklar koparıyor, öfkesinin içinde giysilerini yırtıyordu. O sıralarda otelde bir Polonyalı kont vardı —yolculukta bütün Polonyalılar konttur—, giysilerini yırtan, o güzel ve mis kokulu elleriyle kedi gibi suratını tırmalayan Mile Zelma, onu bir hayli etkiledi. Bir süre konuştular, akşam yemeğinde Mile Zelma avunmuştu bile. Gece, kontun kolunda gazinoda göründü. Mile Zelma, her zamanki gibi, kahkahalarla gülüyordu, hareketlerinde

de biraz daha fazla kendini koyuverme gösteriyordu. Onu hemen, kumar masasına doğru kendine yol açarken, bir yer edinmek için omzuyla bir kumarbazı iten o rulet masası müdavimi hanımlar takımına yerleştirdiler. Buradaki hanımlara özgü bir ustalıktır bu. Kuşkusuz, siz de fark etmişsinizdir.» 1

«Aa! Evet ya.»

«Bu kadar zahmete değmez. Rabıtalı halkın öfkesine kar-Şm, bunlara, hiç değilse her gün bin franklık banknotlar bozduran kadınlara katlanıyorlar. Ama, bin franklık banknotları bozdurmaz oluverince, uzaklaşmalarını rica ederler kendilerin-

KUMARBAZ

den. Mile Zelma binlikleri bozdurmayı sürdürdü ama, kumarda şansı daha da kapandı. Dikkat ederseniz bu tür hanımların çoğunlukla kumarda çok şansları vardır; olağanüstü derecede kendilerine egemendirler. Zaten, benim ,öyküm de bitti. Günün birinde, kont da prens gibi, ortadan yok oldu. Mile Zclma akşam kumara yalnız geldi. Bu kez hiç kimse çıkıp da ona kolunu uzatmatnıştı. İki gün içinde bütün elin-dekini, avcundakini yitirmişti. Son altını da sürüp yitirince, çevresine bakındı, yanındaki Wurmerhelm baronu gözüne çarptı, adam son derece öfkeli bir halle, dikkatle ona bakıyordu. Ne var ki, Mile Zelma öfkeyi fark etmedi, hiçbir kuşkuya yer bırakmayan bir gülümsemeyle barona dönerek, kendisi için kırmızının üzerine on altın koymasını rica etti. İşte bundan sonra, baronesin bir şikayetiyle, bir daha gazinoda görünmemeye davet ettiler onu. Bu kadar aşağılık ve son derece uygunsuz bütün bu ayrıntıları bilmem sizi şaşırtıyorsa, şunu bilin ki bunları akrabanı B. Fieder'den öğrendim. B. Fieder hemen o aksam Mile Zelma'yı kendi arabasıyla Spa'ya götürür. Şimdi iyice anlamışsınızdır: Mile Blanche kuşkusuz gelecekte bir daha buna benzer davetlerle karşılaşmamak için generalin eşi olmak istiyor. Artık kumar oynamıyor ama, bütün belirtilere göre, şimdi buradaki kumarbazlara faizle

ödünç verdiği bir anamalı var da ondan. Bu çok daha sakınımlı. Halta zavallı generalin de onun borçluları arasında olmasından kuşkulanıyorum. Belki Deş Grieux'nün de ona borcu vardır. Ya da onunla ortak olabilirler. Kabul edersiniz ki, hiç değilse evlenineeye kadar baronla baronesin dikkatlerini üzerine çekmeyi hiç islemiyor. Sözün kısası, içinde bulunduğu durumda bir rezalet ona en büyük kölülüğü yapar. Siz onların yanındasınız, Mile Blanclıe, generalin, ya da Bayan Pauline' in kolunda her gün orlalıkta göründükçe, sizin davranışlarınız bir rezalete yol açabilir. Şimdi durumu anladınız mı?»

«Hayır, anlamadım!» diye haykırırken masaya öyle bir şiddetle vurmuşum ki, garson korkarak koşup geldi.

Bir öfke coşkunluğuyla:

«Bana bakın, B. Astley» diye sözlerimi sürdürdüm, «bütün bu öyküyü daha önceden biliyordunuz ve Mile Blanche' m kim olduğundan pekâlâ haberiniz vardı da, nasıl oldu da beni, generali, özellikle de, evet özellikle de Mile Blanche' in kolunda her gün burada, gazinoda halk içinde görünen Bayan Paulinc'i neden uyarmadınız? Olacak şey mi bu?»

«Sizi uyaramazdım, çünkü elinizden hiçbir şey gelmezdi, bir şey yapamazdınız ki» diye karşılık verdi B. Astley sakin sakin. «Hem zaten sizi neye karşı uyaracaktım ki? General, Mile Blanche konusunda belki de benden daha fazlasını biliyordur ama, bu onunla ve Bayan Pauline'le gezinmesine engel olmuyor. General şanssız bir adam. Dün Mile Blanche'ı B. Deş Grieux ve şu küçük Rus prensiyle birlikte şahane bir at sırtında dörtnala giderken gördüm, general de bir al atla onları izliyordu. Sabahleyin bacaklarının ağrısından ya-kınmıştı, bununla birlikle al üstünde pekâlâ duruyordu. İşte tanı o anda, onun kesinlikle mahvolmuş bir adam olduğu fikri birdenbire akıma geliverdi; hem zaten bütün bunlar beni ilgilendirmez, Bayan Pauline'i lamına şerefine ereli de pek az bir zaman oldu.» Bir süre sonra B. Aslley ansızın: «Size içten bir dostluk duymama karşın, daha önce de söylediğim gibi, bana kimi soruları yöneltme hakkını size tanıyamazdım ki...»

«Burada keselim» dedim ayağa kalkarak; «şimdi artık Bayan Pauline'in de Mile Blanche konusunda iyice fikir sahibi olduğunu ama, Fransızından ayrılamadığı için onunla dolaşmayı kabul ettiğini açıkça görüyorum. Emin olun ki başka hiçbir güç onu Mile Blanche'la gezinmeye ve barona dokun-nıaınam için o pusulada bana yalvarmaya zorlayamazdı. Karşısında her şeyin boyun eğdiği o

etki işte tam da burada ara-

ya giriyor! Bununla birlikte, beni baronun üzerine o saldırt-tı! Hey Tanrım, hiçbir şey anlaşılır gibi değil!»

'«Siz bir kere bu Bayan de Cominges'in generalin nişanlısı olduğunu, ikincisi, generalin üvey kızı olan Bayan Pauline' in generalin çocukları olan, o düşüncesizin lamamiyle yüzüstü bıraktığı ve hiç kuşkusuz beş parasız da kalan biri kız, biri erkek iki küçük kardeşi olduğunu unutuyorsunuz.»

«Evet, evet, çok doğru, o çocuklardan ayrılmak onları büsbütün yüzüstü bırak anlamına gelir; kalmak, onların çıkarını savunmak, belki de servetlerinden birkaç kırıntıyı kurtarmak demektir. Evet, evet, bütün bunlar gerçek ama, gene de, gene de! Ah! Şimdi hepsinin büyükanneyle neden bu kadar ilgilendiklerini çok iyi anlıyorum!»

«Kiminle?» diye sordu B. Astley.

«Bir türlü ölmeye karar veremeyen şu Moskova'deki ihtiyar büyücüyle; ölümünü -bildiren telgrafı bekliyorlar dört gözle.»

«Elbette ki, bütün ilgi onun üzerinde yoğunlaşmış, çok iyi anlıyorum. Her şey mirasa bağlı. Vasiyetname açılınca, general evlenir; Bayan Pauline'in de elini kolunu bağlayan kal-rrîaz, tam özgürlüğe kavuşur, Deş Grieux de...»

«Nasıl, Deş Grieux mü?»

«Deş Grieux'nün alacakları ödenmiş olur; onun bütün beklediği bu.»

«Bütün beklediğinin bu olduğunu mu sanıyorsunuz?»

«Daha fazlasını bilmiyorum» diye karşılık veren B. Astley inatçı bir suskunluğun içine kapandı.

«Ama, ben biliyorum, ben biliyorum!» diye haykırdım fena halde öfkelenerek. «O da mirası bekliyor, çünkü Pauline de çeyiz parası alacak bundan, onu elde

eder etmez de hemen Deş Gricux'nün boynuna atılacak. Bütün kadınlar bir örnektir! En gururluları en aşağılık tutsak haline dönüşürler! Pauline ancak tutkuyla sevebilir, isle hepsi bu! Benim düşün-

cem bu!.. Ona bir bakın hele, özellikle yalnız başına, düşünceli oturduğu zaman: Yaşamın ve tutkunun bütün iğrençliklerine, bütün zulümlerine önceden hazırlanmış, mahkûm edilmiş, adanmışa benzer!.. O... O... Ama, kim çağırıyor beni?» diye haykırdım ansızın. «Kim bağırıyor? Rusça "Alexis Ivanovitch!" diye bağırıldığını işittim. Bir kadın sesiydi. Bakın, dinleyin, dinleyin!»

O sırada otelimize yaklaşıyorduk. Hemen hemen hiç farkında olmadan kahveden ayrılalı bir hayli zaman olmuştu.

«Bir kadının bağırdığını işittim ama, kimi çağırdığını bilmiyorum, Rusça konuşuyordu. Şimdi bunun nereden geldiğini anlıyorum» diyen B. Astley elini uzattı. «Seslenen bütün şu uşakların az önce taraçaya taşıdıkları kocaman bir koltukta oturan şu kadındı. Ardından da bavullar taşıyorlar, demek ki tren az önce gelmiş.»

«İyi ama, neden beni çağırıyor? Yeniden bağırmaya başladı: Bakın,' bize işaret ediyor.»

«Görüyorum» dedi B. Astley.

«Alexis Ivanovitch! Alexis Ivanovitch! Ah, Tanrım, ne sersem şey!» Tiz bir sesle söylenen bu haykırmalar otelin ta-raçasından bize kadar geliyordu.

Merdivene kadar hemen hemen koşarak gittik. Sahanlığa çıktım... Şaşkınlıktan kollarım iki yanıma düştü, ayaklarım yere mıhlandı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Geniş merdivenin üst sahanlığında, koltuğunu taşıdıkları yerde, çevresinde uşaklar, hizmetçiler, otelin sayılamayacak kadar kalabalık, yaltaklanıp duran, dalkavuk uşak takımı, adam-

lan ve sayısız bavulu ve sandıklarıyla böylesine gürültülü bir biçimde otele inen bu seçkin konuğu bizzat karşılamaya gelen metrdotel... Tüm bunların arasında BÜYÜKANNE kurulmuş oturuyordu! Evet ta kendisiydi, korkunç, zengin Antonine Vassilievna Tarassevitch, yetmiş beş yaşında, mal mülk sahibi ve Moskova'nın soylu hanımefendisi, baboulinka, bütün o telgrafların gidiş gelişlerinin konusu, öldü ölecek derken, hâlâ canlı,'«sapasağlam, birdenbire, haber vermeden kalkıp kendisi gelmiş, aramızda ortaya çıkıvermişti. Beş yıldan beri hep olduğu gibi, ayaklarını kullanamadığından, koltukla dolaştırılıyordu ama, gene her zamanki alışkanlığıyla, hâlâ diri, çevik, saldırgan, kendinden memnun, dimdik oturuyor, yüksek sesle konuşuyor, buyurgan bir sesle bağırıyor, herkesi haşlıyordu. Kısacası, tıpkı generalin çocuklarının öğretmeni olarak yanlarına girdiğimde iki kez kendisini görme onuruna eriştiğim zamanki gibiydi. Onun karşısında şaşkınlıktan taş kesilip kalmam pek doğaldı. Koltukla kendisini çıkarırlarken o pek keskin gözleriyle yüz adım öteden beni fark etmiş, tanımış, her zaman olduğu gibi, kesinlikle aklına çakılan adım ve soya-dımla çağırmıştı.

«Öldü ölecek diye bekledikleri, mezarda görmeyi umdukları ve mirasına konmayı tasarladıkları böyle bir kadın mıydı?» diye aklımdan geçirdim. «Aman kuzum, o bizim hepimizi, otelin adamları da dahil, hepimizi gömer! Tanrım, şimdi öbürleri ne olacak, şimdi general ne yapacak? Evin altını üstüne getirecektir!»

«Ee, azizim, nedir o, gözlerini faltaşı gibi açıp da orada neden dikilip duruyorsun?» diye bana haykırmayı sürdürüyordu büyükanne. «Selam vermesini, hoş geldiniz demesini bilmiyor musun, hâa? Belki de böyle davranmayacak kadar gururlusun? Yoksa beni. tanımadın mı? Görüyor musun, Po-tapytch,» dedi beyaz saçlı, fraklı ve beyaz kravatlı, tepesinin dazlaklığı pespembe küçücük bir ihtiyara, yolculukta hep ya-

nında bulundurduğu sofracıbaşısına dönerek, «görüyor musun, bizi tanımıyor! Beni çoktan gömmüşlerdi bile! "Öldü mü, daha ölmedi mi?" diye telgraf telgraf üstüne gönderiyorlardı. Çünkü ben her şeyi biliyorum! Bak, görüyorsun ya, henüz damarlarımda kan var!»

Biraz aklımı başıma toplayınca, neşeli bir sesle:

«Lütfen, Antonine Vassilievna, neden sizin kötülüğünüzü isteyeyim ben?» diye karşılık verdim. «Ben... sadece şaşırmıştım... Şaşırmamak elde mi?.. O kadar beklenmedik bir anda...»

«Bunda seni şaşırtan ne var ki? Trene bindim ve yola çıktım. Trenler pek rahat, hiç sarsıntı filan yapmıyorlar. Gezinmeye mi gitmiştin?»

«Evet, gazinoda şöyle bir dolaştım.»

«Burası çok güzel» dedi büyükanne çevresine bakına-rak. «Hava sıcak, ağaçlar da göz kamaştırıcı. İşte ben bunu severim! Bizimkiler dairelerinde mi? Ya general?»

«Oh! General dairesinde, •, bu saatte hepsi buradadırlar.»

«Ya! Demek burada da saatlerini ayarlıyorlar, pozlar takınıyorlar. Demek herkese örnek oluyorlar. Rus senyörlerinin bir de arabaları varmış, bana söylediklerine bakılırsa! Servetlerini çarçur edip savurduktan sonra, yabancı, ülkelere sıvıştılar. Prascovia da onlarla birlikte mi?»

«Evet, Pauline Alexandrovna da burada.»

«Ya küçük Fransız? Aman canım, hepsini kendim görürüm. Alexis Ivanovitch, beni generalin dairesine götür. Ya sen, burada rahat mısın?»

«Şöyle böyle, Antonine Vassilievna.»

«Potapytch, sen de şu hantal garsona söyle de bana birinci katta, rahat, güzel bir daire versinler, eşyalarımı da hemen oraya götürsünler. İyi ama, beni taşımak için neden hepsi birden saldırıyorlar? Ne var hu kadar telaş edecek, ku-88

KUMARBAZ

KUMARBAZ

89

zum? Bu ne dalkavukluk, bu nasıl yaltaklanma! Yanındaki kim?» diye sordu

bana doğru dönerek.

«B. Astley» diye yanıtladım.

«Hangi B. Astley?»

«Bir yolcu, benim yakın bir dostum; generali de tanıyor.»

«Bir İngiliz. İşte onun için ağzını açıp tek sözcük söylemeden, 'gözlerini dikmiş bana bakıyor. Zaten İngilizleri severim. Eh, hadi bakalım, beni yukarı götürün, hemen generalin dairesine gidelim. Nereye yerleştiler?»

Büyükanneyi yerden kaldırdılar. Ben öne atılıp otelin merdivenlerini çıkmaya başlamıştım. Bizim kafile büyük heyecan yaratıyordu. Karşılaştığımız herkes durup gözlerini fal-taşı gibi açarak bize bakıyordu. Bizim otelimiz kentin en güzel, en pahalı, en soylu oteli olarak kabul edilir. Merdivende, koridorlarda insan her zaman güzel hanımlara, azametli İngilizlere rasttar. Bunların pek çoğu hemen aşağı koşup metrdotelden bir şeyler öğrenmeye çalıştılar, aslında o da pek etkilenmiş, pek heyecanlanmıştı. Kendisine bütün soru soranlara elbette ki gelenin seçkin bir yabancı olduğunu, bir Rus, bir kontes, soylu bir hanımefendi olduğunu, bir hafta Önce N. grandüşesinin kaldığı daireye yerleşeceğini söylüyordu. Özellikle de koltuğuna kurulan büyükannenin buyurgan ve egemen halleri dikkati çekiyordu. Birisiyle karşılaştığımızın her seferinde kılı kırk yaran bakışıyla hemen ölçüp biçiyor ve bana herkesle ilgili yüksek sesle sorular yöneltiyordu. Büyükannenin çok sağlam bir bünyesi vardı, artık koltuğundan hiç kalkmamasına karşın, çok uzun boylu olduğu bir bakışta anlaşılıyordu. Hiçbir zaman koltuğun arkalığına yaslanmadan, direk gibi dimdik dururdu. Kalın ve belirgin çizgili, ak saçlı geniş başını hep dik tutardı. Size azametli, hatta kışkırtıcı bir biçimde bakardı; bakışının ve hareketlerinin tamamiyle doğal olduğu görülürdü. Yetmiş beş yaşına karşın, yüzü taptazeydi,

hemen hemen bütün dişleri de sapasağlam yerindeydi. Sırtında siyah ipekliden bir giysi, başında beyaz başlık vardı.

Benim yanım sıra yukarı çıkan B. Astley bana:

«Beni son derece ilgilendirdi,» diye mırıldandı.

«Telgraflardan haberi var» diye geçiriyordum aklımdan.

«Deş Grieux'yü tanıyor ama, Mile Blanche'ı henüz bilmiyor gibi görünüyor.» Düşündüklerimi hemen B. Astley'e de bildirdim.

Utanarak itiraf edeyim ki, ilk şaşkınlık durumum geçtikten sonra, hemen şimdi generale indireceğimiz darbeden sonsuz bir sevinç duydum. Bu bende uyarıcı bir ilaç etkisi yapıyordu, büyük bir neşeyle önden yürüyordum.

Bizimkiler üçüncü kata yerleşmişlerdi; haber vermeden, hatta kapıyı bile vurmadan, kapının iki kanadını da ardına kadar açtım, büyükanne de pek görkemli bir giriş yaptı. Sanki özellikle yapılmış gibi, hepsi generalin çalışma odasında toplanmışlardı. Saat on .ikiydi ve görünüşe göre, kimi arabayla, kimi atla, birlikte bir gezinti tasarlıyorlardı; konuklar da vardı. General, Pauline, çocuklar ve dadılarından başka odada, Deş Grieux, gene binici giysileri içinde Mile Blanche, annesi dul Bn. Cominges, küçük prens, daha önce bir kez gene onların dairesinde gördüğüm bir Alman bilgini bulunuyordu.

Büyükannenin koltuğunu odanın ortasına doğru, generalin üç adım, yakınına kadar getirdiler. Ulu Tanrım, o ifadeyi ömrüm oldukça unutamam! Biz içeri girdiğimizde general bir şeyler anlatıyordu, Deş Grieux eksiklerini tamamlıyordu. Şunu belirtmek gerekir ki, Mile Blanche'la Deş Gricux zavallı generalin gözünün önünde, iki üç günden beri küçük prensin çevresinde pervane gibi dönüyorlardı. Böylece topluluk belki yapma ama, neşeli, içten ve teklifsiz bir havayı benimsemişti. Büyükanneyi görünce, general sözcüğünü tamam-layamadan, ağzı bir karış açık kalakaldı.. Bakışlarıyla insanı

KUMARBAZ

öldüren bir masal ejderinin görünüşüyle büyülenmişcesine, gözleri yuvalarından fırlamış, ona bakıyordu. Büyükanne de hiçbir şey söylemeden ona bakıyordu, hiç kımıldamıyordu ama, öyle bir utkulu, meydan okuyucu ve alaycı bakışı vardı ki! Genel sessizlik içinde böylece bir on saniye kadar bakıştılar. Deş Grieux önce şaşırdı ama, hemen sonra yüzünde sonsuz bir kaygı belirdi. Mile Blanche kaşlarını kaldırmıştı, ağzı aralık, aptal aptal büyükanneye bakıyordu. Prensle bilgin, bu tabloyu büyük bir ilgiyle seyrediyorlardı. Pauline'in bakışlarında

sonsuz bir şaşkınlıkla ne yapacağını bilmezlik okunuyordu, sonra ansızın kâğıt gibi bembeyaz oldu; kısa bir süre sonra da yüzüne kan hücum etti, yanakları kıpkırmızı oldu. Evet, bu herkes için büyük bir felaketti! Ben sadece gözlerimi büyükanneden orada bulunanlara ve onlardan büyükanneye götürüp getiriyordum. B. Astley, her zamanki gibi, vakur ve sakin, geride duruyordu.

«Eh, işte böyle, geliverdim! Telgramın yerini ben aldım!» diye en sonunda patlayıveren büyükanne, sessizliği bozdu. «Beni beklemiyordunuz, değil mi?»

«Antonine Vassilievna... Benim iyi teyzeciğim... hangi rüzgâr sizi...» diye bir şeyler kekeledi, zavallı general. Eğer büyükanne birkaç saniye daha konuşmasaydı, belki de bir yerine inme inecekti.

«Ne demek, hangi rüzgâr? Trene bindiğim gibi yola çıktım! Demiryolları ne işe yarıyor, kuzum? Siz hepiniz ayaklarım önde, dört kolluyla çıkıp, mirasımı size bırakacağımı düşünüyordunuz, değil mi? Çünkü, telgraf üstüne telgraf gönderdiğinizi çok iyi biliyorum. Bu sana pek pahalıya patlamıştır. Buradan oraya, ucuz olmamalı. Ama, bütün cesaretimi topladım ve işte karşınızdayım. Bu, Fransız değil mi? B. Deş Grieux'ydu galiba?»

«.Evet, Hanımefendi» diye yanıtladı Deş Grieux, «inanın

ı kadar sevindim ki... Sağlığınız— Bu bir mucize... Sizi burada görmek... Pek sevimli bir sürpriz...»

«Sevimli olmasına, sevimli de; seni iyi tanıyorum, zirzop soytarı ve sana şu kadar bile (ve ona küçük parmağının ucunu gösterdi) inanmıyorum.» Sonra da Mile Blanche'ı göstererek: «Bu kim, bu?» diye sözlerini sürdürdü. Binici giysili, elinde kamçı, gösterişli haliyle, cafcaflı Fransız onun iikkatini çekmişti besbelli. «Bu hanım buralardan mı?»

«Mile de Cominges, bu da annesi Bn. de Cominges; bu otele indiler» diye açıkladım.

«Evli mi bu?» diye sordu yaşlı hanını patavatsızca.

«Hayır, evli değil» diye karşılık verdim elimden geldiğince saygılı davranmaya çalışarak ve bilerek sesimi alçaltarak.

«Neşeli mi bari?»

Soruyu kavrayamadım.

«İnsanın onunla canı sıkılır mı sıkılmaz mı? Rusça biliyor mu? Moskova'da Deş Grieux birkaç sözcük geveliyordu.»

Ona, Mile de Cominges'in Rusya'ya hiç gitmediğini anlattım.

Büyükanne bir giriş yapmadan sertçe Mile Blanche'a pat diye:

«Günaydın!» dedi.

«Günaydın, efendim» diyen Mile Blanche da tumturaklı ve özentili, hesaplı bir reveransla yerlere kadar eğildi, derin bir nezaket perdesi altından yüzünün bütün ifadesiyle, böyle bir sorudan ve bu biçim davranıştan duyduğu şaşkınlığı belli etti.

«Ah! Gözlerini indiriyor, cilveler yapıyor: İnsanın ne gibi bir kuşla karşı karşıya bulunduğu hemen belli oluyor: Sapma kadar oyuncu, ya da ona benzer bir şey bu. Bu otele

KUMARBAZ

indim, aşağı katta kalıyorum» dedi ansızın generale doğru dönerek; «komşu olacağız. Buna sevindin mi, sevinmedin mi?»

«Ah! Teyzeciğim, içten... memnunluk duygulanma inanın,» diye yanıt verdi general. Kendini biraz toparlamıştı bile. Ve fırsat düştüğünde, duruma uygun düşen ciddi deyimleri bulmasını çok iyi bildiğinden, hemen parlak sözlere başladı: «Rahatsızlığınızı haber alınca o kadar telaşlandık, o kadar merak ettik ki... Öyle umutsuz telgraflar alıyorduk ki, bir de ansızın...»

«Yalan söylüyorsun, yalan söylüyorsun» diye hemen onun sözünü kesti büyükanne.

General de sesini yükseltip işitmemezlikten gelerek onun sözünü kesti: «Ama, nasıl oldu da böyle bir yolculuğa karar verebilirsiniz? Siz de kabul edersiniz ki, sizin yaşınızda ve sizin sağlık durumunuzda... hiç değilse, bütün bunlar o kadar beklenmedik şeyler ki, ne diyeceğimizi bilemiyoruz, şaşkınlığımız pek akla yakın. Ama, bilseniz ne kadar memnunum... Hepimiz (burada, duygulu bir sevinç ifadesiyle gülümsemeye başladı) burada kaldığınız sürece size en güzel. günleri geçirtmek için elimizden gelen çabayı göstereceğiz...»

«Hadi, hadi,'bu kadarı yeter, yararsız gevezelikler bütün bunlar. Sen her zamanki gibi saçma sapan şeyler söylüyorsun. Zamanı nasıl geçireceğimi ben kendim pekâlâ bilirim. Zaten size kızgın değilim, kinci değilim ben. Bu yolculuğa girişmeye nasıl karar verdiğimi soruyorsun bana? En yalın biçimde. Ne oluyor da herkes şaşıyor buna? Günaydın, Pras-covia (1), ne yapıyorsun burada?»

(1) Çoğu zaman Fransız ya da İngiliz eğitimi gören çocuklara kendi adlarına yaklaşan, Fransız, ya da ingiliz adları takarlar. Burada Prascovia da Pauline'e dönüşüyor.

«Günaydın, Büyükanne,» dedi Pauline yaklaşarak. «Siz yola çıkalı çok oldu mu?»

«İşte, bütün o ahlar, oh!har yerine hiç değilse, akıllıca bir soru. Pekâlâ, işte böyle, pek uzun zamandan beri yataktaydım, tedavi görüyordum. Bunun üzerine, bütün hekimleri kovdum, Saint-Nicolas'nın papazını getirttim. Daha önce de saman tozuyla bir kadıncağızı aynı hastalıktan iyileştirmişti. Beni de rahatlattı. İki gün sonra, her yanımdan dereler gibi ter döktüm ve ayağa kalktım. Bunun üzerine, benim Almanlar yeniden gene kafa kafaya tartıştılar, gözlüklerini taktılar ve şu kararı bildirdiler: "Şimdi gidip yabancı ülkelerdeki bir kaplıcada kür yaparsanız, tıkanma tamamiyle geçer" dediler. "Neden olmasın?" diye düşündüm. Dour-Za-jiguine'ler avaz avaz kıyameti kopardılar: "Oraya kadar gitmek deliliktir!" dediler. Hadi canım! Yirmi dört saat içinde çıkınlarımı hazırlattım, geçen hafta da yanıma bir oda hiz-metçisiyle. Potapytch'i, bir de Berlin'e geri gönderdiğim (çünkü ona ihtiyacım olmadığını, yalnız başıma da pekâlâ yolculuk edebileceğimi gördüm) Fedor'u aldım... Özel bir kompartıman kiraladım. Her istasyonda, yirmi köpek karşılığında sizi istediğiniz yere götüren hamallar var. Güzel bir daireniz var» diye sözlerini tamamladı çevresine bakarak. «Parayı nereden buluyorsun, azizim? Yanılmıyorsam, her şeyi ipotek ettin. Sadece şu küçük Fransıza bir yığın borcun var! Darılma ama, her şeyi biliyorum, her şeyi!»

Şaşkınlığın, mahcubiyetin doruğuna ulaşan general:

«Teyzeciğim» diye başladı, «şaşırdım doğrusu... Öyle sanıyorum ki, hiç kimsenin kontrolü olmaksızın... Zaten harcamalarım gelirimi aşmıyor ve biz burada...»

«Gelirini geçmiyormuş, doğrusu pek de yüzsüzsün ya! Öyleyse, çocuklarının son meteliğine kadar hepsini ellerinden aldın, sen, onların vasisi olan sen!»94

KUMARBAZ

KUMARBAZ

95

«Bundan sonra, böyle sözlerden sonra...» diye sürdürdü general öfkeyle. «Bilmem...»

«Neyi bilmiyorsun? Öyle sanıyorum ki rulet masasından kalkmıyorsun! İyice batağa saplandın!»

General utancından yerin dibine öylesine geçti ki, heyecandan az kalsın boğulacaktı.

«Rulet masasından mı? Benim gibi önemli bir kimse!.. Kendinize gelin, teyzeciğim, henüz iyileşmemişsiniz...»

«Bütün bunların hepsi yalan! Bahse girerim ki seni oradan çekip alamıyorlardır! Sayıklayıp duruyorsun sen.! Bugünden tezi yok, gidip şu rulet denen şeyin ne mene bir şey olduğunu göreceğim. Prascovia, anlat bana bakayım, burada görülecek neler var? Aleixis Ivanovitch beni oraya götürür. Sen de Potapytch, görüp gezilecek yerlerin listesini çıkar.» Pauline'e dönerek: «Burada görülecek neler var?» diye yineledi.

«Çevrede, bir şatonun yıkıntıları var, bir de Schlangen-berg var.»

«Nedir bu Schlangenberg? Orman mı?»

«Hayır, bir dağ; orada bir de zirve var...»

«Hangi zirve?..»

«Dağın en yüksek yeri. Orasını bir çitle çevirdiler. Eşsiz bir manzarası var.»

«Koltuğumu oraya çıkarmak mı gerekecek? Yapılabilir mi bu?»

«Oo! Merak etmeyin, efendim, hamal bulunabilir» diye yanıt verdim.

Bir aralık dadı Fedossia gelip büyükanneyi selamladı. Ona generalin çocuklarını getirmişti.

«Yoo! Kucaklaşıp öpüşmek yok. Çocukları öpmesini hiç sevmem. Hepsi de sümüklüdür. Burada rahat mısın, Fedossia?»

«Burada çok iyiyiz, iyi yürekli Antonine Vassilievna»

karşılığını verdi Fedossia. «Ya siz, benim sevgili Hanımcığım, siz nasılsınız? Sizi o kadar çok merak ettik ki!»

«Biliyorum; sen hiç değilse, saf bir cansın. Bütün bu insanlar sizin konuklarınız mı?» diye sordu yeniden Pauline'e dönerek. «Şu gözlüklü sıska kim?»

Pauline alçak sesle:

«O prens Nilski, büyükanne» dedi.

«Ya, Rus demek ki? Ben de onun konuştuklarımızı anlamadığını sanıyordum! Belki de işitmemiştir! B. Astley'i daha önce gördüm. İşte gene burada» dedi büyükanne -, onu görür görmez. «Günaydın!» diye sesleniverdi B. Astley'e ansızın.

B. Astley tek söz söylemeden eğildi.

«Hadi bakalım, bana ne gibi güzel şeyler söyleyeceksiniz? Bir şeyler söyleyin. Pauline bunu ona çeviriyor.»

Pauline konuşmayı çevirdi.

Astley de ciddi bir sesle ama,' son derece içtenlikle:

«Sizi büyük bir zevkle seyrettiğimi, sağlığınızın yerinde olmasına pek

sevindiğimi söyleyeyim» diye karşılık verdi.

Bu sözleri büyükanneye çevirdiler, pek hoşuna gittiği açıkça belliydi.

«Şu İngilizler nasıl da her şeye bir yanıt bulurlar!» dedi. «Neden bilmem, İngilizleri hep sevmişimdir; Fransızlarla aralarında dağlar kadar fark vardır!» Gene B. Astley'e: «Beni görmeye gelin, emi?» dedi. «Sizi fazla sıkmamaya gayret ederim. Bunu ona çeviriver ve birinci katta kaldığımı söyle. Birinci katta, anlıyor musunuz? Aşağıda,» diye yineledi B. Astley'e parmağıyla döşemeyi göstererek.

B. Astley bu çağrıdan pek memnun oldu.

Yaşlı kadın, Pauline'i tepeden tırnağa dikkatli ve hoşnut bir bakışla sardı.

«Seni çok sevebilirim, Prascovia» dedi birdenbire. «Sen

iyi bir kızsın, hepsinin en iyisisin ama, öyle bir huyun var ki!.. Hoş, ben de öyleyimdir ya... Dön bakayım biraz; başındakiler takma saç değil ya?»

«Hayır, büyükanne, kendi saçlarım.»

«Allahtan, yoksa bu aptalca modadan nefret ediyorum. Çok güzel bir kızsın. Eğer genç bir erkek olsam, sana âşık olurdum. Neden evlenmiyorsun? Aman, artık gitmeliyim. Trende geçen o uzun günlerden sonra gezinmek istiyorum... Ee, ne haber, hâlâ kızgın mısın?» dedi generale.

«Çok rica ederim, teyzeciğim, bırakın bunları!» dedi general de gönlü rahatlayarak. «Tabii anlıyorum, sizin yaşınızda...»

«Bu kocakarı bunamış» diye fısıldadı Deş Grieux.

«Burada her şeyi görmek istiyorum. Alcxis Ivanovitch'i bana bırakırsın, değil mi?» diye generale sordu büyükanne.

«Oo! Lafı mı olur, istediğiniz kadar ama, ben de... Paulinc de, hatta Bay Deş

Grieux de... size eşlik etmekten büyük bir zevk duyarız.»

«Aman, Hanımefendi, bu büyük bir zevktir...» diye atıldı Deş Grieux göz boyayıcı bir gülümsemeyle.

«Hımmm, bir zevkmiş! Beni güldürüyorsun, azizim.» Sonra da generale dönerek-ansızın: «Zaten sana para filan vermeyeceğim» diye ekledi. «Beni daireme götürsünler, önce oraya bir göz atayım, sonra her yere gideriz. Götürün beni.»

Büyükanneyi yeniden kaldırdılar, hepimiz kafile halinde, koltuğunun ardında, merdivenden aşağı indik. General başına inen bir balyozla sersemlemiş gibi yürüyordu. Deş Grieux düşünüyordu. Mile Blanche önce kalmak istedi, sonra da bizi izlemeyi yeğledi. Onun hemen ardından prens geliyordu; generalin dairesinde sadece Almanla dul Bayan Cominges kaldı.

KUMARBAZ ONUNCU BÖLÜM

97

Kaplıcalarda, büyük bir olasılıkla • da bütün Avrupa'da, yöneticilerle metrdoteller bir müşteriye bir daire verirken, onun zevk ve isteklerinden çok, kendilerinin onun hakkında edindikleri kanıya göre davranırlar. Ve kabul etmek gerekir ki, bu konuda pek seyrek olarak yanılırlar. Ama, büyükanneye, Tanrı bilir neden, öyle debdebeli, şatafatlı bir daire verirler ki bu kez sının iyice aşarlar: Görkemli eşyalarla döşenmiş banyolu dört oda, uşaklar için müştemilât, oda hizmetçisi için ayrı oda, vb., vb... Gerçekten de bu odalarda bir hafta önce bir grandüşes kalmıştı ve telaşla bunu, oraların değerini daha da artırmak amacıyla hemen yeni gelenlere bildirmekten geri kalmadılar. Büyükanneyi bütün odalara taşıdılar, daha doğrusu götürdüler, o da her yeri dikkatli ve sert bir gözle inceledi. Orta yaşlı, dazlak kafalı bir adam olan metrdotel daire gezilirken hep kibarca ona eşlik etti.

Bunların hepsi büyükanneyi kim sanıyorlardı bilmem; besbelli çok soylu ve kibar, özellikle de pek zengin birisi sanıyorlardı. Otel defterine hemen: Bayan General, Tarassevitcheva prensesi yazdılar, oysa büyükanne ömründe prenses olmamıştı. Uşaklar, özel vagon, yararsız bir yığın paket, bavullar, hatta sandıklar yaşlı hanımla birlikte gelmişti, kuşkusuz bunlar onun saygınlığına basamak oluşturmuştu. Büyükannenin koltuğu, kestirip atan tonu, sesi, tamamiyle patavatsız bir halle sorulan ve en küçük bir karşılığa katlanamayan garip

soruları, kısacası, büyükannenin dimdik, sert, buyurgan kişiliği ona genel sevgi ve saygıyı sağlamayı tamamladı. Dairesini denetimden geçirirken, yaşlı hanım ansızın koltuğunu durdurtuyor. herhangi bir eşyayı gösteriyor ve metrdotele beklenmedik so- ' rulan yöneltiyordu, o da saygılı saygılı gülümsüyordu ama, titremeye başlıyordu bile. Adama soruları Fransızca soruyordu

F. 7

98

KUMARBAZ

KUMARBAZ

99

ki bu dili iyi konuşamadığından çoğu zaman söylediklerini çevirmek zorunda kalıyordum. Metrdotelin yanıtlan çoğunlukla hoşuna gitmiyor ve ona yetersiz görünüyordu. Zaten her türlü anlamdan yoksun, öyle rasgele aklına esen sorular yöneltiyordu. Sözgelimi, ansızın bir tablonun karşısında duruyordu: Mitolojik konulu, ünlü aslının oldukça zayıf bir kopyası.

«Bu resim kimin?»

Metrdotel, bunun muhtemelen bir kontesin resmi olduğunu söylüyordu.

«Nasıl, bilmiyor musun? Burada yaşıyorsun da bilmiyorsun! Neden bu tablo burada? Neden kontesin gözleri şaşı?»

Bütün bu sorulara metrdotel tatmin edici karşılıklar veremeyince bir hayli utandı.

«Ne sersem' şey bu!» dedi büyükanne Rusça.

Kendisini daha uzağa götürdüler. Aynı şey küçük bir Saksonya heykelcikle yeniden meydana geldi: Yaşlı hanım bunu uzun uzun seyrettikten sonra, neden bilinmez, alıp götürmelerini buyurdu. En sonunda, metrdoteli soru yağmuruna tuttu: Yatak odasındaki halı kaç paraya mal olmuştu, bunları nerede dokuyorlardı? Metrdotel hepsini sorup öğreneceğine söz verdi.

Büyükanne: «Ne eşek şeyler!» diye homurdandı ve bütün dikkatini karyolanın üzerine yoğunlaştırdı.

«İşte şahane bir cibinlik tavanlığı! Açın şunu.»

Yatağı açtılar.

«Daha, daha, hepsini açın. Yastıkları kaldırın, kılıfları, kuştüyü yatak örtüsünü kaldırın.»

Hepsinin altını üstüne getirdiler. Büyükanne dikkatle inceledi.

«Bereket versin ki tahtakurusu yok. Bütün çarşaflan, çamaşırları götürün. Kendi çarşaflarımı, yastıklarımı koyarlar. Zaten bütün bunlar aşırı derece lüks; benim yaşamda, böyle bir

daireye ne gerek var. İnsan yalnız başına sıkılır. Alexis Iva-novitch, sık sık beni görmeye gel emi, çocukların dersini bitirir bitirmez gelirsin.»

«Dünden beri generalin hizmetinde değilim artık» diye yanıt verdim. «Otelde kendi hesabıma kalıyorum.»

«O da neden öyle?»

«Önceki gün Berlin'den seçkin bir Alman, bir baron geldi eşiyle. Dün, gezintide ona, Berlin şivesini gözetmeden Almanca bir söz söyledim.»

«Ee, ne varmış bunda?»

«O, bunu bir terbiyesizlik, saygısızlık olarak kabul etmiş ve gidip generale yakınmış. O da hemen beni kovdu.»

«Ne yani, şu barona hakaret mi ettin? Öyle bir şey yapsan bile, bunda bir kötülük yok ki, dünya yıkılmaz ya!»

«Yoo, hayır! Tersine, asıl o bana bastonunu kaldırdı.»

«Sen de, sümüklü, çocuklarının öğretmenine bu şekilde davranılmasma izin verdin» dedi ansızın generale dönerek sert bir sesle, «üstelik de onu kovdun! Gördüğüm kadarıyla, hiçbiriniz bir işe yaramazsınız.»

«Hiç merak etmeyin, teyzeciğim,» diye karşılık verdi general kendini beğenmiş bir teklifsizlik tonuyla, «kendi işlerimi kendim yürütmesini bilirim. Üstelik de, Alexis Ivanovitch olayı size tam olarak anlatmadı.»

«Sen buna nasıl katlanabildin?» diye bana sordu.

Ben de dünyanın en alçakgönüllü ve en sakin haliyle:

«Baronu düelloya davet etmek istiyordum» diye karşılık verdim, «ama, general buna engel oldu.»

«Neden?» diye sürdürdü büyükanne. Sonra da metrdotele: «Sen, azizim, hadi git, seni çağırdıkları zaman gelirsin"» dedi. «Bu Nuremberg'li patates surata dayanamıyorum!»

Beriki, elbette ki büyükannenin iltifatım anlamadan, selam verip çıktı.

General küçük bir gülüşle:

«İzin verirseniz, teyzeciğim,» dedi, «düellolar yapılabilir mi?»

«Neden yapılmasın? Erkekler hep horozlar gibidir; dövüşürlerdi, hepsi bu. Hepiniz korkaksınız, açıkça görülüyor, mal meydanda, ülkenizin onurunu korumaktan acizsiniz. Hadi bakalım, götürün beni! Potapytch, söyle de her zaman emrimde iki hamal bulundursunlar. Adamları tut, koşulları sapta. İki tane yeter. Beni sadece merdivenlerden indirip çıkarmaları gerekecek; düz yolda, sokakta, beni iterler, bunu onlara anlat. Adamlara bir de avans ver, daha terbiyeli davra-nırlar. Sen hep benim yanımda kalacaksın, sen de Alexis Iva-novitch, gezintide bana şu baronu göster: Şu "von Baron" ne menem şeymiş hele bir göreyim. Hadi bakalım, nerede kuzum şu rulet?»

Ruletlerin gazino salonlarında bulunduğunu anlattım. Ardından da sorular yağmaya başladı: «Çok rulet var mı? Kumar oynayan çok kimse var mı? Bütün gün kumar oynanıyor mu? Nasıl şey bu?» Ben de en iyisinin gidip hepsini kendi gözleriyle görmesi olacağını, onları anlatmanın çok zor olduğunu söyledim.

«Pekâlâ, öyleyse beni hemen oraya götürsünler! Alexis Ivanovitch, sen öne geçip yol göster!»

General büyük bir ilgiyle üzerine titreyerek:

«Aman teyzeciğim, nasıl olur, biraz dinlenmeden mi?» diye sordu.

Biraz heyecanlıya benziyordu; zaten, hepsi sıkıntılı görünüyordu, sürekli birbirlerine bakıyorlardı. Besbelli büyükanneyle birlikte gazinoya gitmekten çekiniyorlar ve belki de utanıyorlardı: Hiç kuşkusuz yaşlı hanım, hem de bu kez herkesin içinde gene acayiplikler yapmaya kalkışacaktı. Bununla birlikte, ona eşlik etmek amacıyla atıldılar.

«Neden dinlenecekmişim, kuzum? Hiç yorgun değilim ki; tam beş gündür kımıldamadan durdum. Sonra da gidip kay-

nakları, kaplıcaları göreceğiz. Daha sonra da... şu... adı ne demiştin sen Pascovia? Şu zirve'yı, hah, tamam değil mi?»

«Evet, büyükanne.»

«Hadi zirve olsun. Burada daha başka ne var?»

«Pek çok şey var, büyükanne,» dedi Paulinc sıkıntıyla.

«İyi, iyi, senin pek bir şey bildiğin yok! Marthe, sen de benimle gel,» dedi oda hizmetçisine.

General ansızın kaygılanarak:

«Onu neden götürmek istiyorsunuz, teyzeciğim?» dedi. «Olanaksız bir şey bu; hatta Polapytch'in bile gazinonun içine girmesine izin vereceklerini sanmıyorum.»

«Saçma! Yani bu bir hizmetçi olduğu için dışarda mı bırakacaklar! Oysa o da canlı bir yaratık; tam bir haftadır yollarda sürtüyoruz, onun da canı elbette bir

şeyler görmek isler. Benimle olmazsa, kiminle gidebilir ki? Yalnız başına sokakta bir adım atmaya bile cesaret edemez o.»

«Ama, büyükanne..»

«Belki de benimle gelmekten utanıyorsundur? Öyleyse kal burada, senden bir şey isteyen yok ki. Bir general, aman sevsinler! Ben de general karışıyım. Hem zaten bütün bu kafileyi peşimde taşımaya hiç de gerek yok! Her şeyi Alexis Ivanovitch'le görürüm...»

Ama, Deş Grieux herkesin sefere katılmasında ayak di-• i'edi, onunla birlikte gitmenin zevkini öyle bir ballandıra ballandıra övdü ki, herkes yürüyüşe geçti. Deş Grieux, generale:

«Bunamıs zavallı» diye yineledi. «Yalnız gitse, kimbilir ne saçmalıklar yapar...» Ben daha fazlasını işitemedim ama, hiç kuşkusuz kafasında bir düşünce vardı, hatta belki de yeniden umuda bile kapılmıştır.

Gazinoya kadar yaklaşık beş yüz metre vardı. Kestane ağaçlı yoldan çevresinde bir tur attığımız alana kadar gitlik, doğruca gazinoya girdik. Generalin gönlü biraz rahatlamıştı,102

KUMARBAZ

çünkü bizim kafile, oldukça acayip olmakla, hiç de saygınlıktan yoksun değildi. Hasta, zayıf, bacaklarını kullanamayan bir kimsenin kaplıcalara gelmesinde şaşılacak hiçbir şey yoktu. Ama, açıkça görülüyordu ki, general gazinodan korkuyordu; sakat, üstelik de yaşlı bir kadın neden rulete gidiyordu? Pauline'le Mile Blanche tekerlekli koltuğun iki yanında yürüyorlardı. Mile Blanche gülüyor, çekingen bir neşe gösteriyor, hatta arada sırada, büyükanneyle şakacı bir iki sözcük konuşuyordu, o kadar ki, yaşlı kadın sonunda ona övücü sözler söyledi. Öbür yandaki Pauline, yaşlı kadının bitip tükenmek bilmeyen sayısız sorularına yanıt vermek zorundaydı. Sözgelimi: «Demin yanımızdan geçen kimdi? Arabadaki şu kadın kim? Kent büyük mü? Bahçe geniş mi? Bunlar ne ağaçlan? Şu dağların adı ne? Buralarda kartal var mı? Ne garip çatı bu böyle!» Yanımda yürüyen B. Astley bugünden çok şey umduğunu fısıldadı bana.

Potapytch'le Marthc arkada, hemen koltuktan sonra yürüyorlardı. Potapytch fraklı ve beyaz kravatlıydı ama, başında kasket vardı, kırk yaşlarında al yanaklı, kır saçlı bir kız olan Marthe'ın da başında başlık, sırtında alacalı basmadan entari, ayaklarında gıcırdayan oğlak derisi pabuçlar vardı. Büyükanne onlara bir şeyler söylemek için sık sık arkasına dönüyordu. Deş Grieux ile general biraz geride kalmışlar, hararetli hararetli konuşuyorlardı. General bitkindi; Deş Grieux kararlı bir halle konuşuyordu. Belki de arkadaşını cesaretlendirmeye çalışıyordu; ona öğütler verdiği açıkça belli oluyordu. Ama', büyükanne o uğursuz tümceyi söylemişti bir kere: «Sana para vermeyeceğim.» Bu haber belki de Deş Grieux'ye inanılmaz gibi görünüyordu ama, general, teyzesini iyi tanırdı. Bu • arada Deş Grieux ile Mile Blanche'ın birbirlerine göz kırpıp durduklarını fark ettim. Yolun ta ucunda prensle Alman gözüme ilişti: Bizi öne geçirmişlerdi, kendileri başka bir yöne gittiler.

Gazinoya görkemli bir giriş yaptık. İsviçreli kapıcıyla uşaklar da oteldeki uşak takımıyla aynı candan yakınlığı gösterdiler. Bununla birlikte bize merakla bakıyorlardı. Büyükanne önce kendisine salonları gezdirmelerini buyurdu. Kimi zaman iltifat ediyordu, kimi zaman ilgisiz kalıyordu ama, her şeyi sorup öğreniyordu. En sonunda, kumar salonuna ulaştık. Kapalı kapının önünde nöbet tutan uşak, sanki şaşırıp kalmış gibi, hemen iki kanadı birden ardına kadar açtı.

Büyükannenin rulet salonunda belirişi kalabalığın üzerinde derin bir etki yarattı. Rulet masalarında ve otuz ve kırk masasının bulunduğu salonun öbür ucunda, birçok sıra halinde, yüz elli, iki yüz kadar kumarbaz yığılıydı. Masaya kadar sokulmayı başaranlar, her zaman olduğu gibi, durumlarını zerre kadar bozmuyorlardı ve ancak bütün paralarını yitirdikten sonra yerlerinden kımıldayıp ayrılıyorlardı. Çünkü orada sadece seyirci olarak kalmaya ve bir oyuncunun yerini bedavadan işgal etmeye izin verilmiyordu. Masanın çevresinde sandalyeler bulunmasına karşın, oturan pek azdı, özellikle de kalabalık yoğunlaştığı zaman, çünkü ayakta durunca insan daha az yer kaplar, sonra da para sürmek için böylesi daha rahattır. İkinci, üçüncü sıralarda bulunanlar sıralarını bekleyerek, ilk sıradakilerin arkasına yığılırlar. Ama, kimi zaman kumarbazların arasından ellerini kaydırıp paralarını ortaya sürerler. Üçüncü sırada mizaları yeşil çuhaya ulaştırmak için de aynı biçimde paralanırlar. Bu yüzden her on, ya da hatta beş dakikada bir masanın bir ucundan bir itiraz yükselirdi. Gazinonun güvenliği zaten oldukça iyi düzenlenmişti. Elbette ki itişip kakışmayı, hay huyu önleyemezler ama, kalabalık üşüştüğü zaman memnun olurlar, çünkü bundan onlar kazançlı çıkar; ama, masanın çevresinde oturan sekiz kru-piye, mizaları büyük bir dikkatle gözlerler; ödeyen onlardır ve bir

anlaşmazlık çıktığı zaman bunu çözümleyen de onlardır. Aşırı durumlarda, polis çağırılır, olay da o anda ka-104

KUMARBAZ

panır. Güvenlik görevlileri sivil olarak salonda, halk arasındadır, öyle ki onları hiç kimse tanıyamaz. Bunlar özellikle küçük hırsızlarla, hünerlerinin uygulanması özellikle pek kolay olan rulette çok rastlanan profesyonel hırsızları gözetlerler. Gerçekten de, her yerde, cepleri karıştırmak, ya da kilitleri kırmak gerekir, başarı sağlanamadığı zaman da, bu insanın başına dert açar. Oysa burada sadece rulete yaklaşmak, kumara başlamak yeterlidir. Sonra da ansızın, saklanıp gizlenmeden, herkesin gözleri önünde bir başkasının kazancına el koyup bunu cebe indirmek işten bile değildir; bir tartışma çıktığı zaman hırsız yüksek ve anlaşılır bir sesle bu paranın kendine ait olduğunu haykırır. Eğer darbe ustaca indirildiy-se, tanıklar da kararsızlıkla duraksıyorsa, hırsız, çoğu zaman parayı alıkoymayı başarır. Bütün bunlar elbette ki para pek önemli miktarda değilse yürür, yoksa büyük bir parayı krupiyeler, ya da bir başka kumarbaz fark etmiş olabilir. Eğer .miktar pek yüksek değilse, paranın gerçek sahibi kimi zaman kavgayı sürdürmekten kendiliğinden vazgeçer ve bir rezalet korkusuyla çekilir. Ama, eğer hırsızın kimliği ortaya çıkarılırsa, hiç gözünün yaşına bakmadan hemen kovarlar.

Büyükanne bütün bunları uzaktan, doymak bilmeyen bir açgözlülükle seyretti. Bir hırsız kovulduğu zaman pek seviniyordu. Otuz ve kırk onun pek merakını çekmedi; rulet hoşuna gitmişti, özellikle de bilye döndüğü zaman. En sonunda oyunu daha yakından görmek istedi. Bilmem nasıl oldu ama, garsonlarla yaltaklanan birkaç kişi (çoğu zaman, kumarda kazananlara ve bütün yabancılara hizmetlerini sunan kumarda iflas etmiş Polonyalılar) masanın ortasına doğru, birinci krupiyenin yanında çabucak ona bir yer açtılar ve kalabalığa karşın koltuğunu oraya sürdüler. Oynamayıp da sadece bakan (özellikle aileleriyle gelmiş İngilizler) kalabalık bir ziyaretçi topluluğu kumarbazların arkasından büyükanneyi seyretmek amacıyla masaya doğru üşüştüler. Krupiyeler umuda kapıldı-

lar: Bu kadar garip bir kumarbaz kadın elbette ki olağanüstü bir şeyler vaat

ediyordu. Yetmiş beş yaşında, sakat bir kadın kumar oynamak istiyordu... Bu öyle her gün rastlanan bir olay değildi. Ben de ne yapıp edip masanın yanına süzüldüm ve büyükannenin yanına yerleştim. Potapytch'le Marthe bir kenarda, kalabalığın içinde kaldılar. General, Pauline, Deş Grieux, Mile Blanche da seyircilere katıldılar.

Büyükanne, önce çevresindeki oyuncuları seyretti. Alçak sesle bana çabucak sorular yöneltiyordu: «Şu adam kim? Bu kadın kim?» Masanın ucunda bulunan, büyük kumar oynayan, binlerce frank süren gencecik bir adam özellikle ilgisini çekti. Genç adam yanımızdakilerin fısıldaştıklarına göre yaklaşık kırk bin frank kazanmıştı, bunlar altın ve banknot yığınları halinde önünde duruyordu. Yüzü sapsarıydı; gözleri parlıyor, elleri titriyordu; paralan avuç avuç alarak hiç hesaplamadan ortaya koyuyordu, bununla birlikle de durmadan kazanıyordu, önündeki altın yığını kabardıkça kabarıyordu. Garsonlar çevresinde pervane gibi dönüyorlar, ona bir koltuk getiriyorlar, daha geniş bir yeri olması ve halkın kendisini sıkıştırmaması için yanındakileri uzaklaştırıyorlardı. Bütün bunlar elbette ki yüklü bir bahşiş umuduyla yapılıyordu. Kazanan kimi kumarbazlar arada sırada parayı avuçlarıyla ceplerinden çıkararak hiç hesaplamadan onlara verirler. Genç adamın yanına bir Polonyalı yerleşmişti bile, yerinde duramıyordu, saygılı bir halle her an kulağına bir şeyler söylüyordu, hiç kuşkusuz ona öğüt veriyor ve oyununu yönetiyordu: Bütün bunlar elbette ki bir bahşiş koparmak içindi. Ama, kumarbaz ona hemen hemen hiç aldırış etmiyordu, gelişigüzel, rasgele para koyuyor ve durmadan önündeki altın yığınını kabartıyordu. Besbelli aklını kaçırrnıştı.

Büyükanne bir süre onu inceledi.

Ansızın telaşlanarak dirseğimi dürttü ve:

«Söyle ona da bıraksın artık» dedi. «Çabucak parasını106

KUMARBAZ

toplasın ve sıvışsın. Yitirecek, bir saniye içinde hepsini yitirecek» diye kaygılandı adeta heyecandan boğularak. «Potapytch nerede? Ona Potapytch'i göndersinler! Canım, söylesene şuna,» diyordu habire böğrümü dirsekleyerek.

«Potapytch nerede, kuzum? Çıkın! Çıkın!» diye genç adama bağırmaya başladı. Kendisine doğru eğildim ve buyurgan bir sesle, yavaşça, burada böyle bağırmanın uygun olmadığını, hatta yüksek sesle değil de, sadece alçak sesle konuşmaya izin verildiğini söyledim; çünkü hesaplarını engelliyordu, böyle sürerse bizi çıkaracaklarını da ekledim.

«Çok yazık! Bu adam mahvoldu! Hiç kuşkusuz böyle olmasını istiyor... İçim altüst oldu, ona bakamıyorum. Ne sersem şey!»

Ve büyükanne hemen başka bir yana döndü.

Orada, solda, kumarbazlar arasında, yanında bir çeşit cüce bulunan genç bir hanım görünüyordu. Bu cüce kimdi, bilmiyorum: Kadının bir akrabası mıydı, yoksa ilgi uyandırmak için mi getirmişti? Bu genç kadını daha önce de fark etmiştim; her gün, öğleden sonra saat birde gazinoya geliyor, tam ikide gidiyordu. Her gün bir saat süresince oynuyordu. Onu tanıyor ve kendisine hemen bir koltuk getiriyorlardı. Kadın cebinden birkaç altınla binlik birkaç banknot çıkardı, acele etmeden, heyecanlanmadan, soğukkanlılıkla ortaya para sürmeye başladı, bir yandan da bir kâğıdın üzerine numaralan yazıyor, şansların belirli bir anda toplanmasını sağlayan sistemi keşfetmeye çalışıyordu. Büyük paraları tehlikeye atıyordu. Her gün en fazla bin, iki bin, üç bin frank kazanıyordu, daha fazla değil, bunları kazanır kazanmaz da hemen oyundan kalkıyordu. Büyükanne uzun bir süre onu inceledi.

«Bak söyleyeyim, bu kadın yitirmeyecek! Bu kadın yitirmeyecek! Kim, biliyor musun?»

«Bir Fransız, besbelli o biçimlerden biri» diye fısıldadım kulağına.

«Ya! Kuş, uçuşundan bellidir! Keskin pençeleri olduğu görülüyor. Her turun ne anlama geldiğini ve nasıl para sürüleceğini anlat bakayım şimdi bana.»

Ortaya konan paranın sayısız bileşimlerinin anlamını elimden geldiğince büyükanneye anlattım: Kırınızı ve kara, tek ve çift, eksik ve pas, en sonunda numaralar sisteminin kimi ayrıntılarını açıkladım. Yaşlı hanım beni dikkatle dinliyor, aklında tutuyor, yeni sorular yöneltiyor ve öğreniyordu. Ona her para sürme sisteminden oracıkta bir örnek gösterilebilirdi, böylelikle de ders daha kolay akılda kalıyordu. Büyükanne pek sevindi.

«Peki, sıfır ne anlama geliyor? Şuradaki, hani kıvırcık saçlı krupiye sıfır diye

bağırdı. Ve masanın üzerindekilerin hepsini neden topladı? O yığınla parayı kendine aldı! Ne demek oluyor bu?»

«Büyükanne, sıfır bankonun kârı. Eğer bilye sıfırın üzerine düşerse, masanın üzerindekilerin hepsi, ayrım gözetmeden, bankoya aittir. Gerçeği söylemek gerekirse, ödeşmek için bir tur daha yapılır ama, banko hiçbir şey ödemez.»

«Aa, olur şey değil, doğrusu! Ve ben bir şey almıyorum!»

«Hayır; eğer daha önce sıfırın üzerine para koydunuz da çıktıysa, size koyduğunuzun otuz beş katını veriyorlar.»

«Nasıl, otuz beş katını mı! Peki, sık sık çıkar mı bu? Öyleyse neden bu sersemler sıfıra para koymuyorlar?»

«Çünkü otuz altı karşı şans var da ondan, büyükanne.»

«Ne saçma şeyler! Pûtapytch! Potapytch! Dur bakayım, yanımda para var... İşte, işte!» Cebinden şişkin bir kese çıkardı, içinden bir frederik aldı. «Al, bunu hemen sıfırın üstüne koy.»

«Büyükanne, sıfır az önce çıktı» dedim, «onun için uzun zaman çıkmaz artık. Aşın tehlikeye atılıyorsunuz: Biraz bek- • leyin.»

«Hayır, saçmalıyorsun, koy şunu!»108

KUMARBAZ

KUMARBAZ

109

«Özür dilerim ama, bin kez de koysanız, belki akşama kadar çıkmaz; çok görülmüştür bu.»

«Saçma, saçma bütün bunlar, kurttan korkan ormana gitmez. Ne? Vitirdin mi? Gene koy!»

İkinci frederiki de yitirdik; bir üçüncüsünü koyduk. Büyükanne yerinde duramıyordu; dönen tablanın bölmeleri arasında zıplayan bilyeyi parlak gözleriyle yiyecek gibi bakıyordu. Üçüncü frederiki de yitirdik. Büyükanne kendinden geçmişti; bir türlü rahat duramıyordu, hatta krupiye beklenen .«-fır yerine otuz altı'yı bildirince yumruğuyla masaya vurdu.

«Eh, hadi bakalım!» diye kızdı büyükanne, «şu lanet olasıca sıfır yakında çıkacak mı, çıkmayacak mı? Eğer sıfır çıkıncaya kadar buradan Kalkarsam öleyim daha iyi. Bütün kabahat şu kıvırcık saçlı krupiye düzenbazında, onunla, hiç çıkmıyor bu sıfır! Alexis İvanovitch iki altın birden koy! O kadar az para koyuyorsun ki, sıfır çıksa hiçbir şey kazanamayacağız.»

«Büyükanne!»

«Koy dedim, koy! Senin paran değil ya.»

İki frederik koydum. Bilye tablanın üzerinde uzun zaman yuvarlandı ve en sonunda bölmelerin üstünden zıplamaya başladı. Büyükanne kendinden geçerek

kolumu sıkıyordu ve ansızın tok!

«Sıfır!» diye bildirdi krupiye.

«Gördün mü, bak gördün mü!» dedi büyükanne hızla bana doğru dönerek. «Ben sana söylemiştim, ben sana söylemiştim! İki altın koymayı bana Tanrı esinlendirdi! Şimdi ne kadar alacağım? Neden parayı ödemiyorlar? Potapytch, Marthe, nerede bunlar, kuzum? Ya bütün bizimkiler, nereye gittiler? Potapytch, Potapytch!»

«Daha sonra, büyükanne, birazdan» diye fısıldadım. «Po-lapytch kapıda, onu buraya geçirmezler. Bakın, büyükanne, paranızı ödüyorlar, alın!»

Büyükanneye, koyu mavi kâğıdın içine sarılı, damgalı, elli frederiklik ağır bir deste attılar, bir de kâğıda sarılmamış yirmi frederik saydılar. Ben de bir kürekle hepsini büyükannenin önüne çektim.

«Oyun başlıyor, baylar! Oyun başlıyor, baylar!» diye bağıran krupiye para koymaya davet ederek bilyeyi atmaya hazırlandı.

«Tanrım, geç kaldık! Hemen başlayacaklar! Koy, koy!» diye çırpındı büyükanne, «çabuk, zaman yitirme» dedi, kendinden geçip böğrüme şiddetli dirsekler vurarak.

«İyi ama, nereye, büyükanne?»

«Sıfırın üstüne! Sıfırın üstüne! Gene sıfırın üstüne! Olabildiğince çok koy! Topu* topu kaç paramız var? Yetmiş frederik mi? Cimrilik etmenin yaran yok, bir çırpıda yirmi tane koy!»

«Makul olun, büyükanne! Kimi zaman tam iki yüz tur geçer de gene çıkmaz! Yalvarırım size, varınızı, yoğunuzu burada bırakacaksınız!»

«Saçma, saçma, çabuk koy paraları! İşte, çekiç indi! Ne yaptığımı biliyorum ben» diyen büyükanne sinirden tirtir titriyordu.

«Kurallar/ sıfır üzerine on iki frederikten fazlasının konmasını yasaklıyor. İşte ben de onları koydum.»

«O da ne demek öyle? Doğru mu bu?» Sol yanında oturan ve bilyeyi atmaya

hazırlanan krupiyeyi dirseğiyle iterek: «Müsü! Müsü!» dedi. «Sıfır kaç tane? On iki? On iki?»

Ben atılıp hemen aceleyle soruyu Fransızca anlattım. Krupiye de:

«Evet, Hanımefendi» diye yanıtladı terbiyeli terbiyeli. Son-'ra da bilgi vermek amacıyla: «Kişisel hiçbir miza da dört bin florini aşmamalıdır; kural böyle» diye ekledi.

«Pekâlâ, yapacak bir şey yok, öyleyse, on. iki koyalım.»

«Oyun başladı!» diye bağırdı krupiye. Tabla döndü ve on üç çıktı. Yitirmiştik!

«Hadi gene! Gene! Koy gene!» diye haykırıyordu büyükanne. Bu kez ona hiç karşı çıkmadım ve omuzlarımı sil-kerek gene on iki frederik koydum. Sehpa uzun zaman döndü. Büyükanne gözleriyle izlerken tirtir titriyordu. Hayretle ona bakarak:. «Acaba sıfırın çıkacağına gerçekten inanıyor mu?» diye geçiriyordum aklımdan. Yüzünde kazanacağının mutlak inancı, az sonra: Sıfır! diye bağırıldığını işiteceğinin kesin umudu parlıyordu. Bilye bir bölmeye zıpladı.

«Sıfır!» diye bağırdı krupiye.

Büyükanne utkulu ve saldırgan bir halle bana doğru dönerek:

«Bak, gördün mü!» dedi.

Ben bir kumarbazdım: Bunu tam o anda kesinlikle hissettim. Kollarım, bacaklarım titriyordu, şakaklarım zonkluyor-du. Elbette ki, on oyunda sıfır'ın üç kez çıkması çok enderdi ama, bunda özellikle şaşılacak hiçbir şey yoktu. Ben de önceki gün sıfır'm üst üste üç kez çıktığını görmüştüm ve bu fırsatla, çıkan numaralan özenle bir kâğıda yazmış olan kumarbazlardan biri daha bir gün önce, bu aynı sıfır'ın yirmi dört saatte sadece bir kez çıktığını yüksek sesle belirtmişti.

Büyükanneye parasını en büyük kazancı gerçekleştiren kimseye gösterilmesi gereken özel saygı ve özenle verdiler. Kuruşu kuruşuna tam dört yüz yirmi frederik, yani dört bin florin ve yirmi frederik. Yirmi frederiki altın olarak, dört

bin florini de banknot olarak ödediler.

Ama, bu kez büyükanne artık Potapytch'i çağırmadı; kafasında çok başka şeyler vardı! Artık çırpınmıyordu, eli ayağı titremiyordu. Ama, deyim yerindeyse, içten içe titriyordu. Bütün dikkati bir tek noktada toplanmıştı, sanki bir tek hedefi amaçlıyormuş gibi:

«Alexis Ivanovitch, bir seferde sadece dört bin florin ko-

nabileceğini söylemişti, değil mi? Hadi bakayım, al da şu dört bini kırmızının üzerine koy!» diye karar verdi.

Onu kararından döndürmeye çalışmak yararsızdı. Sehpa dönmeye başladı.

«.Kırınızı!» diye bağırdı krupiye.

Yeniden dört bin florin daha kazanmıştı, böylece hepsi sekiz bin florin olmuştu.

«Dört binini burada bana bırak, geri kalanını gene kırmızının üzerine koy!» diye buyurdu büyükanne.

Bir kez daha dört bin florini tehlikeye attım.

«.Kırının!» diye yeniden bildirdi krupiye.

«Toplam on iki! Hepsini ver bana. Altınları kesemin içine dök, banknotları topla. Bu kadarı yeter! Hadi gidelim! Koltuğumu itin.»

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Koltuğu salonun öbür ucundaki kapıya doğru sürdüler. Büyükanne sevinçten uçuyordu. Bütün bizimkiler, onu kutlamak için hemen çevresine üşüştüler. Büyükannenin davranışı ne kadar garip olursa olsun, başarısı pek çok şeyi örtüyordu, general de böylesine garip bir kadının akrabalığıyla kendini halk içinde lekelemekten artık korkmuyordu. Alçakgönüllü bir gülümsemeyle ve teklifsiz bir neşeyle büyükanneyi kutladı, tıpkı bir çocuğu eğlendirirken yapıldığı

gibi. Zaten o da, bütün öbür seyirciler gibi, açıktan açığa heyecanlanmıştı. Olay yorumlanıyordu, herkes büyükanneyi birbirine gösteriyordu. Pek Çok kimse, onu daha yakından görebilmek için yanından geçiyordu. B. Astley bir kenarda arkadaşlarından iki İngilizle on-116

KUMARBAZ

de hoşa gitmeye uğraşmasını bilen kibirli Pauline'in tam tersine, şuhluğunun bütün çekiciliklerini kullanacaktı. Ama, şimdi, büyükanne rulette böyle başarıları gerçekleştirdiği şu sırada, kişiliği (inatçı, otoriter ve buıiamış bir ihtiyar kadın) karşılarında böyle bir belirlilikte ortaya çıktığı şu anda belki de her şey yitirilmişti. Çünkü her şeyle bütün bağlarını koparmış bir kolej öğrencisi gibi mutluydu ve kumarda kaçınılmaz olarak yolunacaktı. Tanrım! diye düşünüyordum (Tanrı beni bağışlasın, kötü bir sevinçle!) Tanrım! Demin büyükannenin tehlikeye attığı her frederik altını generalin yüreğini deliyordu, Deş Grieux'yü kudurtuyor, dolu kaşığın burnunun ucundan geçtiğini gören Mile de Cominges'i çılgına döndürüyordu! Bir başka olgu: Kazanmış olmanın sevinciyle büyükanne herkese para dağıtırken, gelip geçen herkesi dilenci sanıp eline bir şeyler sıkıştırırken bile generale: «Ama, sana zırnık, bile vermeyeceğim!» demekten kendini alamamıştı'. Demek oluyor ki, bu fikirde kesin kararlıydı, bunda direniyor, bunu kendi kendine söz vermişti; bu tehlikeliydi, tehlikeli!..

Büyükanneden ayrılıp şatafatlı merdivenden en üst kattaki küçük odama çıkarken bütün bu düşünceler kafamda kaynaşıyordu. Bütün bunlar beni son derece ilgilendiriyordu; gözümün önündeki aktörleri birbirine bağlayan en sağlam ipleri önceden talimin edebilmeme karşın, bu oyunun gizli nedenlerini ve gizlerini bilmiyordum. Pauline hiçbir zaman bana tam bir güven göstermemişti. Kimi zaman, gerçekten de, adeta elinde olmadan, bana yüreğini açmıştı ama, çoğu zaman ve halta hemen hemen, her zaman, bu iç dökmelerden sonra, ya bütün söyledikleriyle alay ediyordu, ya da her şeyi karıştırıyor ve her şeyi bile bile yanlış bir ışık altına tutuyordu! Oh! Pe'k çok şeyi benden saklıyordu! Her ne olursa olsun, bütün hu gizemli ve gergin durumun son perdesinin yaklaştığını seziyordum. Bir darbe daha ve her şey bitecek, maskeler düşecekti. Benim yazgıma gelince, o da bütün bunlarla ilgi-

liydi biliyorum ama, onu hemen hemen hiç dert edinmiyordum.

Garip bir ruh hali benimki de: Cebimde olsun ölsün sadece yirmi frederik; işsiz güçsüz, geçim olanaklarından yoksun, umutsuz, tasarısız, vb. ülkemden pek uzaklardaydım... Ama, hiç umursamıyordum! Pauline'i düşünmesem, kendimi sadece pek yakındaki sonucun gülünç ilginçliğine bırakır, kahkahalarla gülerdim. Ama, Pauline beni heyecanlandırıyor; onun yazgısı kararlaştırılacak bunu çok iyi hissediyorum, bununla birlikte itiraf edeyim ki, beni düşündüren hiç de bu değil. Onun bütün gizlerini öğrenmek isterdim; bana gelip de: «Seni sevdiğimi pekâlâ biliyorsun» demesini isterdim, yoksa, bu delilik gerçekleşcmeyecekse... o zaman neyi istemeli? Neyi istediğimi biliyor muyum ben? Çılgın gibiyim; bütün istediğim, ;onsuza dek, bütün ömrümce onun yanında kalmak, onun ay-jlasında, pırıltısında kalmak. Başka hiçbir şey biliniyorum! On-jdan uzaklaşabilir miyim?

Üçüncü katta, onların koridorunda aniden bir şey hissettim. Döndüm ve yirmi adım ötede, koridora çıkan Pauline'i gördüm. Beni bekliyor, beni gözctliyormuşa benziyordu, bana hemen yaklaşmamı işaret etti.

«Pauline Alexandrovna...»

«Daha yavaş!» diye tembih etli.

«Düşünün ki» dedim alçak sesle, «bir saniye önce sanki böğrüme bir darbe inmiş gibi geldi bana: Döndüm, sizdiniz! Sanki sizden bir akım yayılmış gibi!»

Pauline kaygılı ve düşünceli bir halle:

«Şu mektubu alın» dedi, kuşkusuz ne dediğimi iyi işit-emişti, «hemen elden onu B. Astley'in kendisine verin. Eli-izi çabuk tutun, rica ederim. Yanıt beklenmeyecek. O...»

Sözlerini tamamlamadı. Ben hayretle:

«B. Astley'e mi?» .diye yineledim. Ama, Pauline gözden kaybolmuştu bile.112

KUMARBAZ

dan söz ediyordu. Gösterişli iki hanım azametli bir hayretle ona bakıyordu, acayip bir şeymiş gibi. Deş Grieux kutlama ve gülücükler saçıyordu. «Ne zafer!» dedi.

«Aman, Hanımefehdiciğim, harikulade bir şey bu!» diye ekledi Mile Blanche büyüleyici bir gülümsemeyle.

, «Evet ya, bir iki demeden, kaşla göz arasında on iki bin florin kazandım! On iki bin ne demek, bir de altın paralar var! Hepsi birden yaklaşık on üç bin florin ediyor. Rubleye çevirirsek, ne eder? Altı bin filan mı?»

Ben de ona yedi binden fazla ettiğini, hatta güncel kurla belki de sekiz bin bile ettiğini bildirdim.

«Sekiz bin mi, şaka mı ediyorsun! Nedir o' öyle, hepiniz cini köpek heykelcikleri gibi kakılıp duruyorsunuz! Potapytch, Marthe, gördünüz mü?»

«Ah, benim iyi yürekli hanımcığım, nasıl yaptınız bunu böyle? Sekiz bin ruble!» diye haykırdı Marthe yaltaklanarak. «Alın, bakayım, her birinize beşer altın, alın hadi!» Po-lapytch'le Marthe ellerini öpmek için atıldılar.'

«Hamalların her birine birer frederik verilsin. Her birine bir frederik ver, Alexis Ivanovitch. Ne oluyor bu garsona da böyle kandilli temennalar yapıyor yere kapanırcasına, ya öteki? Beni kutlamak için mi bunlar? Onlara da birer frederik ve-river.»

«Sayın prenses... zavallı yoksul bir sürgün... sürekli felaket... Rus prensleri öyle cömerttir ki...» diye yalvar yakar dileniyordu koltuğun hemen yanı başında yıpranmış, havı dökülmüş redingotlu, alacalı yelekli, bıyıklı, aşağılık bir gülümsemeyle kasketini kalkık tutan birisi.

«Ver şuna da bir frederik. Hayır, ona iki tane ver; tamam, artık yeter, yoksa bunun sonunu dünyada alamayız. Kaldırın beni, götürün beni! Prascovia» dedi Pauline Alexan-drovna'ya, «yarın sana bir elbise alacağım, Mile... neydi onun

adı canım, Mile Blanche, değil mi? Ona da elbise alacak bir şeyler vereceğim. Bunu ona çevir, Prascovia!»

«Teşekkür ederim, Hanımefendi,» dedi Mile Blanche derin bir reverans yapıp Deş Grieux'den ve generalden yana alaycı bir gülümsemeyle. General biraz

sıkılmıştı, yola ulaştığımız zaman büyük bir rahatlama duydu.

«Ya Fedossia, Fedossia! Kulaklarına inanamayacak!» dedi büyükanne ansızın çocukların dadısını anımsayarak. «Ona bir elbise alacak bir şeyler vermeli. Hey, Alexis Ivanovitch, Alexis Ivanovitch, şu dilenciye bir şey ver.»

Bize bakarak, yırtık pırtık giyinmiş, sırtı kamburlaşmış biri geçiyordu yoldan.

«Belki bir dilenci değil, haşarının biridir, büyükanne.»

«Ver! Ver! Bir florin ver ona!»

Adama yaklaşıp parayı uzattım. Şaşkın şaşkın suratıma baktı ama, hiç sesini çıkarmadan parayı aldı. Şarap kokuyordu.

«Ya sen Alexis Ivanovitch, henüz şansını denemedin mi?»

«Henüz denemedim, büyükanne.»

«Gözlerin parlıyordu, gördüm.»

«Hiç kuşkusuz deneyeceğim, büyükanne ama, daha sonra.»

«Ve hiç korkmadan sıfırın üzerine koy. Bak göreceksin! Ne kadar paran var?»

«Yirmi frederik, büyükanne.»

«Pek fazla değil. Eğer istersen, sana elli frederik borç veririm. Hadi al bakayım şu desteyi... Sana gelince, azizim, sakın düşlere kapılma, sana zırnık bile vermeyeceğim!» dedi sert bir sesle generale.

Beriki allak bullak olmuş göründü ama, sustu. Deş Grieux kaşlarını çattı.

«Tüh, Allah kahretsin, korkunç bir ihtiyar bu!» diye fısıldadı generale dişlerinin arasından.

«Bir dilenci, bit dilenci, bir dilenci daha!» diye haykırdı

büyükanne. «Alexis Ivanovitch, şu adama da bir florin ver.»

Bu kez ak saçlı, bir bacağı tahtadan, sırtında lacivert. bir çeşit uzun pelerin, elinde kocaman bir sopayla yaşlı bir adam bize doğru geliyordu. Yaşlı bir askere benziyordu. Ona bir florini uzatınca geriye doğru çekildi, korkutucu bir halle yüzüme baktı:

«Was ist's, der Teıfel!» (1) diye bağırdı buna bir dizi de küfürü ekleyerek.

«Ne sersem şey!» diye haykıran büyükanne eliyle ona hor gören bir işaret yaptı. «Beni daha uzağa götürün! Açlıktan ölüyorum! Hemen yemek yiyeceğim, sonra biraz dinlenip gene oraya döneceğim.»

«Gene mi oynamak istiyorsunuz, büyükanne?» diye haykırdım.

«Ne sanıyordun ya? Siz burada dur,up çürüyorsunuz diye, benim de sizi seyretmem mi gerekiyor yani?»

Deş Grieux yaklaşarak:

«Ama, Hanımefendi!» dedi, «şanslar dönebilir, bir tek kötü şans, her şeyi yitirirsiniz, özellikle de sizin oyununuzla... Korkunçtu!»

«.Mutlaka yitirirsiniz» dedi yayvan yayvan Mile Blanche.

«Sizin ne üstünüze vazife, kuzum? Yitireceğim sizin paranız değil, benim param! İyi ama, B. Astley nerede?» diye sordu bana.

«Gazinoda kaldı, büyükanne.»

«Yazık, gerçekte çok iyi bir çocuk o.»

Otele döndüğümüzde, büyükanne merdivende metrdotele rastlayınca, yanma çağırdı, kazancıyla övündü; sonra Fedossia' yi çağırttı, ona üç frederik verip kendisine yemek getirmesini buyurdu. Fedossia'yla Marthe bütün yemek boyunca sevinç çığlıkları kopardılar.

(1) Almanca: «Hay şeytan! Nedir bu böyle?»

«Hep gözüm sizdeydi, sevgili hanımcığım» diyordu Marthe, «ve Potapytch'e: "Bizim hanım ne yapmak istiyor, kuzum?" diyordum. Masanın üzerinde ne kadar da çok para vardı! Ey cennetin melekleri! Ben ömrümde o kadar çok parayı bir arada görmemiştim! .Ve çepeçevre beyefendiler, sadece beyefendiler! "Bütün bu beyefendiler nereden geliyor ki, Potapytch?" diyordum. "Ulu Tanrım, ona yardım eder inşallah!" diye düşünüyordum. Hep sizin için dua ediyordum, hanımcığım; yüreğim duruyordu adeta, tıpkı kuru bir yaprak gibi titriyordum. "Tanrım, ona yardım et!" diyordum hep, eh işte, Tanrı da sizi korudu! Hâlâ elim ayağım tirtir titriyor, sevgili hanımcığım, hâlâ tirtir titriyorum!»

«Alexis Ivanovitch, yemekten sonra, hazırlan. Saat dörde doğru gene oraya gideceğiz. O zamana kadar, hoşçakal ve şu doktor haytalarından birini bana göndermeyi unutma sakın; kaplıcalara da gitmem gerek. Unutabilirdin.»

Büyükannenin yanından sersemlemiş gibi ayrıldım. Bütün bizimkilerin ne olacağını ve işlerinin hangi şekle gireceğini gözümün önüne getirmeye çalışıyordum. Açıkça görüyordum ki, daha ilk etkiden bile kurtulamamışlardı (özellikle de general). Her saat beklenen ve ölümünü (dolayısıyla vasiyetnamesinin açılışını) bildiren telgraf yerine büyükannenin çıkagelmesi, kurdukları bütün tasarı ve kararları öyle bir sıfıra indirmişti ki, yaşlı hanımın daha sonraki ruletteki başarılarını gerçek bir şaşkınlıkla izliyorlardı. Bununla birlikte, bu ikinci olgu belki de birincisinden daha da önemliydi, çünkü büyükanne her ne kadar generale zırnık bile vermeyeceğini iki kez bildirdiyse de, kimbilir, belli olmaz ki, henüz bütün umudu yitirmemeliydiler. Generalin bütün işlerine karışan Deş Grieux, muhakkak ki vazgeçmiyordu. Eminim ki bu işlerle pek ilgili olan Mile Blanche da (nasıl olmasın, hem general e§i olacaktı, hem de güzel bir miras elde edecekti!) umudunu yitirmeyecekti ve büyükanneyi etkilemek için, ne boyun eğmesini, ner

Şu işe bakın hele siz, demek ki mektuplaşıyorlar! Elbette ki, ben hemen B. Astley'i aramaya koştum. Önce oteline gittim, orada yoktu, sonra gazinoya koşup bütün salonları dolaştım, yoktu. En sonunda kızgın, hemen hemen üzgün otele dönerken, bir rastlantı sonucu, kadınlı erkekli İngiliz atlılarının arasında

onu gördüm. Ona işaret ettim; durdu, ben de mektubu verdim. Birbirimize bir göz atmaya bile vakit bulamadık. Ama, öyle sanıyorum ki B. Astley bile bile atını hızlandırdı.

Kıskançlık mı kıvrandırıyordu beni? Tamamiyle bitkin haldeydim. Mektuplaşmalarının konusunu öğrenmek bile istemiyordum. Demek böyle, onun güvendiği adam oydu! Dostu, öyleydi, bu açıkça belliydi (acaba ne zamandan beri?) ama, acaba işin içinde aşk var mıydı bakalım? «Elbette ki hayır» diyordu mantığım. Ama, böyle bir durum karşısında sadece mantık pek ağır basmaz. Ne olursa olsun, bu işi aydınlatmam gerekiyordu. Durum tatsız biçimde karmaşıklaşıyordu.

Otele adımımı atar atmaz beni karşılamaya gelen kapıcıyla metrdotel, beni istediklerini, beni aradıklarını, üç kez gelip nerede olduğumu sorduklarını, en kısa zamanda generalin dairesine gitmemi rica ettiklerini bildirdiler. Suratımdan düşen bin parçaydı. Generali çalışma odasında Deş Grieux ve Mile Blanche'la birlikte buldum. Mile Blanche yalnızdı, annesi yoktu. Dedim ya, bu anne yararlı roller oynuyordu ve sadece gösteriş için, mostra olarak kullanılıyordu; gerçek bir iş söz konusu olduğu zaman Mile Blanche yalnız çalışıyordu. Hatta o kadının sözüm ona kızının işlerinden haberdar olduğundan bile kuşkuluyum.

«Üçü başbaşa vermiş ateşli ateşli tartışıyorlardı, hatta çalışma odasının kapısı kilitlenmişti, bu da hiç yapılmayan bir şeydi. Yaklaşınca, "bağırışmalar, Deş Grieux'nün küstah ve alaycı sesini, Mile Blanche'ın öfkeli ve kaba çığlıklarını, görünüşe göre kendini aklamaya çalışan generalin ağlamaklı sesi-

ni işittim. Ben içeri girince, kendilerini toparladılar, davranışlarını düzelttiler. Deş Grieux saçım düzeltti, gülümseyen bir yüz takındı: Nefret ettiğim o kibar ve resmi Fransız gülümsemesi. Bitkin, perişan bir halde olan general doğruldu ama. hemen hemen bilinçsiz bir biçimde. Sadece Mile Blanche öfkeli ifadesini,hemen hemen değiştirmedi ve sabırsız bakışlarını bana dikerek sustu. Şunu belirtmek isterim ki, şimdiye kadar bana karşı inanılmaz bir aldırmazlıkla davranırdı, selamlanma karşılık bile vermezdi, kısacası beni bilmezlikten gelirdi.

General sevecen bir çıkışma tonuyla:

«Alexis Ivanovitch» diye başladı, «izin verirseniz şunu belirteyim ki garip, son derece garip... kısacası, sizin bana ve aileme karşı davranışınız... tek sözcükle, son derece garip.»

«Eh! Bu da değil» diye onun sözünü hor gören bir öfkeyle kesen Deş Grieux (dedim ya, her yere burnunu sokuyor!) konuşmasını şöyle sürdürdü: '«Aziz Beyim, sevgili generalimiz bu tonla konuşmakla yanılıyor, demek istiyor ki... yani sizi uyarmak, ya da daha doğrusu, kendisini mahvetmemenizi sizden ısrarla rica ediyor, evet, kendisini mahvetmemenizi! Bu deyimi kesinlikle kullanıyorum...»

«İyi ama, nasıl, nasıl yani?» diye onun sözünü kestim.

«İzin verin, şu yaşlı hanımın, şu zavallı korkunç ihtiyarın kılavuzluğunu üstlendiniz» diye ne diyeceğini bilemeden kekeleyip duruyordu Deş Grieux, «ama, ihtiyar yitirecek, son meteliğine kadar yitirecek! Nasıl oynadığını kendi gözlerinizle gördünüz, tanık oldunuz!- Eğer yitirmeye başlarsa, inattan, öfkeden kumar masasından dünyada kalkmaz, her şeyini oynar, her şeyini oynar! Bu durumda da, dünyada açık kapanmaz, o zaman da... o zaman da...»

«O zaman da» diye destekledi general, «o zaman da bütün aileyi mahvedersiniz! Ailem ve ben onun varisleriyiz, bizden daha yakın akrabası yok. Bakın, size açıkça söylüyorum:120

KUMARBAZ

İşlerim bozuk, son derece bozuk. Bunları kısmen biliyorsunuz... Eğer büyük bir para yitirirse, ya da hatta bütün servetini yitirirse (Tanrı korusun!», çocuklarımın geleceği ne olur! (general, Deş Grieux'ye bir göz attı), benim halim ne olur! (küçümseyerek başım çeviren Mile Blanche'a baktı). Alexis Ivanovitch, kurtarın bizi!»

«İyi ama, general, nasıl, bunu nasıl yapabileceğimi söyleyin bana... Onun yanında benim ne saygınlığım var ki?»

«Reddedin, reddedin, ayrılın ondan!»

«O zaman başkası bulunur!» diye haykırdım.

«Hay Allahın cezası, o değil, o değil!» diye yeniden konuşmayı kesti Deş

Grieux. «Hayır, ondan ayrılmayın ama, hiç değilse, onu teşvik edin, öğüt verin ona, onu döndürün... Kısacası, fazla yitirmesine izin vermeyin, herhangi bir şekilde oyalayın onu.»

'«İyi ama, bunu nasıl yapabilirim? Bu işi siz üzerinize alsanız ya, Bay Deş Grieux?» diye ekledim en saf halimle.

, Burada, Mile Blanche'ın Deş Grieux'ye hızlı, yakıcı, soruşturan bir bakışını yakaladım. Adamın yüzü bir saniye için gizleyemediği garip, içtenlikli bir ifadeye büründü.

«Şimdi artık beni kabul etmez ki, bütün felaket işte burada!» diye haykırdı Deş Grieux eliyle bir güçsüzlük hareketi yaparak. «Eğer... Daha sonra...»

Deş Grieux, Jvllle Blanche'a anlamlı bir bakış fırlattı.

«Ah, azizim Bay Alexis, ne olur bir iyilik edin» dedi Mile Blanche kendiliğinden, büyüleyici bir gülümsemeyle bana doğru gelerek. İki elimi tuttu, avuçlarının içinde sıktı. Hay Allah! Bu şeytansı surat bir an içinde değişmesini biliyordu. O anda çocuksu, hatta- muzip bir gülümsemeyle öyle yalva-rıcı, öyle zarif bir hal aldı ki! Tümcenin sonunda, gizlice, bana çapkınca bir göz kırptı: Hemen o anda beni fethetmek mi istiyordu, nedir? Hiç de kötü davranmıyordu ama, yöntem fazlasıyla kabaydı!

General onun arkasından fırladı (fırladı, tam deyimi):

«Alexis Ivanovitch, az önce öyle konuştuğum için beni bağışlayın, tam olarak öyle demek istemiyordum... Rica ederim, yalvarırım, önünüzde Rus yöntemince bel kırar, eğilirim; sadece siz, sadece siz bizi kurtarabilirsiniz! Bayan de Cominges ve ben, size yalvarıyoruz; anlıyorsunuz, anlıyorsunuz, değil mi?» diye yalvarıyordu gözüyle bana Mile Blanche'ı göstererek. Gerçekten acınacak haldeydi.

Tam o sırada, kapıdan hafif ve saygılı üç vuruş işitildi. Kanat açıldı, kat garsonuydu; onun . arkasında, birkaç adım geride, Potapytch duruyordu. Onları büyükanne göndermişti. Onlara beni aramalarını ve hemen kendisine

getirmelerini bu-' yurmuştu.

«Kızıyor» diye belirtti Potapytch.

«Ama, saat daha üç buçuk!»

«Uyuyamadı, sağa sola dönüp durdu, sonra birdenbire kalktı, benden koltuğunu istedi, bizi de sizi aramaya gönderdi. Merdivenin başına vardı bile.»

«Ne cadı!» diye haykırdı Deş Grieux.

Gerçekten de, büyükanneyi benim yokluğuma öfkelenmiş Alarak, sahanlıkta buldum. Saat dörde kadar dayanamamıştı.

«Hadi bakalım, götürün beni!» diye bağırdı «yeniden fulete gidiyoruz.»

ON İKİNCİ BÖLÜM

Büyükanne sinirli, öfkeliydi; kafasına ruletin saplandığı belliydi. Artık hiçbir şeye önem vermiyor, genellikle çok dalgın görünüyordu. Sözgelimi, yol boyunca, sabahleyin yaptığı gibi sorular sormuyordu. Önümüzden hızla geçen şahane bir

arabayı görünce, eliyle şöyle bir harekette bulundu ve bana sahibini sordu ama, yanıtımı işitmedi bile. Dalgınlığı sürekli olarak kesik, sabırsız el hareketleriyle, sert çıkışlarla bölünüyordu. Gazinoya yaklaşırken, ona uzaktan Wurmerhelm baron ve baronesini gösterdiğim zaman, onlara dalgın ve tama-miyle ilgisiz gözlerle baktı ve: «Ya!» diyerek hemen biraz geriden gelen Potapytch'Ie Marthe'a dönüp, onlara:

«Ee, ne diye eteğime yapışıyorsunuz böyle? Her seferinde sizi de götürecek değilim ya! Çabuk geri dönün!» Öbürleri selam verip aceleyle geriye çark ettikleri zaman da bana dönüp: «Sen bana yetersin» diye ekledi.

Gazinoda büyükanneyi bekliyorlardı bile. Ona hemen krupiyenin yanındaki aynı yeri ayırdılar. Her zaman pek rabıtalı olan, bankonun kazanmasıyla yitirmesini

umursamayan basit görevliler gibi görünen krupiyeler hiç de bankonun yaz-gısıyla ilgisiz değillermiş gibi geliyor bana. Kuşkusuz kumarbazları çekmek ve vergi dairesinin çıkarlarını gözetmek için yönerge almışlardır, bu da onlara prim ve ikramiye sağlıyordun Hiç değilse, büyükanneye bir kurban gözükle bakıyorlardı bile.

Ardından, bizimkilerin tahmin ettikleri oldu. Bakın nasıl:

Büyükanne hemen sıfıra göz dikti ve oraya on iki fre-derik birden koymamı buyurdu. Bir kez, iki kez, üç kez koyduk... Sıfır çıkmıyordu. «Devam et! Devam et!» diye yineliyordu büyükanne, sabırsızlıkla beni dirseğiyle iterek. Söz dinledim.

En sonunda, öfkeden dişlerini gıcırdatarak bana:

«Kaç kez oynadık?» diye sordu.

«On iki kez, büyükanne. Yüz kırk dört frederik yitirdik. Size yineliyorum, belki de akşama kadar...»

«Kes sesini!» diye-sözümü kesti. «.Sıfır'a koy, kırmızının üzerine hemen bin florin koy. Al, işte bin banknot.»

Kırmızı çıktı ama, sıfır gene bu kez de çıkmadı; bin florin aldım.

«Gördün mü, bak gördün mü!» dedi büyükanne alçak sesle, «hemen hemen hepsini geri aldık. Gene sıfır'm üzerine koy; on tur daha, sonra gideriz.»

Ama, beşinci turda yaşlı hanım usandı.

«Gönder cehennemin dibine şu lanet olasıca sıfır'ı. Al, kırmızıya dört bin florin koy!» diye buyurdu.

«Büyükanne! Bu kadarı çoktur,' ya bir de kırmızı çıkmazsa?» diye yalvardım; ama umurunda bile değildi, az kalsın beni dövecekti. Zaten indirdiği dirsekler şiddetli yumruklar gibiydi. Yapılacak hiçbir şey yoktu. Sabahleyin kazanılan dört

bin florini kırmızının üzerine koydum. Sehpa dönmeye başladı. Büyükanne sakindi, kazanacağından emin, gururlu bir halle dikiliyordu.

«Sıfır!» diye bağırmaz mı krupiye.

Büyükanne önce anlamadı ama, krupiyenin masanın üstünde bulunanların hepsiyle birlikte kendi dört bin florinini de kürekle çektiğini görüp de, o kadar uzun zaman çıkmayan ve üzerine iki yüz florine yakın para koyduğumuz sıfır' in inadına yapar gibi, tam da ona hakaret edip bıraktığı anda çıktığını öğrenince, bir çığlık kopardı, gürültüyle ellerini birbirine vurmaya başladı. Çevresindekiler gülüştüler.

«Hey Ulu Tanrım! Durdu durdu da, namussuz, şimdi çıktı!» diye ciyak ciyak bağırıyordu büyükanne. «Ah! Alçak sefil! Senin kabahatin! Bütün bunlar, senin kabahatin!» diyerek öfkeyle üzerime atılıp beni yumrukladı. «Beni ondan sen, sen caydırdın.»

«Büyükanne, ben sizi mantıklı olmaya davet etmek istiyordum, her şansa da ben kefil olamam ya.»

«Şansı gösteririm ben sana» diye homurdandı tehdit edici bir sesle. «Defol!»124

KUMARBAZ

KUMARBAZ

«Elveda, büyükanne!» dedim ve gidecekmiş gibi, arkamı döndüm.

«Alexis Ivanovitch, Alexis Ivanovitch, dur, gitme! Nereye gidiyorsun? Hadi, hadi! İşte şimdi de kızıyor! Sersem! Dur, dur, yanımda biraz daha dur, hemen kızma canım, asıl aptal benim! Söyle bakalım bana, şimdi ne yapmamız gerekiyor?»

«Size artık öğüt vermek istemiyorum, büyükanne, sonra bana kızarsınız. Kendiniz bildiğiniz gibi oynayın, siz söyleyin, ben parayı koyarım.»

«Pekâlâ, pekâlâ: Gene kırmızının üzerine dört bin florin koy! Al, işte cüzdanım.» Cebimden cüzdanını çıkardı, bana uzattı. «Çabuk ol, orada yirmi bin ruble var.»

«Büyükanne,» diye mırıldandım, «bu kadar büyük paralar...»

«Eğer zararımı çıkarmazsam, beni assınlar. Koy dedim!» Koyduk ve yitirdik.

«Gene, gene! Bir çırpıda sekiz bin koy!»

«Olanaksız, büyükanne, en yüksek miza dört bin!»

«Öyleyse dört bin koy!»

Bu kez kazandık. Büyükanne cesaretlendi.

«Bak, gördün mü, gördün mü!» dedi gene beni dirse-ğiyle iterek. «Gene dört bin koy!»

Koyduk... ve yitirdik; yeniden koyduk... ve yeniden yitirdik.

«Büyükanne, on iki bin florin gitti» diye haber verdim ona.

«Gittiklerini pekâlâ görüyorum» diye karşılık verdi bana deyim yerindeyse adeta duygusuz, katı bir çeşit öfkeyle. «Pekâlâ görüyorum, azizim, görüyorum» diye mırıldandı gözlerini kırpmadan ve sanki bir şeyler düşünürmüş gibi. «Hey! Ölsem çekilmem, umurumda bile değil! Gene dört bin florin koy!»

«Hiç paramız kalmadı, büyükanne; cüzdanınızda sadece

yüzde beş faizli Rus tahvilleriyle birkaç da poliçe var ama, para yok.»

«Peki, ya para kesemde?»

«Biraz bozuk para var, büyükanne.»

«Sarraf yok mu burada? Bizim bütün tahvillerimizi bozabileceklerini söylemişlerdi bana» diye sordu büyükanne kararlı bir tonla.

«Oo, elbette, istediğiniz kadar bozarlar! Ama, bu işte siz zararlı çıkarsınız... Bir Yahudi bile bundan ürperirdi!»

«Saçma şeyler bunlar! Paramı geri almak istiyorum ben. Götür beni. Çağır bakayım bana şu namussuzları!»

Koltuğu yürüttüm, hamallar yanımıza geldi ve gazinodan ayrıldık.

«Daha çabuk, daha çabuk, daha çabuk!» diye emrediyordu büyükanne. «Sen yolu göster bana, Alexis Ivanovitch, en yakın olanına gidelim... Çok uzak mı?»

«İki adım ötede, büyükanne.»

Ama, dönemeçte, alandan ayrılıp da ağaçlı yola saparken, bizim bütün kumpanyayla karşılaştık: General, Deş Grieux, Mile Blanche ve annesi. Pauline Alexandrovna onlarla birlikte değildi, B. Astley de yoktu.

«Hadi, hadi! Durmayalım!» diye haykırdı büyükanne. «Ne istiyorsunuz? Sizinle uğraşacak vaktim yok!»

Ben arkadan yürüyordum. Deş Grieux yanıma geldi.

«Bu sabah kazandıklarının hepsini yitirdi, on iki bin florinden fazla. Yüzde beş faizli tahvillerini bozdurmaya gidiyo-az» dedim çabucak alçak sesle.

Deş Grieux ayağını yere vurdu, koşup haberi generale bildirdi. Biz hep büyükannenin koltuğunu itiyorduk.

«Tutun onu! Tutun onu!» diye öfkeyle fısıldadı general.

«Kendiniz denesenize!» diye yanıt verdim ben de.

«Teyzeciğim» dedi general yaklaşarak, «benim iyi teyze-ciğim... şimdi... şimdi... (titreyen sesi kısılıverdi) at kiralayıp126

KUMARBAZ

kırlarda bir gezinti yapacağız... harikulade bir görünüm... Zirve... Biz de sizi almaya geliyorduk!»

«Cehennem ol başımdan sen zirve'nle!» dedi büyükanne sabırsız bir el hareketiyle onu iterek.

General bu kez iyice umutsuz, yeniden sürdürdü:

«Orada bir köy var... Çay içeriz...»

«Yemyeşil çayırların üzerinde taze süt içeriz.» diye ekledi Deş Grieux de korkunç derecede düşmanca bir tonla.

Taze süt, yemyeşil çayırlar, bir Paris kentsoylusu için bundan daha güzel bir kır yaşamı olamazdı; onun, bilindiğ.] gibi, bütün doğa ve gerçek anlayışı ve görüşü işle buydu.

«Umurumda bile değil senin sütün. Onu sen kendin iç bol bol, benim midemi ağrıtır. Ne diye ısrar ediyorsunuz, kuzum? Zamanım olmadığını söylüyorum size!»

«İşte geldik, büyükanne!» diye haykırdım. «Burası.»

Sarraf dükkânının bulunduğu eve kadar büyükanneyi ittik. Tahvili bozdurmak için ben gittim: Büyükanne kapının yanında kalıp beni bekledi. Deş Gricux, general, Mile Blanche ne yapacaklarını bilemeden, geride duruyorlardı. Büyükanne öfkeli bir gözle onlara bakınca, dönüp gazinonun yolunu tuttular.

Tahvilleri öylesine zararına bozmaya kalkıştılar ki, danışmak için büyükannenin yanma döndüm.

«Ah, haydutlar!» diye bağırdı ellerini birbirine vurarak. «Olsun varsın, ne yapalım, kabul et! dedi buyurgan bir sesle. «Dur, dur, sarrafı çağır bana!»

«Daha doğrusu kâtiplerden birini, büyükanne!»

«Hadi, kâtip olsun, bana göre hepsi bir. Ah, haydutlar!»

Görevli, kendisini çağıranın halsiz, sakat yaşlı bir kontes olduğunu öğrenince dışarı çıkmaya razı oldu. Büyükanne öfkeyle, kendisinin bir dolandırıcı olduğunu söyleyerek, sıkı bir pazarlığa girdi, uzun uzun konuştu; istediklerini Rusça, İngilizce ve Almanca karışımıyla anlattı, ben de tercümanlık

görevini yüklenmiştim. Sert yüzlü görevli her ikimize bakıyor, hiç sesini çıkarmadan başım sallıyordu. Hatta terbiyesizliğe varan ısrarlı bir merakla büyükanneyi süzüyordu; en sonunda gülümsemeye başladı.

«Pekâlâ, pekâlâ, defol karşımdan!» diye bağırdı büyükanne. «Param seni boğsun, inşallah! Bunda bozdur, AIexis Ivanovitch, vaktimiz yok, yoksa başka sarrafa gitmemiz gerekecek...»

«Öbür sarrafların daha da az vereceklerini söylüyor.»

Tahvilleri kaça bozdurduğumuzu şimdi anımsamıyorum ama, felaket bir şeydi. Altın ve banknot olarak on iki bin florin verdiler, makbuzu da aldım, .hepsini getirip büyükanneye verdim.

«Pekâlâ, pekâlâ! Saymaya gerek yok!» dedi kollarını sallayarak. «Çabuk, çabuk!»

«O lanet olasıca sıfırın üzerine de, kırmızının üzerine de bir daha dünyada para koymam» diye mırıldanıyordu gazinoya yaklaşırken.

Bu kez olabildiğince küçük paralar koymaya onu ikna etmek için bütün gücümle çırpındım, eğer şans dönerse, ne zaman olsa büyük para kazanabileceğine inandırmaya çalışıyordum onu. Ne var ki, çok sabırsızdı ve önce söylediklerime hak vermekle birlikte, oyun sırasında onu tutamadım. On, yirmi frederik kazanmaya başlar başlamaz, bana dirsek vurmaya başladı.

«Gördün mü, bak gördün mü!» diyordu, «kazandık işte. On yerine dört bin florin koymuş olsaydık, dört bin kazanacaktık, oysa şimdi! Hep senin kabahatin!»

Onun oynamasını gördükçe içimi kaplayan öfkeye karşın en sonunda susup ona hiçbir öğütte bulunmamaya karar verdim.

Ansızın Deş Grieux çıkageldi. Her üçü de o yakınlarda bulunuyorlardı. Mile Blanche, annesiyle birlikte biraz geride

KUMARBAZ

duruyor, küçük prense cilveler yapıyordu. Generalin gözden düştüğü açıkça

görülüyordu, hemen hemen onu sürgün etmişlerdi. General çevresinde pervane gibi dönmesine karşın, Mile Blanclıe ona bakmak bile istemiyordu. Zavallı general! Sara-rıyor, kızarıyor, ürperiyor, büyükannenin oyununu bile artık gözleyemiyordu. En sonunda Mile Blanclıe'la küçük prens dışarı çıktılar; general de peşlerinden koştu.

Deş Grieux tatlı bir sesle büyükannenin kulağına:

«Hanımefendi, Hanımefendi...» diye fısıldadı. «Hammefcn-diciğim, bu miza olmaz... hayır, hayır, olanaksız...» diyordu berbat bir Rusçayla, «hayır.»

«Öyleyse, nasıl olacak? Ne yapmak gerektiğini söyle bana!» dedi büyükanne.

Deş Grieıix ağız dolusu, coşkuyla Fransızca konuşmaya başladı; öğütler veriyor, çırpınıyor, şansın gelmesini beklemek gerektiğini söylüyordu, hesaplar yapıyordu... Büyükanne hiçbir şey anlamıyordu. Beriki her an bana doğru dönüyordu sözleri çevirmem için; büyükanneye göstermek için parmağını masaya doğru uzatıyordu; en sonunda kalemi alıp kâğıdın üzerine sayılar yazdı. Büyükannenin sabrı tükendi.

«Hadi bakalım, defol, defol! Zırvalayıp duruyorsun sen. "Hanımefendi, Hanımefendi!" dediklerinden sen bile bir şey anlamıyorsun. Git hadi!»

Deş Grieux yeniden gösterip anlatmaya başlayarak:

«Ama, Hanımefendi» diye kekeledi. Fena halde gücen-mişti.

«Pekâlâ, pekâlâ, bir kez de onun dediği, gibi koy bakalım» diye buyurdu büyükanne. «Belki de başarılı olur.»

Deş Grieux sadece onun büyük oynamasına engel olmak istiyordu: Seri halinde ve ayrı sayılar üzerine oynamasını öneriyordu. Onun öğütleri üzerine ilk on ikinin içinde bir dizi tek sayı üzerine birer frederik koydum, beş frederik de on ikiden on sekize, on sekizden yirmi dörde kadar bir sayılar top-

luluğuna koydum: Toplam olarak on altı frederiki tehlikeye atmıştık. Sehpa dönmeye başladı.

«Sıfır!» diye bağırdı krupiye. Hepsini yitirmiştik:

«Ne sersem şey!» diye bağıran büyükanne, Deş Grieux' ye doğru döndü. «Pis küçük Fransız seni! Şu eciş bücüş şey kalkmış da bir de bize öğüt veriyor! Defol, defol! Hiçbir şeyden anladığı yok, bir de kalkmış burnunu sokuyor her yere!»

Fena halde kırılan Deş Grieux omuzlarını silkti, büyükanneye küçümseyen bir bakış fırlattı ve çekilip gitti. Onunla görüşmekten utanıyordu, ne var ki kendini tutamamıştı.

Bir saat sonra, umutsuz çabalara karşın, her şeyi yitirmiştik.

«Dönelim!» diye haykırdı büyükanne.

Ağaçlı yola kadar tek sözcük söylemedi. Ağaçlı yola sapınca, tam otele yaklaşırken, çığlıklar koparmaya başladı.

«Kaz kafalı! Sersem! Koca aptal, sen de, koca aptal!»

Dairesine girer girmez, bağırdı:

«Çay getirin! Ondan sonra da hemen hazırlanalım! Gidiyoruz!»

«Nereye gitmek istiyorsunuz, hanımcığım?» diye korkarak sordu Marthe.

«Senin üstüne vazife mi? Sen kendi işlerine bak! Po-tapytch, bütün eşyaları hazırla. Moskova'ya dönüyoruz! On beş bin gümüş ruble yitirdim!»

«On beş bin mi, hanımcığım! Ulu Tanrım!» diye haykıran Potapytch, besbelli hanımına, yaranacağını sanarak, sızlanan bir halle ellerini birbirine vurmaya başladı.

«Hadi, hadi, sersem sen de! İşte şimdi de zırlamaya başladı! Sus bakayım! Hazırlık yap! Hesabımı en kısa zamanda Çıkarıp getirsinler bana!»

Ben de onun öfkesini yatıştırmak amacıyla:

«İlk tren saat dokuz buçukta kalkıyor, büyükanne» de-I dim.

KUMARBAZ

Çabucak Moskova'mıza dönelim! Bizim oralarda nemiz eksik, ne yok ki bizde? Bahçe, çiçek dersen, burada bile görülmeyenler var, hava, özsuyu yürüyen elma ağaçlan, açıklık, nemiz eksik... Hayır... İlle de el memleketlerine gidilecek! Ah! Ah! Ah!» •

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Düzensiz ama, şiddetli duyguların etkisiyle başlamış olduğum notlara, hemen hemen bir aydır hiç el sürmedim. Yaklaştığını önceden sezdiğim felaket geldi ama, benim düşündüğümün yüz kez daha şiddetli ve daha ani bir biçimde. Bütün bunlar, hiç değilse beni ilgilendiren konularda, garip, utanç verici ve hatta feci oldu. Başıma hemen hemen mucizevi birçok serüven geldi; daha doğrusu, bir başka görüş açısından ye özellikle de o zaman içinde sürüklendiğim kasırga düşünülecek olursa bunların olağanüstü olmasına karşın, ben onları öyle görüyorum. Ama, benim için mucize, o olayların ortasında benim davranış biçinıimdi. Kendimi hâlâ anlamıyorum! Ve bütün bunlar, hatta aşkım bile, bir düş gibi geçti; oysa tutkum güçlü ve içtenlikliydi ama... O şimdi ne oldu? Gerçekten de, arada sırada aklıma ansızın bir düşünce geliyor: «Acaba o zaman deli miydim ben? Bütün o zamanı acaba bir akıl hastanesinde mi geçirdim? Belki de hâlâ oradayım, belki de bütün bunlar sadece bir görünüştü, belki hâlâ da öyledir...»

Notlarımı bir araya getirip yeniden okudum, kimbilir, belki de onları bir akıl hastanesinde yazmadığıma kendimi inandırmak için. Şimdi, dünyada yapayalnızım. Sonbahar yaklaşıyor, yapraklar sararıyor. Bu ağlamış suratlı küçük kentte-

yim, ah! Bilseniz küçük Alman kentleri ne kadar yürek karartıcı olabilirler! Ben de geleceği düşünecek yerde, henüz belli belirsiz silinen duyguların, izlenimlerin, pek yeni anıların etkisi altında, çevrintisinde bir süre beni sürükleyip sonra da atan daha pek yakın bütün o fırtınanın etkisi altında yaşıyorum. Zaman zaman gene o kasırgaya kapıldığımı, fırtınanın patlayacağını, geçerken beni kanadına alacağını ve 'dengeyi, ölçü bilincini yitirip, ben de dönmeye, dönmeye, dönmeye, başlayacağımı sanıyorum...

Zaten eğer bu ay bütün olup bitenleri olabildiğince doğru ve kesin bir özetini yapabilirsem, belki dururum ve dönmeyi bırakırım. Yeniden kalemi elime almak istiyorum; kimi zaman akşamları yapacak hiçbir şeyim olmuyor. Garip bir şey, oyalanmak için buranın pek cılız olan kitaplığından hiç sevmediğim Paul de Kock'un Alrnancaya çevrilmiş kitaplarını alıyorum; ama, bunları okuyorum ve kendim de buna şaşıyorum: Sanki ciddi bir okumayla, ya da bir. işle dağılacak bir sihiri bozmaktan korkuyor gibiydim. Sanki bu tutarsız düş ve bende bıraktığı bütün izlenimler benim için pek de-ğerliymiş de, duman olup dağılacakları korkusuyla her türlü yeni temastan çekiniyordu m! Bütün bunlar bu kadar mı içime işlemişti, kuzum? Evet, elbette ya; bunları belki kırk yıl sonra da anımsayacağım...

İşte böylece, yeniden kalemi elime aldım. Zaten, şimdi artık bütün bu olup bitenler kısaca anlatılabilir: Duygularım artık hiç de aynı değil...

Her şeyden önce büyükannenin öyküsünü bitirelim. Ertesi gün, her şeyi yitirmişti. Bunun böyle olması gerekiyordu: Onun'gibi, o yola sapan bir kimse sanki karlı bir dağın tepesinden kızakla kayıyormuş gibi, gitgide daha hızla aşağı iner. Akşamın sekizine kadar, bütün gün boyu oynadı; ben orada yoktum, bütün bildiklerim de ortalarda dolaşan söylentilerden derlenmedir.130

KUMARBAZ

KUMARBAZ

131

«Peki, şimdi saat kaç?»

«Yedi buçuk.»

«Ne fena! Aman, ne yapayım! Alexis Ivanovitch, tek "meteliğim kalmadı. Al, işte iki tahvil daha, oraya koşup bunları bana bozduruver. Yoksa, dönmek için yol param bile kalmayacak.»

Çıktım. Yarım saat sonra geri döndüğümde, dostlarımızı büyükannenin dairesinde buldum. Büyükannenin Moskova'ya kesin dönüş haberi onları kumardaki kayıplarından çok daha fazla etkilemişe benziyordu. Bu gidişin servetini kurtardığım kabul etsek bile, general ne olacaktı? Deş Grieux'ye olan borçlan kim ödeyecekti? Mile Blanche, büyükannenin ölümünü beklemeyecek

ve hiç kuşkusuz küçük prensle, ya da bir başkasıyla kaçacaktı. Orada öyle durmuş, büyükanneyi avutmaya ve ikna etmeye çalışıyorlardı. Pauline hâlâ ortalarda yoktu. Büyükanne hepsine kaba kaba sövüp sayıyordu.

«Yıkılın karşımdan, iblisler! Siz ne karışıyorsunuz, kuzum? Bu teke sakallı ne diye gelip bana sürtünüyor?» diye bağırdı Deş Grieux'ye. «Ya sen, çalçene geveze, sen ne istiyorsun?» diye haykırdı Mile Blanche'a. «Ne diye tepinip duruyorsun?»

«Vay canına!» diye mırıldandı gözlerinde öfke şimşekleri çakan Mile Blanche;' ama, ansızın bir kahkaha koparark odadan çıktı.

Kapının eşiğinden generale:

«Yüz yıl yaşar bu!» diye bağırdı.

«Ya! Demek ki sen benim ölümüme güveniyorsun, ha?» diye ciyak ciyak bağırdı büyükanne generale dönerek. «Defol! . Alexis Ivanovitch, şunların hepsini kapı dışarı at! Sizin ne üstünüze vazife? Yitirdiğim kendi param, sizinki değil!»

General omuzlarını silkti, belini kırdı ve çıktı. Deş Grieux onun peşinden gitti.

Büyükanne, Marthe'a:

«Prascovia'yı çağır!» diye buyurdu. Beş dakika sonra, Marthe, Pauline'le birlikte döndü. Bütün bu süre içinde Pauline çocuklarla birlikte odasında kalmıştı (kuşkusuz, bile bile bütün gün dışarı çıkmamaya karar vermişti). Üzgün ve tasalı görünüyordu.

Büyükanne:

«Prascovia» diye söze başladı, «demin dolaylı olarak öğrendiklerim doğru mu? Senin sersem üvey baban şu fırıldakla, şu Fransız kadınıyla, bir aktris, ya da daha beteri olan şu kadınla evleniyormuş? Söyle, doğru mu.bu?»

«Kesin hiçbir şey bilmiyorum, büyükanne» diye yanıt verdi Pauline, «ama, gizlemekte artık hiçbir yarar görmeyen Mile Blanche'ın sözlerinden, öyle anlıyorum ki...»

Büyükanne enerjik bir sesle onun sözünü kesti:

«Yeter! Her şeyi anlıyorum! Bu adamın böyle bir sonuca ulaşacağını hep düşünmüştüm ve onu dünyanın en boş, en havai insanı olarak görmüşümdür. General rütbesiyle övünüyor, onu da albay olarak emekliye ayrılırken yükselttiler, bir de kalkmış büyük büyük havalar takınıyor. Ama, ben her şeyi biliyorum, güzelim, Moskova'ya telgraf telgraf üstüne gönderdiğinizi biliyorum. "İhtiyar büyükanne yakında öbür yana atlayacak mı?" İşte onların anlamı buydu. Mirasımı bekliyordunuz; o para olmazsa, bu yaratık (neydi adı onun: de Cominges'di galiba?) onu o takma dişleriyle kapısına uşak bile' almazdı. Faizle borç verdiği bir yığın parası olduğunu söylüyorlar, kendisine bir anamal edinmiş. Ben seni suçlamıyorum, Prascpvia, telgrafları sen yollamadın ki, zaten geçmişe dönmek istemiyorum. Kötü huylu olduğunu bilirim... Akrep gibisindir! Soktuğun zaman şişer! Ama, sana acıyorum, çünkü ölmüş annen Catherine'i çok severdim. Bak dinle beni, eğer istersen, bütün bunlardan ayrıl, benimle gel. Gidecek hiçbir yerin yok, şimdi de onların yanında kalman 'hiç yakışık almaz. Dur, bekle!» diye haykırdı büyükanne bir karşılık ver-

meye hazırlanan Pauline'e. «Daha bilirmedim. Senden hiçbir şey istemiyorum. Moskova'daki evimi biliyorsun, bir saray gibi. Eğer istersen bütün bir katı • sana veririm, huyumdan hoşlanmıyorsan, haftalarca gelip beni görmeyebilirsin. Kabul ediyor musun, etmiyor musun?»

«Önce izin verirseniz size bir şey sormak istiyorum: Gerçekten de hemen gitmek istiyor musunuz?»

«Yavrucuğum, şaka edermiş gibi bir halim var nıı benini? Gideceğimi söyledim ve gidiyorum. Üç kere lanet olasıca ruletinizde bugün tam on beş bin ruble yitirdim! Beş yıl önce, Moskova'daki malikânemin yakınlarındaki ahşap kiliseyi yeniden taştan yaptırmak için adakta bulunmuştum, burada kumarda her şeyimi yitirdim. İşte şimdi, güzelim, kilisemi inşa etmeye gidiyorum.»

«Ya kaplıcalar, büyükanne? Kaplıcalar için gelmiştiniz ya!»

«Rahat bırak beni o kaplıcalarla! Öfkelendirme beni, Prascovia; bilerek mi yapıyorsun? Daha bakalım, geliyor musun, gelmiyor musun?»

«Büyükanne, bana önerdiğiniz barınak için size çok, çok minnettarım» diye söze

başlayan Pauline pek heyecanlıydı. «Durumumu kısmen tahmin ettiniz. Size o kadar minnettarım ki, inanın bana, belki de pek yakında gelip sizi bulacağım; ama, şimdilik ciddi... nedenlerim var... hemen karar verememem. Siz hiç değilse on beş gün kalabilseydiniz...»

«Demek ki, istemiyorsun?»

«Yapamam. Üstelik de, kardeşlerimden ayrılamam, yalnız kalabilecekleri için de... Eğer beni çocuklarla birlikte kabul etseydiniz, büyükanne, elbette size gelirdim ve inanın, buna layık olmasını bilirdim!» diye ekledi coşkun bir içtenlikle. «Ama, çocuklar olmazsa, yapamam, büyükanne.»

«Pekâlâ, pekâlâ, pırlama! (Pauline zırlamayı aklına bile getirmiyordu, zaten o bir damla gözyaşı dökmezdi ki.) Civ-

civlere de bir yer buluruz: Kümes nasıl olsa yeteri kadar büyük. Üstelik de, okula başlamalarının zamanı geldi. Demek, şimdi gitmiyorsun, öyle mi? Dikkatli ol, Prascovia! Senin iyiliğini istiyorum, şimdi neden gitmediğini de biliyorum! Her şeyi biliyorum, Prascovia! O berbat küçük Fransızdan sana hiçbir iyilik gelmez.»

Pauline kıpkırmızı oldu. Ben ürperdim. (Hepsi biliyorlardı! Bilmeyen bir bendim!)

«Hadi, hadi, surat asma. Bu konuda fazla açılmayacağını. Ama, dikkat et de başına bir felaket gelmesin... Dediğimi anlıyor musun? Akıllı bir kızsın; buna çok üzülürüm. Hadi bakalım, bu kadarı yeter. Sizi bir daha gözüm görmesin. Elveda!»

«Sizi geçiririm, büyükanne »dedi Pauline.

«Yararı yok, beni rahatsız edersin, hem de hepinizden pek bıktım, burama geldi artık.»

Pauline, büyükannenin elini öptü ama, beriki elini çekti, genç kızın yanağını öptü.

Pauline, önümden geçerken hızla bana bir göz attı ve hemen bakışlarını çevirdi.

«Sana da elveda diyorum, Alexis Ivanovitch! Trenin kalkmasına sadece bir saat kaldı. Senin de benden usandığını sanırım. Al şu elli frederiki, al.»

«Size çok teşekkür ederim, büyükanne ama, cesaret edemem...»

«Pekâlâ, pekâlâ!» diye bağırdı büyükanne, sesi' öyle sert ve korkutucuydu ki reddetmeye cesaret edemedim, parayı aldım.

«Eğer Moskova'da işsiz kalırsan, gel beni bul. Sana tavsiye mektupları veririm. Hadi, git artık!»

Odama çıkıp, yatağıma uzandım. Kollarımı başımın arkasında kavuşturup, sırtüstü yaklaşık yarım saat kadar yatmış olmalıyım. Felaket patlak vermişti, düşünmeye değerdi. Ertesi gün Paulinc'le ciddi şekilde konuşmaya karar verdim.134

KUMARBAZ

Hey, küçük Fransız! Demek doğruydu ha? Ama, neler geçmiş olabilirdi? Pauline ve Deş Grieux! Ulu Tanrım, ne yakınlaşma, ne koşutluk!

Bütün bunlar tam anlamıyla inanılmaz şeylerdi. Kendim den geçerek, ansızın ayağa kalkarak, hemen koşup B. Astley'i aramaya ve her ne pahasına olursa olsun onu konuşturmaya karar verdim. Bu konuda da, hiç kuşkusuz, benden daha fazlasını biliyordu. B. Astley mi? İşte bir muamma daha!

Ama, ansızın kapım vuruldu. Gidip baktım: Potapytch'ti.

«Alexis Ivanovitch, iyi yürekli beyciğim, Hanımefendi sizi istiyor.»

«Ne oldu? Gidiyor mu? Tren saatine daha yirmi dakika var.»

«Çok heyecanlı, beyciğim, yerinde duramıyor: "Çabuk! Çabuk!" diyor. Sizi istiyor. Tanrı aşkına, sakın gecikmeyin!»

Hemen aşağı indim. Büyükanneyi koridora çıkarmışlardı bile. Para cüzdanı elindeydi.

«Alexis Ivanovitch, sen önden yürü, oraya gidiyoruz!»

«Nereye, büyükanne?»

«Ölsem bile, paramı geri alacağım! Hadi bakalım, yürü, soru sormak yok! Gece yarısına kadar kumar oynanıyor, değil mi?»

Taş kesilmiş gibi donakaldım, düşündüm, hemen bir karara vardım.

«Siz nasıl isterseniz, Antonine Vassilievna ama, ben gitmem.»

«O da neden öyle? Gene ne oldu? Ne oluyor hepinize birden böyle?»

«Siz nasıl isterseniz öyle yapın. Sonra ilerde ben kendi kendimi suçlarım, istemiyorum! Ne tanık olmak istiyorum, ne de ortak: Beni mazur görün, Antonine Vassilievna. İşte elli frederikiniz de,j elveda!» Ve büyükannenin koltuğunun hemen

yanında bulunan sehpanın üzerine altın destesini bırakarak selam verip gittim.

«Ne sersemlik!» diye arkamdan bağırdı büyükanne. «Canın isterse, sen gelmezsen gelme, ben pekâlâ kendi başıma yolu bulurum. Potapytch, yanımdan ayrılma. Hadi bakalım, götür beni!»

B. Astley'i bulamadım ve otele döndüm. Geç vakit, sabahın birine doğru, büyükannenin gününün nasıl sona erdiğini Potapytch'den öğrendim. Onun adına bozdurduklarımın hepsini, yani yirmi bin ruble daha yitirmişti. İki frederik verdiği o Polonyalı onun peşine takılıp hep oyununu yönetmişti. Büyükanne önce Potapytch'e başvurmuştu ama, onu hemen geri göndermişti; işte o zaman Polonyalı ortaya çıkmıştı. Sanki bilerekmiş gibi, Rusça anlıyordu, iyi kötü üç dili birbirine karıştırarak başım gözünü yara yara konuşuyordu, böylece de sonunda anlaşabiliyorlardı. Beriki, «hanımın ayaklarının dibinde süründüğü halde» büyükanne hiç acımadan ona hep sert davranmıştı.

«Sizinle onun arasında dağlar kadar fark vardı, Alexis Ivanovitch» diyordu Potapytch. «Size bir beyefendi gibi davranıyordu, oysa öbürü, —şurada Tanrı'nın

gazabına uğraya-yım ki, kendi gözlerimle gördüm!— hanımın gözünün içine baka baka parasını çalıyordu. Hatta bir iki kez hanım onu suçüstü yakaladı ve her türlü adı yüzüne söyleyerek ona hakaret etti; hatta adamın saçlarını bile çekti. Doğruyu söylüyorum, yalanım varsa Tanrı çarpsın, bu.da herkesi güldürdü. Ah, beyciğim, hanım hepsini yitirdi: Ne kadar parası varsa, bütün •sizin bozdurduklarınızı da yitirdi. Sevgili hanımcığımı buraya getirdik. Sadece bir bardak su istedi, istavroz çıkardı ve gidip yattı. Besbelli iyice yorulmuş, tükenmişti, çünkü başını yastığa koyar koymaz uyudu. Tanrı ona meleksi düşler göndersin! Ah! El memleketleri!» diye sürdürdü Potapytch, «bundan yararlı hiçbir şey. çıkmayacağını ona pekâlâ söylemiştim ben!138

KUMARBAZ

Potapytch bütün gün gazinoda onun yanında nöbet tutar. Büyükanneyi yöneten Polonyalılar defalarca yer değiştirirler. Önce, saçını çektiği o bir gün önceki Polonyalıyı yanından kovar, bir başkasını alır ama, bu ikincisi ilkinden daha da baskın çıkar. Bunu savdıktan sonra gene ilkini alır, zaten o da oralardan ayrılmamış, bütün gözden düştüğü sürece, her an omuzunun üzerinden başını uzatarak, koltuğunun arkasında dolanıp durur. En sonunda, büyükanne gerçek bir umutsuzluğa kapılır. İkinci Polonyalı da dünyada yerinden kıpırdamak (istemez: Böylece, biri yaşlı hanımın sağına, öbürü de soluna yerleşir. Ortaya konan paralar ve oyunun gidişi konusunda durmadan kavga edip birbirlerine küfür ederler, birbirlerine ağıza alınmaz iltifatlarda bulunurlar, sonra barışırlar ve parayı gelişigüzel atarlar. Kavga ettikleri zaman, her biri kendi keyfince para koyuyordu, sözgelimi, biri kırmızının üzerine, öbürü karanın üzerine koyuyordu. En sonunda, büyükannenin öyle aklını başından alırlar ki, neredeyse gözlerinden yaşlar boşanarak yaşlı bir krupiyeden kendini korumasını ve Polonyalıları kovmasını ister. Berikilerin bağırışmalanna ve itirazlarına karşın, bunu hemen yerine getirirler. Her ikisi, de, büyükannenin kendilerine borçlu olduğunu, kendilerini aldattığını, onlara çok ahlaksızca davrandığını iddia ederek avaz avaz bağırırlar. Zavallı. Potapytch bütün bunları ağlayarak hemen o akşam anlatmıştı bana ve berikilerin ceplerini doldurduklarını, utanmadan para aşırıp bunları ceplerine tıktıklarını gözleriyle gördüğünü söyleyerek itiraz ediyordu. İçlerinden biri, sözgelimi, büyükanneden zahmetine karşılık beş frcderik istiyordu ve • bunları büyükannenin mizasının yanına koyuyordu. Eğer büyükanne kazanjr-!sa, adam kendisinin kazandığım ve onun yitirdiğini söylüyordu avaz avaz bağırarak. Polonyalıları kovarlarken, Potapytch araya girip ceplerinia altınlarla dolu

olduğunu bildirir. Büyükanne önlem alması için hemen krupiyeye rica eder ve

KUMARBAZ

139

Polonyalıların keskin çığlıklarına karşın, polis gelir, adamların cepleri büyükanne yararına boşaltılır. Parası olduğu sürece yaşlı hanım gerek krupiyelerden, gerek gazino yönetiminden büyük saygı görür. Yavaş yavaş ünü bütün kente yayılır. Bütün ülkelerden kaplıcaya gelenler, en basitinden en ünlüsüne kadar şimdiye kadar «milyonlar» yitiren «bunamış yaşlı bir Rus kontesini» görmek için akın akın koşup gelirler.

Ama, büyükanne, Polonyalılardan kurtulmakla pek, pek az kazançlı çıkar. Bir üçüncüsü atılıp hemen onların yerine ona hizmetlerini sunar: Bu üçüncü Polonyalı çok güzel Rusça konuşuyordu, bir uşağa benzemesine karşın, centilmenler gibi giyinmişti; kocaman bir bıyığı ve pek çok özsaygısı vardı. O da hanımefendinin «ayaklarının izini öpüyordu» ve «ayaklarının dibinde sürünüyordu» ama, çevrede bulunan herkese küstahça davranıyor, herkese bir zorba gibi buyruklar veriyordu. Kısacası, adam ortalarda uşak gibi değil de büyükannenin efendisi gibi salınıyordu. Her an, her oyundan sonra, büyükanneye doğru . dönüyor, en korkunç yeminleri ederek namuslu bir insan olduğunu, onun bir tek meteliğini bile almayacağına ant içiyordu. Bu güvenceleri öyle sık sık yinelemeye başlar ki, büyükanne gerçekten korkmaya başlar. Ne var ki, başlangıçta bu efendi oyununu düzeltir ve kazanır gibi göründüğünden, büyükanne onu başından atmaya bir türlü karar veremez. Bir saat sonra, gazinodan kovulan iki Polonyalı, büyükannenin koltuğunun arkasında belirip ona yeniden hizmetlerini sunarlar, hatta ufak tefek işlerini de göreceklerini bildirirler. Potapytch o namuslu efendinin berikilerle kaş göz işareti yaptığını, hatta elden ele onlara bir' şey geçirdiğini de yemin billah ederek bana söyledi. Büyükanne yemek yemediğinden, koltuğundan da hemen hemen hiç kalkmadığından, Polonyalılardan biri gerçekten yararlı olabilirdi: Gazinonun büfesine koşup ona bir kâse et suyu, sonra da140

KUMARBAZ

KUMARBAZ

141

cay getirir. Zaten oraya da ikisi birden koşarlar. Ama, akşama doğru, büyükannenin son banknotunu yitirdiğini herkesin görebildiği bir sırada, koltuğunun arkasında daha önce hiç kimsenin görmediği tam altı kadar Polonyalı vardı. Büyükanne son paralarını da yitirdiğinde, berikiler onun söylediklerini dinlemedikleri gibi, artık ona kulak da asmıyorlardı bile, omuzu-nun üzerinden masaya doğru eğiliyorlar, paralan topluyorlar, buyruklar veriyorlar, para sürüyorlar, kavgaya tutuşuyorlar, namuslu efendiye teklifsizce, laubali bir şekilde sesleniyorlardı. Ona gelince, o .büyükannenin varlığını unutmuştu bile. Ve büyükanne her şeyini iyice batırdıktan sonra, akşamın saat sekizine doğru otele' döndüğünde, üç dört Polonyalı bir türlü onun yanından ayrılamıyorlardı; büyükannenin kendilerini aldattığını, kendilerine borcu olduğunu avaz avaz bağırarak kanıtlamaya çalışarak, koltuğunun yanında koşuyorlardı. Otele işte bu şekilde dönerler, orada onları tekme tokat, zor bela kovarlar.

Potapytch'in hesabına göre, büyükanne o gün, bir gün önce yitirdiğinden başka, seksen altı bin ruble yitirmişti. Yanındaki yüzde beş faizli bütün devlet tahvillerini birbiri ardından bozdurmuştu. Onun yedi sekiz saat süreyle, masanın başından ayrılmadan koltuğunda oturmasına şaşıyordum ama, Potapytclı bana onun iki üç kez gerçekten büyük kazançlar elde etmeye başladığını anlattı. Yeniden umuda kapılarak, çekilip gitmeye cesaret edememişti. Zaten, kumarbazlar bir adamın yirmi dört saat boyunca, elinde iskambiller, gözlerini sağa sola bile oynatmadan aynı yerde oturabileceklerini çok iyi bilirler.

Bununla birlikte, o gün, bizim otelde de kesin sonuca götüren olaylar meydana geliyordu. Sabahleyin, saat on birden önce, büyükanne daha dairesindeyken, bizimkiler, yani general, Deş Grieux, son bir girişimde bulunmaya karar verirler. Büyükannenin gitmek şöyle dursun, tam tersine, yeni-

den gazinoya döneceğini öğrenince, onunla kesin olarak ve içtenlikle görüşmek üzere topluca (Pauline'in dışında) gelirler. Kendisi için bundan çıkacak korkunç sonuçları düşünerek tir tir titreyen ve adeta baygınlıklar geçiren general dozu artırır bile: Yarım saat rica ve yalvarmalardan sonra, hatta Mile Blanche'a olan tutkusunu bile itiraf ettikten sonra (ta-mamiyle aklını yitirmişti), general ansızın tehdit edici bir tonla, ayağını yere vurarak bağırıp çağırmaya bile başlar; avaz avaz bağırarak bütün ailenin şerefini lekelediğini, bütün kentte bir rezalet konusu olduğunu ve en sonunda... en sonunda da: «Siz Rus sözcüğünü kirletiyorsunuz, Hanımefendi!» diye bağırır. «Bunun için güvenlik örgütü vardır!» En sonunda da büyükanne (sözcüğün tam anlamıyla) onu bastonla döverek kapı dışarı eder.

Generalle Deş Gricıix öğleye kadar bir iki kez daha görüşürler. Özellikle de gerçekten polise başvurup vuramayacak-lannı düşünüyorlardı. Bunamış, zavallı ama, saygıdeğer yaşlı bir hanımın kumarda bütün parasını yitereciğini vb., söyleyerek, şöyle ya da böyle bir gözetim, ya da bir yasaklama elde edemezler miydi acaba? Ama, Deş Grieux omuzlarını silker ve generalle açıkça alay eder, o da ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemeden çalışma odasında bir aşağı bir yukarı gidip gelir. En sonunda, Deş Grieux eliyle hor gören bir hareket yapar, bir daha da onu görmez. Akşam, Mile Blanche'ia kesin ve gizemli bir konuşma yaptıktan sonra otelden büsbütün ayrıldığını öğrenirler. Mile Blanche'a gelince, o daha sabahtan kesin önlemler almıştı: Generali kesin olarak başından savmıştı, onu karşısında görmeye bile dayanamıyordu. General peşinden gazinoya koşup da onu küçük prensin kolunda görünce, ne kendisi, ne de dul Bayan Cominges onu tanırlar. Küçük prens bile ona selam vermez... Bütün gün Mile Blanche, duygularını en sonunda kesinlikle açığa vurması için küçük prensin nabzını yoklar, manevralar çevirir.142

KUMARBAZ

KUMARBAZ

143

Ama, ne yazık ki, Mile Blanche hesaplarında korkunç şekilde yanılıyordu. Bu küçük felaket ancak akşam üzeri patlak verdi; ansızın küçük prensin beş parasız bir dilenci gibi yoksul olduğunun ve rulet oynamak için emre muharrer bir senet karşılığında borç para almayı düşündüğünün farkına varırlar. Mile Blanche öfkeyle onu kovar ve odasına kapanır. Aynı gün sabahı, B. Astley'e gittim, ya da daha doğrusu B. Astley'i aradım ama, ne yazık ki bulamadım. Ne odasında, ne gazinoda, ne de parktaydı. Bu kez otelde yemek yememişti. Saat beşte, onu birdenbire istasyondan İngiltere Oteli'ne giderken gördüm. Acelesi vardı, yüzünden ka-- fasını kurcalayan düşünce, ya da herhangi bir sıkıntı belirtisi okumak olanaksız olmasına karşın, kaygılıya benziyordu. O her zamanki haykırışıyla: «Ah!» diyerek bana içtenlikle elini uzattı ama, durmadı ve hızlı adımlarla yoluna devam etti. Hemen peşinden yetiştim, ne çare kî bana öyle bir karşılık verdi ki, ona herhangi bir şey sormaya vakit bulamadım. Üstelik de konuşmayı Pauline'e getirmekte korkunç derecede bir güçlük çekiyordum. B. Astley onu da merak etmedi. Ben ona, büyükannenin başına gelenleri anlattım: Beni dikkat ve ciddiyetle dinledi, sonra omuzlarını silkti. Ben, ona: «Hepsini yitirecek!» dedim.

«Evet, ya!» diye karşılık verdi. «Ben giderken o kumara başlamıştı bile, yitireceğinden emindim. Vakit bulursam, bir ara gazinoya uğrayıp, onu görürüm, çünkü çok ilginç bir şey...»

Soruyu henüz kendisine yöneltmediğime kendim de şaşarak:

«Siz nereye gittiniz, kuzum?» diye haykırdım.

«Frankfurt'a.»

«İş için mi?»

«Evet.»

Ona daha fazla ne sorabilirdim ki? Zaten, ben hep onun yanından yürüyordum ama, o ansızın yol üstünde bulunan Quatre-Saisons Oteli'ne doğru kıvrıldı, başıyla beni selamlayıp gözden kayboldu. Dönerken yavaş yavaş bir kesinliğe ulaştım: Onunla iki saat boyunca konuşmuş olsaydım bile; hiçbir şey öğrenemezdim, çünkü... ona soracak hiçbir şeyim yoktu! Evet, tam da böyleydi işte! Hiçbir şekilde ona sorumu yönel-temezdim.

Pauline'bütün gün çocuklar ve dadılarıyla parkta gezin di, ya da içerde kaldı. Bir hayli zamandan beri generalden kaçıyordu, pek önemli şeyler dışında da onunla hemen hemen artık hiç konuşmuyordu. Bir süreden beri bunun farkmday-dım.

Ama, generalin bugün ne durumda, bulunduğunu bildiğimden, genç kızdan kaçınamadığını, başka bir deyişle, aralarında mutlaka önemli ailevi tartışmalar geçtiğini düşünmüştüm. Bununla birlikte, B. Astley'le yaptığım konuşmadan sonra otele döndüğüm zaman, Pauline'le çocuklara rastladım. Genç kızın yüzünde derin bir sakinlik ve huzur okunuyordu, sanki aile fırtınaları sadece onu esirgemiş gibi. Selamıma bir baş hareketiyle karşılık verdi. Öfkeyle odama çıktım.

Elbette ki, onunla konuşmaktan kaçındım, Wurmerhelm olayından beri onunla bir kez bile karşılaşmamıştım: Bunu bir onur.konusu yapıyordum. Ama, zaman geçtikçe, içimdeki öfke daha çok kabarıyordu. Beni hiç sevmese bile, duygularımı ayaklar altına alamazdı, itiraflarımı böyle bir hor görmeyle karşılayamazdı. Kendisini gerçekten • sevdiğimi biliyordu; onunla öyle konuşmama katlanmıştı, buna izin vermişti! Bunun, aramızda pek garip bir biçimde başladığı bir gerçektir. Bir süre önce (bir hayli oldu bile, tam iki ay!)

onun benimle dost olmak, bana içini dökmek isteğini ve hatta bu yönde girişimlerde bulunduğunu fark etmiştim. Ne var ki, bu başarılı olmadı; onun yerine, acayip ilişkiler sürdürdük;

işte bu yüzden onunla o şekilde konuşmaya başladım. İyi ama, mademki sevgimden hoşlanmıyordu, neden kendisine ondan söz etmeme düpedüz engel olmuyordu?

Oysa, bu konuda hiçbir şey yapmıyordu; h'atta kimi zaman beni konuşmam için kışkırtıyordu bile... elbette benimle alay etmek içindi bu. Bundan kesinlikle eminim, çünkü bunu çok iyi hissettim: Beni dinledikten ve acı çektiresiye kadar beni çileden çıkardıktan sonra, apaçık herhangi bir hor görme, ya da ilgisizlik belirtisiylc. ansızın keyfimi kaçırmaktan pek hoşlanıyordu. Bununla birlikte onsuz yaşayamayacağımı da çok iyi biliyor. Böylece, baron olayı geceli üç gün oldu, ayrılığımıza artık dayanamıyorum. Demin gazinonun yakınlarında ona rastladığım zaman, yüreğim öyle şiddetle çarpmaya başladı ki, yüzüm sapsarı kesildi. Aslına bakarsanız, o da bensiz yaşayamaz! Ben, onun için zorunluyum... Beni sadece soytarı olarak düşünebilmesi olası mıdır?

Onun bir gizi var... Açıkça belli oluyor bu! Büyükanneyle aralarında geçen konuşma yüreğimi parçaladı. Çünkü ona benimle açıkyürekli ve açıksözlii olmasını bin kez rica ettim, onun uğruna gerçekten canımı vermeye hazır olduğumu çok iyi biliyor. Ama, beni hep hor görerek uzaklaştırdı, ya da kendisine sunduğum yaşamımın feda edilmesi yerine beni, geçen gün baronla olduğu gibi, ipe sapa gelmez, deli saçması eylemlere zorladı. İsyan ettirici değil midir bu? O zibidi Fran-sızın onun için her şey olmasını akıl alır mıydı? Ya B. Astley? Doğrusu işte burada olay içinden çıkılmaz hale geliyordu ve bununla birlikte... Tanrım, ne işkenceler çekiyordum!

Odama dönünce, bir öfke nöbetine kapılarak, hemen kalemi yakaladım ve şu satırları karaladım:

«Pauline Alexandrovna, sonun pek yaklaştığını açıkça görüyorum; bunun ucu elbette ki size de dokunacaktır. Size son kez yineliyorum: Yaşamıma gereksinim

du-

yuyor musunuz? Herhangi bir şeye yararım, beni kullanın: Şimdilik adamdayım, hiç değilse, çoğu zaman oradayım; hiçbir yere gittiğim yok. Gerekirse, bana bir iki satır yazın, ya da beni çağırtın.»

Pusulayı nıühürlcdim ve elden vermek emriyle kat hiz-nıetçisiyle gönderdim. Yanıt beklemiyordum ama, üç dakika sonra garson döndü ve bana «teşekkür ettiklerini» bildirdi.

Saat yediye doğru beni generalin yanına çağırdılar.

Çalışma odasındaydı ve sanki dışarı çıkmaya hazırlanıyormuş gibi giyinmişti. Şapkasıyla bastonu divanın üzerindeydi. İçeri girince, onu odanın ortasında bacakları ayrılmış, başı anüne eğik, kendi kendine konuşur halde görür gibi oldum. 3eni fark edince adeta bir çığlık koparark üzerime atıldı: ilimde olmadan geriye doğru bir adım altım ve odadan çıkmak istedim ama, general iki elimi yakaladı ve beni divana loğru çekti. Kendisi oraya oturdu, beni de tam karşısındaki coltuğa oturttu ve ellerimi bırakmadan, gözlerinde yaşlar parlarken, dudakları titreyerek, yalvaran bir sesle bana şunları söyledi: '

«Alexis Ivanovitch, kurtarın beni, kurtarın beni, acıyın jana!»

Uzun bir süre hiçbir şey anlayamadım; general hiç durmadan konuşuyor, her dakika da: «Bana acıyın!» diye yine-.liyordu. En sonunda benden öğüt gibi bir şeyler beklediğini, ya da daha doğrusu herkes tarafından terk edilince, kaygı ve umutsuzluğun pençesinde kıvranırken beni anımsadığını ve sadece konuşmak, konuşmak, konuşmak için beni çağırttığını tahmin ettim.

Artık aklı başında değildi, ya da en azından iyice soğukkanlılığım yitirmişti. Ellerini kavuşturuyordu, neredeyse ayaklarıma kapanacaktı (ne için hem de bilir misiniz?) hemen

Mile Blanche'a gidip, ona yalvarmam, kendisine geri dönüp evlenmeye ikna etmem için.

«Özür dilerim, general ama,» diye haykırdım, «Mile Blanche beni bugüne kadar belki fark etmedi bile? Ben ne yapabilirim ki?»

İtiraz etmek yararsızdı, kendisine söylenenleri anlamıyor-du bile. Tutarsız sözler söyleyerek büyükanne konusunda da konuşmaya başladı; polise başvurma fikrinden bir türlü vazgeçmiyordu.

«Bizde, bizde» diye başladı ansızın .öfkeyle köpürerek, «kısacası... bizde, yetkililerin bulunduğu iyi düzenlenmiş bir Devlette, bu tür ihtiyar kadınları da vesayet altına alırlardı! Evet, azizim, evet» diye sürdürdü ansızın ayağa kalkıp odayı arşınlayarak. Bilgiç bir sesle konuşuyordu: «Siz daha bunu bilmiyordunuz, azizim» diyordu bir köşedeki hayali bir muhataba seslenerek, «öyleyse öğrenin ki... evet... bizde, bu tür yaşlı kadınları bükerler, bükerler... ta ki dize getirinceye kadar... evet, Bayım... Ah! Nedir başıma gelen felaket!»

Kendini yeniden divana attı ve bir saniye sonra, hemen hemen hıçkırıklarla ağlayarak, soluk soluğa. Mile Blanche'ın kendisiyle evlenmek istemediğini anlattı: Çünkü telgrafın yerine büyükanne çıkagelmişti -ve şimdi artık mirasa konamayacağı da açıkça ortaya çıkmıştı. Henüz bunlardan hiç haberim olmadığını sanıyordu. Ona Deş Grieux'den söz etmek istedim ama, bir el hareketiyle beni durdurdu.

«O gitti! Bütün mal varlığım, ona rehinli, bir solucan gibi çırçıplak kaldım! Sizin getirdiğiniz şu para var ya... Hani şu para... Zaten ne kadar olduğunu bilmiyorum, galiba yedi yüz frank, işte elimde avucumda kalan hepsi o kadar, şimdi de, bilmiyorum, bilmiyorum!..»

«Otelin hesabını nasıl ödeyeceksiniz?» diye haykırdım dehşetle, «ya... sonra?»

General düşünceli bir halle bana baktı ama, besbelli sözlerimden hiçbir şey anlamamıştı, söylediklerimi iyi duyamamıştı bile. Konuşmaya Pauline Alexandrovna'yla çocuklara getirmeye çalıştım, bana acele acele: «Evet, evet!» diye karşjlık verdi ama, gene Mile Blanche'la gitmeye hazırlanan, prensten söz

etmeye başladı hemen ve o zaman... ve o zaman...

«Benim halim ne olacak, Alexis Ivanovitch?» dedi ansızın bana doğru dönerek; «Tanrı adına, benim halim ne olacak? Söylesenize, nankörlük değil mi bu, nankörlük değil mi, ne dersiniz?»

En sonunda da kanlı gözyaşlarıyla ağlamaya koyuldu.

Böyle bir adama yapılacak hiçbir şey yoktu. Onu yalnız bırakmak da bir o kadar tehlikeliydi: Başına bir şey gelebilirdi. İyi kötü onu başımdan savdım ama, ne halde olduğuna bakmak için arada sırada uğramasını da dadıya tembih ettim; ayrıca, çok akıllı bir delikanlı olan kat garsonuyla da konuştum, o da göz kulak olacağına söz verdi bana.

Generalin yanından henüz ayrılmıştım ki Potapytch gelip, büyükannenin dairesine gitmemi rica etti. Saat sekizdi ,ve büyükanne son meteliğine kadar yitirdiği gazinodan henüz dönmüştü. Aşağı indim: Yaşlı hanını yorgun, bitkin, görünüşe göre hasta, koltuğunda oturuyordu. Marthe ona neredeyse zorla içirdiği bir bir fincan çay getirdi. Büyükannenin sesi de, tonu da açıkça değişmişti.

«Günaydın, sevgili Alcxis Ivanovitch,» dedi ağır ağır ve ciddi bir halle başını eğerek. «Sizi bir kez daha rahatsız ettiğim için bağışlayın ama, yaşlı bir kadını hoş görürsünüz. Dostum, her şeyi orada bıraktım, yaklaşık yüz bin ruble. Dün benimle gelmemekte haklıymışsın. Şimdi artık hiçbir şeyim yok, meteliksiz kaldım. Bir saniye bile -gecikmek istemiyorum, saat dokuz buçukta gidiyorum. Senin İngilizi, Astley'di galiba, çağırttım; bir hafta için ondan üç bin frank ödünç almak istiyorum. Aklına bir şeyler esip de beni reddetmemesini söyle148

ona. Ben hâlâ oldukça zengin bir kadınım, azizim, üç köyüm, iki evim var, daha param da var, hepsini getirmemiştim. Bütün bunları kaygılanmaması için söylüyorum... Aa! İşte geldi! Mert bir insan olduğu belli.»

B. Astley, büyükannenin ilk çağrısına hemen koşup gelmişti. Hiç duraksamadan, lüzumsuz konuşmalara kalkışmadan, büyükannenin imzaladığı bir kâğıt karşılığında hemen onun avucuna üç bin frangı şıp diye sayıverdi. Bu iş bittikten sonra, selam verip çıktı.

«Şimdi artık beni yalnız bırak, Alexis Ivanovitch, bir saatten biraz fazla

zamanım var: Biraz uzanacağım, kemiklerim sızlıyor. Sakın bana kızma, ihtiyar bdr aptalım ben. Şimdi artık gençleri hafiflikle suçlamayacağım. Hatta şu sizin zavallı generali kınamaya çekineceğim. Ama, hiç kusura bakmasın, ona beş para bile vermeyeceğim, çünkü görüşüme göre, son derece kaz kafalı bir adam, hoş bende, sersem tavuk, ondan daha akıllı değilim ya, neyse. Aslına bakarsan, Tanrı kendini beğenmişliği er geç cezalandırıyor. Eh, hadi bakalım, elveda. Marthe, kaldır beni!»

Oysa büyükanneyi uğurlamaya niyetleniyordum. Bundan başka da, bekleyiş içindeydim; her an bir şey olacakmış gibi geliyordu bana. Odamda duramadım. Koridora çıktım, gidip bir süre ağaçlı yolda gezindim. Pauline'e yazdığım mektup açık ve kesindi, varolan felaket de kesindi. Otelde Deş Grieux' nün gidişinden söz edildiğini işittim. Kısacası, Pauline beni dost olarak geri itse bile, belki de uşak olarak kabul ederdi. Çünkü ona gerekliyim, işlerini görmek 'için bile olsa! Evet, bana ihtiyacı var, bu besbelli!

Trenin hareket saatinde istasyona koştum ve büyükanneyi kompartımana yerleştirdim. Hepsi özel kompartımana yerleştiler.

«Çıkar gütmeyen yakınlığın için sana teşekkür ederim, dos-

tüm,» dedi veda ederken. «Dün ona söylediklerimi Prascovia' ya yinele. Onu bekleyeceğim.»

Odama döndüm. Generalin dairesinin önünden geçerken, dadıyla 'karşılaştım, ona efendisini sordum.

«Fena değil, Bcyciğim» diye karşılık verdi üzgün bir 'halle.

Bununla birlikte içeri girdim ama, çalışma odasının kapısında, şaşırarak durdum. Mile Blanche'la general kahkahalarla gülüyorlardı. Dul bayan Çominges de oradaydı, divanda oturuyordu. Görünüşe göre, sevinçten çılgına dönen general bir sürü saçına sapan şeyler söylüyordu, yüzünü bin bir kırışıkla buruşturan ve gözlerini kapatan sinirli ve .uzun kahkahalarla gülüyordu.

Olanları daha sonra bizzat Mile Blanclıe'ın ağzından öğrendim: Prensi

kovduktan sonra generalin umutsuz üzüntüsünü ' öğrenince, onu avutmak istemiş ve gelip ona küçük bir ziyarette bulunmuştu. Ama, zavallı general o anda yazgısının kesinleştiğinden ve Mile Blanche'ın ertesi sabah ilk trenle Paris'e gitmek üzere eşyalarını toplamaya bile başladığından habersizdi.

Çalışma odasının eşiğinde bir dakika durduktan sonra, içeri girmekten vazgeçtim ve görünmeden çekilip gittim. Odama çıktım. Kapıyı açınca, alacakaranlıkta, pencerenin yanında, bir köşede iskemlede oturan bir karaltı gözüme çarptı. Ben içeri girince karaltı ayağa kalktı. Çabucak yaklaşıp baktım ve... .soluğum kesildi: Pauline'di bu!

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ağzımdan bir çığlık kaçtı. Pauline, bana: «Ne o, neniz var?» diye sordu garip bir sesle. Yüzü sapsarıydı ve üzüntülü görünüyordu.150

KUMARBAZ

«Neyim mi var? Siz! Burada, benim odamda!»

«Ben gelirsem, toptan gelirim. Bu benim huyumdur. Bunu hemen göreceksiniz; bir mum yakın,» dedi. İtaat ettim. Pauline ayağa kalktı, masaya yaklaştı, önüme açılmış, bir mektup koydu.

«Okuyun!» diye de buyurdu.

«Deş Grieux'nün yazısı bu!» diye haykırdım mektubu. alırken. Ellerim titriyordu, satırlar gözlerimin önünde dans ediyordu. Mektuptaki sözleri tam olarak unuttum ama, sözcük sözcük değilse de,- en azından düşünce olarak şöyleydi:

«Küçük hamın» diye yazmıştı Deş Grieux, «pek üzücü olaylar beni hemen gitmek zorunda bıraktı. Kuşkusuz siz de fark etmişsinizdir ki, her şey iyice aydınlanmadan sizinle kesin bir açıklamadan bilerek kaçındım. Akrabanız olan o yaşlı hanımın gelişi, akıl almaz davranışı duraksamalarıma son verdi. Benim kendi işlerimin düzensizliği elbette ki, bir süreden beri kendimi kaptırdığım tatlı umutlar beslemekten beni engelliyor. Olanlara üzülüyorum ama, davranışımda bir centilmene ve dürüst bir adama yakışmayan hiçbir şey bulmayacağınızı

umarım. Hemen hemen bütün paramı üvey babanızın borçlarım ödemek için yitirdiğimden, elimde kalanları kullanmak zorunda kaldım. Bana rehin edilen malların satışına hiç gecikmeden girişmelerini Petersboıırg'daki dostlarıma bildirdim bile. Bununla birlikte, sizin düşüncesiz, uçarı üvey babanızın bütün servetinizi har vurup harman savurduğunu bildiğimden, ona elli bin frank bağışlamaya karar verdim ve bu miktar tutarındaki senetlerin bir bölümünü ona geri veriyorum; böylece şimdi malınızın hukuk yoluyla geri verilmesini isteyerek yitirdiklerinizi yeniden elde edebilirsiniz. İşlerinizin bugünkü durumuyla girişimimin size yararlı olacağını umarım. Bu davranışla da şerefi bir adamın görevlerini yerine ge-

tirdiğimi umarım. Emin olun ki anınız ebediyen kalbimde kazılı kalacak.»

«Pekâlâ, her şey açık» dedim Pauline'e doğru dönerek. «Gerçekten de başka bir şey mi bekliyordunuz?» diye sürdürdüm öfkeyle.

Pauline de görünüşte sakin bir halle:

«Hiçbir §ey beklemiyordum» diye karşılık verdi ama, sesinde belli belirsiz bir titreme vardı. «Uzun zamandan beri ne düşüneceğimi biliyordum: Düşüncelerini okuyordum onun. O aradığımı... ısrar edeceğimi... sanıyordu...» Durdu ve tümcesinin ortasında dudaklarını ısırarak sustu. «Ona karşı bilerek hor görmemi ve nefretimi artırdım» diye sürdürdü; «ne yapacağını bekliyordum. Telgraf gelseydi, o sersemin (üvey babamın) ona borçlu olduğu parayı kafasına fırlatıp onu kovacaktım! Bir hayli, oh! Bir hayli zamandan beri ona tahammül edemiyordum. Ah! Eskiden bambaşka bir adamdı, bambaşka! Şimdiyse, şimdi!.. O elli bin frangı, üstelik de yüzüne tükürerek, ne büyük bir sevinçle şimdi kafasına fırlatırdım!»

«Ama, o kâğıt, geri verdiği o elli bin franklık senet generalin elinde değil mi? Onu alıp Deş Grieux'ye geri gönderin.»

«Oo! Bu aynı şey değil ki! Aynı şey değil!»

«Evet, doğru! Şimdi general ne işe yarar ki?» diye bağırdım ansızın.

Pauline dalgın ve sabırsız bir halle yüzüme baktı.

«Neden büyükanne?» dedi öfkeyle. «Onun evine gidemem... Hiç kimseden de özür dilemek istemiyorum» diye ekledi hiddetli bir sesle.

«Ne yapabiliriz?» diye haykırdım. «Ama, Deş Grieux'yü nasıl, nasıl sevebildiniz! Alçağın biri, alçağın! Onu düelloda öldürmemi ister misiniz? Nerede şimdi?»

«Frankfurt'ta, orada üç gün kalacak.»

«Siz bir tek söz söyleyin, yarın ilk trenle giderim!» dedim aptal bir coşkuyla.

Gülmeye başladı.

«Evet ve belki de size: "Önce bana elli bin frangı geri verin" der.-Sonra da ne diye düello etsin? Ne aptallık!» .

«İyi ama, şu elli bin frangı nereden bulmalı, nereden?» diye yineleyip duruyordum dişlerimi gıcırdatarak, sanki o parayı ansızın yerden toplamak olasıymış gibi. «Bana bakın, ya B. Astley?» diye ona sordum: Tam .o sırada aklıma garip bir fikir gelmişti.

Pauline'in gözleri parlamaya başladı.

«Demek ki şu İngiliz için senden ayrılmamı istiyorsun, öyle mi?» dedi acı bir gülümsemeyle, içe işleyen bakışlarını bana dikerek. İlk kez bana 'sen' diyordu.

Hiç kuşkusuz o anda heyecandan başı döndü: Birdenbire divana oturdu. Bütün gücü tükenmişe benziyordu.

Sanki bir şimşek çakmış gibi gözlerim kamaştı; gözlerime ve kulaklarıma inanamadan, orada öylece dikilip duruyordum! Demek beni seviyordu! B. Astley'e değil, bana gelmişti! O, bir genç kız, bir başına otelde, benim odama gelmişti. Böylece herkesin gözünde kendini lekeliyordu, ben de orada öyle karşısında hiçbir şey anlamadan kazık gibi dikilmiş duruyordum!

Beynimde çılgın, bir fikir parladı.

«Pauline! Bana sadece bir saat izin ver! Sadece bir saat burada bekle ve... hemen döneceğim! Bu... bu zorunlu! Bak göreceksin! Dur burada, dur bekle!»

Ve koşarak odadan çıktım, soruşturan bakışlarına yanıt bile vermedim. Arkamdan bir şeyler bağırdı ama, ben geri dönmedim.

Evet, kimi zaman en çılgın, görünüşte en olanaksız düşünce kafamıza öyle kuvvetle saplanır ki, en sonunda onun ger-

çekleşebileceğine inanırız... Dahası: Eğer bu düşünce şiddetli, tutkulu bir istekle bağlantılıysa, en sonunda onu kaçınılmaz, zorunlu, önceden saptanmış, alnımıza yazılmış bir şey gibi, var olmaması, oluşamaması olanaksız bir şey gibi kabul ederiz! Belki burada daha fazla bir şey vardır: Bir önseziler bileşimi, istencin olağanüstü bir çabası, imgeleme yetisiyle bir kendi kendini zehirleme, ya da daha başka bir şey vardır, kim-bilir... Ne olduğunu bilmem ama, o akşam (p akşamı ömrüm oldukça unutamam) başıma mucizevi bir serüven geldi. Her ne kadar aritmetikle mükemmelen açıklanabilirse de, benim gözümde gene de mucizedir o serüven. Peki, bu kesin güven o kadar uzun zamandan beri neden bu -kadar derin, bu kadar sağlam biçimde, o kadar kök saldı bende? Çünkü, size bir kez daha söylüyorum, olası bir ihtimal gibi (dolayısıyla da belirsiz) değil de, başıma gelmemezlik edemez bir şey gibi düşünüyordum bunu!

Saat onu çeyrek geçiyordu; gazinoya sarsılmaz bir umutla, aynı zamanda da o ana kadar hiç hissetmediğim bir heyecanla girdim; Sabahkinden iki kat daha az olmakla birlikte oyun salonlarında hâlâ kalabalık vardı.

Saat on birde masaların çevresinde sadece gerçek kumarbazlar kalır, kendileri için kaplıcada ruletten başka bir şey bulunmayan kaşarlanmış kumarbazlar kalır. Onlar buraya salt rulet için gelmişlerdir, çevrelerinde olup bitenleri fark etmezler bile ve bütün mevsim boyunca kumardan başka hiçbir şeyle ilgilenmezler; sabahtan akşama kadar kumar oynarlar, eğer olanak bulabilseler, bütün gece şafak sökünceye kadar da oynarlardı. Bunlar, gece yarısı olup da gazino kapandığı zaman hep istemeye istemeye, ayaklan geri geri giderek dağılırlar. Ve krupiyelerin en kıdemlisi kapanıştan önce, yani gece yarısından az önce: «Son üç oyun, Beyler!» diye bildirdiğinde kimi zaman bunlar ceplerindekinin hepsini bu son üç oyunda ortaya sürmeye hazırdırlar, gerçekten de154

en büyük paralar bu saatte yitirilir. Doğruca büyükannenin oturmuş olduğu masaya yöneldim. Pek fazla kalabalık yoktu, onun için az sonra masanın yanında, kendime ayakta bir yer bulabildim. Tam önümde, yeşil çuhanın üzerinde: Pas sözcüğü çizilmişti.

Pas.se, on dokuzdan otuz altıya kadar bir sayılar dizisidir. Birden on sekize olan ilk dizinin adı Manque'tır; ama, umurumda mı benim? Ben hesap kitap yapmıyordum, çıkan son numarayı bile işitmemiştim; en sakınmışız kumarbazın yapacağı gibi, başlarken bunu sorup öğrenmedim bile. Yirmi frederikimi çıkarıp pas'm üzerine attım. Krupiye: «Yirmi iki!» diye bağırdı.

Kazanmıştım. Yeniden hepsini sürdüm: Hem ilk mizamı, hem de kazancımı.

«Otuz bir!» diye haykırdı krupiye.

Yine kazanmıştım! Böylece toplam seksen frederik ediyordu! Hepsini ortadaki on iki sayının üzerine koydum (üç kat kazanç ama, iki karşıt şans); sehpa dönmeye başladı ve yirmi dört çıktı. Bana elli frederiklik üç desteyle on da altın verdiler; şimdi toptan iki yüz frederikim olmuştu.

Adeta 'ateşli bir kendimden geçmeyle, bütün bu parayı kırmızının üzerine ittim... ve ansızın, aklım başıma geldi! Bütün gece boyunca korkunun beni dondurduğu bu tek seferde çilerim, ayaklarım tir tir titriyordu. Bir bilinç şimşeği içinde, o anda yitirmenin benim için ne anlam taşıyacağını dehşetle hissettim! Söz konusu olan bütün yaşamımdı! ,

Krupiye: «Kırmızı!» diye bağırdı. Geniş bir soluk aldım: Bütün vücudumda kızgın karıncalar dolaşıyordu. Bana banknotla ödeme yaptılar; bu kez dört bin florin ve yirmi frederik olmuştu (hâlâ hesaplayabiliyordum).

Ondan sonra, ortadaki on iki sayının üzerine iki bin florin koyup yitirdiğimi anımsıyorum; altınımla seksen frederikimi oynadım ve yitirdim. İçimi öfke kapladı: Kalan iki bin

florini aldım ve ilk on iki sayının üzerine koydum... Öyle,' rastlantıyla, kararlamadan, hesaplamadan! Zaten bir bekleme anı, belki de, Bn. Blanchard'ın

(1), Paris'te balonundan yere fırlatıldığı zaman duyduğuna benzer bir heyecan oldu. «Dört!» diye bağırdı krupiye.

Bir önceki mizayla birlikte, peniden altı bin florinim oldu. Muzaffer havaları takınmaya başlamıştım bile ve artık hiçbir şeyden korkum kalmamıştı. Karanın üzerine dört bin florin attım. On kadar oyuncu aceleyle benim gibi karanın üzerine para koydular. Krupiyeler bakıştılar ve aralarında konuştular. Çepeçevre herkes konuşuyor ve bekliyordu.

Kara çıktı. O andan sonra, artık ne, ne kadar kazandığımı, ne de sürdüğüm paraların miktarını anımsıyorum. Sadece, adeta 'düşte gibi, yaklaşık on altı bin florin kazandığımı anımsıyorum. Ansızın, şanssız üç oyun bana on iki bin yi-irtti; bunun üzerine, son dört bini passe'ın üzerine koydum ma, o anda hiçbir şey hissetmedim; hiçbir'şey düşünmeden, bilinçsizce bekliyordum. Yeniden kazandım, dört oyun üst üs-:e kazandım. Sadece florinleri binlerle topladığımı anımsıyo-um; bir de pek bağlandığım o ortadaki sayıların daha sık çıktığını anımsıyorum. Düzenli olarak, hep üç dört kez üst üste çıkıyorlardı, sonra iki tur için ortadan siliniyorlardı, sonra gene üç dört kez peşpeşe, geliyorlardı. Bu şaşılacak düzenliliğe zaman zaman rastlanır, kalem elde, hesap kitap yapan profesyonel kumarbazların kafalarını karıştıran da işte budur. Burada yazgının nasıl korkunç cilveleri ortaya çıkmaz ki?

Gazinoya geldiğimden beri galiba yarım saatten fazla olmuştu. Ansızın, krupiye bana otuz bin florin kazandığımı, bankonun bir seansta sadece bu kadarını karşıladığını ve böy-

(1) Paraşütün mucidi havacının karısı olan Bn. Blancharcl, 1819'da havai fişeği attığı balon patlayınca Paris'te öldü.156

KUMARBAZ

KUMARBAZ

157

lece ruleti yarın sabaha kadar kapatacaklarını söyledi. Bütün altınımı aldım, ceplerime tıktım, banknotlarımı aldım ve hemen bir başka rulet bulunan bir başka salona gittim; kalabalık peşimden koşuştu. Orada, bana hemen bir yer açtılar, ben de yeniden hesaplamadan, kararlamasına, gelişigüzel para sürmeye başladım. Beni neyin kurtardığını bir türlü anlayamıyorum!

Zaten arada sırada hesaplama fikri aklıma geliyordu. Kimi sayılara, kimi şanslara bağlanıyordum ama,' az sonra onları bırakıyordum ve gene hemen hemen bilinçsiz biçimde oynamaya başlıyordum. Kuşkusuz çok dalgındım; krupiyelerin birçok defa oyunumu düzelttiklerini çok iyi anımsıyorum. Akıl almaz hatalar yapıyordum. Şakaklarım nemlenmişti, ellerim titriyordu. Polonyalılar hemen koşup bana hizmetlerini sundular ama, benim kimseyi dinlediğim yoktu. Şans beni bırakmıyordu! Ansızın, çevremde haykırışmalar ve kahkahalar yükseldi. «Bravo, bravo!» diye bağırışiyorlardı; hatta birkaç kişi alkışladı bile. Ben yeniden otuz bin florini cebe indirmiştim ve bankoyu -yarın sabaha kadar kapatıyorlardı.

Sağ yanımdan biri: «Gidin, gidin!» diye fısıldadı bana. Frankfurt'lu bir Yahudiydi bu; yanımdan hiç ayrılmamıştı ve galiba bir iki kez de bana yardım etmişti.

«Tanrı aşkına, gidin!» diye fısıldadı bu kez de başka bir ses sol kulağıma. Çabucak bir göz attım. Mütevazi ama, rabıtalı biçimde giyinmiş, otuz yaşlarında kadar bir hanımdı bu; yorgun yüzü, hastalıklı solukluğu gene de vaktiyle son derece güzel olduğunu belli ediyordu. O sırada ben banknotları buruşturarak ceplerime dolduruyordum ve masanın üzerinde kalan altınları topluyordum. Elli frederiklik son desteyi aldım ve hiç kimseye belli etmeden, soluk yüzlü hanımın avu-cuna sıkıştırdım. Bunu yapmayı şiddetle istemiştim, onun ince uzun parmaklarının, büyük bir minnetle elimi sıktığını anım-

sıyorum. Bütün bunlar ancak bir saniyenin içinde olup bitmişti.

Hepsini topladıktan sonra, hemen-otuz ve kırk'a gittim.

Otuz ve kırk'a soylu kişiler sık gider. Bu artık rulet değil, bir iskambil oyunudur. Orada, banko yüz bin taleri karşılar. En büyük miza burada da dört bin florindir. Oyunun nasıl bir şey olduğunu hiç bilmiyordum, gene burada da bulunan kırmızı ve karanın dışında hemen hemen hiçbir mizayı bilmiyordum. Onun için, ben de onlara bağlandım. Bütün gazino çevreme toplanmıştı. Bütün o gece süresince Pauline'i bir tek kez olsun düşündüğümü hiç anımsamıyorum. Önüme yığılan banknotları yakalamaktan, kendime çekmekten korkunç ve karşıkonulmaz bir zevk hissediyordum.

Gerçekten de yazgının beni ittiği söylenebilir. Sanki bile bile yapılmış gibi, gene bu kez de, kumarda sık sık yeniden meydana gelen bir durum belirdi. Şans,

sözgelimi, kırmızıya yapışır ve on, hatta on beş tur boyunca onu bırakmaz. Önceki gün, kırmızının bir hafta önce peş peşe tam yirmi iki kez çıktığını işitmiştim; buna benzer bir olayı rulette hiç kimse anımsamıyordu ve herkes hayretle bundan söz ediyordu. Elbette ki, herkes hemen kırmızıyı bırakıyor, sözgelimi, on turdan sonra hiç kimse onun üzerine para koymaya cesaret edemiyor. Ama, o zaman deneyimli hiçbir kumarbaz, kırmızının karşıtı karaya oynamayacaktır. Alışkın bir kumarbaz «rastlantının kaprisinin» ne anlama geldiğini bilir. Sözgelimi, sanılabilir ki on altı oyundan sonra, on yedinci kaçınılmaz biçimde karanın üzerine düşecektir. Acemiler sürü gibi bu şansın üzerine atılırlar, mizalarını iki katına, üç katına çıkarırlar ve korkunç yitiklere uğrarlar.

Tersine, garip bir kaprisle, kırmızının yedi kez üst üste çıktığını görünce, ben ona bağlandım. Bunda yarı yarıya özsaygının rol oynadığına kesinlikle eminim; akıl almaz bir tehlikeye girerek seyircileri şaşırtmak istiyordum ve (garip duy-158

gu!) ansızın, özsaygının hiçbir dürtüsü olmaksızın, tehlikenin susuzluğuna kapıldığımı belirli bir biçimde anımsıyorum. Belki de, ruh o kadar çok sayıda duygudan geçtikten sonra doymuyor da sadece bundan sinirleniyor ve ta ki kesin bitkinliğe varıncaya kadar gitgide artan şiddette yeni duygular istiyor. Ve gerçekten de, yalan söylemiyorum, eğer yönetmelik bir seferde elli bin florin sürmeme izin verseydi, onları tehlikeye atardım. Çevremde, bunun mantıksız bir şey olduğu, kırmızının tam on dördüncü kez çıktığını bağırıp duruyorlardı!

Yanımda biri:

«Beyefendi .şimdiye kadar yüz bin florin kazandı» dedi.

Ansızın uyamverdim. Nasıl? Bir gecede yüz bin florin kazanmıştım! Ama, daha fazlasına ihtiyacım yoktu ki! Hemen banknotların üzerine atıldım,'bunları saymadan gelişigüzel ceplerime tıktım, hepsi deste halindeki altınlarımı aldım ve aceleyle gazinodan dışarı fırladım. Ağzına kadar dolduğundan açık duran ceplerim ve altının ağırlığı yüzünden dengesiz yürüyüşümle kumar salonlarından geçtiğimi gören herkes halime gülüyordu. Galiba üzerimdeki yük sekiz kilodan fazlaydı. Bana doğru birkaç el uzandı; parayı elimin alabildiğince, avuç avuç dağıttım. Çıkış kapısının yakınında iki Yahudi beni durdurdu. Bana:

«Cüretlisiniz, çok cüretlisiniz!» dediler. Ama, yarın sabah, olabildiğince erken

saatte gidin, yoksa hepsini yitirirsiniz...»

Onları dinlemedim bile. Ağaçlı yol o kadar karanlıktı ki burnumun ucunu göremiyordum. Otele kadar da yarını verst kadar mesafe vardı. Çocukluğumda bile hiçbir zaman ne hırsızlardan, ne de haydutlardan korkardım; o anda da bundan kaygılanmadım. Zaten yol boyu ne düşündüğümü de anımsamıyordum; kafam bomboştu. Sadece şiddetli bir zevk duyuyordum, başarının, utkunun, güçlü olmanın zevkini; nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Pauline'in hayali gözlerimin önün-

den geçiyordu, onun yanına gideceğimi, sürekli olarak onu bulacağımı, olup bitenleri ona anlatacağımı, ona paramı göstereceğimi düşlüyordum... Ama, demin bana söylediklerini, gazinoya gidişimin nedenini, belli belirsiz anımsıyordum ve ancak bir buçuk saat önce duyulan bütün o taptaze duygular gelmiş geçmiş, hatta artık hiç anıştırmada bulunmayacağımız bir geçmişe aitmiş gibi geliyordu bana, çünkü her şey yeniden başlayacaktı. Ancak hemen hemen ağaçlı yolun ucuna geldiğim zaman içimi bir korku kapladı: «Ya şimdi beni öldürüp de paramı çalarlarsa!» Her adımda .korkum daha da artıyordu. Koşuyordum adeta. .Ansızın yolun ucunda, bizim otelin bin bir ışıkla parıldayan önyüzü ışıl ışı! beliriverdi. Tanrı'ya şükürler olsun,, gelmiştim!

Merdivenleri dörder dörder atlayarak benim kata çıktım, birdenbire kapıyı açtım. Pauline ellerini kavuşturmuş, yanan mumun kacşısında, divanın üzerinde oturuyordu. Hayretle yüzüme baktı, kuşkusuz o anda pek garip bir suratım olmalıydı. Onun karşısında durdum ve bütün paramı masanıtı üzerine attım. .

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Hiç kımıldamadan, oturuşunu bile değiştirmeden, gözleğini bana dikmiş, bakıyordu.

Cebimden son altın destesini de çıkararak, ona:

«İki yüz bin frank kazandım!» diye bağırdım.

Bir yığın banknot ve altın para bütün masayı kaplıyordu. Gözlerimi oradan ayıramıyordum;, zaman zaman Pauline'i ta-mamiyle unutuyordum. Kimi zaman tomar halinde bir araya160

KUMARBAZ

getirerek banknotları düzene koymaya başlıyordum, kimi zaman altınları ayrı bir yana yığıyordum, kimi zaman da hepsini dağıtıp saçıyor ve derin derin kendi düşüncelerime dalarak, hızlı adımlarla odayı arşınlamaya başlıyordum; -yahut da ansızın masaya geri dönüp paramı saymaya başlıyordum. Bir ara aklım başıma gelince, birdenbire kapıya atılıp anahtarı kilitte iki kez çevirdim. Daha sonra kararsız bir halde, küçük bavulumun önünde durdum.

Birden Pauline'in varlığını anımsayıp ansızın ona doğru dönerek:

«Acaba yarın sabaha kadar bavula mı koysam bunları?» diye sordum.

Pauline hiç kıpırdamadan hep aynı yerde oturuyordu ama, gözlerini de benden ayırmıyordu. Hiç de hoşuma gitmeyen garip bir ifadesi vardı. Orada kin okunduğunu söylersem hiç de yanılmış olmam.

Çabucak ona yaklaştım:

«Pauline, işte yirmi beş bin florin, bu elli bin frank, hatta daha da fazla eder. Onları alın ve yarın gidip onun suratına atın.»

Hiç karşılık vermedi.

«Eğer isterseniz, yarın sabah ben kendim götürürüm ona. Olur mu?»

Pauline birden gülmeye başladı. Uzun bir süre güldü.

Üzüntülü bir şaşkınlıkla ona bakıyordum. Bu gülüş benim en ateşli aşk ilanlarımı sık sık (ve daha pek yakında) karşıladığı o alaycı gülüşe pek benziyordu. En sonunda gülmeyi kesti ve kaşlarını çattı. Bana sert sert bir yan bakış fırlattı.

«Sizin paranızı almam» dedi küçümseyerek.

«Nasıl? Ne oldu ki?» diye haykırdım. «Pauline, bu da ne demek oluyor?»

«Karşılıksız para kabul etmem.»

«Bunu size bir arkadaş olarak veriyorum, size canımı ve-Irırim.»

Sanki ruhumu okumak istermiş gibi, araştırıcı gözlerle bana uzun uzun baktı. Küçük bir gülüşle:

«Çok cömertsiniz» dedi. «Deş Grieux'nün metresi elli bin frank etmez.»

«Pauline, benimle nasıl böyle konuşabilirsiniz?» diye ba-| girdim çıkışarak. «Ben Deş Grieux değilim!»

«Sizden nefret ediyorum! Evet... Evet!.. Sizi de, Deş |Grieux'yü sevdiğimden fazla sevmiyorum!» diye bağırdı, ve gözlerinde şimşekler çakmaya başladı.

Yüzünü ellerinin arasına gizledi ve bir sinir krizi geçirdi. Ben, ona doğru atıldım.

Benim yokluğumda başından bir şeyler geçtiğini anladım. Aklı tam olarak yerinde değilmiş gibiydi.

«Beni satın al, ister misin? İster misin? Deş Grieux gibi, elli bin franga, ha?» diye haykırdı meydan okurcasına sarsın-jtılı hıçkırıklar arasından.

Pauline'i kucakladım, ellerini, ayaklarını öptüm, karşı-jsında diz çöktüm.

Sinir krizi geçiyordu. Ellerini omuzlarıma koyup beni dik-katle seyretti. Sanki yüzümden bir şey okumak istermiş gibiydi. Beni dinliyordu ama, görünüşe göre söylediklerimi işitmiyordu bile. Yüzünde tasalı, düşünceli bir ifade belirdi. Ben kaygılıydım; doğrusu ya, onun çıldırdığını sanıyordum. Beni usulca kendine doğru çekti, dudaklarında güven dolu bir gülümseme dolaşıyordu; sonra, ansızın beni geri itiyor ve ka-jranlık bir ifadeyle yüzümü incelemeye başlıyordu. Birdenbire beni kucakladı:

«Beni seviyorsun, değil mi, beni seviyor musun?» di-' yordu.
«Mademki... Mademki... benim uğruma baronla düello etmek istiyordun!»

KUMARBAZ

Sonra ansızın, sanki gülünç ve, hoş bir anı aklına gelmiş gibi, bir kahkaha attı. Hem gülüyor, hem de ağlıyordu.

Ne yapabilirdim ki, elimden ne gelirdi? Ben de ateşliydim. Benimle konuşmaya başladığını çok iyi anımsıyorum... Ama, hemen hemen hiçbir şey anlayamadım, bu bir çeşit sayıklama gibi bir şeydi: Sanki çabuk çabuk bana bir şeyler anlatmak istermişçesine kekeleyip duruyordu; bu sayıklama arada sırada, beni iyiden iyiye korkutmaya başlayan neşeli bir kahkahayla kesiliyordu.

«Hayır, hayır, kibarsın, naziksin!» diye yineliyordu, «sen benim sadık dostumsun!»

Ve yeniden ellerini omuzlanma koyup gene beni seyretmeye koyuluyordu, bir yandan da durmadan: «Beni seviyorsun... Beni seviyorsun... Beni sevecek misin?» diye yineliyordu.

Gözlerimi ondan ayırmıyordum; onu şimdiye kadar böyle sevecenlik ve aşk taşkınlıkları içinde hiç görmemiştim; bunların sayıklama olduğu bir gerçekti ama... benim tutkulu bakışımı görür görmez, dudaklarında kötü bir gülümseme belirdi; damdan düşercesine, B. Astley'den söz etmeye başladı.

Zaten, konuşmayı durmadan B. Astley üzerine getiriyordu (özellikle de demin, bana bir şeyler anlatmaya çalıştığı sırada) ama, bunun ne anlama geldiğini bir türlü kavrayamı-yorduın. Hatta onunla alay ettiğini sanıyorum. Her dakika onun beklediğini... belki de penceremin altında beklediğini bilmediğimi yineliyordu.

«Evet, evet, pencerenin altında, aç da bak, bak, orada!»

Beni pencereye doğru itiyordu ama, ben oraya gitmek için bir hareket yapar yapmaz, çılgınca bir kahkaha koparı-yordu, ben de onun yanından

ayrılamıyordum; o zaman, üzerime atılıyor, beni kollarının arasında sıkıyordu.

«Gidecek miyiz? Yarın, gider miyiz?..»

Bu düşünce ansızın onu kaygılandırmışa benziyordu.

«Ve (düşünceli bir hal alıyordu) büyükanneye yetişiriz, ne dersin? Onu Berlin'de yakalayacağımızı sanıyorum. Ona yetişip de bizi karşısında görünce ne der acaba, sen ne düşünüyorsun bu konuda? Ya B. Astley?.. Bak o Schlangenberg' in tepesinden kendini aşağı atmazdı, değil mi?» Bir kahkaha altı. «Bak dinle: Gelecek yaz nereye gidecek biliyor musun? Bilimsel araştırmalar yapmak için Kuzey Kutbu'na gidecek, beni de davet etti... Hah! Halı! Hay! Avrupalılar olmasa biz Rusların hiçbir şey bilmeyeceğimizi ve hiçbir işe yaramadığımızı söylüyor... Ama, bak o da iyidir! Biliyor musun, generali hoş görüyor, bağışlıyor; Blanche'ın... tutkunun... Her neyse, bilmiyorum, bilmiyorum» diye yineledi, sanki şaşırmış da ne diyeceğini bilemezmiş gibi. «Zavallılar, onlara o kadar acıyorum ki, büyükanneye de acıyorum... Bak, bak dinle. Deş Gricux'yü nasıl öldürebilirdin? Ama, sen baronu bile öldüremezdin!» diye ekledi yeniden gülmeye başlayarak. «Geçen gün, baronla, o kadar gülünçtün ki! Oturduğum sıradan ikinize de bakıyordum; seni yolladığım zaman oraya gitmek sana ne kadar da zor geliyordu! O kadar güldüm, o kadar güldüm ki!» diye ekledi yeniden kahkahalar koparark.

Yeniden beni kucaklayıp göğsünde sıkmaya, tutkulu bir sevecenlikle yüzümü yüzüne bastırmaya başladı. Artık hiçbir şey düşünmüyordum, hiçbir şey duymuyordum, başım dönüyordu...

Aklımı başıma toparladığımda saat sabahın yedisi olmalıydı; güneş odayı aydınlatıyordu. Pauline yanıma oturmuş, garip bir halle gözlerini çevrede dolaştırıyordu sanki karanlıktan çıkmış da, anılarını toparlıyormuş gibi. O da uyanmış ve gözlerini masaya ve paraya dikmişti. Başım kurşun gibi ağır ve sancılıydı. Pauline'in elini tutmak istedim: Beni itip birdenbire divandan kalktı. Başlayan gün karanlıktı; şafaktan az önce yağmur yağmıştı. Pauline pencereye yaklaştı, kanadı açtı, yarı beline kadar aşağı sarktı ve dirseklerini peı-

KUMARBAZ

vaza dayayarak, dönüp bana bakmadan, kendisine söylediklerimi dinlemeden, birkaç dakika öylece kaldı. Aklıma korkunç bir düşünce geldi: Şimdi ne olacaktı, bütün bunlar nasıl sonuçlanacaktı? Pauline ansızın pencereden ayrılıp masaya geri geldi ve sonsuz bir kin ifadesiyle bana baktı ve dudakları öfkeden titreyerek:

«Eh, hadi bakalım, şimdi elli bin frangımı ver bana!» dedi.

«Pauline, yeniden mi başlıyorsun!» dedim. «Yoksa fikir mi değiştirdin? Hah! Hah! Hay! Belki pişman bile olmuşsundur?»

Bir gün önce sayılan yirmi beş bin florin masanın üzerinde duruyordu: Onları alıp ona uzattım.

«Yani, şimdi bunlar benim mi? Öyle mi? Öyle mi?» diye sordu hırçın bir sesle parayı eline alarak. «Onlar hâlâ senin» dedim ben de.

«İyi, pekâlâ, al bakalım, elli bin frangını!» Kolunu kaldırıp paralan suratıma fırlattı. Suratıma çarpan tomar döşemeye saçıldı. Ondan sonra da Pauline koşarak odadan çıktı. O anda bilincinin tam olarak yerinde olmadığını biliyorum ama, gene de bu geçici çılgınlığı bir türlü anlayamıyorum. Hâlâ hasta olduğu bir gerçek ve aradan da henüz bir ay geçti. Bununla birlikte, bu halin nedeni neydi, özellikle de o çıkışın nedeni neydi? Hiç anlayamıyorum. Gururu mu yaralanmıştı? Yoksa gelip beni bulmaya karar vermesi mi onu bu umutsuz üzüntüye itmişti? Ben de mutluluğumla böbürlenmişe, tıpkı Deş Grieux gibi, eline elli bin frank vererek başımdan savmışa benzememiş miydim? Oysa, açıkça söylemek gerekirse, hiç de öyle değildi. Öyle sanıyorum ki, kabahatin bir bölümü onun boş gururundaydı; bütün bunlar, kuşkusuz, ona , pek bulanık biçimde görünmüş olmasına karşın, bana güvenmemesine ve beni kırmasına onun o boş gururu neden oldu. Bu durumda, ben elbette ki Deş Grieıu'ün cezasını çektim

belki de, benim pek fazla suçum olmamakla birlikte suçlu durumda kaldım. Doğruyu söylemek gerekirse, bütün bunlar sadece sayıklamaydı, benim de onun sayıkladığını bildiğim ve... benim de bu ayrıntıya dikkat etmediğim bir gerçektir. Belki le şimdi bu hatamı bağışlamayacaktır? Evet ama, bu şimdi, ya geçen gün, geçen gün? Sayıklaması ve hastalığı, Deş Grieux' nün mektubuyla gelip beni bulurken ne yaptığını unutturacak kadar şiddetli değil miydi? Demek ki, ne yaptığını pekâlâ biliyordu.

Bütün banknotlarımı ve yığınla altınımı, çabucak, gelişigüzel yatağımın içine tıktım, üzerine de örtüyü çekip, Pauline* len yaklaşık on dakika sonra,. odadan çıktım. Kendi odasına 'saçtığından kesinlikle emindim, onun için sessizce onların dairesine süzülüp sofada, dadıdan Küçük hanımın sağlığını sormak istiyordum. Merdivende rastladığım dadı, Pauline'in he-lüz dönmediğini, onu benim odamda aramaya gittiğini söyle-iiği zaman ne kadar şaşırdığımı bilemezsiniz.

«Az önce ayrıldı» dedim, «on dakika ya oldu ya olmadı, bereye gitmiş olabilir acaba?»

Dadı kınayan bir gözle bana baktı.

Bu arada, öykü bütün otele yayılmıştı bile. Kapıcının bölmesinden metrdotele kadar Fraulein'in sabahın saat altısında, yağmur altında koşarak çıktığı ve İngiltere Oteli'ne doğru gittiği anlatılıyordu alçak sesle. Konuşmalarından ve anıştırmalarından, bütün geceyi benim odamda geçirdiğini çoktan öğrendiklerini anladım. Zaten, generalin ailesi üzerine öyküler düzmeye başlamışlardı bile; generalin bir gün önce aklını oynattığını ve bütün otelden işitilecek biçimde hıçkıra hıç-kıra ağladığını biliyorlardı. Bu fırsatla, büyükannenin onun annesi olduğunu, oğlunun Mile de Cominges'le evlenmesine engel olmak ve söz dinlemediği takdirde onu mirasından çıkarmak için özel olarak Rusya'dan geldiğini anlatıyorlardı. General boyun eğmeyi reddettiği için de kontes, onun gözleri-

KUMARBAZ

nin önünde, ona hiçbir şey bırakmamak için, kasten rulette varını yoğunu yitirmişti. «Diese Russen!» (1) diye yineliyordu metrdotel öfkeyle, başını sallayarak. Öbürleri gülüyorlardı. Metrdotel hesabı hazırlıyordu. Benim kumarda kazandığımı öğrenmişlerdi bile: Kari, benim katın garsonu, beni ilk kutlayanlardandı. Ama, benim aklım başka yerdeydi. İngiltere Ote-li'ne koştum.

Vakit henüz erkendi; B. Astley hiç kimseyi kabul etmiyordu. Bununla birlikte

gelenin ben olduğunu öğrenince, beni karşılamak üzere koridora çıktı ve ne söyleyeceğimi bekleyerek, donuk bakışını bana dikerek, karşımda dikilip kaldı. Ona hemen Pauline'in nasıl .olduğunu sordum.

«Rahatsız» diye karşılık verdi B. Astley hep dosdoğru gözlerimin içine bakarak.

«Demek ki gerçeklen de sizin yanınızda?»

«Evet, burada.» ,

«Peki, ya siz, onu alıkoyma niyetinde misiniz?»

«Evet.»

«B. Astley, bu bir rezalete neden olur; olmaz öyle şey. Üstelik, ağır hasta, bunu belki fark etmediniz.»

«Yoo! Fark ettim, hasta olduğunu daha önce size söylemiştim. Hasta olmasa, geceyi odanızda geçirmezdi.»

«Ya, bunu da mı biliyorsunuz?»

«Evet. Dün bana gelecekti, onu akrabalarımdan bir hanımın yanına götürecektim ama, hasta olduğu için şaşırdı ve size gitti.»

«Şu işe bakın siz! Eh, pekâlâ,-B. Astley, sizi candan kutlarım. Sahi, dediniz de aklıma geldi: Bütün geceyi penceremin altında geçirmediniz mi? Bayan Pauline her an pencereyi aç-

(1) Almanca: «Ah! Şu Ruslar!»

mamı ve sizin orada olup olmadığınıza bakmamı söylüyordu; bu, onu pek güldürüyordu.»

«Olacak şey mi hiç? Hayır, pencerenin altında değildim; ama, koridorda bekliyordum, oralarda gidip geliyordum.»

«Onu tedavi etmek gerek, B. Astley.»

«Evet, bir doktor çağırttım bile. Eğer ölürse, ölümünün hesabını vereceksiniz bana.»

Şaşırıp kaldım.

«Rica ederim, B. Astley, ne demek istiyorsunuz siz?»

«Dün kumarda iki yüz bin taler -kazandığınız gerçek mi?»

•«Sadece yüz bin florin.»

«Bakın, gördünüz mü? Ve az sonra Paris'e gideceksiniz,

değil mi?»

«Neden?»

«Bütün Ruslar, ceplerine para doldurdular mıydı, soluğu Paris'te alırlar» diye açıkladı B. Astley, bu sözleri sanki bir kitapta okumuş gibi söylüyordu.

«Şimdi bu Allanın yazında Paris'te ne yapayım? B. Astley, onu seviyorum! Bunu siz de biliyorsunuz!»

«Gerçekten mi? Ben tersine inanıyordum. Üstelik, burada kalırsanız, elinizdeki, avucunuzdakinin hepsini kesinlikle yitirirsiniz ve Paris'e gidecek paranız kalmaz. Hadi, güle güle, bugünden tezi yok, gideceğinize kesinlikle inanıyorum.»

«Pekâlâ, elveda ama, gitmeyeceğim. B. Astley, neler olup biteceğini siz düşünün!.. Kısacası, general... Şimdi de Bayan Pauline'le bu olay... Bütün kentin ağzına düşecek.»

«Evet, bütün kent bundan söz edecektir ama, generalin buna pek kulak astığı yok gibime geliyor, onun düşünecek çok • daha başka şeyleri var. Ayrıca, Bayan Pauline istediği yerde oturma hakkına kesinlikle sahiptir. Ailesi konusuna gelince, haklı olarak, artık ailesi bulunmadığı söylenebilir.»

Oradan uzaklaşırken, Paris'e gideceğimi ileri süren şu

KUMARBAZ

İngilizin garip güvenine gülüyordum. Bununla birlikte, eğer Bayan Pauline ölecek olursa, bu beni düelloda öldürmek istiyor, diye düşünüyordum, bu da gene bir şey! Yemin ederim ki Pauline'e acıyordum ama, garip şey, dün kumar masasına yaklaştığım ve banknot destelerini toplamaya başladığım o belirli andan beri, aşkım bir bakıma ikinci plana düşmüştü. Bunu şimdi söylüyorum; o anda bunu kesin olarak hissetmemiştim. Ben gerçekten de kumarbaz mıydım? Pauline'i bu kadar... garip biçimde mi seviyordum, kuzum? Hayır. Tanrı tanığımdır ki onu hâlâ seviyorum! B. Astley'in dairesinden ayrıldığım zaman gerçekten acı çekiyordum, odama dönerken de her şeyden kendimi suçluyordum. Ama... o zaman başıma dünyanın eri garip ve en aptal serüveni geldi.

Acele acele generalin dairesine giderken, ansızın onların dairesinin hemen yakınında bir kapı açıldı ve birisi bana seslendi. Dul Bn. Cominges'di bu. Mile Blanche'ın emri üzerine beni çağırmıştı. Genç kadının dairesine girdim.

İki odalı küçük bir daireleri vardı. Yatak odasında Mile Blanohe'ın kahkahaları ve yüksek sesle konuşmaları işitiliyordu. Yataktan kalkıyordu.

«Ya, o mu! Gel buraya, koca sersem! Dağ gibi altınla gümüş kazandığın doğru mu? Ben altını yeğlerim.» «Evet, kazandım» dedim gülerek. «Ne kadar?» «Yüz-bin florin.»

«Ben de ne aptalım ya! Girsene içeri, hiçbir şey işitmiyorum. Bol bol yiyip bir iyice eğleniriz, değil mi?»

Girdim. Yuvarlak, esmer harikulade omuzlarını açıkta bırakan pembe atlastan bir çarşafın altında yatıyordu: Ancak düşte görülebilen, yanık tenini şaşırtacak derecede ortaya koyan göz 'kamaştırıcı beyazlıktaki dantellerle süslü patiska bir geceliğin hafifçe örttüğü omuzlar.

«.Oğlum, yürekli misin?» (1) diye haykırdı beni görünce l ve ardından da bir kahkaha attı. Hep neşeyle, hatta kimi za-I man da açık yürekle gülerdi.

«Babamdan başka biri...» diye başladım Corneille'i sür-dürerek.

«Bak gördün mü, gördün mü?» diye gevezeliğe başladı; j «önce git çoraplarımı getir ve onları giymeme- yardım et; sonra da, eğer pek fazla aptal değilsen, seni Paris'e götürürüm. Bi-liyorsun ki hemen gidiyorum.»

«Hemen mi?»

«Yarım saat sonra.»

Gerçekten de, her şey paketlenmişti. Eşyalar hazırdı. Kah-jvaltı çoktan bitmişti.

«İşte, böyle, eğer istersen, Paris'i görürsün. Buraya bak, \outchitel nedir, kuzum? Sen autchitel'keıı pek aptaldın! Ço-jraplarım nerede? Giydir şunları ayağıma, canım!»

Gerçekten tapılacak kadar güzel küçük bir ayak uzattı: i Esmer, minicik, potinlerin içinde o kadar sevimli görünen hemen hemen bütün o küçük ayaklar gibi asla biçimsizleşme-miş bir ayak. Gülmeye başladım ve ipek çorabı bacağında iyice gerdim. Bu arada, Mile Blanche, yatağında oturmuş, ge-Jvezelik ediyordu.

«Söyle bakalım, .seni yanıma alırsam, ne yaparsın? Önce, ben elli bin frank isterim. Onları bana Frankfurt'ta verirsin, j Paris'e gideriz; orada birlikte yaşarız ve gün ortasında sana yıldızlar gösteririm. Ömründe hiç görmediğim türden kadınlar (gösteririm sana. Dinle...»

«Dur hele! Sana elli bin frank verirsem, bana ne kalır?»

«Peki, ya unuttuğun yüz elli bin frank? Üstelik de, şe-

(1) Ünlü Fransız trajedi yazarı Corneille'in (XVII. yy.) yapıtı «Le Cid»in kahramanı Cid'İn babasının bit sorusu. (Çeviren)

KUMARBAZ

ninle, ne bileyim, bir iki ay yaşamaya razı oluyorum! Elbette ki, o iki ayda bu yüz elli bin frangı yer bitiririz. Görüyor musun, iyi insanım, sana haber veriyorum; ama, yıldızlar göreceksin!»

«Nasıl? Hepsi iki ayda mı?»

«Ne? Seni korkutuyor mu bu! Ah! Sefil tutsak! Ama, biliyor musun ki bu yaşamın bir ayı senin bütün ömründen daha iyidir? Bir ay... ve sonra, tufan! Ama, sen bunu anlayamazsın ki, canım! Hadi, hadi, sen buna layık değilsin! Ayy, ne yapıyorsun?»

Onun öbür çorabını giydirmeye çalışıyordum ama, kendimi tutamadım ve ayağını öptüm. Hemen çekti ve ayağının ucuyla yüzüme vurmaya başladı. En sonunda beni savdı.

«İşte böyle, ontchitel'im, eğer istersen, seni bekliyorum; bir çeyrek saat sonra gidiyorum! »diye haykırdı arkamdan.

Odama döndüğümde, adeta başım dönüyordu. Eh, ne yani, Bayan Pauline banknot tomarlarını suratıma atıp da, hemen o akşam B. Astley'i yeğlediyse, benim suçum değildi ya! Döşemenin üzerinde hâlâ birkaç banknot sürünüyordu. Onları yerden aldım. Tam o sırada, kapı açıldı ve (daha önce yüzüme bile bakmak istemeyen) metrdotel içeri girdi ve beni aşağıda, V... Kontu'nun çıktığı şahane daireye yerleşmeye davet etti.

Bir süre düşündükten sonra:

«Hesabımı verin!» diye haykırdım, «on dakika sonra Paris'e gidiyorum. «Haydi, Paris olsun» dedim içimden. «Hiç kuşkusuz, yazgımda bu da vardı!»

Bir çeyrek saat sonra, gerçekten de üçümüz bir aile kompartımanında oturuyorduk: Mile Blanche, dul Bayan Cominges ve ben. Mile Blanche bana bakarak kahkahalarla gülüyordu. Dul Bayan Cominges de ona katılıyordu. Neşeli olduğumu söyleyemem. Yaşamım ikiye parçalanıyordu ama, bir gün ön-

ceden beri, bir kâğıt üzerine oynamaya alışmıştım. Belki de paraya dayanamadığını ve aklımın başımdan gittiği bir gerçekti. Belki de canıma minnetti, benim de istediğim buydu, kimbilir. Bana öyle geliyordu ki, bir an için ama, sadece bir an için, dekor değişmişti. «Ama, bir ay sonra dönmüş olacağım, o zaman... ve o zaman, B. Astley'Ie benim gene paylaşacak kozumuz olacak!» Evet, anımsayabildiğim kadarıyla, bu Blanche sersemiyle kahkahalarla gülerken korkunç derecede üzgündüm.

Blanche gülmeyi kesip beni ciddi şekilde azarlamaya başlayarak:

«İyi ama, ne istiyorsun? Ne kadar aptal şeysin!» diye bağırıyordu. «Ah, ne kadar da aptalsın! Evet, evet, iki yüz bin frangı harcayacağız ama, sen küçük bir kral kadar mutlu olacaksın; kravatlarını ben kendi elimle bağlayacağım ve seni Hortense'la tanıştıracağım. Bütün paramızı har vurup harman savurduktan sonra, sen gene buraya gelirsin, yeniden bankoları iflas ettirirsin. Ne dedi Yahudiler sana? Önemli olan cürettir, o da sende var, daha defalarca Paris'e bana para getireceksin sen. Bana gelince, ben elli bin franklık bir gelir istiyorum ve o zaman...»

«Peki, ya general?» diye sordum.

«General mi? Biliyorsun ki, her gün bu saatte bana çiçek almaya gider. Bu kez ona mahsustan en nadir çiçeklerden almasını söyledim. Zavallıcık, döndüğünde bir de bakacak ki, kuş uçmuş! Peşimizden koşacaktır, bak görürsün. Hah! Hah! Hay! Pek sevineceğim. Paris'te çok işime yarayacaktır; B. Astley burada onun cezasını çekecek...»

Ve işte Paris'e böyle gittim...

172

KUMARBAZ ON ALTINCI BÖLÜM

KUMARBAZ

173

Paris, onun için ne diyebilirim?

Bütün bunlar, elbette ki, saçmalıktı, çılgınlıktı. Orada üç haftadan fazla kalmadım, bu sürenin sonunda, yüz bin frangım uçup gitmişti. Sadece yüz bin frank diyorum; öbür yüz bin frangı Mile Blanche'ın hesabına aktardım: Elli binini Frankfurt'ta, üç gün sonra, Paris'te de, zaten onun bir hafta içinde paraya çevirdiği emre muharrer senet halinde elli bin frank daha verdim.

«Elimizde kalan yüz bin frangı da benimle birlikte yi-. yeceksin, outchitel'im!» Bana hep bu adı veriyordu.

Kendi paralarını ilgilendiren konularda, Mile Blanche türünden insanlardan daha kuşkulu, daha güvensiz, daha cimri, daha pinti bir şey düşünmek zordur. Benim

yüz bin franga gelince, daha sonra, Paris'te ev açıp yerleşmek için bu paraya ihtiyacı olduğunu bana açıkça söyledi.

«İşte şimdi artık kesin olarak lüks bir şekilde yerleştim, uzun zaman kimse beni buradan koparamaz; hiç değilse gerekli önlemleri aldım» diye ekledi.

Zaten, o yüz bin frangın rengini bile görmedim: Kesenin ağzı onun elindeydi, her gün denetlediği para cüzdanımda hiçbir zaman yüz franktan fazla olmazdı, hemen hemen hep daha azdı. En saf haliyle:

«Paraya ne ihtiyacın var?» diyordu bana kimi zaman, ben de tartışmıyordum.

Buna karşılık, o parayla çok güzel bir apartmana yerleşti ve beni yeni konutuna götürdüğünde, orayı gezdirirken, bana:

«En küçük olanaklarla bile tutumluluk ve ince zevk bak neler yapabiliyor» dedi.

Bu önemsiz olanak, net olarak tam elli bin frank edi-

yordu. Geriye kalan elli bin frankla kendine arabayla atlar aldı; sonra iki balo verdik, yani pek çok bakımdan ünlü, üstelik de iyi kızlar olan Hortense'ın, Lisette'in ve Cleopâtre'ın da katıldıkları iki suare. Bu iki suare boyunca ben o saçma evin efendisi rolünü oynamak, yeni zengin tüccarların o son derece dar görüşlü, görgüsüz eşlerini, dayanılmaz derecede bilgisiz ve kaba küçük rütbeli askerleri, son moda giysilerle, gıcır gıcır eldivenlerle, bizim oralarda, Petersbourg'da kimsenin aklının ucuna bile gelmeyen, —bu da hani, az şey değildir-—,, bir kendini beğenmişlik ve kasılmayla gelen içler acısı kötü yazarları, değersiz gazetecileri kabul etmek ve konuşmak zorunda kaldım. Hatta bunların aklına benimle alay etmek bile geldi ama, ben şampanyayla iyice sarhoş olarak, gidip yandaki odada bir güzel uyudum. Bütün bunlar beni son derece iğrendiriyordu.

«Bir outchitel» diyordu Mile Blanche, «kumarda iki yüz bin frank kazandı, ben olmasam onları nasıl harcayacağını bilemezdi. Daha sonra, yeniden mesleğine dönecek; boş bir yerden söz edildiğini işiteniniz var mı aranızda? Onun için bir şeyler yapmalıyız.»

Şampanyaya çok sık başvuruyordum, çünkü hep üzgündüm, korkunç derecede de canım sıkılıyordu. Dünyanın en bayağı, en paragöz ortamında yaşıyordum, orada her metelik hesaplanıp tartılıyordu. İlk on beş günde Blanche benden

nefret etti, bunu pekâlâ fark ettim; beni çok şık giydirdiği, kravatımı her gün kendi elleriyle bağladığı gerçekti ama, aslında beni bütün gücüyle hor görüyordu. Ben buna zerre kadar aldırış etmiyordum. Üzgün ve tasalı, sokağa çıkmaya başladım; çoğunlukla Château deş Fleurs'e gidiyordum, orada her akşam düzenli biçimde sarhoş oluyor ve son derece açık saçık biçimde oynadıkları kankan dansını öğreniyordum, daha sonraları bu türde bir üne bile kavuştum. En sonunda Blanche kiminle işi olduğunu anladı: Bütün ilişki-

miz süresince, ben elimde kalem kâğıtla, ne harcadığını, benden ne çaldığını, daha ne harcayacağını, ya da benden daha ne çalacağını hesaplayarak peşinden gideceğimi düşünmüştü. Her frangı benden boğuşa boğuşa almak zorunda kalacağına emindi. Varsaydığı saldırılarımın her biri için bir karşılık hazırlamıştı; ben saldırıya geçmediğim için, önden davranmak istedi. Kimi zaman küplere biniyor, dalaşmaya başlıyordu ama, benim sustuğumu görünce, çoğunlukla şezlongun üzerine yığılıyor ve gözlerini tavana dikerek, sonunda kendi de şaşıp kalıyordu. Başlangıçta benim sadece bir sersem, bir outchitel olduğumu sanıyordu ve besbelli: «Aman canım, sersemin biri, eğer kendiliğinden anlamazsa, şimdi oturup da kulağına kar suyu kaçırmanın hiç gereği yok» diye düşünerek, açıklamalarını yarıda kesmekle yetiniyordu. Kimi ,zaman, sokağa çıkıyor, on dakika sonra dönüyordu, bu en çılgın harcamaları, olanaklarımızın elvermediği harcamaları yaptığı zaman oluyordu: Sözgelimi, atlarını on altı bin frank değerindeki bir çift atla değiştirdiğinde öyle yapmıştı.

«Ee, nonoş, kızmadın, değil mi?» dedi bana yaklaşarak: «Yoo! Haa-yıır! Cannımı sıkıyorsun!» dedim elimle onu iterek. Ama, bu ona o- kadar ilginç göründü ki, hemen yanıma oturuverdi.

«Bak canım, onları o kadar pahalıya satın almaya karar verdim, çünkü bu bir fırsattı. Satmaya kalksak, su içinde yirmi bin frank ederler.»

«Sana inanıyorum, inanıyorum; gerçekten çok güzel atlar, işte şimdi artık şahane bir arabayla atların var. Bu sana çok yararlı olacaktır, artık bunun sözünü etmeyelim.»

«Demek ki, kızmadın, öyle mi?»

«Neden kızacakmışım ki? Sana zorunlu olanları edinmekte çok haklısın. Bütün bunlar daha sonra sana çok yararlı olacak. Gerçekten, lüks içinde yerleşmenin senin için gerekli olduğunu görüyorum; yoksa dünyada milyona erişe-

mezsin. Bizim yüz bin frangımız burada sadece bir başlangıç, umman içinde bir damla su.»

Bu tür düşüncelerden başka her şeyi, daha doğrusu bağırmaları ve çıkışmaları bekleyen Blanche, şaşkınlıktan donup kaldı.

«İşte... İşte, sen böylesin işte! Ama, anlamak için aklın var senin! Bak, biliyor musun, oğlum, outchitel olmana karşın, sen prens doğmuş olmalısın! Demek ki, paramızın bu kadar çabuk uçup gitmesine üzülmüyorsun, öyle mi?»

«Hayır canım, paranın canı cehenneme, istediği kadar çabuk uçup gitsin.»

«Ama... Biliyor musun ki... Ama, buraya baksana sen, yoksa zengin misin sen? Ama, biliyor musun, sen parayı fazlasıyla hor görüyorsun. Sonra ne yapacaksın, söyler misin, kuzum?»

«Ben mi? Sonra Hombourg'a giderim, orada gene yüz bin frank kazanırım.»

«Evet, evet, çok doğru, harikulade bir şey bu! Kazanacağına ve parayı buraya bana getireceğine yüzde yüz eminim. Buraya bak, öyle davranacaksın ki, en sonunda seni gerçekten seveceğim! Pekâlâ, mademki sen böylesin, bütün bu süre içinde ben de seni severim, bir kez bile seni aldatmam. Şu son günlerde seni sevmiyordum, çünkü senin sadece bir outchitel olduğunu sanıyordum (uşak gibi bir şey bu, değil mi?) ama, gene de sana sadık kaldım, çünkü ben iyi yürekli bir kızım.»

«Gecelik külahıma anlat sen onu! Ya Albert'le, hani şu küçük zenci subayı, geçen sefer görmedin mi sanıyorsun?»

«Oo! Oo! Ama, sen...»

«Yalan söylüyorsun, yalan söylüyorsun ama, bunun beni kızdırdığını düşünmeye

kalkma sakın. Umurumda bile değil; gençliğin de sırasını savması gerek. Şimdi, elbette ki tutup176

KUMARBAZ

KUMARBAZ

177

onu kovacak değilsin, çünkü benden önce vardı, çünkü de sen onu seviyorsun, yalnız sakın ona para verme, anladın mı?»

«Yani. buna da mı kızmadın sen şimdi? Ama, biliyor musun, sen gerçek bir filozofsun! Gerçek bir filozof!» diye haykırdı coşkuyla. «Eh, pekâlâ, seni seveceğim, seni seveceğim... Bak görürsün, memnun olacaksın!»

Ve gerçekten de, o günden sonra bir bakıma bana bağlandı, bana yakınlık bile gösterdi; son on günümüz işte böyle geçti. Söz verdiği «yıldızlar»! görmedim ama, kimi konularda sözünü tuttu. Üstelik, beni Hortense'la, kendi türünde son derece ilginç bir kadın olan ve bizim çevrede Filozof Therese adı verilen Hortense'la tanıştırdı.

Hem zaten, bunun üzerinde uzun uzun durmaya gerek yok; bütün bunlar bu öyküye vermek istemediğim özel bir renklilikte ayrı bir öykünün konusu olabilir. Gerçek şu ki, bütün bunların en kısa zamanda sona ermesini bütün gücümle istiyordum. Ama, daha yukarda da söylediğim gibi, bizim yüz bin frank hemen hemen bir ay dayandı, buna ben de içtenlikle pek şaştım; Blanche en azından seksen bin franklık alışveriş yapmıştı; biz topu topu yirmi bin frank harcamıştık ve... bu da yeterliydi. Sonlarına doğru benimle gerçekten açıksözlü davranan (ya da daha doğrusu, tamamen yalan söylemiyordu) Blanche, her ne olursa olsun, yapmak zorunda kaldığı borçlan karşılamak zorunda kalmayacağımı kabul etti. Bana:

«Sana imzalaman için ne fatura verdim, ne de bono» dedi, «çünkü acıdım sana; benim yerimde bir başkası olsa, bunu mutlaka yapardı ve seni cezaevine gönderirdi. Görüyor musun, görüyor musun bak, seni ne kadar sevdim, ne kadar da iyi yürekliyim! Sadece bu Allahın cezası evlenme bana korkunç bir paraya patlayacak!»

Gerçekten de bir düğün yapıldı, birlikte geçirdiğimiz ayın ta sonunda oldu bu iş

ve öyle sanıyorum ki, benim yüz bin

frangın son kırıntıları da böyle uçup gitti. Öykü, yani demek istiyorum ki, ortak yaşamımız böyle sona erdi; ondan sonra ben resmen emekliye ayrıldım.

İşler şu şekilde gelişti: Paris'e yerleşmemizden sekiz gün sonra general çıkageldi. Trenden iner inmez doğruca Blanche'a geldi ve daha ilk ziyarette, az kalsın oraya yerleşecekti.

Doğruyu söylemek gerekirse, bir yerlerde küçük bir dairesi vardı. Blanche onu çığlıklar gibi kahkahalarla, neşeyle karşıladı, hatta boynuna bile sarıldı; işler o hale geldi ki Blanche, generali alıkoydu. General her yere onunla gitmek zorunda kaldı: Bulvarlara, gezintilere, tiyatrolara, arkadaşların evine. General bu işin hâlâ üstesinden gelebilecek durumdaydı; gerektiği gibi heybetli, uzun boyluydu, boyalı bıyıkları ve yan sakallan (zırhlı süvari alayında hizmet yapmıştı), biraz yıpranmış olmakla birlikte, güzel bir yüzü vardı. Davranışları, nezaketi kusursuzdu. Her giydiğini pek yakıştırırdı. Paris'te madalyalarını takardı. Böyle bir erkekle bulvarlarda gezinmek sadece olası değil, aynı zamanda da, deyim yerindeyse, salık da verilebilirdi.

Saf ve ahmak generalin ayaklan yere basmıyordu artık; Paris'e geldiği zaman, evimizin kapısını çaldığında bu kadarını hiç ummuyordu. Blanche'ın çığlıklar koparark kendisini kapı dışarı edeceğini sanarak, adeta korkudan titreyerek gelmişti. Olayların aldığı şekil onu pek sevindirdi ve bütün o ayı mutlu bir kendinden geçme içinde geçirdi. Ondan ayrıldığımda aynı durumdaydı. Biz ansızın Roulettenbourg'dan ayrıldıktan sonra, hemen o sabah onun bir kriz geçirdiğini ancak buraya geldikten sonra öğrendim. Kendini kaybederek düşmüştü; bütün bir hafta, adeta deli gibi olmuş, ipe sapa gelmez, saçma sapan şeyler söylemiş. Onu tedavi ediyorlarmış ama, birdenbire her şeyi orada yüzüstü bırakıp trene atladığı gibi doğruca Paris'e kaçmıştı. Söylemeye hiç gerek yok: Blanche' m onu karşılayış biçimi ona en iyi ilaç yerine geçmişti. Ama,

bu mutlu ruhsal duruma karşın hastalığının belirtileri uzun zaman varlığını sürdürdü. Bundan böyle düşünmek, ya da biraz ciddi bir konuşmayı bile izlemek

yeteneğinden yoksundu; böyle hallerde her sözcükte sadece: «Humm!» diye eklemek ve başını sallamakla yetiniyordu. Ancak böylelikle işin içinden çıkabiliyordu. Sık sık gülüyordu ama, kesik, sinirli, hastalıklı bir gülüşle gülüyordu. Kimi zaman, kalın kaşlarını çatarak, zifiri bir gece gibi kapkaranlık, saatlerce öyle oturuyordu. Tamamiyle unuttuğu pek çok şey vardı. Saygısızlığa varacak kadar dalgınlaştı ve kendi kendine konuşma alışkanlığını edindi. Sadece Blanche, onu yaşama döndürebiliyordu; bir köşeye oturduğu zamanki huysuzluğu, neşesizliği sadece ya Blanche'ı uzun zamandır görmediğindendi, ya da Blanche, onu da götürmeden sokağa çıktığındandı, yahut da gitmeden önce onu okşamayı unuttuğu içindi. Böyle anlarda ne istediğini söylemesini bilemezdi, üzgün ve tasalı olduğunu kendi bilmiyordu ki. Bir, iki saat hiç kımıldamadan oturunca (Blanche hiç kuşkusuz Albert'le buluşmaya gittiği zamanlarda, bunu birkaç kez gözledim), birdenbire çevresine bakınmaya, kıpırdanmaya, sağa sola dönmeye başlıyordu, bir şeyi anımsamaya, birisini bulmak istermişe benziyordu; ama, hiç kimseyi göremeyince, neyi sormak istediğini anımsayamayınca, Blanche kahkahalarla gülerek, iki dirhem,bir çekirdek, neşeli, canlı geri . dönünceye kadar yeniden uyuşukluğuna gömülüyordu. Blanche hemen ona koşuyor, onu azarlıyor, ona bu lütfü pek ender göstermesine karşın, boynuna sarılıp öpüyordu bile. Bir keresinde general, onu görünce o kadar mutlu oldu ki, hüngür hüngür ağlamaya başladı; buna şaşıp kaldım.

Blanche, general gelir gelmez, davasını savunmaya başladı. Hatta büyük büyük sözler etti, benim yüzümden ona ihanet ettiğini, hemen hemen onunla nişanlı olduğunu, ona söz verdiğini, generalin kendisi uğruna ailesini bıraktığım, en sonunda da onun hizmetinde olduğumu ve anlayış göstermem

gerektiğini anımsattı... Vicdan azabı da mı çekmiyordum... filan falan... O bir yığın şey söylerken, ben ağzımı bile açmıyordum. En sonunda bir kahkaha kopardım, her şey de orada kaldı, yani önce beni bir sersem sandı, benim mert, iyi huylu bir çocuk olduğum fikrinde karar kıldı. Kısacası, sonuna doğru bu saygıdeğer kızın (çünkü, gerçekten de Blanche iyi bir kızdı... kendi türünde elbette ki! Başlangıçta onun değerini tam olarak anlayamamıştım) bütün teveccühünü kazanmıştım. Sonuna doğru, bana:

«Sen akıllı ve iyi yüreklisin» diyordu, «ve... ve... bu kadar aptal olmak çok yazık! Gerçek bir Rus, bir Kalmuk!»

Köpeğine hava aldırması için uşağını göndereceği gibi, beni birkaç kez generali gezdirmeye gönderdi. Ben de onu tiyatroya, Bal Mabille'c, lokantalara götürüyordum. Generalin parası olmasına ve herkesin içinde cüzdanını çıkarmaktan pek hoşlanmasına karşın, bu gezintiler için Blanche, bana para veriyordu. Bir gün, generalin Palais-Royal'de görüp beğendiği ve her ne pahasına olursa olsun, Blanclıe'a armağan etmek istediği yedi yüz franklık bir iğneyi almasına engel ol-mak için adeta zor kullanmam gerekti. Yedi yüz franklık bir iğne Blanche için neydi ki? Generalin olup olacağı sadece bin frangı vardı. Bunun ona nereden geldiğini bir türlü öğrenemedim. Öyle sanıyorum ki, bunu ona B. Astley vermişti, üstelik otel hesaplarını da o ödemişti.

Bütün bu süre içinde bana gösterdiği ilgiye gelince, öyle sanıyorum ki, general, Blanche'la ilişkilerimi anlamadı bile. Kumarda bir servet kazandığımdan söz edildiğini şöyle belli belirsiz işitmişti ama, Blanclıe'm yanında kuşkusuz özel sekreter, hatta belki de uşak sıfatıyla bulunduğumu sanıyordu. Hiç değilse bana emir verircesine, yüksekten alarak konuşmayı sürdürüyordu, hatta arada sırada beni azarlamakta bile sakınca görmüyordu. Bir sabah kahvaltı yaparken, Blanche'la beni pek eğlendirdi. Alıngan değildi; benim varlığım birden-180

KUMARBAZ

bire neden onu incitti acaba? Bunu hâlâ bilmiyorum. Kuşkusuz kendisi de nedenini bilmiyordu. Sözün. kısası, dereden tepeden konuşarak, başı sonu olmayan bir söyleve girişti, benim haylaz bir sokak çocuğu olduğumu, bana yaşamasını öğreteceğini... bana dünyanın kaç bucak olduğunu... vb., vb., öğreteceğini söyledi avaz avaz bağırarak. Ama, sözlerinden hiç. kimse bir şey anlamadı. Blanche gülmekten katılıyordu; en sonunda generali iyi kötü yatıştırdık, sokağa çıkarıp biraz gezdirdik. Birçok defalar üzüntüye kapıldığını, birini, ya da bir şeyi özlediğini, Blanche'ın varlığına karşın birisinin eksikliğini hissettiğini fark ettim. Bir iki kez bana içini döktü ama, ondan hiçbir zaman kesin bir şey öğrenemedim: Askerlikten, ölmüş eşinden, malikânesinden, servetinden söz ediyordu bana. Hoşuna giden bir sözcüğe rastladığı zaman,

duygularını ve düşüncelerini yansıtmamasına karşın, onu günde yüz kez yineliyordu. Konuşmayı çocuklarına getirmek istiyordum ama, o zaman da, tıpkı eskiden yaptığı gibi, ağız kalabalığına getiriyor ve hemen konuyu değiştiriyordu.

«Evet, evet, çocuklar, haklısınız, çocuklar ya!» Yalnız, bir kez tiyatroya giderken duygulandı:

«Bahtsız çocuklar, onlar» diye başladı ansızın, «evet, Bayım, evet, bahtsız çocuklar!» O akşam artık defalarca: «Bahtsız çocuklar!» diye yineledi.

Pauline'den söz etmek istediğim zaman fena halde öfkelendi.

«Nankör bir kız o!» diye bağırdı. «Kötü yürekli ve nankör bir kız! Ailemizi lekeledi! Burada da yasalar olsa, ben onu yola -getirirdim! Evet, evet!»

Deş Grieux'ye gelince, onun adının anıldığını işitmeye bile dayanamıyordu:

«O, beni mahvetti» dedi, «beni soydu soğana çevirdi, varımı yoğumu elimden aldı, gırtlağımı kesti! Tam iki yıl bo-

yunca benim karabasanım oldu! Aylarca düşlerime girdi o adam! O... O adam... Yoo, sakın bana ondan söz etmeyin!»

Bu ikisinin arasında bir ilişki bulunduğunu görüyordum ama, her zamanki alışkanlığımla, susuyordum. Olup bitenleri ilk olarak Blanche'tan öğrendim: Ayrılmamızdan tam bir hafta önceydi.

«Talihi varmış» diye ötüp duruyordu; «.babuşka gerçekten hasta ve her an ölebilir. B. Astley bize bir telgraf gönderdi; sen de kabul edersin ki, her şeye karşın onun varisi. Olmasa bile, hiçbir konuda beni rahatsız etmezdi. Önce, emekli maaşı var, sonra da son derece mutlu olacağı o arka odada-oturacak. Ben general eşi olacağım. Yüksek sosyeteye rahatça girebileceğim (Blanche'ın en büyük düşüydü bu), sonra da, bir Rus toprak ağası olacağım, bir şatom, mujiklerim olacak, daha sonra da nasıl olsa milyonumu elde ederim!»

«Ya kıskançlığa, huysuzluğa başlarsa... Tanrı bilir neleri... ille de tutturmaya başlarsa?.. Anladın mı ne dediğimi?»

«O mu? Aa, yoo! O olmaz! Buna cesaret edemez! Ben önlemlerimi aldım, sen hiç merak etme! Albert adına ona birçok nama muharrer senetler imzalattım bile.

En ufak bir karardan dönmede... Hemen cezalanacak... Ama, buna cesaret edemez!»

«Öyleyse, evlen onunla...»

Özel törenlere kalkışmadan, aile arasında sade bir düğün yapıldı. Albert'le birkaç yakın dost çağırılmıştı. Hortense, Cleopâtre ve öbürleri kesinlikle uzaklaştırıldılar. Damat adayı durumunu pek ciddiye alıyordu. Blanche, onun kravatını kendi elleriyle bağladı, saçlarına pomatlar sürdü; frak ve beyaz yelekle gerçekten, pek rabıtalı bir hali vardı.

Sanki bu fikir onu şaşırtıyormuşcasına: «Doğrusu, pek rabıtalı» dedi. Blanche, generalin odasından çıkınca.

Ayrıntılara girmediğim ve bütün bunlara sadece ilgisiz bir seyirci gibi katıldığım için, o zaman olup bitenlerin pek

çoğunu unuttum bile. Sadece, Blanche'ın soyadının Cominges değil, du Placet olduğu, dul Bayan Cominges'in de annesi olmadığı aklımda kaldı. Neden o ikisi o güne kadar o adı almışlardı... hiç bilmiyorum. Ama, general bundan pek memnun göründü, hatta du Placet adı de Cominges'den daha çok hoşuna gitti. Düğün sabahı, giyinip kuşanmış, hem salonu arşınlıyor, hem de son derece ciddi bir halle, durmadan: «Madernoiselle Blanche du Placet! Blanche du Placet! Du Placet! Mademouazelle dioıı Placette!» diye yineleyip duruyordu ve yüzünde belirli bir kendini beğenmişlik parlıyordu. Kilisede, belediyede ve evdeki yemek sırasında, sadece mutlu değil, aynı zamanda da gururlu göründü. Blanche da saygın havalar takınmaya başladı.

Büyük bir ciddiyetle, bana:

«Şimdi artık tamamiyle başka türlü davranmalıyım» dedi. «Ama, biliyor musun, daha önce hiç aklıma bile gelmeyen pek sevimsiz bir şey var: Düşün bir kere, yeni soyadımı bir türlü anımsamayı başaramıyorum! Zagorianski, Zagorianski, Sayın Bayan General de Sago... Sago... şu kahrolasıca Rus adları yok mu! Her neyse, on dört sessiz harfli Sayın Bayan General! Ne kadar hoş, değil mi?»

En sonunda, ayrıldık ve hatta Blanche, o Blanche aptalı, veda ederken birkaç damla gözyaşı bile döktü.

Burnunu çeke çeke ağlayarak:

«İyi bir insandın» dedi. «Seni aptal sanıyordum, senin de öyle bir halin vardı ama, bu sana yakışıyor.»

Elimi son bir kez daha sıktıktan sonra, birdenbire: «Dur, bekle!» diye haykırdı. Hemen küçük salonuna koştu, bir dakika sonra bin franklık iki banknotla döndü. Böyle bir • şey yapacağını dünyada sanmazdım!

«Al, bu senin işine yarar; bir outchitel olarak belki çok bilgilisin ama, erkek olarak, çok aptalsın. Sana daha fazlasını vermiyorum, çünkü nasıl olsa yitireceksin. Hadi, hoşça kal!

Hep iyi dost olarak kalacağız; eğer gene kazanırsan, mutlaka beni görmeye gel, mutlu olursun!»

Cebimde daha beş yüz franga yakın para vardı; ayrıca bin frank kadar eden çok güzel bir saatimle pırlanta kol düğmelerim var; demek ki hiç kaygılanmadan, hiçbir şeye kulak asmadan oldukça uzun bir süre yaşayabilirim. Düşüncelerimi bir araya getirmek, özellikle de B. Astley'i beklemek için bu berbat küçük kente yerleştim. Buradan mutlaka geçeceğini ve iş için yirmi dört saat kalacağını güvenilir bir kaynaktan öğrendim. Böylece, her şeyi öğrenebileceğim... sonra da... sonra da dosdoğru Hombourg'a gideceğim. Roulettenbourğ'a dönmeyeceğim, hiç değilse gelecek yıldan önce değil. Aynı masada şansı iki kez aramanın kötü bir hesap olduğunu söylüyorlar, Hombourg'da da, gerçekten kumar oynanıyor.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Bu notlara bakmayalı tam yirmi ay oldu. Ancak bugün, kaygılarımdan ve üzüntümden kendimi avutabilmek için onları yeniden okumak aklıma geldi. Hombourg'a gidişimde kalmışım. Ulu Tanrım! Karşılaştırarak söylersek, son satırları ne kadar da gönül rahatlığıyla yazmışım! Ya da, gönül rahatlığıyla

değilse bile, ne kendini beğenmişlikle, ne sarsılmaz umutla! Şu kadar olsun kendimden kuşku ediyor muydum? Şimdi on sekiz aydan fazla geçti ve kendi görüşüme göre, dilenciden daha beter bir durumdayım! Peki, neden bir dilenci? Dilencilik umurumda bile değil! Ben düpedüz kendimi yitirdim, mahvoldum! Zaten bu hemen hemen hiçbir şeyle karşılaştırılamaz, oturup da kendime ahlak dersi verecek de184

değilim! Böyle bir durumda ahlak dersinden daha saçma, daha mantıksız bir şey olamaz! Ah! O kendinden memnun insanlar! Bu çalçeneler nasıl da böbürlenen bir kendini beğenmişlikle cevherlerini yumurtlamaya hazırdırlar! İçinde bulunduğum durumun berbatlığının ne derece bilincinde olduğumu bilseler, bana ders vermek için söz bulamazlardı. Zaten benim bilmediğim yeni neyi söyleyebilirler ki bana? İşte asıl söz konusu olan bu! Kesin olan bir şey varsa o da... bir tekerlek dönüşüyle her şey değişebilir ve o aynı ahlak hocaları o zaman dostça şakalaşarak beni kutlamaya ilk koşanlar olacaktır, bundan kesinlikle eminim. O zaman şimdi yaptıkları gibi, beni görünce artık arkalarını dönmezler. Ama, ben bütün bu insanların kafasına tükürüyorum! Ben şimdi neyim? Bir sıfır. Yarın ne olabilirim? Ölüleri diriltip, yeniden yaşamaya başlayabilirim! Büsbütün kaybolmadan önce, içimdeki insanı bulabilirim!

Gerçekten de Hombourg'a gittim ama... daha'sonra Rou-lettenbourg'a da, Spa'ya da gittim, hatta, burada efendim olan bir alçağın, meclis üyesi Hinze'nin, uşağı olarak Baden'e de gittim. Evet, tam beş ay uşaklık ettim! Bu, cezaevinden hemen sonra oldu. Çünkü Roulettenbourg'daki borçlarım için hapse de girdim. Bir yabancı benim yerime borçlarımı ödedi. Kimdi bu? B. Astley mi? Pauline mi? Bilmiyorum ama, borcum ödendi: Topu topu iki yüz talerdi, sonra beni salıverdiler. Nereye gidebilirdim ki? İşte o zaman Hinze'nin hizmetine girdim. Tembellik etmesini seven genç düşüncesizin biridir, ben de üç dilden'okuyup yazmasını biliyorum. Başlan-gıçta otuz florin aylıkla sekreter gibi bir şeydim; ama sonunda, gerçekten onun uşağı oldum: Bir sekreter tutacak olanağı yoktu artık bu yüzden .maaşımı azalttı; benim de gidecek hiçbir yerim yoktu, onun için kaldım ve böylece kendi kendimi uşak olarak değiştirdim. Onun yanında doyasıya ne yiyebiliyor, ne de içebiliyordum ama, buna karşılık beş ayda

yetmiş florin biriktirdim. Baden'de, bir akşam ondan ayrılmak istediğimi bildirdim. Ve hemen o akşam rulete gittim. Ah! Bilseniz yüreğim nasıl çarpıyordu! Hayır, paraya önem verdiğim yoktu. Ben sadece ertesi günden tezi yok, Baden' deki bütün bu Hinze'lerin, bütün bu metrdotellerin, bütün bu güzel hanımların benden söz etmesini, öykümü anlatmasını, beni kutlamasını Ve kumardaki yeni şansım karşısında yerlere kadar eğilmesini istiyordum. Bunlar hep çocukça düşler ve düşüncelerdi ama... kimbilir? Belki Pauline'e de rastlardım, ona serüvenlerimi anlatırdım ve bütün bu saçma'yazgı', oyunlarının üzerinde olduğumu görürdü... Yoo! Hayır! Benim paraya önem verdiğim yoktu! Kesinlikle inanıyorum ki, parayı ka-zansam gene har vurup harman savurması için herhangi bir Blanche'a verirdim ve on altı bin franga satın alınan bir çift atın çektiği arabada, yeniden tam üç hafta Paris'te boy gösterirdim. Cimri olmadığımı çok iyi biliyorum; hatta eli açık, savurgan bir insan olduğumu bile sanıyorum... Bununla birlikte, krupiyenin bildirilerine ne heyecanla, ne yürek daral-malarıyla kulak kabarttığımı bir bilseniz: Otuz bir, kırmızı, tek ve pas, ya da: Dört, kara, çift ve eksik! Krupiyenin küreği altında kor gibi parıldayan yığınlar halinde çöken üst üste yığılmış altın paraların, lui altınlarının, frederiklerin ve talerlerin saçıldığı kumar masasına, ya da uzun gümüş tomarlarının çevrelediği sehpaya nasıl bir doymazlıkla baktığımı bilseniz. Daha kumar salonuna bile ulaşmadan, altın ve gümüş paraların şıkırdadığını işitir işitmez, adeta baygınlıklar geçiriyorum. Kumar masasına yetmiş florinimi götürdüğüm gece gerçekten harikulade oldu. Pas'm üzerine koyduğum on florinle başladım. Pas için benim olumlu bir önyargım vardır. Yitirdim. Gümüş para olarak altmış florinim kalmıştı. Düşündüm... Sı-fır'a göz koydum. Sıfır üzerine bir- kerede beş florin koyuyordum; üçüncü oyunda sıfır çıktı. Yüz yetmiş beş florini alırken sevinçten öleceğimi sandım; yüz bin florin kazandığım186

zaman bu kadar mutlu olmamıştım. Hemen kırmızı'nın üzerine yüz florin koydum... ve kazandım; kırmızı'nın üzerine iki yüz florin... Kazandım; kara'mn üzerine dört yüz florin... kazandım, eksik üzerine sekiz yüz florin... kazandım. Toplam bin yedi yüz florinim vardı... Ve bütün bunlar beş dakikadan daha kısa bir zamanda gerçekleşmişti! Böyle anlarda insan bütün geçmiş başarısızlıklarım unutuyor! Çünkü yaşamımdan fazlasını tehlikeye atarak bunu elde etmiştim, bir tehlikeyi göze almaya cesaret etmiştim ve... işte gene insan sırasına girmiştim!

Bir otelde oda tuttum, kapımı anahtarla kilitleyip içeri kapandım ve tam saat üçe

kadar paramı saydım. Uyandığımda artık uşak değildim. Hemen o gün Hombourg'a gitmeye karar verdim: Orada ne kimsenin hizmetinde çalışmıştım, ne de hapishanede yatmıştım. Trenin hareketinden yarım saat önce, yeniden gidip kumar oynadım, sadece iki oyun, daha fazla değil ve bin beş yüz florin yitirdim. Gene de Hombourg'a gittim, iki aydan beri de oradayım.

Sürekli bir yürek sıkıntısı ve korku içinde yaşıyorum; az para sürerek oynuyorum ve bekliyorum, hesaplar yapıyorum; günlerce kumar masasının yanında gözlemler yapıyorum, düşlerimde bile kumar görüyorum... Ama, bu arada kaşarlanmışım, çirkefe bulanmışım gibi geliyor bana. B. Astley'le karşılaşmamın bende yaptığı etkiden bu sonucu çıkardım. Çoktandır birbirimizi görmemiştik, bir rastlantıyla karşılaştık. Bakın nasıl oldu: Bahçede yürüyordum ve hemen hemen beş parasız olduğumu, sadece elli florinim kaldığını hesaplıyordum, üstelik de kaldığım küçük otel odasının hesabını da iki gün önce ödemiştim. Demek ki gidip rulette bir el daha oynayacak olanağa sahiptim; eğer kazanırsam, kumarı sürdürebilirdim; yitirirsem... Beni öğretmen olarak hemen yanına alacak bir Rus ailesi bulamazsam, yeniden birinin yanına uşak olmam gerekecekti... Bütün bu düşünceleri kafamda evirip çe-

virerek komşu eyalette, park ve ormanda her günkü gezintimi yapmaya gidiyordum. Kimi zaman böyle tam dört saat yürüyordum ve Hombourg'a yorgun ve aç dönüyordum. Tam parka girdiğim anda, ansızın bir sıranın üstünde oturan B. Astley gözüme açıktı. O da beni görmüştü, bana seslendi. Yanına oturdum. Yüzünü oldukça ciddi görünce, ben de hemen neşemi azalttım; onu gördüğüme pek sevinmiştim.

«Demek, buradasınız siz de? Sizinle karşılaşacağımı düşünmüştüm» dedi. «Olup bitenleri bana anlatma zahmetine katlanmayın, biliyorum, hepsini biliyorum. Şu son yirmi ay içindeki bütün yaşamınızı biliyorum.»

«Ya! Bakın hele! Demek ki eski dostlarınızı böyle gözetletiyorsunuz!» diye karşılık verdim ben de. «Bu size onun kazandırır, dostlarınızı unutmuyorsunuz... Durun bakayım, aklıma bir şey getirdiniz: İki yüz florinlik bir borç yüzünden girdiğim Roulettenbourg cezaevinden beni çıkaran siz değil miydiniz? Bilinmeyen biri borcumu ödedi.»

«Hayır, hayır, ben değilim ama, borç yüzünden Rouletten-bourg'da hapse girdiğinizi biliyorum.»

«Öyleyse beni kurtaranı da biliyorsunuzdur?»

«Hayır, bildiğimi söyleyemem.»

«Çok garip, doğrusu; buradaki Rusların hiçbirini tanımıyorum, zaten tanısam da bana böyle bir iyilikte bulunmazlardı; bizim oralarda, Rusya'da, ancak Ortodokslar kardeşlerini kurtarırlar. Onun için ben, tuhaflık olsun diye, bunun herhangi acayip bir İngiliz olduğunu düşünmüştüm.»

B. Astley beni az çok bir şaşkınlıkla dinliyordu. Hiç kuşkusuz beni üzgün ve bitkin bulacağını düşünmüştü.

«Her neyse, sizi bütün fikir özgürlüğünüzle ve hatta neşenizle yeniden gördüğüme çok sevindim» dedi oldukça hırçın bir halle.

«Yani demek oluyor ki, beni bitkin ve mahcup olmuş188

KUMARBAZ

göremediğiniz için içten içe öfkeden. kuduruyorsunuz» dedim gülerek.

Sözlerimi hemen kavrayamadı ama, anladığı zaman gülümsemeye başladı.

«Eleştirileriniz hoşuma gidiyor. Bu sözlerde geçmiş günlerdeki coşkulu, akıllı ve aynı zamanda da edepsiz eski dostumu buluyorum. Bunca çelişkiyi ancak Ruslar aynı zamanda kendilerinde toplayabilirler. Kişinin en iyi dostunun önünde mahcup olduğunu görmekten hoşlandığı bir gerçektir: Dostluk çoğu zaman işte bu mahcubiyetin üzerine oturur; bütün akıllı kişilerin bildiği çok eski bir gerçektir bu. Ama, şu içinde bulunduğumuz durumda, size kesinlikle söyleyeyim ki, sizi bitkin görmediğime içtenlikle memnunum. Buraya baksanıza, kumardan vazgeçmeye hiç niyetiniz yok mu?»

«Oo! Kumarın canı cehenneme! Hiç düşünmeden hemen bırakırdım eğer...»

«Eğer şimdi paranızı yeniden kazansaydınız, değil mi? Ben de aynen böyle düşünmüştüm, sonunu getirmeyin... biliyorum... bunu hiç düşünmeden söylediniz... Öyleyse gerçeği söylediniz. Bana bakın, kumardan başka bir şeyle

ilgilenmiyor musunuz?»

«Hayır...»

Beni bir sınavdan geçirdi. Hiçbir şey bilmiyordum, şu son günlerde ancak gazetelere şöyle bir göz atmıştım, bir tek kitabın kapağını bile açmamıştım.

«Katılaşmışsınız» diye belirtti, «sadece yaşamdan, kendi kişisel çıkarlarınızdan ve toplumunkilerden, insanlık ve yurttaşlık görevlerinizden, dostlarınızdan (çünkü, dostlarınız vardı) uzaklaşmamışsınız, sadece kazanç dışında her türlü amaçtan uzaklaşmamasınız, siz aynı zamanda kendi anılarınızdan da uzaklaşmışsınız... Ben sizi yaşamınızın tutkulu ve yoğun bir zamanında anımsıyorum ama, kesinlikle eminim ki siz o dönemdeki bütün en iyi izlenimlerinizi, duygularınızı unut-

muşsunuzdur; düşleriniz, günlük istekleriniz şimdi artık çift ve tek, kırmızı, kara, ortadaki on iki sayı, vb., vb., ileri git-miyordur. Buna kesinlikle inanıyorum.»

«Yeter, B. Astley, rica ederim, rica ederim, bana geçmişten söz etmeyin!» diye haykırdım kızgınlıkla, adeta öfkeyle. «Şunu iyi bilin ki, ben hiçbir şeyi unutmuş değilim; ama, bir süre için bütün bunları, hatta anılarımı bile kafamdan kovdum... ta ki durumumu iyice düzeltinceye kadar, İşte o zaman... o zaman, göreceksiniz, ölüleri dirilteceğim!»

«On yıl sonra da siz burada olacaksınız» dedi. «Bahse girerim ki, eğer yaşarsam, size bunu yine bu sıranın üzerinde anımsatırım.»

«Pekâlâ, pekâlâ, bu kadarı yeter» diye sözünü festim sabırsızlıkla. «Pek de o kadar unutkan olmadığımı size kanıtlamak için, izin verin de Bayan Pauline'in şimdi nerede olduğunu sorayım size? Borçlarımı ödeyen siz değilseniz, mutlaka odur. Ondan hiç haber alamadım.»

«Hayır, yoo, hayır! Borçlarınızı ödeyenin o olduğunu hiç sanmıyorum. Şimdi İsviçre'de bulunuyor, Bayan Pauline üzerine soru sormamakla da beni pek memnun edersiniz» dedi buyurgan ve hatta öfkeli bir sesle.

«Demek ki sizi de son derece yaraladı,, öyle mi?» dedim elimde olmadan gülmeye başlayarak.

«Bayan Pauline dünyanın en saygın kişilerinin en iyisidir ama, size bir kez daha söylüyorum, onun hakkında soru sormayı kesmekle beni çok memnun edersiniz. Siz, onu hiç tanımadınız, onun adını sizin ağzınızdan işitince, bunu kendi ahlak anlayışıma bir hakaret olarak kabul ediyorum.»

«Sahi mi? Hata ediyorsunuz; çünkü bir düşünsenize, sizinle başka neden söz edebilirim ki? Bütün anılarımız hep onunla ilişkili. Hiç korkmayın, sizin mahrem öykülerinizi öğrenmeye hiç de meraklı değilim. Ben, eğer deyim yerindeyse, sadece Bayan Pauline'in dış durumuyla, şimdi içinde bulun-190

düğü dış koşullarla ilgileniyorum. Bu da iki sözcükle anlatı-labilir.»

«Pekâlâ, öyle olsun; ama, bu iki sözcükten sonra kesmek koşuluyla. Bayan Pauline uzun zaman hasta yattı, şimdi de hasta sayılır. Bir süre, İngiltere'nin kuzeyinde, annemle kız-kardeşimin yanında kaldı. Altı ay önce, büyükannesi (anımsarsınız, hani şu tamamiyle aklını kaçıran yaşlı kadın), sırf Bayan Pauline'in kendisine yedi bin lira bırakarak öldü. Şimdi de 'Bayan Pauline evlenen kızkardeşimle birlikte yolculuk yapıyor. Büyükannenin vasiyetnamesi kızkardeşiyle erkek kardeşinin geleceğini de güvence altına alıyor, onlar da Londra'da okuyorlar. Generale, üvey babasına gelince, bir ay önce beyin kanamasından Paris'te öldü. Mile Blanche ona çok iyi baktı ama, büyükannenin generale bıraktıklarının hepsini üzerine çe-virtmeyi başardı. Sanırım hepsi bu kadar.»

«Peki, ya Deş Grieu*? O da İsviçre'de yolculuk yapmıyor mu?»

«Hayır, Deş Grieux İsviçre'de yolculuk yapmıyor, nerede olduğunu da bilmiyorum. Üstelik de, bir daha böyle anıştırmalar ve yaklaştırmalar yapmamanızı kesinlikle öneririm, yoksa vay halinize, elimden çekeceğiniz var demektir.»

«Nasıl? Kırk yıllık dostluğumuza karşın mı?»

«Evet...»

«Bin kez özür dilerim, B. Astley. Ama, bununla birlikte izin verirseniz şunu belirteyim: Bunda kırıcı, ya da yersiz hiçbir şey yok ki. Bayan Pauline'i hiçbir şeyle suçlamıyorum ki ben. Bundan başka da... Genel olarak ele alırsak, bir Fran-sızla bir Rus küçük hanımı, bu ne sizin, ne de benim ne aydınlatabileceğimiz, ne de iyice anlayabileceğimiz bir yakınlaşmadır.»

«Deş Grieux'nün adını bir başka adla birlikte anmasay-dınız, 'bir küçük Fransızla bir Rus küçük hanımı deyimiyle ne anlatmak istediğinizi sorardım size. Burada ne gibi bir

«yaklaşım» var? Neden tam da bir Fransızla bir Rus küçük hanımı?»

«Bakın, gördünüz mü, bu sizi ilgilendiriyor. Ama, bu uzun bir öyküdür, B. Astley. Daha önce bilinmesi gereken pek çok şey var. Zaten, bu önemli bir sorundur, o kadar da gülünç ki daha ilk bakışta göze' çarpıyor. B. Astley, Fransız eksiksiz ve zarif bir biçimdir. Bir İngiliz olarak siz belki aynı kanıda değilsiniz; bir Rus olarak, ben de aynı kanıda değilim, kıskançlık nedeniyle olsa bile. Ama, bizim Rus kızları belki de başka türlü düşünüyorlardır. Siz Racine'i yapmacıklı, özentili, mis kokulu bulabilirsiniz, belki onu elinize alıp okumazsınız bile. Ben de onu yapmacıklı, özentili, mis kokulu, hatta belirli bir bakış açısından gülünç bile bulurum. Ama, Racine gene de sevimlidir, B. Astley, özellikle de, biz istesek de istemesek de, büyük bir şairdir. Fransızın, yani Parislinin ulusal biçimi, biz daha ayıyken zarif bir kalıba döküldü. Fransız Devrimi soyluluğa varis oldu. Bugün, küçük Fransızların en adisinde bile, girişiminin, ruhunun, ya da yüreğinin en ufak bir katkısı olmaksızın son derece zarif tavırlar, davranışlar, ifadeler ve hatta düşünceler bulunabilir. Bütün bunlar miras yoluyla ona geçmiştir. Kendileri kişisel olarak dünyanın en boş, en adi, en aşağılık yaratıkları olabilirler. Balem,1 B. Astley, size bir şey söyleyeyim mi, dünya yüzünde iyi yürekli, akıllı ve fazla yapmacıklı olmayan bir Rus kızından daha güvenen ve daha açık bir yaratık olamaz. Herhangi bir rolde bir maske altında beliriveren bir Deş Grieux inanılmaz bir kolaylıkla onun gönlünü fethedebilir; zarif bir şekli vardır, B. Astley, küçük hanım da bu şekli kalıtım yoluyla ona geçen bir giysi gibi değil de, onun ruhu, ruhunun ve yüreğinin doğal şekli sanır. Hiç hoşunuza gitmese de, size şunu itiraf etmek zorundayım ki, İngilizler çoğunlukla, sıkıcı biçimde düzenli ve zarafetten yoksundurlar. Oysa, Ruslar güzelliği içgüdüyle

ayırdetmesini bilirler ve buna susamışlardır. Ama, ruh güzel-192

KUMARBAZ

ligini ve kişiliğini özgünlüklerini ayırt etmek için bizim kadınlarımızda, haydi haydi genç kızlarımızda bulunandan çok daha fazla bağımsızlık ve özgürlük, özellikle de çok daha fazla deneyim gerektir. Bayan Pauline, (özür dilerim, adı ağzımdan kaçtı), sizi bir Deş Grieux alçağına yeğlemeye karar vermek için daha çok zaman bekleyecektir. Size çok saygısı var, arkadaşınız olur, size bütün yüreğini açar; ama, bu yürekte gene de o nefret edilen alçak hüküm .sürecektir, o Deş Grieux adındaki aşağılık ve adi tefeci egemen olacaktır... Hatta bu inattan, bir bakıma da, özsaygıdan 'sürüp gidecektir, çünkü o aynı Deş Grieux bir gün ona, zarif bir marki, düş kırıklığına uğramış bir liberal, ailesine ve bu düşüncesiz generale yardım etmek istediği, için, sözümona mahvolmuş biri olarak ortaya çıktı. Bütün düzenler sonradan ortaya çıktı. Ama, iş işten geçmişti artık, şimdi hiçbir şey umurunda değil: Ona eski günlerin Deş Grieux'sünü geri verin, bütün istediği işte bu! Bugünün Deş Grieux'sünden nefret ettiği oranda, sadece onun hayalinde yaşamış olmasına karşın, eskisini özlüyor. Arıtımevi sahibisiniz, değil mi, B. Astley?»

«Evet, büyük Lowel ve Ört. arıtımevinin ortağıyım.» «Ya, gördünüz mü, B. Astley. Bir yanda, bir arıtımevi sahibi... Öbür yanda Belvedere'in Apollon'u; ikisi birlikte gitmez. Ya ben, ben bir arıtımevi sahibi bile değilim: Sadece küçük bir rulet oyuncusuyum, uşaklık bile yaptım, kuşkusuz Bayan Pauline'in bundan da haberi vardır, çünkü iyi kurulmuş bir polisi var gibi görünüyor.»

«Hırçın olmuşsunuz, işte bunun için bütün bu saçmalıkları söylüyorsunuz» dedi B. Astley soğukça, bir süre düşündükten sonra. «Üstelik sözleriniz özgünlükten de yoksun.»

«Bunu kabul ediyorum! Ve işte asıl korkunç olanı da şu ki, benim soylu dostum, benim suçlamalarım ne kadar yürürlükten düşmüş, yavan ve vodvillere yaraşır türden olursa

KUMARBAZ

193

olsunlar, gene de gerçektirler! Bakın gördünüz, siz ve ben hiçbir şey elde edemedik!»

«Çok iğrenç ve aptalca bir şey bu... Çünkü... çünkü... şunu iyi bilin ki» diye haykıran B. Astley'in sesi titriyor, gözleri parlıyordu, «şunu iyi bilin ki, nankör, kötü, değersiz ve zavallı adam, Hombourg'a onun emriyle, sizi görüp, sizinle açık yürekle uzun uzun konuşmak ve bütün... duygularınızı, düşüncelerinizi, umutlarınızı ve... anılarınızı ona anlatmak için geldim!»

«Olur şey değil! Olur şey değil!» diye haykırdım ve gözlerimden yaşlar boşandı Onları tutamamıştım ve öyle sanıyorum ki ömrümde ilk kez böyle bir şey başıma geliyordu.

«Evet, zavallı adam, sizi seviyordu, mahvolmuş bir adam olduğunuza göre bunu size açıklayabilirim! Dahası da var, sizi hâlâ sevdiğini söylesem bile, siz... gene de burada kalırsınız! Evet, kendi kendinizi mahvettiniz. Kimi yetenekleriniz, canlı bir yaradılışınız vardı, hiç de kötü bir insan değildiniz; hatta, insana onca gereksinimi olan ülkenize yararlı bile olabilirdiniz ama... siz burada kalacaksınız, sizin yaşamınız bitti. Sizi suçlamıyorum. Düşünceme göre, bütün Ruslar böyledir, ya da böyle olma eğilimindedirler. Rulet olmazsa ona yakın başka bir şey olur. Ayrıklıklar (istisnalar) çok ender. Çalışmanın, emeğin değerini bilmeyen ilk siz değilsiniz (sizin milletinizden söz etmiyorum). Rulet özellikle bir Rus kumarıdır. Şimdiye kadar dürüst ve namuslu kaldınız, çalmaktansa uşaklığı yeğlediniz... Ama, gelecekte neler olabileceğini düşündükçe tir tir titriyorum. Eh, bu kadarı yeter, elveda! Paraya ihtiyacınız vardır, elbette değil mi? İşte alın, size on lui altını. Daha fazlasını vermiyorum, çünkü nasıl olsa yitireceksiniz. Alın şunu ve elveda! Alsanıza canım!»

«Hayır, B. Astley, bütün o söylediklerinizden sonra...»

«A-lın!» diye haykırdı. «Sizin hâlâ soylu bir kişi olduğu-

nuza kesinlikle inanıyorum ve bu parayı size bir dostun gerçek bk dosta verebileceği gibi veriyorum. Kumardan ve Hom-bourg'dan' vazgeçip de ülkenize geri döneceğinize emin olabilseydim, yepyeni bk mesleğe başlamanız için size şimdi hemen bin İngiliz lirası vermeye hazırım. Ama, bin İngiliz lirası yerine sadece on altın veriyorum, çünkü sizin için bugün artık bin lirayla on altının pek bir farkı yok: Onları yitireceksiniz. Alın ve hoşça kalın.»

«Eğer sizi kucaklamama izin verirseniz, kabul ederim.»

« Memnuniyetle!»

İçtenlikle kucaklaştık ve B. Astley gitti.

Hayır, yanılıyor! Pauline'le Deş Grieux konusunda sert ve ahmakça konuştuysam, o da Ruslar konusunda sert ve ahmakça konuştu. Beni ilgilendiren konuya gelince, ben bir şey demiyorum. Zaten... zaten, şu anda söz konusu olan hiç de bu değil: Bütün bunlar sadece söz, söz ve söz, oysa eylem gerek! Önemli olan şimdi İsviçre! Yarından tezi yok... Ah! Hemen yarın gidebilseydim! Yeniden doğmak, dirilmek! Onlara kanıtlamak gerek... Benim hâlâ bir erkek olabileceğimi Pauline mutlaka bilmeli. Yeter ki... Zaten şimdi artık çok geç ama. yarın... Ah! İçime doğuyor, başka türlüsü olamaz! Şimdi on beş lui altınım, on beş florinle başlamıştım! İnsan sakınımla başlarsa... Minicik bir çocuk muyum ben? Mahvolmuş bir adam olduğumu anlamıyor muyum yani ben? Evet! Ömrümde bir kez, sakınımlı ve sabırlı olmam'yeter... Ve hepsi bu kadar işte! Bir kez olsun karakter sahibi olmam yeter, bir saatte bütün yazgımı değiştirebilirim. Önemli olan karakterdir. Sadece, yedi ay önce, Roulettenbourg'da kesinlikle mahvolmadan önce, başıma neler geldiğini bir anımsamam yeter. Oo! Olağanüstü bir kararlılık örneği olmuştu bu: Her şeyi yitirmiştim, her şeyi... Gazinodan çıktım, bakındım... Yeleğimin cebinde hâlâ bir florin dolaşıyordu: «Aa! Yemek yiyecek param varmış hâlâ!» dedim kendi kendime ama, yüz adım kadar git-

tikten sonra, kararımı değiştirip geri döndüm. O bir tek florini manque'm üzerine koydum (bu kez, manque üzerine koymuştum) ve, gerçekten de, insan yabancı bir ülkede, yapayalnız, vatanından, dostlarından uzakta, o gün ne yiyeceğini bile bilmeden, son, son, en son florinini tehlikeye attığı zaman özel bir duyguya kapılır! Kazandım ve yirmi dakika sonra, cebimde yüz yetmiş florinle gazinodan çıktım. Bu bir olgudur! İşte kimi zaman son florin bu anlama gelir! Ya ben umutsuzluğa kapılsaydım, bir türlü karar verme cesaretini gös-teremeseydim?..

Yarın, yarın, her şey bitecek!..KUMARBAZDostoievski

Kumarbaz

Çeviren: Nesrin ALTINOVA

2. Basım

BEYAZIT DEVLE T KÜTÜPHANESİ

Tasnif No. Demirbaş No.

891.733 327855

Remzi Kitabevi

Ankara Caddesi, 93 — istanbulMICHEL BUTOR'UN ÖNSÖZÜ

2. Basım: Temmuz 1993

ISBN975-14-0399-5 KTB 93.34.Y.0030.0600

Remzi Kitabevi A.Ş.

Selvili Mescit S.3 Cağaloğlu